SKRIFTER AV ALBERT ENGSTRÖM

UR MINA MEMOARER OCH ANNAT

AV

ALBERT ENGSTRÖM

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Stockholm. Alb. Bonniers boktryckeri 1946

Förord till den elektroniska utgåvan

Digitaliserad efter *Skrifter av Albert Engström. [Del 19]*. Originalupplagan av *Ur mina memoarer* utkom 1927 och av den sammanbundna *Agnarna och vetet* 1925.

Jag fortsätter alltså ungefär där jag slutade för tjugufem år sedan.

Aldrig skall jag glömma den trista dag jag kom hem till föräldrahemmet från Uppsala, där jag icke tagit professorsexamen, ja icke en gång en enkel grad. Jag hade visserligen inte slarvat så förskräckligt, ty jag lämnade efter mig bara hundrafemtio riksdalers skuld, fast jag varit klubbmästare. Men roligt hade jag haft som få!

Min första tanke hade varit att rymma från Uppsala och ge mig direkt ut i världen och måla jättetavlor och så småningom komma hem dignande under utmärkelser. De hundrafemtio tyngde på mitt samvete som lika många millioner. Jag reste alltså först till Stockholm, sedan jag viggat till en tredjeklassbiljett. I huvudstaden hade jag en vän, en ungersk musiker, som under många år glatt min generation med sin vackra fiol från estraden i Gästis kafé — kanske Rullans också. Nu skulle han slå sig fram i Stockholm och hade det tämligen knogigt. Han bodde i en liten stuga ute vid Värtan och där fick jag kinesa och där delade han sitt bröd med mig. På hans lediga stunder gingo vi ut i natten och tecknade — ty han var också tecknare.

Men efter några dar fann jag detta liv ohållbart —. Jag viggade av någon hygglig gammal farbror till en biljett och satte mig på tåget för att resa hem. Detvar ett fruktansvärt godståg som *kröp* fram, men så var det också belastat med en ung och fattig students samvetskval. Det stannade fyra timmar mitt på natten i Linköping och i väntsalen, där jag satt frysande och hemsk till mods, mötte jag plötsligt — min far, som var ute i landet för att ta reda på den förlorade sonen, om vars uppehållsort han icke hade en aning. Det blev inga scener, men en vältalig tystnad.

Jag skulle bli artist. Jag hade gjort mitt val och ingen makt i världen skulle kunna ändra mitt beslut. Jag skrev till

Carl Larsson, som då var lärare vid Valands konstskola i Göteborg, och bad att få bli frielev. Han svarade och avrådde. Jag skrev en gång till och försäkrade att jag skulle komma ändå. Han svarade helt lakoniskt: *Om ni håller så styvt på det, så kom! Er Carl Larsson*.

Men jag hade inga pengar, inte ens respengar. Alltså blev jag informator i en prästgård i trakten under ett par långa trista månader. Vid uppgörelsen befanns det, att avlöningen knappast skulle räcka till det nödvändigaste i ekiperingsväg. Med förtvivlan i hjärtat reste jag hem och gick i skogarna och ritade pittoreska träd. Jag gick in i stugorna och tecknade bondgubbar. De långa kvällarna använde jag till att skriva latinska brev till min käraste kamrat i Uppsala. Jag klagade min nöd på åtskilliga versmått och rasade mot gudarna och mest mot Jovem Optimum Maximum, som icke ville besöka mig i form av guldregn! Vartill tjänade nu mina tentamina i latin och grekiska, mina collegia i jämförande språkforskning, min usla sanskrit och mina studier i finska?! Sistnämnda språk hade jag vinnlagt mig om under minst två år, ty jag varkär i en finsk flicka och knogade Kockströms grammatik och gjorde vansinniga försök att med hjälp av lexikon intränga i Kalevalas hemligheter.

Med femtio kronor på fickan satte jag mig en höstmorgon på tåget, som skulle föra mig till Göteborg. Men en kvart förut hade jag fått ett dråpslag. Med posten hade ett brev kommit från Finland, i vilket flickan tog avsked. Jag minns att jag gick ut i köket och högg sönder ett skärbräde i vansinnig och vanmäktig smärta. Min mor åsåg förstörelsen och jag berättade orsaken. Hon sade: — Tag ett råd med dig på vägen: Lita inte på kvinnor! Jag tog henne i famn och rusade upp på mitt tåg. Hemmet låg bakom mig!

Helt säkert trodde mina reskamrater att jag var en lössläppt dåre. Jag grät och önskade att mitt hjärta skulle brista. Jag sjöng och högg kniven i min kappsäck. En gumma gav mig kamfer på en sockerbit. Men hennes man tog fram en brännvinskutting, en pjäs av järnbleck, och bjöd mig en dragnagel, sedan han först hällt ned ett par i sitt snusiga gap.

— Ta nu kamfert på en sockerbit igen, så sa stodenten få si atte han bler fresker! sade gubben. Jag lydde och lugnade mig något.

Med den gubben fick jag sällskap ända till Jönköping. Jag delade min matsäck med honom och vi drucko kaffe tillsammans på en krog. Han var en ovanligt hygglig man och jag berättade alltsammans för honom och hans gumma. Min fästmö hade övergivit mig. Det var ju något förfärligt!

— Va ho riker? frågade gubben.

— Nää!

— Då sa stodenten inte sörja!— Ho va la utå hasskap? frågade gumman.

— Jaa.

— Ja, si tocka sa en inte lita på! Men dä finns monga flecker som vell ble prästfruar. För stodenten stoderar la te präst?

— Nää.

— Jasså, ja si då, så —

Och gumman suckade vid tanken på min framtid.

Vid en station icke långt söder om Falköping stod på perrongen en man som jag kände. Han var hästkarl och titulerades stallmästare. Jag hade gjort hans bekantskap några år förut, då jag var informator i södra Västergötland. Han kom fram till kupén.

— Vart skall du resa?

— Till Göteborg och bli målare.

— Tror du att du kan göra ett hästporträtt åt mig?

— Naturligtvis! högg jag till.

— Stanna då hos mig och måla en riktigt fin häst.

— Men jag har köpt biljett till Göteborg!

— Åja, men det spelar väl ingen roll. Så mycket pengar får du väl för hästporträttet.

Jag hoppade av tåget med min kappsäck och mitt målarskrin. Jag hade ju fått min första beställning. Makterna voro gynnsamma, auspicierna goda.

Jag målade hästporträttet. Det var svårt, men min värd blev nöjd. Vi hade en rolig vecka tillsammans. Ibland reste vi in till Falköping och festade. Mina pengar smulto ihop. Och så kom uppgörelsens dag. Jag fick tio kronor för porträttet och bleknade. Min värd hade aldrig betalt mera för en tavla och jag var övertygad om detta, då jag såg de konstverk som prydde det lantliga hemmets väggar. Jag har varkenförr eller senare vågat ge mig i affärer med hästhandlare.

När jag steg av tåget på Göteborgs station hade jag jämnt två och femtio i min ficka och kände ingen människa i stan. Mina känslor voro vad man kallar stridiga. Knogande på min tunga kappsäck dök jag ut i världsvimlet, fick syn på en krog, steg in för att äta och höra mig för. På den tiden kostade det knappast något att äta. För mindre än en krona borrade jag i mig kött och potatis för att vara beredd på vad som helst i svältväg några dar framåt. För övrigt litade jag på min småländska härstamning. En hygglig kypare gav mig åtskilliga direktiv. Jag skulle köpa en hyreslista och ge mig i väg utåt Majorna, ty där var det billigt.

Och med omkring en och femtio i reda pengar, kappsäcken och målarlådan beredde jag mig att erövra Göteborg. Solen sken visserligen och jag var mätt. Men en och femtio! Hjärtat ville stanna.

Det blev ett knogigt göra att släpa grejorna ut till Majorna och börja gå efter hyreslista. Jag kunde ju icke slå mig på bröstet och skryta över en späckad plånbok. Överallt blev jag tillbakavisad och på ett par ställen nästan utkastad, när man fick veta att jag icke kunde betala i förskott. Men jag kunde ju sätta målarlådan i pant, föreslog man.

Och den som jag skulle leva på! Nehej, det gick inte.

Så småningom hade jag utnyttjat alla lämpliga adresser i Majorna och fick på ett ställe rådet att resa från stan, innan polisen hunnit ta mig. Jag passade bättre på luffen på bondvischan. Där kunde jagmöjligen förtjäna mitt bröd på ärligt sätt genom att måla plank. Men artister! Fy tusan! Sådana skojare känner man till!

Det började bli afton. Avhånad och slokörad gick jag nedåt Skeppsbron, funderande på att ta hyra på någon båt. Jag hann till Masthuggstorget och där låg ju Sjömanshuset. Snett emot detta såg jag en förförisk krogskylt: *Öl och porter.* Jag slank in där, fick en halv öl och begrundade min ställning. En man i arbetsblus satt vid bordet bredvid och såg att jag studerade hyreslistan.

— Är herrn resande på stan? frågade han.

— Jojomensan.

— Vad är herrn för någe?

— Artist.

— Målareartist, kan jag se på lådan. Har herrn fått någe rum? D'ä ont om rum. Men jag har en moster, som hyr ut sitt rum ibland. Hon bor på andra sidan exercisheden i en liten stuga, som väl snart skall rivas, för dom bygger därutåt, se! Hon brukar hyra ut rummet och bor i köket, för hon är fattig som en lus. Försök hos henne. Hygglig är hon och hon lämnar nog rummet för en tolv eller femton kronor med kaffe om morgnarna. Snygg är hon också, vad det anbelangar.

Han uppgav adressen.

— Men hon vill väl ha hyran i förskott, kan jag tro, undrade jag.

— Har herrn inga pengar, då?

— Nej!

— Ja si det var en annan femma. Då var det inte värt!Han spottade och vände mig ryggen. Jag betalade de tio eller tolv öre min ölflaska kostade och beredde mig att gå till den nya adressen. Kanske den var ett tecken från höjden.

Med tungt hjärta gick jag den långa vägen genom så gott som hela stan och kom svettig och ledsen till exercisheden. Där måste jag börja fråga mig fram och slutligen nådde jag målet. Det var en liten envåningsstuga med en trädgårdstäppa framför. Väggarna lutade farligt av ålderdom och murkenhet. Men där fanns blommor i fönstren och snygga vita gardiner. Jag steg in. En liten gumma satt och stickade strumpor. Det doftade kaffe där inne och såg verkligt trevligt ut.

Jag hälsade och frågade om jag kunde få hyra rum, fast hon inte annonserat. Jag berättade om mitt möte med hennes släkting.

Gumman sken upp.

— Jaså, känner herrn honom?

— Inte mer än att vi nyss träffats på en krog.

— Ja si han har alltid varit lite svag för krogen, men han har ett gullhjärta, dä har han, pojken. Jaha, nog kan jag hyra ut rummet om herrn är snygg av sig och inte drar hit löst folk och fruntimmer. Femton kronor vill jag ha och då får herrn kaffe med dopp om mornarna.

— Det passar mig utmärkt. Då stannar jag med detsamma. Jag har inte mera bagage än det jag bär med mig.

— Ursäkta, men jag skulle väl ha reda på vad herrn är för någe — —

— Jag är artist.— Artist! Nej gudbevare mej! Då får han inte bo hos mej. Gå sin väg! Dä bodde en artist hos mej tre veckor i våras och han smet ifrån betalningen. Jag var så dum och godtrogen, så jag tog inte i förskott. Nej artister, d’ä ett byke, dä! Han gick ändå på Valand och såg så fin ut och kunde lura mig så skamligt!

— Hör nu frun! sade jag, och jag tror att jag nästan hade tårarna i halsen. Jag skall berätta som sanningen är. Jag har inte mer än en och tjugufem och vet inte, var jag skall få pengar ifrån. Men jag kan arbeta och skall nog skaffa pengar om ett par dar. Se här — och jag låste upp kappsäcken. Här har jag två fina kostymer och skjortor och kragar. Behåll kostymerna tills jag hinner tjäna ihop en slant, men låt mig stanna kvar.

— Har han inga bekanta i stan?

— Inte en kotte!

— Håhå, ungdom och lättsinne följs alltid åt. Kom fram, får jag si på honom lite närmare!

Och gumman spände ögonen i mig. Men hon kunde inte hålla sig riktigt allvarlig och hela hennes ansikte lyste av godhet.

— Si nu inte så surmulen ut för att jag sir på honom. Herren ger väl alltid någon råd. Jag *tror* på herrn, ja det gör jag. Ta av sig rocken och sitt ner så ska jag bjuda på kaffe. Ja, han får stanna. Och kostymerna vill jag inte ha. Dem kan han behöva, när han ska va fin. Jag är väl ingen pantlånarekärring heller.

Jag tog gumman i famn och ville uppföra en krigsdans med henne.— Så ja, lugna sig, herrn! Hur skulle dä gå om inte vi människor försökte hjälpa varandra?

Räddad, hurra!!

Och jag satte mig genast ned att arbeta. Jag klippte sönder några blad ur en skissbok i lämpliga storlekar och började måla akvareller — gratulationskort, skojiga bönder och förskräckliga busar. Jag målade julkort och

nyårskort med busar i snö och bönder som pokulerade. Jag arbetade hela natten och långt fram på morgonen, ty min värdinna hade en liten lampa och fotogenbuteljen var full.

— Har han inte legat på hela natten? ropade gumman då hon gläntade på köksdörren. Och suttit och bränt den dyra fotogenen! Är det reson med sådant överdåd!

— Jag har arbetat och nu skall jag gå ut och kursa det här. Kom och titta.

Hon kom fram till bordet i nattröja och understubb och tittade.

— Ysch — tror han att folk vill *ha* såna där otäckheter? Men se smaken är konstig nuförtiden. Varför målar han inte *vackra* saker? Ja, han var likadan, den där ledingen som lurade mej. Han gjorde likadana fulheter. Men han söp väl opp det han förtjänade, för inte såg jag till ett öre.

När jag druckit mitt kaffe och doppat stadigt gick jag ut att erövra Göteborg. Jag hade arbetat väl tolv à fjorton timmar och hunnit göra trettio kort färdiga och skönt bemålade.

Jag gick in i en cigarrbutik vid någon av Hamngatorna och bjöd ut mina mästerverk och si! Jag fick sälja hela bunten för tjugufem öre stycket och varnu den lycklige ägaren av sju och femtio, köpte en pipa och en tobaksburk, gick hem och visade gumman resultatet av min expedition och ville göra avbetalning på hyran. Men den hederliga själen vägrade.

Och så klädde jag mig fin för att göra min uppvaktning hos Carl Larsson.

Han låg ganska allvarligt sjuk i sviterna efter en blodförgiftning, vill jag minnas. I tamburen sade man mig att han icke tog emot. Men under resonemanget med tjänarinnan öppnades en dörr och där stod han. Hur väl kände jag icke igen honom efter hans många lustiga självporträtt. Han såg feberaktig ut och hade huvudet omlindat med ett vitt bandage.

— Jag låg, sade han, men jag hörde ert namn och steg upp. Så livat att se en studentmössa! Stig in! Jag är ganska eländig, men det reder sig väl.

Jag slog mig ned på kanten av en stol.

— Jaha, och nu skall ni bli artist. Hemligheten är: *man måste se, se, se och se jäkligt!* Jäkligt och jämt! Inga lakuner i seendet. Och välkommen nu! När jag blir litet kryare, få vi talas vid ordentligt. Gå bara upp på Valand nu medsamma och börja arbeta. Har ni pengar?

— Jaa då!

Så skall det låta. (Han plirade på mig, höll med ena handen för munnen och stödde långfingret mot näsan.) — Undrar hur det egentligen förhåller sig med den saken. Men man ska ta livet i kragen, gosse! Annars blir det livet som tar en själv och det är inte meningen. Adjö, nu går jag och lägger mig igen.

Glad och förhoppningsfull stegade jag ut ur Carl Larssons villa, satte studentmössan på sned, spände utbröstet och ägde hela stan. Pengar hade jag ju och min första åtgärd var att köpa några cigarrer. Jag gick in i en tobakshandel. Milda Gudar! Bakom disken stod Clara, som en gång behärskat cigarrbutiken mittemot Rullan i Uppsala och där jag lagt ned både tid och pengar. Det blev ett återseende! Disken hindrade oss icke att ta varandra i famn.

Carl Larsson.

Jag frågade om hon kunde sälja vykort och gratulationskort åt mig.

— Så mycket kandidaten vill! Och hur må alla prissarna? Berätta, berätta!

Hon klappade i händerna av glödande intresse.

— Hur mår Ernst Konrad och Mante och Gucku och Nasus och den tokiga och snälla Jolle och Moppe och Krepis? Berätta, berätta!!!

Och jag berättade det lilla jag visste, ty jag hade ju rymt från Uppsala och skulle bli artist. Vi upplivadegamla minnen och särskilt ett efter en vådlig frukost på Rullan, som var så intensiv att vi trots våra ytterst begränsade tillgångar beslöto fortsätta den i Stockholm. Vi måste först skaffa tobak för resan och vi visste att vi fingo sådan på kredit hos den goda Clara.

Just som vi stodo och utvalde lämpliga cigarrmärken, kom en fruktansvärd buse in i butiken och tiggde. Han var mycket gammal och rysligt förfallen, en människotrasa. Vi kände till honom. Han söp ohyggligt och ställde sig om möjligt eländigare än han var, varje gång han bad om en slant. Vi voro i världens förnämsta festhumör och sågo framtiden genom ett regn av solstrålar.

— Snälla herrarna, sade busen, skänk en gammal student en liten peng!

Inte hade han varit student inte! Men han ville göra sig ytterligare tragisk.

— Nää, lille buse, sade Jolle, pengar har vi inte. Men en kyss kan du få!

Och han omfamnade busen och gav honom en smällkyss!

Busen stirrade förskrämd på Jolle och sprang ut — sprang som för livet. Och när vi sedan kommit ner till järnvägsstationen för att lösa biljett och någon föreslog att vi skulle ta tur och retur, dekreterade Jolle:

— Ä ni galna? Inte har vi råd att ta returbiljetter.

Vi reste på enkla och lyckades verkligen efter ett par dagars Stockholmsvistelse ta oss hem till Uppsala igen.

Å! Det var tider! Men livet lekte lockande och oemotståndligt. Vi behövde inte erövra det, ty det kom oss till mötes av sig självt. Vi hade bara att *ta*Och jag ångrar intet. Å, dessa högtider av skratt, vilda förslag, fjärilslek bland rosenmoln, sentimentalitet, ånger, rädsla och underbara räddningar!

Allt sådant stod jag och pratade med Clara om länge, tills jag ansåg tiden vara mogen att gå till Valands målarskola och bekanta mig med mina blivande kamrater. Naturligtvis skulle vi äta middag tillsammans och jag skulle bjuda så långt mina slantar räckte till — ty jag hade ju Claras goda säljaregenskaper i reserv och i natt skulle jag måla en oändlig mängd nya gratulationskort. Jag skulle översvämma Göteborg med konst, så att dess borgare tvungos att gå med snöplogar på gatorna för att komma till sina kontor.

Eftertänksamt klev jag uppför anstaltens allvarliga trappor. Kom in i ett stort rum med röda väggar och in i ett sorl. Jag såg ryggarna av en massa kvinnor och några män. Alla utom en arbetade framför ett staffli och längst borta stod en modell på sitt bord. Det var en liten svarthårig pojke, mager som en sjuk tuppkyckling.

Mannen, som icke arbetade för tillfället, fixerade mig och jag presenterade mig som blivande elev.

— Mitt namn är Otto Holmström och det är väl bäst att vi går och dricker öl medsamma. Fan kan inte arbeta här. Man får inte plats och modellen får man inte se annat än en och annan sekund under armhålan på någon av fröknarna eller då dom lutar sej åt sidan för att formera kolet. Vi blir naturligtvis bröder ögonblickligen! Har du pengar, för man blir törstig av allt kolstybb och krita som man skickar efter öl på? Har du staffli? Nå ja, det behövs inte — d'älika bra att titta på modellen — och ge fan i'en. En konstnär skall inte arbeta — utom då modellen är rund och bussig och full av poesi i stjärten och armarna och har små rosenbröst och ben som Ulla Winblad, när hon kröp inunder med ett dunder vände sig och log! Kan du sjunga Bellman? Nå ja, det behövs inte! Huvudsaken är att man tycker om en sak och begriper den. En konstnär behöver inte göra ett dugg, bara begripa. Och blir han tvungen att göra något så kan han det alltid bättre än alla professorer. Ylons, va ä dä! Ylons, det är öl, det är vårt namn på öl. När jag säger: Ylons, va ä dä? då ä fan lös och då går vi ner i vår speciella källare och dricker på kredit. Här finns många stiliga kvinns för resten, men di ä strama — di ä bättre mans barn. Ä du stram för att du ä student? Nå, lägg då bort den där mössan, den passar inte här, du kan få två kronor för den hos farbror — skaffa en hatt med gungning i, en italiensk rövarhatt, den passar mycket bättre här. Hallå, boys, ylons, va ä dä?!

Några ynglingar vände sig om och betraktade Otto Holmström.

— Här är en ny, förstår ni! Ylons, va ä dä?! Arbeta??? Modellen är snart ledig och då blir vi lediga också. För resten har du inget staffli, du har inget papper, inget kol och inget franskt bröd att radera med, du är slagen till slant. Nu går vi och dricker öl och sen äter; vi middag och så går vi på Lorensberg. Ylons och punsch, va ä dä?

Inom några minuter voro Otto Holmström, tre andra unga artister och jag, alumnen, på väg till en ölkrog för att diskutera konst och liv. Jag måste medge attjag var mycket nyfiken på hur länge mina gratulationskortspengar skulle räcka.

Men jag hade ju papper och en akvarellåda och min värdinnas förtroende.

Det säger sig nästan självt, att vi festade om tills mina pengar tagit slut. Det var på småtimmarna då jag kom hem till min lya. Naturligtvis satte jag mig att rita och måla vykort igen och lyckades fabricera ett stort antal. Min värdinna förfasade sig över att fotogenen sjönk så snabbt i buteljen, men hon berömde min arbetsamhet, då hon serverade mig morgonkaffet.

— Men det här livet står herrn inte ut med länge!

Å — hon visste inte vilka ohyggliga krafter jag satt inne med och fantasin klickade icke. Jag hade fräcknat till och gjort några större saker, som jag beräknade få mer än tjugufem öre stycket för. Och när jag gick ut för att sälja, visade det sig snart att jag inte misstagit mig. Efter några timmar hade jag sålt för mer än tjugu kronor och när jag kom hem, kunde jag betala halva hyran trots den gamla stiliga gummans protester.

Och jag gick till Valand igen. Där var samma trängsel. Jag kom icke åt mer än en bråkdel av modellen, och fann att här kunde jag inte lära mig något om icke förhållandena ändrades. Jag beklagade mig för Otto Holmström.

— Vad fan skall du med modellen att göra? Teckna artistflickornas ryggar — det finns vackra saker i dom också, din idiot!

Och jag tecknade ryggar. Tecknade ryggar och drack öl och åt middag med kamraterna på deras favoritkrog, en bolagsdito, där man fick dillkött, ensup och en mugg svagdricka samt bröd så mycket man orkade — allt för femtiofem öre. Och lade man till tjugu öre fick man kaffe. Det var ett paradis på jorden. Och där gjorde vi bekantskaper med en massa folk, unga yrkesmålare och trevliga hantverkare. Men också med en del underliga individer med mystik över sig och underjordiska vanor och inkomster.

En situation från den krogen, en kväll, det regnade och vi sökte skydd undan höstrusket, ty våra överrockar hade gått all världens väg. Vi drucko kaffe, Holmström, Olof Sager-Nelson och jag. Plötsligt upptäckte jag en gammal bekant i ett mörkt hörn. Jag kom ihåg honom från min tidiga barndom. Han hade rymt från sitt hem och blivit sjöman och det slagets romantik har alltid tilltalat mig. Jag blev glad och varm i själen vid åsynen av en smålänning som jag lekt med som pojke och gick bort till honom. Då först såg jag att han var i sällskap med tre andra högst suspekta figurer och alla fyra höllo på att räkna pengar. De hade stora tjocka sedelbuntar och räknade och viskade och grälade.

— God dag på dej, Jonte! sade jag, ty det var för sent att draga mig tillbaka, fast min instinkt sade mig att det varit det riktigaste.

— Vem fan ä du?

— Känner du inte igen Albert?

— Känner inte fan nån Albert! Gå å lägg dej, din jävel!

Han såg så fräck ut att hela min själ reagerade. Men jag såg att han kände igen mig. Jag blev arg och sade någon småländskt inspirerad dumhet som säkerligen inte passade i situationen.— Ge dej i väg, jävla snobb, annars sprättar ja opp dej!

Jag gick tillbaka till mitt sällskap och berättade den sorgliga utgången av expeditionen. Olof Sager-Nelson blev intresserad.

— Dom har stulit pengar och sitter och delar rovet. Ska vi säja till polisen? Du ska få se att vi får läsa om något stort inbrott eller någon bondfångarehistoria.

— Nej, låt dom vara.

De fyra hade emellertid fått ögonen på oss, fixerade oss med lömska blickar och tycktes rådslå om oss på ett högst obehagligt sätt. Jag föreslog att vi skulle gå ifrån krogen.

Vi gingo. Vi hade hunnit några steg, då Olle plötsligt skrek: — Dyk i gatan, Albert!

Jag dök — och en gatsten passerade över mitt huvud. Jag vände mig om. Nedanför krogtrappan stod Jonte och knöt näven åt mig.

— Har du blivi deckare, jäkla Albert? skrek han. Blanda dej inte i mina affärer, jäkla spion, för då sprättar jag opp dej. Ge dej i väg, annars — — —

Och han tog upp en gatsten till. Där fanns gott om sådana, ty man höll på att reparera gatan.

Och så försvann Jonte för andra och sista gången ur mitt liv.

Jag vet verkligen inte, hur många vykort jag målade under de två första månaderna av min tillvaro i Göteborg, men de voro legio och jag hade bondtur med försäljningen.

Så småningom hade Carl Larsson frisknat till och börjat undervisa. Hans förmåga i detta avseende varunderbar. Men fortfarande var det lika trångt omkring modellbordet och vi karlar försökte ju vara gentlemän, d. v. s. vi avstodo våra platser åt de unga konstkvinnorna.

En enda gång lyckades jag komma före de andra och tecknade en modellrygg på en halvtimme. C. L. hade förut i sin även i Valand belägna ateljé talat med mig om karaktär i linjer och givit mig högst värdefulla och förnämliga upplysningar på sitt originella sätt, så att jag började få en aning om hur man skulle bära sig åt. Och när jag nu gjort min modellrygg och han sade: — *Just så där skall det göras!* höll jag på att explodera av glädje — och gjorde sedan aldrig någon modellteckning mera på Valand.

C. L. skaffade mig beställningar och jag började få litet umgänge i stan, delvis med några trevliga och goda kvinnliga kamrater. Jag köpte färg och duk och staffli och knogade med kamraterna ut i den så kallade naturen, där vi gjorde studier.

Jag flyttade från min hyggliga värdinna, ty jag fick icke plats med mina grejor i hennes lilla kammare. Men fortfarande var det klent med överrocken och dillköttkrogen var mitt tillhåll.

Otto Holmström och jag målade mycket tillsammans, både landskap och modell. Jag har sällan träffat en målare som förstått kvinnokroppen så som han. Han gjorde poem av armar och ben och bålar, visslade, söp, sjöng och målade, smorde ned kvadratmetervis med kolpapper, men när han någon gång fick pengar, försvann han några dar och kom tillbaka olycklig med blåmärken och ruelse. Han var den störste bohemien jag träffat, och det vill inte sägalitet, ty jag har umgåtts med praktexemplar av detta släkte Europa runt. Stundom hade vi varken duk eller terpentin eller olja och klent med färgen var det också. Då målade vi på takpapp och brädlappar och vad som helst och använde fotogen för att tunna ut färgen. Jag har ännu en underbart vacker studie som han målat med rester ur mitt färgskrin och det sista i fotogenlampan.

Så småningom flyttade några stycken av oss utanför stan bortåt Örgryte, där vi hyrde ruinen av ett gammalt skolhus, där golvet eller taket — vad man vill kalla det — ramlat ned mellan ett par våningar och där en åldrig och sprucken järnspis prydde ett hörn. Över densamma, en bit uppåt väggen, hängde resterna av övre våningens kakelugn, riskabel och pittoresk. På järnspisen stekte vi vår sill och dess doft hade snart impregnerat kläder och väggar och allt, hela vår tillvaro utom psyken.

Gud vad det såg ut i det rummet! Men Gud vad vi hade roligt där! Och vad det arbetades där och vilka fantasier som föddes i denna lya!

HIC HABITAT FELICITAS.

(Här bor lyckan) hade jag målat över ingången. Och där fingo vi besök av Carl Larsson. Första gången han kom in höll han på att slå baklänges av sillukten och den dåliga tobaken. Men när han upptäckt oss genom molnen i rummet, sade han:

— Ja, pojkar, vore jag inte gift skulle jag flytta ihop med er och vi skulle gno och arbeta som i ungdomens vår! Ty detta är livet! Det kommer ni attbegripa, när ni blir äldre, och ni skall alltid längta tillbaka!

Men jag undrar verkligen om jag längtar tillbaka till vår idyll vid Örgryteån. *Nej* det gör jag icke. Jag minns dagar av förtvivlan och brist på självtillit, pengar och mat. Jag minns oändligt trista och smällkalla vinterdagar, när rutorna voro täckta av frost — ty innanfönster funnos icke och väggarna bestodo mest av glasdörrar och fönster. En kamrat låg i lunginflammation. Olle Nelson och jag hade varit ute på en nattlig expedition för att skaffa ved, ty det fanns gott om staket i Örgryte. Vi hade eldat så att järnspisen lyste farligt glödröd och placerat kamraten med sängfoten närmast värmekällan, ty är man bara varm om fotterna, fryser man inte, sägs det. Men ur hans mun stod andedräkten vit och han skakade av köld under sitt usla täcke. Ingen mat hade vi, ty krediten i mjölkmagasinet var slut och vi levde av öl, som vi fingo hämta på grund av vår vänskap med flickan i butiken. Då räddades vi av en hygglig smedshustru som bodde på samma område och anade vår misär. Hon kokade en väldig järngryta full av potatis och skänkte oss. Jag underlät aldrig att hälsa på henne vid mina besök i Göteborg sedermera under de år hon ännu levde.

Men om vår Örgryteidyll har jag skrivit utförligt i en berättelse som jag kallat *Smokingen*, ett plagg som renderade oss sjuttiofem öre hos farbror, ty i pantlånekretsar kände man på den tiden icke till raffinemang i klädedräkt — eller berodde det måhända på att smokingen var Europas kortaste och sydd av en bondskräddare i Ingatorp i Småland. Den såg ut som en väst.Emellertid hade vi verkligen roligt, underbart roligt i vår enkla lya, så roligt att Otto Holmström, som bodde hemma hos sina föräldrar och där hade det sorgfritt, flyttade till oss för att dela vår slosill, köpt för billiga pengar i en skuta i hamnen. För femtio öre fick jag en gång så mycket av en gemytlig fiskare att jag hade verkligt besvär att knoga hem fångsten.

Ryktet om vårt glada liv spred sig i skolan och lockade en förmögen kamrat att för några dagar slå sig tillsammans med oss. Han skulle inom kort resa till Paris, målet för allas våra drömmar. Han var bekant med Ivan Aguéli och denne, som tog sitt bohemliv på fullt allvar och möjligen icke var alldeles utan humor, hade skrivit till honom att man måste svälta för att bli en riktig konstnär och rått honom att träna sig på det området för att icke vara alldeles oerfaren när han kom till Frankrike. Alltnog — vår kamrat kom och tränade sig, men jag tror att trots allt han tjuvåt ibland på Operakällaren, hans mage icke stod ut med vår diet, ty han lämnade oss snart och uppträdde sedermera blott då och då som gäst.

Jag kommer ihåg första gången jag såg något av Aguéli. Det var i Carl Larssons ateljé. Jag minns att jag tyckte om färgen, men avskydde teckningen. C. L. höll på att måla Coquelin ainés porträtt som Mascarille i Les précieuses ridicules. Jag blev presenterad för den ryktbare mannen och skämdes fruktansvärt för min gräsliga skolfranska. Jag minns hur Coquelin beundrade Aguélis nakna modeller och talade om renässansen inom konsten. När jag efter några oförgätliga minuter skulle gå, högg C. L. mig i kragen och frågade:— Hur står det egentligen till med er? Är ni sjuk?

— Nej, inte alls!

— Har ni några pengar?

— Ja, tack jag reder mig.

— Talar ni sanning nu?

— Ja! ljög jag fräckt.

— Nej, det gör ni inte!

Och han tog upp en femtilapp, stoppade den i min västficka och sade: — Var nu inte generad! Ni kan ju göra någon liten sak åt mig för den där pengen. Tror ni inte att jag själv varit med om sånt där som ni? Jojomensan! Och nu har monsieur Coquelin givit biljetter till Les précieuses ridicules åt er och några av era kamrater. Kanske pengarna passa bra till litet ekipering — va?

Överlycklig störtade jag ut till kamraterna i ateljén bredvid och berättade att vi voro bjudna på teatern av Coquelin. Biljettpriserna voro så höga att vi icke ens i våra blygaste drömmar tänkt oss möjligheten att komma dit.

Ännu står den teaterkvällen för mitt minne som den underbaraste jag upplevat. Men Coquelin var ju också enastående. Jag har en annan anledning att komma ihåg den, ty vi superade naturligtvis efteråt på Operakällaren och på hemvägen blevo Olle och Otto infångade av polisen och kastade i fängelse på grund av illa dolda glädjeyttringar. Som tränad uppsalagruffare under Raabs egid — höll jag på att säga — lyckades det mig att få ut de två bråkstakarna ur arresten. Det gick på grund av en så kallad tillfällighet, ty medan jag höll på att övertyga de vakthavande konstaplarna om nödvändigheten att släppa loss tvåoförvitliga men glada medborgare, kom polismästare Elliot tillstädes. Han blev högst förvånad att se mig i polisen, ty jag hade några gånger varit inviterad på middag i hans hem.

Jag fick verkligen lov att ta med mig kamraterna, om jag ansvarade för dem på hemvägen. Naturligtvis ansvarade jag.

Men några gathörn närmare hemmet — vår Örgrytelya — kommo de åter i polisens klor och fingo sitta kvar till morgonen. Den gången hjälpte ingen logik. Men jag var väl i mitt försvar mera dialektiker än logiker. Och det hemska var att Elliot kom även till detta polisvaktkontor mitt under mitt ivrigaste försvar, som behagligt ackompanjerades av Olles och Ottos vilda hemlandssånger. Elliot sade att jag borde välja mitt umgänge och jag sade att jag valt. Som gammal S. H. T.-are fattade han emellertid det djupt prekära i min situation, log ett löje som han sökte göra så bistert som möjligt och försäkrade att om jag fortfor att vara verkligt enträgen, fanns intet som hindrade att jag kunde få dela mina kamraters öde.

Morgonen därpå återstod av min femtilapp jämnt så mycket att jag kunde förljuva de nyss frigivna fångarnas något dävna tillvaro med dillkött och svagdricka på vår vanliga bolagskrog.

Vi hade en kamrat, en dam med adligt namn, vacker, ståtlig och av högst aristokratiskt utseende. Vi hade också en annan kamrat, en sävlig bonde, son till en hemmansägare i Halland. Han var porträttmålare och gjorde de vidunderligaste konterfej av underofficerarna vid Göta artilleri. Denne högst lantlige och oskuldsfulle konstnär blev plötsligt som förvandlad.Från att vara en bild av hälsan själv med ett ansikte som en gammal fiol i färgen, bleknade och magrade han, började gå för sig själv och se dyster ut. Han ingav oss allvarliga farhågor för sin hälsa.

En vacker förmiddag hade vi modell på skolan. Under en rast kom han till mig och ville ha ett samtal.

— Hör du Engström, känner du fröken v. K.?

— Ja visst!

— Tror du ho bler arg, om ja bjur henne på en halv punsch?

— Hur kan man bli arg, när man blir bjuden på punsch?

— Jo men hon sir så stolt ut. Ja undrar om ho inte ä högfärdi — — fast ja har ju allri talt ve henne — — — Hon är inte högfärdig alls, hon är en stilig flicka.

— Tror du ja törs?

— Du är kär i henne, kan jag förstå.

— Jae, dä ä ja!

Och han suckade som en fördömd.

— Då ska du smida medan järnet är varmt. Jag tror inte att hon tycker så illa om dig heller. Det ser nästan så ut.

Han sken upp över hela ansiktet.

— Vill du inte följa mä ner på restaurangen (i samma hus), så ska ja bju dej på en halv punsch mä?

— Nej tack, ska du fria så ska du vara ensam med henne. För resten dricker jag inte punsch på förmiddagarna, men det gör nog hon, för flickor tycker om det som är sött.

Den olycklige gick fram till fröken v. K., där hon stod mitt i en bukett målarflickor, alla av familjetyp och alldeles olika nutidens unga konstnärinnor.— Kan jag få säja ett ord åt fröken v. K.? sade giljaren bockande och skrapande.

— Var så god! sade den tillbedda med en ädel böjning på sitt vackra huvud.

— Hör nu fröken v. K., följ mä mej ner på kaféet å dreck en halv punsch!

Fröken v. K. stirrade, en bild av ytterligaste förvåning, på den eljest moltyste hallandsbonden. Vad hade flugit i karlen? Hade han plötsligt blivit vansinnig? Eller var det en yttring av en fräckhet utan gräns?

Hon svarade icke. Hon bara vände sig om och började teckna, ty modellen steg just upp på bordet.

Men den försmådde lomade av och grep mig i förbifarten. Vi gingo ut i vestibulen.

— Ho velle inte! Ho svarte inte! Ho ä högfärdi. Eller har du sköjat mä mej, Engström?

Snyftande sjönk han ihop över trappbalustraden. Hans rygg skakade.

Jag hade fått en läxa för livet. Man skall aldrig skämta med kärleken.

En gång hade jag sålt för hela trettio kronor. Summan var svindlande och något måste företagas. Olle Nelson, Otto Holmström och jag höllo en lång och allvarlig överläggning om lämpligaste sättet att decimera förmögenheten. Göteborg som nöjesstad började bli tom och ihålig. Vi beslöta att utvidga våra geografiska kunskaper genom att resa till Kungsbacka. Ingen av oss hade varit där. Naturligtvis borde hålan civiliseras genom ett besök av tre konstnärer, som visste att leva flott, hade medel därtill och kunde visa de goda borgarna hur gentlemän uppträda.Dessutom visste vi att för bortåt femtio år sedan en brand härjat staden. Vi ville se hur man reglerat den efter branden. I vidrigt fall voro vi säkerligen männen att reglera om den.

Vi köpte tredjeklassbiljetter för en löjligt liten summa och befunno oss snart i den goda staden som drömde vid sin å fullkomligt omedveten om vad som väntade den. Det var torsdag och naturligtvis skulle vi ha ärter och varm punsch på det förnämsta lyxhotellet. För säkerhets skull delade vi pengarna — vi hade kanske en tia tillsammans förut — ty det kunde ju hända att vidriga omständigheter skilde oss åt under våra regleringsbestyr.

Vi voro de enda gästerna i matsalen och när vi fått var sin halva varm punsch till ärterna, ätit plättar och övergingo till den kalla punschen och kaffet, var vårt humör det bästa i Halland. Olle Nelson, som var mycket vig och stark, demonstrerade för den intresserade vaktmästaren sin konst att slå volt med ena handen i golvet, medan han med den andra höll en halv punsch för munnen och under oupphörliga volter tömde densamma. Krogens träkonstruktioner skakade i sina grundvalar och föranledde värden och värdinnan att infinna sig. På den tiden funnos inga utkastare och vi övertalades så småningom genom vänligt tilltal om nödvändigheten att byta lokal. Vaktmästaren belönades furstligt och vi avtroppade.

Ty vi hade ju våra skissböcker med oss och hade verkligen haft en svagsint tanke på att arbeta litet. Vi åtskildes och döko in i gränderna för att var för sig söka uppsnappa något karakteristiskt, något pittoreskt gammalt hus eller någon tilltalande buse. Menstaden var ju icke äldre — strängt taget — än femtio år och var tråkig med de efter eldsvådan ganska nya husen. Jag gick till ån och ritade båtar och blev av en fiskargubbe bjuden på kaffekask i utbyte mot ett »konterfej» av hans gumma.

Jag hade riktigt trevligt ombord och glömde tid och rum, tills jag plötsligt upptäckte att det började skymma. Vi

måste tillbaka till Göteborg med sista tåget, jag tog hastigt avsked av min värd och begav mig uppåt staden för att återförena mig med mina kamrater.

På Storgatan — eller vad den hette mötte jag hotellvaktmästaren, som kom springande barhuvad.

— Det var bra att jag fick tag i herrn. Polisen är efter herrarna!

— Polisen? Hur många finns det?

— Två stycken.

Jag drog en suck av lättnad.

— Nå men varför är polisen efter oss?

— För att stan ä i oppror!

— Nå jag är då oskyldig. Men har ni sett till mitt sällskap?

— Dom har gått in på bägge bolagskrogarna och bjudit på brännvin över lag, så finkan är proppfull. Men nu vet jag inte var dom är.

Plötsligt dök en ålderdomlig poliskonstapel upp ur en gränd och styrde rakt på oss.

— Jo herrarna ä just riktiga herrar! Fy faen!

Och han spottade föraktfullt.

— Ge sej till å bjuda stans värsta fylletrattar på så mycket sprit de vill ha. Dä ska kosta herrarna dyra pengar i böter.

— Nå, var äro mina kamrater?

— Di sprang till skogs! Men ja får la tag i dom. Dä har varit slagsmål och elände och titta så ja själv ser ut!

Han vände sig om. Rocken var spräckt i ryggen och ett stort tygstycke bortrivet.

— Dä här får herrarna betala.

— Ha vi rivit sönder konstapeln?

— Nej dä har ni inte, men dä har era gäster gjort — å inte har di pengar te å laga rocken.

— Nå — det blir en senare fråga! Men var skall jag söka mitt sällskap?

— Ja, di gnodde åt dä däringa hållet. Han pekade åt något väderstreck.

Jag såg på klockan. Om en halvtimme skulle tåget gå och det var tämligen långt till stationen. Det var ju lönlöst att ge sig ut på spaningsfärd. Jag gjorde nu klokast i att gå direkt till tåget.

— Om konstapeln går åt det håll konstapeln pekade, och söker, skall jag söka åt det här hållet.

— Ska inte herrarna resa med tåget?

— Nej visst inte! Vi stanna här flera dar.

— Nå då träffs vi, dä kan herrarna ge sej jäven på!

Han var ingen detektiv, den gode konstapeln, ty han gick åt angivet håll.

Jag kom efter en hastig språngmarsch till stationen, ty jag hoppades att kamraterna möjligen tagit sig dit. Där patrullerade den andre konstapeln, som ögonblickligen antastade mig och frågade efter mitt brottsliga sällskap.

— Vet inte! De ska stanna i stan och jag reser med tåget. Konstapelns kamrat har gett sig av åt det därhållet att söka. Det är bäst att konstapeln hjälper honom.

Han var icke heller detektiv, ty han lomade av uppåt stan.

Men var voro kamraterna? Jag sökte igenom väntsalarna, uthusen och godsmagasinet. Förgäves!

Missmodig satte jag mig i andra klassens väntsal och såg visaren på min klocka snabbt närma sig avgångstiden. Plötsligt knäppte ett lås och en dörr med överskriften *Damrum* öppnades försiktigt. Otto stack ut huvudet.

— Olle ligger här. Jag låste in oss här när polisen kom. Men Olle sover och är omöjlig att väcka. Det har varit ett liv, må du tro! Vi bjöd stans två krogar på fri nubbe — bara sex öre glaset kostade det och busarna blev osams och började slåss — — —

Konduktören kom med sin klocka och ringde. Det var tid att stiga in i kupéerna.

— Snälla herr konduktör, sade jag, vi ha en sjuk kamrat här. Kan vi få litet hjälp att bära honom in i någon tom kupé?

— Ja vars, sade den hygglige mannen.

— Men är han inte full? frågade han, då han fått syn på den stånkande Olle.

— Nej, han har svimmat.

— Ja hugg i bara, men fort! sade konduktören. Om en minut går tåget. Herrarna får ansvara för kamraten!

Vi knogade ut med syndaren. Stinsen kom till undrande och spörjande.

— D'ä bara en herre som har svimmat, förklarade konduktören, vars minne jag välsignar ännu i dag.Olle placerades på en soffa, dörren slogs igen, stinsen blåste och det började rycka i vagnarna som alltid på den tiden. Olle ramlade ned på golvet, satte sig upp yrvaken och frågade var han var.

— Du är räddad, vi reser från Kungsbacka just nu.

— Kungsbacka? Ja visst fan! Hur var det där? Var där skojigt?

Han höjde plötsligt ett illvrål av glädje, sprang upp som en stålspiral, lutade sig ut genom fönstret och skrek åt den förvånade stinsen:

— Skål på dej, stins! Varför viftar du inte ajö med flaggen, när herrskapet reser sin väg?

— *Tyst!!* För Guds skull! gnisslade vi.

— Ajöss på er Kungsbackabrackor! vrålade han.

Men tåget hade hunnit ett bra stycke och stinsen ansåg det icke mödan värt att stoppa och avvisa den oregerlige. Han somnade igen. I Göteborg hade vi all möda att väcka honom och att övertyga konduktören att han inte var riktigt klok. Vi voro ute på en försöksresa med honom och insågo nu att han måste interneras igen.

Så avlopp expeditionen till Kungsbacka år 1892.

Tidigt på morgonen efter vår minnesvärda Kungsbackaresa stod Otto Holmström vid min säng och sade:

— Jag är en förlorad son!!

— Det vet jag, men är det något särskilt som kraftigare än vanligt framkallar denna ruelse i dag?

— Jag är en förlorad son! Calle Larsson har fått vänta på mig förgäves nu i tre dar. Han håller på att illustrera Schillers Kabal und Liebe och jag och fru Karin stå modell till ett par scener. Jag har heltsimpelt glömt att komma. Det är svinaktigt, ty Calle Larsson har varit väldigt hygglig mot mig.

— Hur kan man glömma sådant? Nu går du helt enkelt och ber om ursäkt.

— Nej, jag kan inte visa mig där mera. Gå och säg C. L. att jag ligger sjuk.

— Aldrig i livet! Men jag skall säga åt honom att du är en oförbätterlig slarver.

— Det vet han redan. Nu går jag hem till farsan och lägger mig sjuk, ty jag *är* sjuk. Har du några pengar till pilsner?

— Nej — gå åt — — — och låt Olle Nelson och mig sova ett par timmar till.

Otto gick.

Jag gick upp på skolan. Carl Larsson bad mig komma in i sin ateljé.

— Vill ni illustrera Bellman?

Jag höll på att slå baklänges av förvåning, förtjusning och rädsla.

— Naturligtvis vill jag illustrera Bellman, men — —

— Jag har fått beställning på Bellman, men har sagt förläggaren, att ni är lämpligare. Det gäller att omge er med en stab av modeller, så där en femton stycken, och skaffa er kostymer från teatern, dom lånar August Lindberg ut. Gå nu och gör några studier. Låna en rokokorock av Lindberg, låna en gubbe på fattighuset och arbeta! Man vill se provteckningar. Men själva det stora arbetet skall ni göra i Stockholm, det är lättare att arbeta där. Först skall ni skaffa er ett litet grundkapital.

— Grundkapital?

— Jaha, jag har fått en annan beställning här, somjag faktiskt inte har tid att utföra. Den passar ni för. Det gäller att dekorera en ny ölrestaurang här i stan. Det gör ni på mindre än en månad och för pengar. Res sen till Stockholm och hyr en ateljé.

— Det där låter lätt, men *kan* jag verkligen illustrera Bellman?

— Man kan allt vad man vill. Men har ni träffat Holmström? Tre dar i sträck har min hustru stått i kostym för Kabal und Liebe och vi ha väntat på den olycksfågeln.

— Ja, och nu törs han inte visa sig.

— Dumheter! Säg honom, att jag förlåter honom, bara han kommer i kväll.

Jag dekorerade ölhallen Weise i Göteborg på tre veckor. Lät göra en fris i guldbrons runt lokalen och började måla gubbar som drack öl förfärligt. Pripps disponent Edward Olsson var den som ekonomiserade företaget och han deltog livligt i mina sorger och bekymmer under arbetets fortgång. Han brukade bjuda mig ut på landet till sin villa om eftermiddagarna. Där mötte han med ridhästar och vi redo i terrängen genom skogarna — härligt och uppfriskande för nästa dags arbete.

Femhundra kronor fick jag för mitt arbete och det var mycket på den tiden. För resten lekte jag fram det — kan knappast kalla det arbete.

De femhundra kronorna växlade jag i guldtior för att känna hur förmögenheten tyngde i fickan. Så reste jag hem på några veckor och sedan till Stockholm.

Men det blev aldrig något av Bellmansillusteringen. Jag skrev ett lättsinnigt kontrakt med förläggaren, visade det för C. L. och han förklarade att jag aldrigskulle kunna gå i land ekonomiskt med företaget. Han rådde mig att få kontraktet upphävt. Birger Mörner, som nyss tagit sin hovrättsexamen och var amanuens i civildepartementet, hjälpte mig med detta.

Och nu började ett bohemliv som jag ser tillbaka på med fasa. Inga bekanta, inga mecenater, inga pengar, ingen som förstod mitt arbete.

Jag gick en gång till Richard Gustafsson, som var redaktör för Kasper, och ville sälja en serie teckningar — jag vill minnas fem stycken. Men man hade icke sett karikatyrer förut i Sverige. Han bröt ut mot mig och sade att det var inte människor jag ritat, det var monster. »Och försök inte pracka på mig eller någon annan sån här smörja mera!»

— Men det är Carl Larsson som har rått mig gå hit och han säger att teckningarna duger.

— Ja, han har blivit tokig, han också. Det är oförskämt att komma med sådant här, men jag begriper att ni

behöver pengar. Här har ni en och femtio! Och han slängde en och femtio på bordet framför mig.

Rasande och hemsk i min själ grep jag mina en och femtio och gick.

När jag kommit ut i tamburen sprang han efter mig och ropade: —Men tro inte att jag tar in teckningarna i Kasper! Jag skall ha dem här för att visa unga latdrögar till artistfrön, hur de inte ska teckna. Adjö!

Jag gick till Berzelius källare och åt en god och riklig måltid för mitt arvode. Det kunde man på den tiden.

Å, dessa dagar av bitterhet, besvikelse, förtvivlan!

Men arbete!

Jag drev staden runt om dagarna rned skissbok ochtecknade. Helst höll jag till långt uppe på Söder, där de gamla kåkarna och gårdsidyllerna tilltalade min fantasi och de små kaféernas gäster gärna sutto modell och betraktade mig som kamrat. Eller nere i Stadsgården, där vinscharnas slammer, ångvisslornas tjut och de glada schåarna inbjödo till arbete. Eller fiskhamnen, där det luktade hav och fiskråk och måsarna levde ungefär som jag — fast det är ju överdrift. Så bevingad var jag vid Gud inte och stundom lyckades jag ju sälja en bit.

Så småningom blev jag bekant med andra artister och var ofta gäst på A. K. — den gamla akademiklubben, där jag fann goda kamrater, Ecke Hedberg, Wilhelm Smith, Alfred Bergström och andra. Länge var mitt stamlokus *Källaren Flaggen*, som låg ungefär där Dramatiska teatern nu prålar. Flaggen var en högst gemytlig krog, där maten var billig och tobaksröken höljde allt i smickrande och mystisk halvdager och ett och annat slagsmål eller vanlig utkastning förgyllde tillvaron. Den pittoreske stadsdel som nu kallas Strandvägsområdet, var underbar att studera. Ni må tro att där såg icke alls ut som nu. Palatsernas tid var ännu icke kommen och man fick akta sig för kullersten och mörka kvällar.

En kort tid kinesade jag hos vissångaren Lars Bondeson, som tillsammans med en dvärg uppträdde på någon varieté. Åtminstone bodde dessa båda herrar tillsammans. Dvärgen var en tragisk figur, särskilt när han var berusad. Då grät han över sitt öde och förbannade tillvaron, som icke låtit honom födas till jätte i stället. Han hade kunnat förtjäna lika mycket pengar i den formen. Men han medgav att han på ett sätthade det lika bra som dvärg, ty han var alla flickors älskling. Deras moderliga instinkter kommo fram vid åsynen av »Världens minste dvärg», som det stod på affischerna, och dessa instinkter togo sig ofta för honom mycket behagliga uttryck.

På Flaggen lärde jag känna *Nordens Ek*, en brottare från Småland, som uppträdde på Cirkus. I hans sällskap kände jag mig lugn i de svåraste situationer. Han räddade mig en gång då jag tjuvtecknat av en jättelik och ilsken kusk, som på något sätt blivit underkunnig om detta vanvördiga tilltag. Där blev ett slagsmål, som i början renderade mig några mindre blodviten, men som sedan var en fröjd att åse. Krogdisken krossades under tyngden av de båda kämpande atleterna. Och många av stolarna förvandlades till kaffeved. Den slutligen eftersände poliskonstapeln mutades med toddy av krögaren och det dröjde icke länge förrän vi alla fem voro bänkade inne hos den ädle värden i hans privatrum och blevo bjudna på en äkta svensk supé med mycket småvarmt och många andra agremanger. Det blev vänskap och frid och fröjd och vi fingo gratis tvätta av oss blodet och sy ihop revorna i våra kläder.

Läsaren må icke tro att sådana festligheter voro dagligt bröd för mig. Det kunde gå långa tider, som jag hade det verkligt krångligt. Jag bodde i en skrubb vid Pilgatan på Kungsholmen och blev en gång faktiskt sjuk av brist på mat. Jag var för blyg att berätta för någon hur jag hade det. Och slutligen lade jag mig till sängs slö och likgiltig för allt. Hungern tycktes mig icke längre så svår, ty jag fick feber och fantasier befolkade skrubben med härliga ting — ändatills mitt värdfolk begrep hur det stod till och skrev till min fästmö, ty jag var naturligtvis förlovad. Hon kom och räddade mig. Jag hade naturligtvis inte ens för henne berättat att jag icke var millionär.

Men den där tiden ligger i dunkel för mitt minne. Den var för orolig och för överfull av tristess och vansinnig glädje om vartannat. Men jag var seg som en enbåge och jag tror att jag till och med icke fick alltför svåra ärr på själen.

Sedan dess avråder jag gärna unga människor att bli konstnärer om de icke ha så kallade bondpengar. Ty man

måste vara av starkt material och ha kommit från ett mycket gott hem för att stå ut.

På en konstnärssupé hos John Kindborg, vilken jag lärt känna på en A. K.-maskerad, blev jag bror med Calle Larsson och Zorn. Jag kände mig genast socialt befordrad, starkare och modigare. Och de ha båda inverkat på mitt liv i allra högsta grad, fast jag står i ännu större tacksamhetsskuld till Bruno Liljefors, som redan under min Uppsalatid gav mig mod och direktiv. Därom måste jag berätta. Men det tar en lång stund och flera ark papper. Och jag måste gå några år tillbaka i tiden.

Det var alltså i Uppsala år 1889 eller 90. Jag umgicks mycket med unga naturvetenskapsmän och tjuvtittade på deras för mig högst intressanta arbete. En gång skulle den så kallade zoologiska sektionen ha en stor fest på övre Gästis. Festarrangörerna bådo mig vara behjälplig med dekoreringen av den sal, där orgien skulle försiggå, ty man visste att jag sysslade med färger och dylikt. Jag lät täcka väggarna ifestsalen med spännpapper och bemålade detta med fantastiska djur i de vansinnigaste situationer.

När detta arbete dagen före festen var färdigt kände jag mig fruktansvärt trött. Högra armen var som förlamad. Just som jag ämnade mig hem för att sova, kom Harald Schött med en ny idé, som runnit upp i hans hjärna under studiet av *poduriderna* i mikroskopet, och han försäkrade, att hjälpte jag honom genomföra den, skulle jag förvärva mig zoologernas eviga tacksamhet. Det gällde varken mer eller mindre än att rita nittio stycken kort att placeras framför gästerna. Det vore önskvärt att varje vetenskapsman skulle få sitt speciella studium symboliserat på sitt kort. Jag åtog mig arbetet och lyckades på ett dygn få det färdigt, naturligtvis med stöd av Schötts anvisningar och råd. Jag hade haft så roligt i hans studentrum i ett av slottstornen, att jag brann av iver att visa min erkänsla. Hur jag kunde göra dessa teckningar på så kort tid är mig nu en gåta likaväl som att han orkade vara mig behjälplig. Men på den tiden behövde man ingen sömn. Och då och då sprang man ned på Gästis och tog en smörgås icke utan att prova de båda flaskor Falu och Renat, som då voro obligatoriska på varje bord i den minnesrika matsalen.

Bruno Liljefors hade nyss fullbordat sina vackra målningar i Gustaviani kupol och var även inbjuden till festen. Han gick då under benämningen rävmålare och naturligtvis måste jag rita en räv på hans kort — jag som aldrig sett en levande räv. Jag minns att denna uppgift var den svåraste för att icke säga omöjligaste av alla jag dittills fått. Jag bad Schött att få slippa, ty det var ju skandal att jag skulle teckna enräv och underkasta den världens styvaste rävmålares kritik. Det var hemskt fräckt, men jag totade till något slags fabeldjur, som skulle föreställa något i rävstil.

När festen började tänkte jag bara på Liljefors och hade helst velat smita från hela tillställningen, men nästan med våld drog man mig fram till det hörn av salen, där han stod och iakttog gästerna som samlade sig. Det blev presentation och Liljefors sade:

— Jag brukar aldrig råda någon att bli konstnär, men er vill jag råda att lämna det ni har för händer här i Uppsala och bli målare.

Jag minns att jag ville sjunka genom golvet av förvåning och glädje, och en vild längtan att flyga, hoppa, slå kullerbytta eller vad som helst.

— Kom ut till mig på Kvarnbo så ofta ni vill, så ska vi tala om saken.

Läsaren kan vara övertygad om att jag icke dröjde länge med besöket och att jag upprepade det under de två följande åren så ofta att till och med grekiskan och latinet började mattas av i konturerna och det vill inte säga litet, ty de voro min första kärlek (på det området). Aldrig skall jag glömma första gången Liljefors satte en pastellåda och en bit papper i mina händer. Jag frågade: — Vad skall jag måla?

— Måla just det du nu har framför ögonen!

Det var ett hörn av ateljén!

Jag började. Jag svettades och knogade och fann med ens att saken var den svåraste av allt här i världen — en insikt som dock inte kunde alldeles förjaga åsikten att detta att måla var det roligaste här i världen.

En gång, en tidig morgon blev jag skjutsad in till*Liljefors målande. Ur min förda skissbok från hans Kvarnbotid* Bruno Liljefors.

staden av Liljefors' bekanta modell, den så kallade Värdshusarn, en gammal skinnstrumpa av hög valör. Naturligtvis talade vi om jakt, framför allt rävjakt, under färden, och värdshusarn gav mig några rävhistorier till livs, där rävens list kom till sin fulla rätt.

— Ja, slutade värdshusarn, d'ä inte underlit, att di kallar honom räv, för nog ä han rävakti, alltid!

Hos Liljefors gjorde jag bekantskap med Olof Sager-Nelson, vilken sedermera blev kines i mitt mer än enkla studentrum i Uppsala under ett par veckor och deltog i studentlivet med en intensitet som icke lämnade något övrigt att önska. Jag tog honom med en gång som gäst på en landskapsfest i Ostgöta nation samt presenterade honom för vår inspektor, Fritiof Holmgren, hos vilken Olle ögonblickligen anhöll om tillåtelse att få måla nere i likkällaren under Asis. Han visste intet så vackert som likfärg, sade han. Farbror Fritiof uttryckte sin förvåning och nästan misshag med så makaber smak hos en så ung man, men Olle höll i sig och fick verkligen tillståndet.

Jag följde honom ned i källaren med min skissbok och måste verkligen medge, att belysningen där nere var underbar, fast lukten var något obehaglig. Det fanns gott om lik på den tiden.

Olle började måla i locket på sitt målarskrin och jag tecknade för brinnande livet.

Plötsligt sade Olle: — Nej, fy fan, det smakar så illa i mun — jag måste in på Flustret ett slag och få mig en halv porter. Kom så går vi!

Men jag ville inte, jag hade alltför bråttom.

— Nå, då går jag ensam. Knoga på du bara!Olle gick och tiden gick. Jag började frysa och längtade efter att röra på mig. Dessutom hade jag fyllt flera sidor i min bok.

Olle hade stängt in mig i likkällaren, kanske av misstag, men dörren kunde icke öppnas. Jag började slå och sparka på dörren för att ådraga mig uppmärksamhet av någon med goda öron uppe i huset, men fåfängt. Flera timmar gingo och källarkylan trängde genom märg och ben. Ett litet fönster uppe vid taket blev slutligen min räddning. Det låg utåt gatan och jag såg benen av förbipasserande människor. Jag klev resolut upp på ett zinkbord och över ett par lik, slog ut rutan och skrek på hjälp. En vänlig själ uppmärksammade mig äntligen. Det var en hygglig borgare som i början knappt kunde sätta sig in i min belägenhet men till slut begrep att en människa verkligen kunde vara instängd i en likkällare. Han gick in och varskodde vaktmästaren, den gamle försupne X., som inom parentes blev avskedad emedan han druckit ur spriten i den burk, där mördaren Andersson-Skölds mage förvarades. Den rödnäste ämbetsmannen tog mig ut ur mitt ofrivilliga fängelse och jag störtade till Flustret, där Olle satt och drack punsch med några studenter. Han var i full fart och hade för länge sedan glömt mig. Jag var arg som ett bi och förehöll honom det minst sagt okamratliga i hans beteende, men han bara skrattade och sade att jag borde vara honom tacksam, därför att han skaffat mig ett minne för livet.

Nå, på sätt och vis hade han ju rätt och snart satt jag bänkad i sällskapet — det var vår och solsken som endast i Uppsala och det dröjde icke länge förränjag med tjänliga medel förjagat frosskakningarna ur min unga kropp.

Olle målade aldrig sin skiss färdig, men gjorde i stället ett porträtt av mig i solskenet.

Många år efteråt talade han om färgen nere i likkällaren. De döda kropparna i det sparsamma gulgröna ljuset hade tyckts honom vara bland det vackraste han sett. Säkert är att jag känt igen den färgen på de flesta av hans målningar. Han brukade i Paris ofta gå till La Morgue, men där var ingen färg, sade han, bara stämning.

Men i Asis källare hade det varit »livat som fan»!

Frid över hans grav under Afrikas sol i Biskra!

Hemskt var det i Stockholm. Jag svalt faktiskt, men försökte upprätthålla ett slags yttre anständighet. Ni, min gode läsare, har kanske aldrig varit med om att svälta och samtidigt försöka vara elegant.

Jag har alltid haft en viss känsla för kläder. Kläder verka på mig som skyddande likhet. Men när man till synes elegant går med skor utan bottnar och känner snöslasket åka in och ut, har man strängt taget ingen anledning att tacka Vår Herre för existensen.

Det är ett faktum, att fattigdomen demoraliserar. Man kan begå brott om man inte har pengar. Jag begick ett brott en gång.

Det fanns på Jakobsgatan en restaurang, där teologer åto. Det var mycket billigt. Kunnen I begripa, senfödda människor, att man kunde äta sig mätt för tjugufem öre? Nej! En dag kom jag dit för att äta, men jag hade icke de tjugufem örena och kände mig som en tjuv. Jag hade på denna restaurang observer,at, att en kvinna på slaget fyra kom och hämtade kassan.Denna dag var Mårtensdagen och jag längtade efter svartsoppa. Raffinerat kom jag in i restaurangen klockan halv fem, då kassan alltså var hämtad. Glupande av hunger åt jag svartsoppa och fräckt sade jag till pigan bakom disken, att jag ville betala. Jag frågade, om hon kunde växla en hundralapp. Hon svarade, att man hade hämtat kassan och hon hade inga pengar.

— Men kandidaten kan ju betala i morgon. Jag känner igen kandidaten!

Jag kom aldrig tillbaka. Detta brott är nog bland de få jag begått.

Detta att gå, *gå, gå* hungrig med en skissbok i fickan! Långt uppåt Söder, där gamla hus ännu funnos kvar, gamla gårdar med gamla trän. Jag var mycket fräck på den tiden. Hade jag lyckats sälja en tavla, gick jag helt ogenerat in i en gård och drack kaffe med folk, hjälpte dem att pumpa upp vatten, högg ved åt käringar, läste läxorna med barn, som gick i Ersta skola. Och rätt ofta, då jag hade pengar, dök jag ned i avgrunderna med murare och snickare och folk som hade förbindelser högst uppe i vindskupor, där märkvärdiga människor, makeråer och kopplerskor dvaldes.

Jag bara studerade. Jag höll mig alltid snygg och fin, även moraliskt.

Men en dag fick jag brev från Carl Larsson.

Det skulle göras en ny tidning. Man ansåg att Söndags-Nisse var litet gammalmodig och Hugo Val-lentin vände sig till C. L. och ville ha honom som medarbetare. Men Calle Larsson hade andra uppgifter. Han arrangerade ett möte mellan mig och Hugo Vallentin och vi talade med varandra. Jag hade redan gjort några teckningar. Söndags-Nisse, som då

redigerades av Axel Klinckowström och Oscar Bensow, teol. och fil. doktor, kyrkoherde med mera, var en högst underbar tidning. Jag går så långt i kritik att jag vill påstå, att det var mycket ont om humor i Sverge då för tiden.

Nästan skrikande av hunger hemsökte jag Söndags-Nisse och erbjöd de båda redaktörerna en teckning. Ett gammalt minne från Småland. Jag fick fem kronor och vart ögonblickligen rik. Jag åt som en vild man och gjorde en ny teckning. Fick nästan tio kronor och blev ohyggligt förmögen. För detta skall jag alltid tacka Klinckan och Oscar Bensow.

Så småningom åkte Hugo Vallentin och jag ihop.

Han var en ganska intressant människa — kanske mera journalist än annat. Han var ingen uppfinnare, ingen författare, men han var mycket vaken då det gällde detta jordklot. Han var icke svensk.

På den tiden gick en antisemitisk våg genom landet och han vart anfallen. Men jag, som icke begriper rashat, försvarade honom. Vi blevo ganska goda vänner därigenom. Det roar mig just nu att säga att detta, att hata en ras, är för mig vidrigt. Jag vill omfamna hela världen och påpeka just faktum, att vi ha precis de orientaler vi behöva ha. Deras kultur är i alla händelser äldre än vår. Gören era saker bättre än de, o svenskar!

Kunnen I icke göra det, så bören I hålla er lugna några århundraden!

De som kunna hata äro dumma. Hela min själ reagerar mot begreppet hat.

Det var rätt lustigt att leka med, då Hugo Vallentin började med den nya Söndags-Nisse. Han villehärska, men

jag var mycket starkare både fysiskt och psykiskt. Vi röko ihop och ville slåss ibland. Det var min ungdom som reagerade, ty han var något äldre. Vi talade engelska tillsammans och han förde mig faktiskt in i modern engelsk litteratur, om vilken vi svenskar på den tiden hade bra liten aning.

Jag bad att han skulle skriva om sig själv. Han hade varit kaffeagent och rest över hela landet. Han kunde berätta om märkvärdiga socknar och människor, tokiga situationer — galenskaper — men han kunde icke beskriva dem, fast jag tiggde därom.

En gång gjorde han en dumhet. Han var Daily Cronicles korrespondent i Stockholm och skrev om politik, blev anfallen — jag försvarade honom. Jag *ritade, tecknade* ett helt nummer av Söndags-Nisse, typografiskt och med teckningar, ty jag ville visa att jag stod på hans sida. Det blev en tidningshistoria, som på sin tid väckte ett stort uppseende. Vallentin blev ohyggligt nervös och vi röko ihop igen, men jag klarade situationen genom mitt lugn.

Han tyckte inte om det jag skrev, ty jag hade mera litterära instinkter än han. Han var för politiskt intresserad och jag har alltid tyckt politik vara löjlig.

Jag hade på den tiden tvåtusenfemhundra kronor som avlöning. Jag blev erbjuden ettusentvåhundra kronor i ett underbart kontrakt, enligt vilket jag skulle ägna all min konstnärliga verksamhet åt Söndags-Nisse och icke få arbeta i någon annan tidning. Som gammal smålänning begärde jag tretusen kronor — alltså med prutmån.

Kan någon nu begripa att en man kan vara välklädd med tvåtusenfemhundra kronor i lön.Men punschen och brännvinet voro billigare på den tiden och skräddarna voro billigare och ädlare än nu.

Redan innan jag engagerades i Söndags-Nisse hade jag ett par gånger varit uppe på dess redaktion för att sälja teckningar. Vid mitt första besök där sköttes dess litterära och konstnärliga avdelning av två män, som jag minst av alla väntat få se i en dylik funktion. Det var Oskar Bensow, sedermera teologie doktor och kyrkoherde, samt Axel Klinckowström, zoolog. Jag hade aldrig förut sett någon av dem och Klinckans germanskägg förfärade mig genom sin storvulna yvighet. Men lyckligtvis hade de två första teckningarna zoologiska motiv och några kronor rikare gick jag ännu darrande i knävecken ut för att förvandla dem till kolhydrat, fett och äggvita.

Stockholms skärgård, upptäckt av Strindberg och lancerad av andra, lockade och en vacker dag befann jag mig inhyst i en fiskarstuga på Östra Lagnö tillsammans med Edward Alkman. I andra stugor där ute bodde Bruno Liljefors, Elias Erdtman, Gustaf Ankarcrona och den tyske målaren Alf Bachmann. Senare tillstötte Acke. Det blev en sommar full av nervöst arbete — ty jag levde absolut för dagen — men även av glädje och sorglöshet. Jag hade aldrig sett skärgården förut och den grep mig. Vår värd, skeppar Sjögren, var också en äkta typ av dem det nu börjar bli ont om. Otaliga och lögnaktiga voro hans historier och fyllda av en underbar blandning av drastisk komik och blodigt allvar. Jag önskade mig vara stenograf. Han överväldigade genom sin fantasi och förkrossade med material. Det var han som gav uppslaget till den odödliga historien om hur Bruno Liljefors skullelära sig segla. Den förtjänar att upprepas här och jag gör det. Liljefors yttrade en dag en önskan att få lära sig något om segling, i vilken sport han som dittills lantbo var absolut okunnig. — Men kom ihåg, herr Sjögren, att jag vet ingenting om båtar. Gå ut ifrån att jag inte har reda på ett dyft utan börja från början.

— Jaha, svarade Sjögren, kom med ner till strand, så börjar vi mäsamma. Här för exempel har Liljefors en båt. Här har vi fören å här har vi aktern. Om en nu seglar bidevind för styrbords halsar — — —

— Ursäkta, avbröt Liljefors, men vad menas med bidevind?

Med ytterlig förvåning stirrade Sjögren på den okunnige och utbrast med obeskrivligt förakt: — Hur faen kan Liljefors va så förbannat dum å rå, så han inte vet, va som menas mä bidevind?

Jag minns ej om det blev flera lektioner eller om undervisningen ens fortsattes den dagen.

Alkmans och min stuga hade endast kök och kammare. Jag bodde naturligtvis i köket och låg i en väggfast fållbänk, som bland annat utmärkte sig för sin rikedom på vägglöss. Jag är emellertid fullkomligt immun gentemot alla slag av ohyra. Den skyr mig som pesten. Så snart jag lägger mig i en säng med sådana kamrater, ge de sig uppåt väggarna och jag sover lugnt och fridfullt. Men det finns människor som icke tåla deras närhet. Dit

hörde min redaktör Hugo Vallentin. Han kom en gång på besök till Östra Lagnö och skulle övernatta. Vad var naturligare än att jag erbjöd honom min säng, medan jag knöt mig i en gammal vilstol och låg fruktansvärt i vinklar som en illa uppfälld tumstock.

Sommarnattens halvskymning hade just sänkt sig över oss och jag sov som skjuten, då jag plötsligt väcktes av Hugo, som vit i ansiktet, med vansinne i blicken, darrande i alla leder och upphävande oartikulerade skrik väckte mig och pekade på väggen — bara pekade.

— Vad i Herrans namn går åt dig?

— *Där, där!!!*

— Men vad är det?

— Där!!!

En liten prick rörde sig sakta över den trasiga tapeten.

— Jaså bara en väggmadam! Hur kan du, stora fullväxta karlen, vara rädd för ett så litet kräk? Låt mig sova!

— *Döda den, döda den!* vrålade han.

— Fega usling! Döda det stackars djuret själv, om du har mod. Du är ju mycket starkare.— *Men detta år ja för—för—färligt! Hjälp!* Där kryper en till — och där en! Hade jag vetat detta!!! Så hade jag aldrig kommit hit! *Och där är en till! Ser du inte???*

— Vill du ta min vilstol, så lägger jag mig i sängen.

— Aldrig!!! När går båten? *Och här kryper en på golvet!!!*

Hugo tog ett jätteskutt mot den räddande dörren, öppnade den och försvann i bara underkläderna. Gäspande steg jag upp, samlade ihop hans grejor och gick ut på förstubron. På ett stenkasts avstånd från stugan stod min gäst, en bild av den mest fruktansvärda själsskakning. Det var omöjligt att förmå honom gå närmare. Han klädde sig i nervös brådska, vinkade avsked och försvann på stigen som förde till ångbåtsbryggan. Där fann jag honom efter en stund, sedan jag klätt mig och skyndat efter. Han var tyst och sluten, likblek och rökte nervöst och utan avbrott massor av cigarretter. Det var som om något brustit inom honom. Han återvände aldrig till Östra Lagnö, fast jag lockade med kilopåsar av Tjäders insektpulver och de skönaste soluppgångar.

Jag hade en gång på ett dygn förfärdigat femtio stycken småteckningar, som jag reste in till stan med och sålde för sjuttiofem kronor. Jag var alltså en rik man. Vi hade för vana att vid stadsbesök köpa hem något att äta eller dricka åt de hemmavarande. Med västfickorna svällande av sedlar kom jag under min vandring i staden att passera det då nya och nu försvunna Cirkuspalatset, i vars fönster skyltades med allahanda varor från olika firmor, bland dem Lindgrens punschbryggeri. (O vilken tid, små barn!)Jag dök in i affären och bad att få köpa en skylt-flaska Lindgrens punsch med långhals som innehöll tjugufem liter. Man vägrade i början, men under debatten infann sig en av firmans chefer som genast fattade galoppen och var nog vänlig att låta praktpjäsen övergå i min ägo. En ädel man! Han begrep mig, då jag försäkrade att den glädje en dylik jättebutelj skulle sprida på Östra Lagnö endast möjligen skulle överträffas av hans egen eventuella glädje i himmelriket. Han log gott och ordnade genast med emballaget. Låter det inte som en saga, då jag berättar att jag fick alltsammans, flaska, punsch och den väldiga lådan för tjugufem kronor?

Buteljen var så stor, att vi måste bjuda ut främmande. Trots denna hjälp höllo vi på flera dar innan vi lyckats tömma den långa halsen. En fullkomligt idealisk flaska!

Allvarliga, svartklädda herrar kommo ut för att intervjua vår koloni, en av de första målarkolonier i skärgården, kanske den första! Ryktet om oss hade spritt sig i Stockholm. De korrekta litteratörerna bjödos på mat och naturligtvis kaffe med Lindgrens punsch. Det blev sent och stockholmarna, som aldrig sett solen gå upp ur havet, beslöto sig att invänta morgonbåten för att bevittna det ovanliga fenomenet. För att se soluppgången i hela dess

majestät begåvo de sig tvärsöver en udde av ön. Alf Bachmann och jag stannade kvar.

Det var en söndagsnatt och handklaverstoner ljödo från den närliggande byn. Det brukade gå glatt till vid danserna på Östra Lagnö på den tiden och ett och annat uppfriskande slagsmål var inte uteslutet, ty ibland kommo pojkar från andra öar och giljade tillflickorna. Sådana besök bestraffades stundom. Och brännvinet var starkt och billigt.

Bachmann, som var en idéernas man, föreslog att vi skulle skämta med våra allvarliga gäster och arrangera, som om en fruktansvärd orgie med slagsmål ägt rum under deras soluppgångsexpedtion.

Punschbuteljens bål var nästan orörd. Alltså hällde vi ut punschen i en vattenså, som vi gömde i ett av stugornas kök. Buteljen (med litet kvar på bottnen) lade vi omkull på det stora fällbordet ute på gården, där vi druckit vårt kaffe. Buteljhalsen pekade ut över bordskanten. Under denna satte vi en pinnstol, på vars säte vi hällde litet punsch. Vi läto också ett par glas strömma ut över bordet. Några trasiga koppar slängde vi i gräset. En utdömd stol bröts sönder och dess ben och ryggstöd ströddes ut på gårdsplanen. En gungstol kastade vi upp i vårdträdet och några gärdsgårdsstörar och diverse klädesplagg ordnades på lämpligt sätt så att det borde bli vårjom och enom fullt klart att en hemsk kalabalik utkämpats. Därpå gingo vi bakom ett av uthusen och inväntade naturentusiasternas återkomst.

Våra hjärtan slogo av glädje, då vi från vårt gömställe iakttogo både gästernas och kamraternas oförställda bestörtning. De åskådade först stela av fasa förödelsens styggelse, åjade sig över den goda punschen, som nu gödde marken i stället för att sprida glädje i strupar och själar, och slutligen blevo de oroliga för vårt öde. Naturligtvis var det folk från andra öar som överfallit oss — men var voro vi? De ropade våra namn. De försökte rekonstruera händelsernas förlopp och diskuterade våra öden.Ty icke kunde vi väl — tanken svindlade — själva ha berusat oss till oigenkännlighet och kommit i envig? Men vår självbevarelsedrift hade otvivelaktigt verkat i punschbevarande riktning. Nej, här hade varit slagsmål på fullt allvar med utbölingar, som kanske just nu jagade oss i skogarna eller rentav slagit oss sanslösa.

Intet var att göra och båten skulle strax gå. Tiden var knapp. Avmätta, korrekta, med pannorna i djupa veck togo våra gäster avsked. De hade verkligen icke trott att det angenäma besöket skulle sluta så obehagligt.

Då trädde Bachmann och jag fram hälsande med något vingliga åtbörder. Vi togo snedsteg, skrattade fnoskigt och försökte sluddrande på målet övertyga stockholmarna om nödvändigheten att stanna och äta sillfrukost med agremanger och mycket punsch — punsch? Vatusannudå — är den slut? vafalls? Men stanna i alla fall — hick — fall! Vi kan köpa ny punsch på båten! Och öl och munk och ännu mer punsch!

Generade över vårt tillstånd, stela, ogenomträngliga i anseende till utseendet bockade de dystra gästerna avsked med en värdighet, som icke ens glädjen över att vi ännu voro i livet kunde göra litet mindre dyster. Långsamt drogo de sig baklänges mot grinden. Icke ett leende livade deras drag.

Då tyckte jag att vi skämtat nog.

— Nu, Alf, slutar vi med det här skojet!

Och vi återgingo till den mycket nyktra verkligheten. Men våra gäster trodde oss icke. Vi försäkrade dem att vi bara skämtat. Vi följde dem till bryggan under försäkringar. Men antagligen tro de ännu i dagatt en hemsk batalj kämpats till slut under de bleka sommarstjärnorna och att vi rusiga fäktat med bönder eller inbördes och möjligen själva satt i oss de minst femton liter som återstodo i den bukiga jätteflaskan. Det hjälpte inte ens att vi berättade att all punschen välbehållen fanns i en så i köket.

Deras illusioner om vår skärgårdsidyll hade fått en ohjälplig knäck och vi kunde icke vara dem nog tacksamma att intervjun uteblev. Den skulle ha blivit bara en desillusion för oss.

Oförgätlig blev den sommaren för oss alla. Där upptäckte Liljefors havet och började avlocka det nya värden, dittills oanade. Och jag började längta längre ut, ända till de yttersta kobbarna, fast det skulle dröja åtskilliga år innan jag fick tillfälle att tillfredsställa denna längtan. Det tyckes för övrigt ha legat i luften, detta tvång att dra

sig så nära havet som möjligt, både hos konstnärer och författare av den tiden. Och, jag upprepar det, Strindberg gav den första impulsen genom Hemsöborna och andra böcker.

Under samarbetet med Hugo Vallentin i Söndags-Nisse fick jag för första gången på nära håll se utslag av antisemitismen. Jag menar nu icke så enkla och förr vanliga företeelser som till exempel att en kringvandrande judisk handlande fick stryk av fulla bönder, »därför att det var judarna som korsfäst Jesus». Sådant hade jag sett och ogillat redan som barn. Jag minns hur mina föräldrar en gång räddade en dylik affärsman och läto honom bo hos oss, då andra vägrade hysa honom under sitt tak. Tidigt inpräntade min mor hos mig hur vidrigt det är att förfölja och skada människor bara därför att de icke ha sammafärg som andra, om de eljest äro hyggligt folk, eller därför att de på något sätt överträffa oss i kunskaper och skicklighet. Jag minns hur jag grät av rörelse då denne jude, som var polack och gammaltroende, varje morgon tog fram sin lilla bönbok, fäste den på pannan och lindade remmarna om sig efter den uråldriga ritualen. Min mor påpekade hur mycket bättre han var än vår kyrkoherde, som ofta låg full i dikena om vardagarna men på söndagarna stod på predikstolen och skrek så att käringarna lipade och bönderna darrade.

Hugo Vallentin hade skrivit en artikel i Daily Cronicle, vars korrespondent han var. Dess innehåll väckte en storm av ovilja mot honom, han blev kallad landsförrädare och utsatt för allvarlig förföljelse i pressen. Han hotades med stryk och blev verkligen överfallen en gång, fast folk kom till och räddade honom. Många gånger följde jag honom hem om kvällarna, särskilt efter sammanträdena i Publicistklubben, där jag på hans förslag blivit medlem. Jag minns hur jag i ungdomlig indignation gick och längtade efter att få piska upp en eventuell våldsman. Vallentin var fysiskt klen och jag var på den tiden ganska stridslysten. Men lyckligtvis fick jag icke tillfälle att använda mina småländska nävar till hans försvar.

Jag fick anonyma brev med hotelser att också få stryk, om jag icke genast lämnade Söndags-Nisse. Jag var ju svensk och det var förräderi av mig att arbeta tillsammans med en jude.

Bättre blev det icke efter två så kallade historiska teckningar, som jag gjorde i tidningen. Den ena föreställde Gustav II Adolf borstande tänderna i sitt tältpå morgonen före slaget vid Lutzen. Han stod vid sin enkla fältkommod och skötte toaletten. På fältalmanackan lästes

och på hans arm fanns intatuerat E. B. (Ebba Brahe), spåret efter hans ungdoms svärmeri, som han icke kunnat (eller velat) operera bort.

Den andra var en bild av Karl XII skärande sina liktornar på morgonen före slaget vid Poltava. Han använder sin rakkniv vid detta hygieniska företag och hans trogne kammartjänare Hultman har nyss slängt in en hög glödgade kanonkulor i tältet för att kungen icke skall frysa alltför mycket i morgonkylan. En kaka mögligt bröd, kungens enda födoämne, ligger på en stol väntande på att bli angripet av de pfalziska tänderna.

Med anledning av dessa mycket oskyldiga och högst opolitiska teckningar blev jag anfallen av *Sigurd*, Smålandspostens då ovanligt populäre redaktör, svenska folkets litterära idol. Han påstod att jag drog ned våra höga minnen och var en simpel hädare, som borde avskaffas. Men mina synpunkter voro ju förklarliga, då jag samarbetade med en jude. Som svar på detta anfall gjorde jag ensam ett helt nummer av Söndags-Nisse för att visa att jag trivdes mycket bra med min chef. Pressen delade sig naturligtvis i två läger, för och emot min obetydlighet. Endast en krönikör inågon landsortstidning tog mig i försvar och försäkrade att jag egentligen överdrivit i beröm visavi Gustav II Adolf genom att låta honom borsta tänderna, vilket denna hjälte bevisligen aldrig gjort, enär sådana möbler som tandborstar voro en senare uppfinning. Däremot var det möjligen lågsinnat av mig att insinuera att Karl XII haft liktornar. Han gick ju inte. Han bara red. Och i sådana stövlar som hans, med den konstruktionen, störde ju inte liktornar om de icke voro av fasaväckande storlek.

Jag har sedermera rätt noga aktat mig att göra historiska teckningar.

Sigurds motvilja mot mig satt i så länge han levde och han visade vid de få tillfällen vi träffades en förkrossande överlägsenhet, efter vilken jag först på sista tiden hämtat mig. Men Söndags-Nisses upplaga växte trots Vallentins och mina fosterlandsförrädiska stämplingar. Jag började göra karikatyrporträtt. De första väckte ovilja

hos de porträtterade, men glädje hos de avglömda. Jag försökte reparera detta fel och så småningom blev det ganska enkelt och naturligt och icke nedsättande att se sig själv framställd som vrångbild. Särskilt politici en marche erbjödo utan speciell påstötning sina profiler och en facer genom insändande av porträtt eller brev med begäran om sammanträffande. Riksdagsmän voro de mest intresserade. Och på den tiden hade riksdagsmän originella utseenden. Nu äro de slätstrukna — nästan alla utan karaktär — löpande i spår — *Heerdenmcnschen* (Nietzsche).

Trötta av förföljelse och verkligen intensivt arbete beslöto Hugo Vallentin och jag att vila oss genomen resa till London och Paris. Han blev en mycket besvärlig reskamrat på grund av sin nervositet. Men goda vänner voro vi och det hela ordnade sig på grund av mitt småländska bondlugn. Vi reste från Göteborg med Thule och fingo ligga två dygn stilla på Doggers bank för tjocka. Mistlurarna höllo på att göra min kamrat galen. Han anade sammanstötning och bottennapp i varje ögonblick. Han väckte mig om nätterna och jag måste sätta mig upp i sängen och spela poker med honom för att lugna hans nerver. Jag måste undervisa honom i användningen av livbältena — vilka han nödvändigt ville ha inom räckhåll — och övertyga honom om att ventilerna icke läto en droppe vatten sippra in. Ty vi hade samma hytt. Han skrek på hjälp i sömnen och jag tvangs att som världens barmhärtigaste samaritan blanda lugnande groggar åt honom, svaga och eländiga, tills han med ett trött leende slocknade.

Jag välsignade den stund, då vi angjorde Tilburys kaj. Och jag gladdes våldsamt, då vi efter några tidsmoment sågo Londons hushav, skorstenshav i begynnande fog dyka upp framför oss.

Hugo var så trött att han ögonblickligen gick till sängs, sedan vi väl installerat oss i *Temple Hôtel, Arundel street, Strand.*

Men den som gjorde toalett och dök ut i världsvimlet var jag. Jag var ung och glad och ägde tjugufem pund sterling. Jag visste en adress, ett antikvariat, där en vän till mig var anställd. Och jag visste att han, om han fortfarande existerade i sinnevärlden, var villig att följa mig till Nationalgalleriet, dit min längtan drog mig efter allt jag läst om det. I hörnet avArundel street och Strand högg jag en *cab* och var med ens europé, en man som rest mer än de flesta, rik intill Rothschildism, oberoende och kulturbejakande.

Hästhovarnas klapprande mot gatan fascinerade mig och jag ville skrika av glädje, ty jag ägde ju London.

Nu var jag alltså ensam ute i världens största stad, vilken var min egendom, ty jag hade tjugufem pund i plånboken. Min hästs snabba takt, hovarnas klapprande på gatans träbeläggning, verkade som musik. Kusken höll in utanför en blygsam butik vid en bakgata i närheten av Whitechapel Road. Jag klev in i antikvariatet. Där sutto två människor, en gumma med ett ölkrus framför sig på ett litet bord, där en smutsig kortleks placering vittnade om någon patiens, och en ännu smutsigare gubbe, som såg ut ungefär som jag föreställde mig mr Scrooge i Dickens' A Christmas Carol. Jag frågade efter mr R.

— Mr R. är död! Var det annars något ni ville? svarade den gamle mannen.

— Död? Jag hade brev för mindre än en vecka sedan från honom. Berätta om honom! Vad dog han av?

— Vet inte. Ni måste vara hans landsman, ty han talade nästan lika dålig engelska som ni. Var det annars något?

— Vet ni inte hans sista adress? Han sade att den var här.

— Vet ingenting om mr R. Gå för fan i våld, om ni inte ämnar köpa något.

— Men vill ni inte ge mig någon upplysning om R.?

— Go to hell!Där stod jag och kunde icke annat. Gubben såg så infernaliskt elak och skurkaktig ut att jag blev ursinnig över hans enastående ohövlighet. Och på min fruktansvärda sjömansengelska sade jag honom att han var son av en tik och att jag skulle göra fiolsträngar av hans usla tarmar om han inte upplyste mig något om mr R.

För resten skulle jag vända mig till närmaste poliskonstapel, ty jag hade hört att Londonpolisen var den bästa i världen. Och det skulle ske genast. Ty det var något han icke ville ut med. Var hade han gjort av R.?

Då han hörde talas om polisen blev han med ens hövlig, nästan krypande. Men han kunde verkligen inte säga mr R:s adress. Jag kunde ju vända mig till svenska sjömanshemmet. Där visste man kanske —

R. hade varit en högst romantisk och underlig figur, men en hedersprick och jag var övertygad om att det var gubben som i deras mellanhavande burit sig illa åt. Sjömanshemmets adress kunde jag icke få nu. Jag gick alltså men föresatte mig att så snart som möjligt ta reda på R. genom legationen, konsulatet eller polisen.

Jag satte mig i min väntande cab och bad kusken köra mig till National Gallery. Vi körde ut på Whitechapel Road och reste mot stadens centrum. Plötsligt halkade hästen på den vattenspolade gatan och störtade omkull. Jag höll på att slungas ur caben. Det blev folksamling, jag betalte och föresatte mig att gå. Men min medfödda törst och dagens hetta tvungo mig att gå in på närmaste krog.

Nu är det så, att jag mycket ofta upplever till synes egendomliga saker på mina resor. Vid krogens bar

stod min barndomsvän och drack något. Jag blev icke förvånad. Jag sade bara Hej! och han såg icke heller överraskad ut när han svarade med samma hälsning.

— Hur visste du att jag var här inne? Jag beskrev situationen.

— Jo, den där gamla skurken! Den skall du tro jag klarade fint. Han stal allt det lilla jag hade av pengar och ville sätta mig i klistret för resten, i en förbaskat tråkig situation. Men jag stängde in både gubben och hans satan till käring och letade reda på mina pengar. Du skulle se hur det ser ut i deras våning. Allt som hade lås bröt jag upp och hittade verkligen vartenda dyft. Hade gubben inte varit så gammal, skulle jag ha slagit sönder några revben på honom. Men nu är jag trött på London och nu går jag till sjöss igen — när du har rest förståss! Have a drink! Jaså — han sa verkligen att jag talar dålig engelska? Ånej, när man varit tio år på sjön med bara engelsmän och bott i kolonierna, talar man inte dålig engelska — åtminstone inte jag. Men jag förstår att gubben är arg som ett bi. Hade jag vänt mig till polisen, hade jag stått hjälplös. Nej, man måste reda sig själv och bäst med de här.

Och han strök med välbehag över sina väldiga bicipes.

När vi talat någon timme om vår gemensamma barndom var det tid att väcka Hugo Vallentin och som dagen var anslagen till orientering, var Hugo tacksam att få min vän till ciceron, ty han kände London som sin ficka, sade han. Och jag välsignade den frihet jag skulle få njuta av en månad utan attbehöva besvära Hugo, som mest tänkte ägna sig åt journalistik och journalister.

Emellertid blev jag introducerad på Grand National Liberal Club och i The Press Club, där vi tillbragte många kvällar tillsammans med Daily Cronicles stab. Särskilt kommer jag ihåg en mr Williams, förebilden till Nilgaun i Kiplings The Light that failed, en ärrig krigskorrespondent, som varit med om Englands alla krig runt världen under de sista trettio åren, och mr Morrison, före detta präst, som nu förestod nöjesavdelningen i tidningen och livligt förde oss omkring på varietéer och därmed jämbördiga lokaler, en trevlig man, fast han andades något för mycket visky.

Hugo Vallentin älskade *poker* och jag som avskyr spel måste flera gånger riskera min reskassa med gamla durkdrivna pressmän och spelare. Emellertid räddades jag genom användandet av min småländska förslagenhet, vilken vid dessa tillfällen var utmärkt att ta till.

Med min vän R. dök jag ned i Londons avgrunder eller reste ut på landet till småstäderna och badorterna. Med Hugo åt jag middag på dödstysta klubbar; satt gäspande framför långa groggar och rådbråkade engelska med piprökande och tyst spelande gentlemän. Med honom bevistade jag det årets Derbylöpning och förlorade jämnt ett pund till en förtroendeingivande bookmaker. Jag kommer ihåg att det tog hela sex timmar att komma från vårt hotell ut till löpningen, i en trängsel som var hemsk och som gjorde att vi lungt kunde gå in på någon bar eller restaurang och vara säkra på att hinna fatt vår omnibus — så sakta kröp folkmassan framåt. Det fanns ju inga automobiler på den tiden. Folklivet på båda sidor ombanan intresserade mig mycket mer än löpningen. Där var typiskt marknadsgyckel med mycket gammaldags nöjen, ringkastning och underliga tävlingsspel, vaxkabinett, dans och upptåg. Jag erinrar mig hur i värsta trängseln en berusad kvinna stack en hattnål i länden på en

polishäst. Den ridande kom ned rakt på hjälmen och blev liggande medvetslös. Jag stod alldeles bakom och såg hästhovarna röra sig i luften över mitt huvud ett ögonblick. Jag höll på att kastas omkull men klarade mig. Fruntimret kom undan till allmän förargelse. Med Vallentin gjorde jag en söndagsresa upp till Hampton Court på en flodångare med harpspelande och säckpipande skottar.

Men med R. fick jag gå igenom dockorna och trängas med kineser, malajer, negrer och andra vilda folkslag. Där trivdes jag och hade min varelse oftast. Men med honom gick jag också under några dagar igenom så mycket av British Museum vi hunno, och tavelgallerierna. Londonveckorna användes verkligen, utnyttjades. I Vallentins sällskap åt jag en gång frukost med mr John Burns, Englands förnämligaste arbetsledare och sedermera minister, en arbetare och människa av hög valör. Genom honom fingo vi tillträde till Underhuset och hade där tillfälle att få se och höra några av dåtidens mest betydande politici.

Romantik

Mitt första romantiska minne är Atala. Jag led med henne och var indian. Jag levde i Gustave Dorés skogar och lärde mig att se människorna som små frön i det stora och lögnaktigt hopfantiserade landskapet. Urskog och vattenfall, trädrötter, vilda lianförhållanden! Jag grät vid hennes grav, som ordnats åt mig, den åttaårige betraktaren, just så som jag ville ha den.

Svenska familjejournalen skötte om vår romantik just då, och jag undrar om någon tidning någonsin i något land har gjort ett så stort och starkt intryck påsina läsare som den på oss. Den tidskriften representerade just då den gudomliga naiviteten.

Tidningen hade en medarbetare, en tullnär, vars namn var Leijonskjöld-Oxenstierna, en fruktansvärd man, stark, livräddare, förfärlig hämnare, naiv och god. Han kom en gång ridande till det bekanta storlägret, som Carl XV arrangerade nere i Skåne. Denne tulluppsyningsman kom som sjöman till häst i något slags uniform, som pryddes av ett dussin livräddningsmedaljer, och blev väl mottagen av kungen. Ty kungen genomskådade honom och hans gudomliga naivitet.

Så dog tidskriften och efterträddes av en annan, som kallades *Förr och nu*.

I ett av dess första nummer stod att läsa en liten berättelse, en tragisk novelett om något som hände strax i närheten av Narva och under själva slaget, där vi segrade. Jag kommer ihåg hur en gammal man klev upp på en stege, en herrgårdsstege, och såg öster ut.

— De skjuta där borta vid Narva. Gud skydde de våra!

Den gamle mannens dotter var kär i en ung officer, som var med på vår sida. Officeren blev skjuten och det hela blev tragik.

Denna berättelse står för mig fortfarande som bland de vackraste från vårt krig med Ryssland då. Och ännu vet jag icke vem som har skrivit denna sak. En gång för många år sedan var jag med Anders Zorn i Reval. I en kyrka där ligger den unge mannen, och man kunde då läsa gravskriften:

»Hier ruht im Gott der wohledle und — — — Johann Ewert von Ulrich — — —.»

Ja, det var något i den stilen, och jag stod bredvid Anders Zorn, för vilken jag berättat historien om berättelsen i *Förr och nu*.

— Tänk — Anders och jag började gråta. Nå!!?

Jag talade om för Anders allt det jag visste om denne unge officer som blev skjuten vid Narva — och jag kom ihåg ännu mera av artikeln i *Förr och nu*.

Folk rider förbi, det klirrar av sablar och betsel. De gå mot döden eller berömmelsen, tokstollar, bra bönder, vilda sällar, lyckoriddare, men trogna soldater!

Och några sjunga en visa:

Vid Örebro brygga växer gult gräs, högt, högt. Vid Örebro brygga slumrar den ryttare god i djupa graven.

Denna visa har trots sin obegripliga rytm för mig spelat ungefär samma roll som namnet Irina för Karlfeldt.

För mig står denna visa mycket högt! Nå! Jag läste den då jag var ungefär åtta år. Senare, då jag kom ut i världen och blev verklig vän med den oförgätlige Harald Wieselgren, som var ett högst ovanligt konglomerat av kunskap och minne och begripande, frågade jag honom, vem som hade skrivit denna sak och — framför allt — om denna visa om Örebro brygga var *äkta* eller *gjord*.

Han sade att den var *gjord*.

Min själ sjönk ned i ett hemmagjort kaos, och jag började tro att jag själv var en humbug. Men vad jag beundrade hos Harald Wieselgren den gången var att han ögonblickligen kom ihåg visan och tog migJAG BEGAGNAR MIG AV TILLFÄLLET OCH TECKNAR ANDERS ZORN SLÅENDE KÄGLOR - ALLTID BATALJON!

i armen och förde mig upp i Kungliga Biblioteket och tog fram just det nummer av *Förr och nu* som jag avsett.

Vi drucko grogg efteråt.

Där fick jag en hård knäck i min längtan efter romantik. I min pappas bokhyllor hade funnits *Paul Févals Londons mysterier,* en ännu för mig högt stående bok. Där fanns *Den vandrande juden*. Den sista läste jag med ett underbart intresse *och jag trodde på den.* Jag trodde på att den var sann. Jag följde med ett infernaliskt intresse denne Ahasverus jorden runt och inbillade mig hela tiden vara med. Och jag tänkte: Om Ahasverus kommer hit, ska jag be mamma att han får bo hos oss! Och han skall sitta hos oss och äta gröt och mjölk och berätta. Han hade min sympati och är antagligen orsaken till att jag aldrig har begripit begreppet antisemitism. För mig är judarna lockande intressanta, hemlösa, tacksamma för de hem som erbjudas dem, intelligenta nomader med fan så mycket äldre och djupare kultur än vår.

Just nu tänker jag på Viktor Rydbergs:

I Nordanskog, där nickar granen, o Votans släkte, du vapenglada, gå ned där pinjer och palmer sucka bland levnadströtte och veke trälar! Vig dem till vila med svärdets vaggsång!

Ja, det är bra att gå ut och slåss. Vi äro starka och utmärkta. Men judarna äro också starka och utmärkta på sitt vis! Jag tänker: Skrik ni och skäll, O, Votans släkte, du vapenglada ...

men gör bättre kultur än de! Gör bättre affärer! Bli lika kloka! Jag tycker verkligen att vi inte ha något särskilt att berömma oss av visavi dem.

Men nu är det frågan om romantik, något som vi behöva just nu.

Under kriget växte upp ett slags romantik, innan folk hade vant sig att leva i skyttegravarna. Det var gudbevars intressant att komma hem på permission och vara pamp en vecka i bondbyn eller, om man var gift och tysk, ordna så att en ny tysk föddes i normal tid. Tyskar och fransmän och engelsmän skrevo vackra saker, ett slags romantik — men tänk hur älskligt besläktade alla dessa litteraturer blevo under kriget! Det var fruktansvärt! Alla reste hem på permission och träffade sina gamla magra utpinade hustruskeletter och längtade dagen efter tillbaka till sin skyttegrav — pipan i mun, flaskan i ordning, gott kamratskap, vänskap mellan män som lärt sig skyttegravarnas språk och likgiltighet inför döden och allt.

Hemma sutto de magra kvinnorna och hade inga pengar och skällde — — —.

— — — och hem kom en stark brunbränd muskulös djävul som inte var rädd för något i världen, en man som tände sin pipa med samma lugn som han kastade en handgranat eller vid en framstöt stack in en trekantig bajonett i mjukt kött, och den unge friske mannen begärde kärlek och animalitet av en förgrämd, dyster, utpinad kvinna. Där ha vi hela tragiken.

Inte ett dugg av romantik.

Men nu synes det mig som om vi skulle stå inför en romantikens renässans.

Jag ser det i böckerna. Människorna bli djärvare.De våga tala ut. Vi stå inför något nytt, som med all säkerhet har något gott i sig, något av konst, intelligens — ja till och med klokhet, klokskap! Men på samma gång något av hänsynslöshet.

Det fanns någon gång förr i världen något som man kallade hänsyn. Man handlade med tanke på sina föräldrar, sina barn, sina intellektuellt jämställda. Man hade ideal, man ville se stjärnor i den svarta himlen. Detta håller på att försvinna.

Och det är kanske riktigt. Ju mer politiken får hand om oss, ju starkare sammanslutningarna, fackföreningarna, hopjoxet blir, desto starkare komma individerna fram. De *tvingas* fram, stolta, skapande, fria, diktande, målande. Jag är optimist, jag *tror*, och jag har aldrig känt detta så starkt som nu.

Individualiteten sprutas fram just på grund av den alltför stora samhörigheten människor emellan, vilken ar bara en konstruktion. Jag håller inte vidare styvt på Nietzsche just nu. Vårt intellekt har blivit mera praktiskt. Vi ha blivit kritiska och *mena* något med våra skriverier och samtal. Vi vilja ha en kropp innanför detta hölje av teorier — för teoriernas skull — som förra generationen äcklade oss med. Vi ha vuxit ifrån en del av dumheten. Vi äro realister och kräva logik.

*

Utom när det gäller skaldskap och konst. Ty där ska vi bara ha *ursinne* och fruktansvärd livslust. Och till min glädje ser jag att de unga våga tala ut. Visserligen är det en fara för dem, att de kunna för mycket av teknik och att de rätt ofta fastna för *välljud*.Välljud är fascinerande, rytm är bedårande — men det viktigaste är att var och en har något att säga, något nytt och vackert. Rätt ofta möter jag något vackert i mina unga vänners arbeten, men nästan lika ofta stör mig deras kunskap. Bort med kunskapen och hit med känslan!

COGOR.

Alla som känna till något litet av Horatius förstå vad jag menar med detta *cogor*.

Jag är nämligen tvungen att skriva detta för att bli befriad från en del vanföreställningar jag haft de sista dagarna. Jag lever fortfarande i begreppet *Latinitas* och kommer att framhärda däri.

I måsten förlåta en gammal student i östgöta nation, född smålänning, att han förirrar sig in i sina gamla sympatier. Älsken som jag har älskat!

*

Ungefär så långt hade jag kommit då det ringde på min dörr och min gamle vän Sjöblom kom in. Naturligtvis heter han inte Sjöblom, utan Vesterbom, men jag vill inte störa hans inkognito. Han hade med sig en stor lax som present och slog sig ned på min divan. Jag blev glad. Hela min själ sprack ut som en blomma, ty jag hade icke på länge träffat någon hemifrån. Jag sade:

— Nu, Vesterbom, ska vi ha roligt. Ursäkta att jag säger som det är, men jag är mitt uppe i ett arbete, jag håller på att skriva en sak.Vesterbom.

— Jaså, dävvafan, jaha, ja di säjer ju att Engström skriver så möcke, men får ja säja va ja menar, så tror ja inte på dä! Inte faen skriver han så möcke — dä mästa ä väl tryckt!

Undrande och spörjande efter vad han väl kunde mena med det, och icke ett dugg begripande hans litterära synpunkter, bad jag honom vänta ett slag tills jag fått i ordning kaffet och det hembrända.

— Ursäkta, Vesterbom, men jag måste läsa igenom det jag har skrivit, innan vi kan börja å supa.

— Kära hjärtanes, Engström, skriv han så möcke han vill! Men Engström ska läsa oppet för mej. För dom säjer att han skriver som den värste präst eller skollärare. Han lever ju på dä, Engström?

— Jaja, till en viss mån. Men jag har mycket annat att stå i.

— Dä förstår ja. Jaja, d'ä inte så gott om pengar nuförtiden. Men läs opp nu va han har skrivit. Dä ä väl inte värre än att en kan höra't.

*

Jag läste upp för Vesterbom det jag skrivit om romantik. Under tiden fingo vi in kaffet och det hembrända. Vesterblom hörde på andlöst.

— Jaha, sade Vesterbom, d'ä nog väl skrivet å sånt, dä ä dä. Men tocka där romaner, di ä lögn, dä svär ja på så sant ja heter Vesterbom. Ja har läst två romaner — di kostade enåfemti stycket, men dä var lögn. Alltihop var lögn. Ja ska säga Engström att ja seglade när ja var ung, och jag träffade två djävlar som sa att di var romaner, dä var nere iKonstantinopel. De var dom största bovar ja har träffat. Såna finns inte i hela Sverge. Dom ville åt plånboken, å ja lät dom stjäla'n, för ja hadde mina pund i bältet, en rospigg lurar dom inte, och när jag kom ut mä dom på gata så slog jag dom på käften. Och jag hittade plånboken i bakficka på den som var död, och sen sprang jag.

— Dog han verkligen?

— Jag vill bara säja Engström att i Turkiet har det aldrig funnits en karl, som var dödare än han. Se jag slår till mäsamma, och har de tungan mellan tänderna, då så får dom skylla sej själva. Nej, kom inte å tala mä mej om romaner, d'ä ett djävla busfölje. Nej, men vill Engström höra en roman, så ska han få höra'n. Den kan han skriva om, men ge faen i såna där dumheter som han läste opp nyss, för dä ä rena dumheter. Engström känner ju till isen, själisen, menar jag. Jojo, det kommer jag ihåg, det var år 1900 när vi var ute en gång med Roddar-Erik och Edvin och Karl Eriksson och Engström och isen bröt opp — dä var ingen jakt, men vi kunde ha blivit kvar i havet — d'ä faen däsamma, men nu ska han få höra en roman som jag var med om på Gotska Sandön, akta sej Engström. Det var jämnt år 1877, just precis, och jag hade kommit dit från Fårön och bodde hos fyrvaktarn. Det var just i april, just den 22 april, och det låg is runtomkring ön så långt vi kunde se. Vi hade sett en båt många dar. Han låg i isen och såg ut att ligga fast. Och så, just den 22 april, fick vi se en del folk som kom på isen med kurs på oss. Vi — vill säja hela fyrbetjäningen — gick ut emot dom, och så fick vi reda på att det var en tysk, som hette Deutsche Kaiser,tyske kejsarn, förstår Engström. Han hade tvåtusen tons dräktighet och etthundraåtti hästkrafter, tredäckad var han och var assurerad för en million svenska kronor — var det inte en fan? Han var lastad med vete och råg och lin och kom ifrån Baltischport och skulle till Antwerpen. Han kom fast i isen och hade suttit där mitt i havet i nio veckor, och folket ombord hade först fått så mycket mat de ville ha, men så tog det slut med maten och de måste börja äta av vetet som de hade som last. De bakade vete och brände kaffe. Inget socker hade de och inget fett, så de började äta talgen som skulle användas för maskinen — och till slut måste dom börja använda linoljan, som de hade med sig för målning, till brödbaket. Och när de inte hade något kvar annat än linolja och vete, fick de ont i magen och begynte längta efter kött. Och jag säjer Engström, att hade de inte varit så klena, när de

kom i land, och hade jag inte varit så stark, så hade de ätit opp mej. De såg på mej som vi sir på fruntimmer, Engström, och det är väl det hemskaste en kan tänka sej.

Men det var inte lätt att klara hela den där besättningen på Sandön, för vi hade inte stort mer mat än vi hade behov för själva. Men så blev det en hälsikes nordost och isen bröt opp och tysken kunde klara sej in till Huvudskär. Är inte detta en roman, Engström? Här talar Engström om romaner å romaner å skryter å skräpper! Men ge sej ut på den blåmålade osiljanen, Engström, då får han si på sjögång. Jaja, jag vet ju att Engström har seglat, men har han inte alltid haft proviant? Nänä, men jag vill fråga Engström om han har ätit människokött.

— Nej, det kan jag inte påminna mej.

— Då skulle Engström ha varit med på en dansk skonert som hette Johanne, som var hemma i Fredericia och kom från Brahestad. Hon blev läck och flöt på lasten två dygn. Sjön spolade allting rent, penteriet och hela fallerallan var borta, och vi trodde att vi skulle ge oss i väg till botten. Ingen mat hade vi, men kapten var en sån där fet fisk — och på tredje dan sa ja åt gossarna i skansen: — Har ni inge kek, pojkar?

— Jo, de har vi! sa en grabb, vi har gubben.

— Haha, sa en gut, men vem vill börja tygge på den?

— Dä ska faen bräkke mej jej, sa ja. Och jag gick fram och högg tänderna i nosen på'n.

— Vogt dej, svensker! sa han. Jeg skyder, sa han.— Skyd, gamle, sa jag, men först må du bringe maj litt senap, för næsen din er saa raa!! Och ger du ingen grog ätterpaa, saa maa du skylle dej selv!

*

Många underliga människor har jag träffat och har nu i mitt livs vilda framfart kommit så långt att jag icke förvånar mig över något. Jag är en gammal vis, grå man, avvaktande, sittande i en grotta, försedd med nutidens alla bekvämligheter. Jag önskar att alla mina artist- och författarvänner må ha det mycket bättre än jag.

ÖVERSTINNAN.

En vacker vinterafton i nådens år 1869 satt prosten Sixten Marcellus vid sitt skrivbord sysselsatt med morgondagens predikan. Det var i soldalningen och de sista strålarna kommo den vita skogen på andra sidan sjön, som utbredde sig framför hans fönster, att lysa i guld och rött, medan de blåa skuggorna snabbt förlängde sig på den vida snöytan. Men det småländska höglandets härliga natur gjorde denna afton icke det vanliga behagliga intrycket på prostens eljest känsliga öga, ty tiderna voro onda och han suckade djupt medan han bläddrade i Hoofs postilla efter ett lämpligt uttryck för sin smärta, ja låt oss säga vrede, ett sinnestillstånd, som endast sällan fick bemäktiga sig hans själ.Hans rödlätta ansikte förmörkades alltmer och sökte lägga sig i veck, vilket emellertid förhindrades av en medfödd och ytterligare förvärvad fyllighet. Men ögonen syntes nästan svarta under de grå brynen och han bolmade nervöst ur sin favoritpipa, som var en gåva av vänner på hans sextioårsdag. Den holländska knastern fräste under det mörkbruna sjöskumshuvudets silverlock och röken stod som en biblisk sky omkring prostens i sidennattrock höljda embonpoint.

Texten rörde sig om de falska profeterna.

Och förvisso! De falska profeternas antal växte och hotade även hans avlägsna landsdel och den hjord han med framgång vallat under många år. Han hade nyss fått ett allvarsamt brev från biskopen med förfrågningar och oroväckande uppmaningar till stränghet. »Släpp icke ulvarna in! Möt dem innan de hunnit ända fram till dörren!»

Prosten reste sig upp från den knakande skrivstolen och gick till den välförsedda bokhyllan för att söka ett lämpligt citat ur någon av kyrkofäderna. Ty han var en lärd man och gammal verklig teolog. Endast en serie vidriga omständigheter hade ställt sig mellan honom och en biskopsstol. Han hade varit specialist i patrologi och skrivit en avhandling om Origines.

Medan han sökte bland böckerna och blåste bort dammskyar från banden mörknade det emellertid. Solen hade sjunkit bakom skogshöjderna och han ringde för att få lampan tänd. Prostinnan kom in.

— Kors det är ju alldeles skumt och du gräver i dina luntor. Jag skall genast tända!

Hon rullade ut efter svavelstickorna. Ty hon var också ganska fet och trind.Ö Prosten använde själv sitt elddon av den gamla sorten och tände sin pipa på studentmaner med en fidibus, ty svaveldoften ansåg han opassande i en prästkammare. Prostinnan var mera bekväm av sig.

Men vad nu? Det pinglade på landsvägen och det fanns bara en i socknen som hade sådana bjällror. Det var överste Ulfsax som kom på besök. Vad kunde han vilja på helgdagsaftonen?

Prostinnan kom in igen.

— Jaha, jag har redan sagt till om toddyvattnet. Vad kan Ulfsaxen vilja? Det är väl något på tok med Gustava igen.

Hon tände lampan.

— Det är väl bäst att göra i ordning till litet kvällsmat så småningom. Men vi få ju höra! Vad i all världen kan Ulfsaxen ha för ärende?

Nu bjällrade överstens kappsläde in på gården mellan de höga snövallarna. Prosten gick ut på trappan och välkomnade sin gäst som sedan han hälsat började befria mustascherna från frost och is.

— Det smäller till, bror prost, sade översten. Det sjöng i snöisen som av kanondunder. Men hemma är det varmt som i — — — jaha, just det, kära bror. Jag får väl ta in pälsen i kammaren, tack!

— Beate-Charlotte har redan sagt till om toddyvatten och piporna ä rensade, välkomnade prosten. Bror stannar väl och tar en smörgås. Min predikan är så gott som färdig — bror vet, lördagskvällen är arbetstid för mig — och jag skulle just sluta, när jag hörde brors bjällror.

— Jaha, du ger väl bönderna på tafsen, det kan behövas i dessa dagar, jag tror att snart allesammansä maniakaliska! Åtminstone torpare och hjon! Rena deliriet!

Översten steg in i kammaren och slog sig ned i sitt vanliga soffhörn. Han var en liten man med ofantliga knävelborrar i ett väderbitet ansikte med blommande och framstående näsa, aristokratiskt böjd och högst dominerande. Överstelöjtnant, överstes avsked, husar, godsägare. Länge ogift hade han tröttnat på ensamheten och ingått äktenskap med sin lagårdspiga, en blomstrande torpardotter. Det var en fruktansvärd skandal på den tiden och hans umgänge hade så småningom decimerats, ty det hade icke lyckats honom att sätta skick och fason på hustrun, som fortfarande trivdes bäst i köket, åt kopiöst, förlorade sin fägring och blev allt yppigare. Ett barn hade blivit frukten av detta ménage, en son som icke ville arta sig, fast han i vaggan blivit utnämnd till fanjunkare i faderns regemente på grund av dennes gamla vänskap med Oskar den förste. Så gick det till på den tiden. Pojken blev tidigt en slarver och att han någonsin skulle bli officer var redan uteslutet. Han höll sig mest till modern, åt i köket och gick med i lantbruksarbetet som vanlig dräng och med maner från drängstugan.

Översten hade nog inte så roligt. Och nu på sista tiden hade livet gestaltat sig rentav stolligt. Överstinnan hade blivit läserska.

Hon hade slutit sig till *Hopparesekten*.

Denna ganska underliga sammanslutning hade fått avläggare i rätt vidsträckta delar av Småland omkring mediet av 1800-talet och så småningom trängt ända till vår prosts socken trots dess avsides belägenhet. Och ledaren i denna landsända var just en av överstensdrängar, en karl från Vastbo härad med en säregen tjusningsförmåga trots sitt eldröda hår och vindande ögon. Men han kunde läsa böner så att församlingen vred sig i de rysligaste själskval till dess han ändrade taktik och fick den att smälta av lycksalighet. Sammankomsterna slutade med extatiska danser, där deltagarna nakna eller halvnakna trodde sig försatta till paradiset, så snart de genom böner ansågo sig ha drivit djävulen ur rummet. Man må dock icke tro att något ohöviskt eller otuktigt blev resultatet av denna vilda dans, ty hopparna voro oantastliga till sin moral och strängt sedliga.

Men det var naturligtvis icke uteslutet att djävulen någon gång kom in genom nyckelhålet eller en spricka i en fönsterruta. Ett felsteg bestraffades emellertid allvarligt av ledarna och det var svårt att komma med invändningar eller ingrepp från kyrkligt håll, ty alla hoppare gingo i kyrkan och till nattvarden och voro kända för redbarhet och arbetsamhet. Men de tyckte icke om mjäkiga predikningar. De ville höra lagen utläggas i all dess stränghet. Genom lagens noggranna efterlevnad ville de bli det ideala samfund av syskon, som kunde umgås i den allra största förtrolighet utan synd. De ville känna sig okroppsliga och befriade från lekamliga band i översinnligt jubel.

Nu är det tills datum icke utrett i huru hög grad drängen Johan Isakson besatt nådens alla förutsättningar för att fylla alla anspråk på den helighet som är nödvändig i ett religiöst samfund av ovan beskrivna art. Men intet hade dittills hänt som kunnat bringa honom i vanrykte. Han arbetade som sju andra — »fem kokor i luften och den sjätte på spaden», enligtgammalt småländskt recept — han var en trogen tjänare, hövlig, uppmärksam, kyrksam, ärlig och glad. Vem kunde tillvita honom det ringaste?

Men överste Ulfsax tålde honom icke trots alla dessa förtjänster.

Och nu skola vi höra vad översten berättade, medan röken virvlade från piporna och ångan steg ur de mörka toddarna. Han var med rätta upprörd och måste lugna sig med en djup klunk.

Hans Gustava hade kommit hem sent i går natt från en sammankomst hos en av hans torpare och låg nu i sängkammaren tjutande och gråtande i den förskräckligaste ångest. Ty det var alldeles säkert att hon skulle komma till det fula och heta stället en gång. Hon var räddningslöst förlorad. Och nu måste prosten, för vilken hon i ungdomen gått fram till Herrens bord, komma och leda henne in på förnuftiga vägar och bättre tankar. Annars kunde det gå illa med hennes förstånd.

— Nå, vad förståndet beträffar, så behöver jag ju inte tala något vidare med kära bror om det. Hela mitt giftermål var ju en historia som kunde varit ogjord om *jag* hade varit förståndig, men gunås — — — jaha, den dumheten talar vi inte om mera — — —

Översten suckade och rörde om nervöst med skeden i glaset.

— Jaha — hm — nånå, men vad kan jag göra? brummade prosten. Det är väl bäst att överstinnan tar boten där hon tog soten och vänder sig till then profeten Isakson. Är det Isakson som har påstått att överstinnan ska sluta så illa som hon säger?— Påstått och påstått!? Det har hon inte sagt att han påstått, men alla hopparna säger det, särskilt hela denna legion av fördömda käringar som Isakson har kollrat bort. Jag är nästan generad att berätta — men bror är ju en vis man — och jag är och har alltid varit en fördömd åsna fast jag har min kungliga fullmakt som överste och säte och stämma i riddarhuset. Jo, kan bror tänka sig att *hustru min är för fet för att komma igenom den trånga porten* — haha, jag måste skratta, men det är ett infernaliskt skratt — haha, ja jag är inte galen — se inte på mej så där förskrämt — ursäkta, kära bror, att jag brygger en tuting till! *För fet!* Hahaha! Översten suckade och rörde om nervöst med skeden i glaset.

— Lugna sig, bror överste!

— Lugna!! Lugna?? Nej men jag skall slå armar och ben av den boven Isakson, det skall jag! Sedan kan vi tala om lugn! Ettersvarvade granater! Förlåt mig, bror, nu är det över. Jag *skall* vara lugn! Jo, hustru min berättar mellan tjuten och lipningarna att

Isakson hade ställt fram en pall på köksgolvet hos Jonas i Udden, min torpare, skvatt galen han också, det hederliga fät, ty hos honom hade hopparna mötet. Och alla skulle krypa under pallen, ty pallbenen föreställde den trånga porten. Hahaha! Förlåt mitt flin, broder prost, men hin själv kan inte hålla sig allvarsam i eländet. Och alla kom igenom porten utom hustru min, för hon fastnade mellan pallbenen — hon var för fet, för fet — ha ha ha, ho ho — tvi tusan! Skål! Tänk sig, bror, överstinnan Ulfsax trots allt gunås så visst krypande under en pall hos Jonas i Udden i närvaro av en tretti, fyrti dårhushjon *och inte komma igenom porten!* Vafalls? Jag ser min salig far, hovmarskalken, snurra runt i sin blykista och min syster, grevinnan, läsa om skandalen i det brev från min kusin kammarherrn, det nötet, som säkert får reda på det och relaterar allt bara för att jag ytterligare skall få lida för att jag en enda gång i mitt liv begått en kapital dumhet, när jag gick och gifte mig under mitt stånd. Kan du inte skratta, broder Marcellus, skratta med, herr doktor och prost, annars tar jag mig en tuting till utan både socker och vatten. Ho ha ho! Hii! Hoho, haha! Vafalls?

Översten blev blåröd i ansiktet och kastade sig våldsamt tillbaka i soffhörnet.

— Lugna sig, bror överste? Bror kan få slag! ropade prosten med ängslan i rösten.

— Slag? Slag, var det ja. Ånej, kära bror! Men jag har inte skrattat så sedan storlägret på Axvall, när Gyllenram stod på huvudet i grötkitteln. Nej, nu måste jag sluta att skratta, annars kreverar jag.

Översten torkade svetten ur ansiktet med näsduken. Hustru min fastnade mellan pallbenen.

— Tror bror att något kan göras med Gustava? fortsatte han plötsligt med allvarlig stämma. Fast hon är väl för tokstollig. Eller att något kan göras med Isakson? För bror vill väl inte ha en församling av bara dårhushjon! Och smittan sprider sig. Allvarsamt sagt, har inte ryktet kommit till höga vederbörande! Min vän biskopen är väl inte död än eller går han i barndom? Han brukade kunna ta bladet från munnen åtminstone på den tiden han var regementspräst. Eller kan inte Sundhetskollegium ta hand om saken och sätta en sådan herre som Isakson på dårkistan i någon cell där han kan få hoppa solo så mycket han vill?

— Ja, biskopen har visserligen skrivit till mig, men lagarna äro ju så besynnerliga nuförtiden. Man kan inte komma åt hopparna. De är klokt folk i all sin galenskap. Men om det kan påvisas att någon blivit vansinnig genom Isaksons påverkan, så kanske — — —men det är svårt. Jag har i alla fall skrivit min morgondagspredikan med tanke på detta elände i församlingen.

— Tja, tja, predika och predika! Ursäkta, kära bror. men det enda bönder begriper är stryk. Jag talade med min kusk om saken nu på vägen hit. Han är gammal husar som du vet och hans käring är hoppare, hon med, fast Lans säger att för honom får hon hoppa så mycket hon vill bara hon lagar mat på ordentliga tider och inte försöker låsa undan flaskan. Hon har plockat bort all koppar ur köket, ty inget får ju blänka hos en hoppare och spegeln har hon slagit sönder och rivit ned tapeterna, för de var blommiga, men Lans säger att bara hon inte bär ut sängen? så får hon göra som hon vill. Kan jag inte få be Lans komma in en stund? Han kan ge dig detaljer om hopparna och de borde intressera dig. Själv kan du ju inte ha fått reda på så mycket.

— Ja, om bror nödvändigt vill, så — — Men jag tror att vi går ut i salen och talar med Lans — — — jag menar — — bror förstår!

— Kära bror menar toddyvirket — nå ja, bror kan kanske ha rätt, fast inte skulle Lans blekna för ett helt batteri sådant, det kan bror lita på.

De båda herrarna gingo ut i matsalen, Lans eftersändes från köket och ställde sig vid dörren i stram givaktställning.

— Ja, ja vet ju inte så mycke om derases teställninger å affärder, förklarade han, men inte ä di freska i huveknoppen, d’ä säkert.

— Var inte blyg bara, Lans, utan säg ut vad hanhar på njurtalgcn! Fick hans kärring också krypa under pallen?

— Vesst dä, å dä geck bra för ho ä torr å mager som ett schelett, men för di feta va dä änna arbetsamt. Di dro å slet i dom för å få dom igenom, men mä nådi överstinna va dä ljug. Dä va änna omöjelit, så di måtte dra na tebakers, Ho ä för stor, si! På mitten, si, å ändå va dä fyra stöcken som to i så di rakt kunne spräcka sek. D’ä synn om na, men dä finns ett meklament för den delen. Nådi översten eller vördi prosten sulle säja te Isakson att han snickar ihop en aen pall som duger åt nådi överstinna. Då sulle ho ble fresker å livad igen å di annre fete sulle inte ble blåskavda på siera, när di kryper igenom. D’ä mett reseft! Å Isakson hade la allri kunnat tänka sek att nådi överstinna sulle va så förskräckeligt feter, annars hadde han nog allri kummet fram mä den pallen,

— Detta är förfärande, bror överste! Ja tack, kära Lans, han blir väl ordentligt trakterad i köket?

— Tack, vördi prosten!

Lans gjorde helt om och försvann i köksregionen,

— Nej, jag kunde verkligen inte låta honom ta fram flera detaljer, sade prosten. Och saken har ju förevarit, låt oss draga en slöja över vad som skett och låt oss hoppas att överstinnan så småningom kommer på förståndigare tankar och lugnar sig. Jag skall tala med henne och försöka få henne att inse det löjliga och galna och okristliga i palluppträdet. Men jag medger att jag gör det högst ogärna. Med Isakson skall jag däremot gärna tala och

förehålla honom dettaupptåg, som sannerligen är mer än ovärdigt. Karlen är icke dum och han bör inse detta. Men om bror visste hur svårt det är att komma åt en dylik individ! Deras resonemanger kunna vara verkligt snärjande — — —

— Är bror rädd?

— Nej, rädd är jag inte, men jag ser verkligen ingen möjlighet att få slut på allt detta otrevliga förrän vi fått en snar och allvarlig konferens med ämbetsbröderna till stånd. Och i vad mån lagen kan inskrida, måste vi också undersöka. Sådant tar tid. Från predikstolen skall jag göra vad jag kan, det vet bror. Men nu brygger vi en liten, liten tuting till och stoppar nya pipor. För bror vill väl inte att jag redan i kväll ska komma över och tala med överstinnan? Det är väl bäst att hon får gråta ut, ty gråt lugnar. Och sedan kommer sömnen, rogivande och stärkande. Ja, kära bror, bror har verkligen mycket tråkigheter att uthärda — — —

— Ja, och det är mitt eget fel! Inkarnerad åsna som jag alltid har varit! En idiot, ett sakramenskat fä, en — — en — — ja säg själv, broder prost och doktor!

Översten sjönk till utseendet förkrossad ned i sitt soffhörn och satt där stirrande framför sig, tills till-bringaren med rykande vatten kom in igen och bragte ordning och reda i hans tankar.

— Jag besöker bror efter predikan i morgon och hoppas att överstinnan lugnat sig så mycket till dess, att hon låter tala vid sig.

— Ja, välkommen, och var inte mild, var inte så där vördnadsfull utan tag i med hårdhandskarna. Jagsjälv orkar inte längre. Jag begriper henne inte, ta mig hin jag det gör — ursäkta svordomen, men det rinner över ibland. I förstugan efter påpälsningen.

Och så kom äntligen kvällsmaten med prostens ypperliga kornbrännvin, försatt med pomerans, och prostinnans köttbullar, kända och erkända i hela kontraktet, nedsköljda med det starka hembryggda ölet, som ingen i häradet kunde göra efter trots recept och muntliga informationer. Och till efterrätten en flaska av det oljiga portvin som var prostens speciella stolthet och som avsatt något av sin färg på hans kinder.

När översten sade till om sin släde var han nästan bullrande och iförstugan sade han efter påpälsningen:

— Men hör du, min värderade broder, doktor, prost och själasörjare — vet du vad jag gör i morgon? Jag befaller Isakson att med risk av fysiljering snickra

ihop en pall som passar åt Gustava. Lans är ingen dumbom. Det blir det enda som hjälper!

*

Hon gick ständigt i sidenklännning.

Och det hjälpte faktiskt. Så berättade för minst fyrtiofem år sedan en gammal vördad prästfru av min släkt. När den andliga rörelse, som tog sig uttryck i Hopparesekten, snart alldeles slutade i prosten Marcelli socken, hade överstinnan Gustava Ulfsax längesedan kommit på något förståndigare tankar.

Jag kände överstinnan mycket väl från min tidiga ungdom. Och när jag fick reda på historierna om Hopparesekten och situationen med pallen hade jag svårt att tänka mig henne som medspelande. Hon var en liten skrynklig gumma, som säkert aldrig tvättadesig, fast hon ständigt gick i sidenklänning och hade litet gammalt bjäfs på sig, vilket mot smutsiga händer och ansikte såg konstigt ut. En egenhet hos henne var att hon aldrig ville bära hatt utan drog sidenschalett. Och religiös var hon inte. Inte såg man heller att hon varit fet. Hon bevarade i troget utövande sina köksfasoner och var en faslig skvallerbytta. Hon använde hela sin pension på kaffe och dog en naturlig död. Hennes kors på kyrkogården letar man fåfängt efter. I somras lyssnade jag till blåsten, som kom gräset över hennes grav att darra. Det susade förgängelse i träden och kyla som av förgängelse kom mig att knäppa rocken och gå ut till min väntande automobil.

SKROCK.

Den som tror att häxorna endast vid påsktiden fana till Blåkulla, misstar sig. Ty de kunna ge sig i väg när de vilja, bara de ha sina grejor i ordning. Gamle fanjunkare Ulfsax påstod till och med att alla fruntimmer ha häxblod i sig och att de flyga dit så snart de ha en ledig stund, men han överdrev något, ty han var ungkarl och kunde således icke ha verklig sakkännedom, fast han skröt att ingen karl kände kjoltyget bättre än han.

Förr i världen när spinnrockarna surrade och skyttlarna gingo i stugorna, berättades mycket av gamla rynkiga gummor om jättar och troll, häxor och kloka. Då var det en glädje att sitta på pallen framför stona spisen och maka ihop glöden och lyssna på det underbara, om också en rysning ibland kröp utefter ryggraden. De fladdrande skuggorna blevo levande väsen och i rummets mörkaste hörn lurade faran, men lockande och farligt tilldragande. Själv fick jag tidigt lära mig att icke vara rädd för spöken och dylikt, ty det fanns inga spöken. Såg jag något som jag icke kunde förklara, eller hörde jag något som lät skrämmande skulle jag gå rakt på det och undersöka och jag skulle få se att orsaken alltid var helt naturlig. Ty det fanns ingenting övernaturligt påjorden. Jag var mycket mörkrädd då jag var barn, men före mitt tolfte år hade jag övervunnit det obehaget och stannade alltid i stället för att springa, då något överraskande och skrämmande hände.

Men långt hemifrån mitt i djupa skogen låg Malenas stuga, och omkring den lågo faror på lur. På vägen till och från skolan måste jag passera den och såg rackartyg i var buske, ty Malena hade varit en riktig häxa. Jag hade ju lovat att icke vara rädd och att icke springa och jag höll ord, gick kanske långsammare än vanligt, men hjärtat dunkade innanför min mollskinnsväst och det kändes kallt i hårrötterna. Blåste det då till på köpet, hördes ett ljud som gick genom märg och ben, skar i öronen och stack i själen. Det lät som *mä-ä-ä-ä!* långt utdraget och hemskt klagande. Man sade att det var Malenas bock som skrek, men både Malena och bocken voro ju döda för många, många år sedan. En höstmorgon blåste det full storm, furorna vajade och susade och plötsligt kom skriket och jag stannade och stod stilla som en sten. Kallsvetten pärlade på min panna och jag kände mig feg, *feg*, det uslaste en pojke kan vara, men bemannade mig och gick rakt in i skogen mot ljudet. Det var ännu icke riktigt ljust, men i den början dagningen upptäckte jag orsaken till skriket. En jättefura med rotvalvet på sned lutade sig mot en annan jättefura och två kådiga grenar gnedo mot varandra i blåsten. Det var som harts på stråke, det var som att spela bakom stallet på en jättefiol. Och det ljudet hade gamla gummor hört ända från sin barndom och gamla karlar hade sprungit för livet när det skar genom luften. Ni kan tro att jag kände mig som enfullvuxen man, när jag stolt men något svettande återtog min vandring på den slingrande stigen.

Gamla Malena hade varit ett otäckt fruntimmer på alla vis och sätt, men det hade icke hindrat att hon då och då fått besök av folk som icke visste sig något råd, när kloka gubbar och till och med läkare tillfrågats utan resultat. Till henne gick man inte på ljusa dagen, man valde helst mörkret. Hon kunde laga till medusin för alla sjukdomar till och med kärlek och hon kunde göra trollharar av en strumpholk eller till och med av bara tre trästickor, som brändes i ändarna en torsdagsnatt. Med dessa trollharar kunde man tjuvmjölka kor. Hon stöpte över människor och gjorde dem friska, även om någon klok eller en doktor uppgivit allt hopp. Och åt en och annan ovanligt dum bonde kunde hon göra en *Spirtus*, Spiritus, en liten djävul som hon stängde in i en svart apoteksflaska och band över korken med svinblåsa och satte blysigill på med hot att den som öppnade flaskan skulle dö ond bråddöd. Den som äger en *Spirtus* får alla sina önskningar uppfyllda, men måste i god tid sälja den till någon annan, ty dör ägaren, kommer Fan och tar hem honom till sig.

Gamla Malena hade ett helt apotek i väggskåpet i kammaren. Där fanns dopvatten, blod från halshuggna, ormskinn, människoben, bly från kyrkfönster, malm från kyrkklockor, mullvadständer, krut, spindelväv, torkade navelsträngar och oblater från nattvardsgångar. Dessutom hade hon en torvigg, en stenyxa, som lånades ut för vissa mystiska ändamål. Bäst var den som skydd mot blixten. Vid åskväder bar man dentre gånger runt stugan. Men torviggar för det ändamålet funnos på den tiden i många stugor.

Allt detta och mera till avlyssnade jag de långa vinterkvällarna sedan jag läst mina läxor och rådde om min tid. Men mest av allt intresserade mig Malenas bock, som sades ha varit stor som en liten häst, svart och med väldiga horn. Malena hade en lagård med en ko i bås och en kätte för bocken. Men bocken fick vara inne i stugan hela dagarna och mumsa på hö och säd, det finaste asplöv, kli och rovor, och var fet som en prost, men såg ut som

Fanen själv med röda ögon i det svarta ansiktet. Och Malena hade till och med en täppa med tobaksplantor åt bocken, ty tobak är det bästa såna djur veta. På den bocken reste hon till Blåkulla på Dymmelonsdag eller Påskafton, men bockar äro icke odödliga och en vacker morgon låg han död i sin kätte. Sedan fick hon resa dit på vanligt sätt, på sopkvasten eller såstången, sedan hon smort in redskapen med den vanliga salvan.

Denna salva var något högst märkvärdigt och gummorna hade olika åsikter om dess sammansättning. Dess viktigaste beståndsdel var emellertid — däri voro de eniga — fett, kokt på nyfödda barn, men dessutom behövdes extrakt av många örter. Där måste finnas vallmo och solros, bolmört, nattskatta, odört och spikklubba. Med dessa kunde man reda sig, men för att få fart på ekipaget behövdes en massa andra ting. Och så skulle det *läsas* under tillagningen. En riktig häxa kunde fara på nästan vad som helst, på sopkvasten, kakspaden, rakan eller en såstång, bara smörjan var ordentlig.— Men hur får di barnfett? frågade jag rysande, ty jag var ju själv ett barn.

Men det visste inte gummorna eller ville icke berätta. Och de visste inte mycket om gamla Malena heller. Hon hade dött någon gång i slutet av 1700-talet, under gamle prostens farfars tid. Men de hade en riktigt hemsk historia om gamla Malena, fast jag icke uppfattade den som hemsk. Jag måste tvärtom skratta så tårarna runno, då mor Britt-Maja förtalte den på sitt drastiskt-humoristiska sätt.

En påskafton satt Malena i sin stuga framför spisglöden och väntade på ögonblicket då hon skulle fara till Blåkulla. Allt var i ordning, redskapen voro insmorda med salvan, men hon drog sig litet för vädret, ty regnet stod som spön i backen och kallt var det. Än lågo stora snöflak i markerna och stigarna voro isgator. Spjället hade hon redan öppnat och sotat var det. Hon hade dragit igenom skorstenen med stora granruskor, ty man fick inte komma till Blåkulla alltför sotig — Fan var noga med sådant.

Då slog det plötsligt på dörren. Det var någon som sökte skydd för vädret. Vresigt drog Malena från bommen i förstugan och in steg Fia på Fällera genomvåt och frysande. Hon hade gått vilse i skogen och fått se det svaga skenet från Malenas fönster. Nu ville hon stanna hos henne över natten och få kläder och skor torkade. Men detta ingick icke i Malenas planer — nå ja, hon kunde ju få torka sina, skor, om hon ville, men ligga kvar gick inte för sig.

På spishällen stodo ett par andra skor och Fia ställde sina bredvid dem. Det mörknade mer och mer.Malena satt butter och tvär och svarade knappt på tilltal.

— Nej, nu får I gå, nu sa ja söva, sade Malena rätt som det var. Dä ä inte svattare ute än atte I kan hitta hem.

— Ja men snälla söta...

— Nähä, nu sa I gå!

Och den stackars Fia lutade sig fram och tog fel skor — hon fick av misstag Malenas med salvan insmorda, och satte dem på sig, tackade för den goa värmen och gick ut i regnet igen.

Hon hade lång väg att gå och kolsvart var det. Hon gick vilse ibland, men fann sig så småningom till rätta efter den svaga ljusningen mellan talltopparna, där stigen gick fram.

När hon kom ut på Björnshulta fälla hände det.

Hui — hui! Det drog som en ilning genom luften,Fia gjorde helt om på ett alldeles nytt sätt, ty det var skorna som fått makten. Hennes fötter vändes upp emot luften och tycktes vilja dra henne från marken. Men skorna, fast de voro insmorda med den riktiga salvan, orkade inte riktigt med kroppen, fast nära på. Uppochnedvänd började Fia sitt livs märkligaste resa. Hela natten drogos hon och skorna om makten. Hon försökte öppna spännena, men samtidigt måste hon tänka på att hålla sig kvar var hon kunde i enbuskar och trädrötter. Kjolarna besvärade henne också, ty de föllo ju ned över huvudet. Inga underkläder funnos på den tiden och hon frös och skrek, frös och illvrålade.

Men framåt gick farten, ibland med långa skutt, hur fast hon än försökte hålla sig i buskar och rötter. Till slut

började hon tänka på döden och önskade sig under jorden. Hucklet hade hon för länge sedan blivit av med och nu voro hårflätorna lösta. Ibland slog skallen i och efter varje sådan smäll drogo skorna henne flera alnar framåt. Och plötsligt dök hon ner i vatten. Hon hade kommit till Enhultabäcken. Där fick hon ett fast tag i en porsbuske och började illhoja om möjligt värre, fast hon kände sig matt intill döden.

Och där kom också räddningen. Det hade blivit morgon och på skogsvägen som ledde till Björnshult kom torparen Jonas, som var på väg till dagsverke hos patron Calenius. Och han fick höra vrålet och lopp hasteligen däråt.

Nu skall ingen tro att vem som helst kan höra skriket av den som kommit ut för en sådan olycka som Fia på Fällera. Ty salvan på skorna åstadkommer att ingen hör det, som icke har hittat en *manorm*.Ni skall inte tro att det inte finns eller åtminstone funnits *manormar*, ty min morfars far har själv sålt en sådan på Vimmerby apotek och fått fem riksdaler banko för den. Den ser ut som en stor snok, men har liksom en fena på ryggen, och den fenan reser han upp som en abborre, när han blir skrämd eller arg. Den min släkting hittade i Vena socken var för resten vit, ty den låg och sov under en vedfamn, som gubben (som för resten var pojke då) skulle köra ur skogen på vintern, och på vintern bli manormarna vita, om de ligga under trä.

Allt prat om manormar som förfölja skogsvandrare är lögn. Som till exempel den sagan att de skulle bita sig i stjärten och rulla som hjul, medan manen fladdrar. Vem skulle bli rädd för en manorm? Ånej, klokare ha vi blivit jäms med bildningens insteg i landet.

Nå — Jonas, som var en sådan särdeles manormskarl, fick tag i Fia och hängde sig på henne, ty hanförstod ögonblickligen hur det stod till. Han snörde av skorna och dessa begåvo sig upp genom luften och försvunno först den ena och sen den andra. Och sen ledde han hem Fia och kom för sent till dagsverket och fick ovett av patron, ty han trodde naturligtvis att Jonas historia var lögn. Men skorna kommo av sig själva tillbaka till Malena igen.

Jag satt med ögonen på skaft och öronen spetsade och tänkte på hur lustig Fia på Fällera måste ha sett ut, när hon slogs med skorna. Och jag tänkte att man borde skaffa sig en sådan där salva och stryka på vantarna och flyga i väg som en hök och titta efter vad som fanns i Blåkulla. Ty jag visste icke då, att det var något särskilt farligt med det stället.

Men jag fick höra en ännu märkvärdigare berättelse om något som hänt långt efter gamla Malenas död — i hennes stuga och på vägen därifrån till julottan. Och detta hände så sent som på 1830- eller 40-talet. Det berättades för mig av en släkting, som var en trovärdig och betrodd man, häradsdomare och kyrkvärd i en socken icke långt från Vimmerby. Jag nämner inga namn, ty några av släkten leva kvar och ingen vill ju nämnas i samband med sådant elände.

Malenas stuga stod länge efter hennes död tom och igenlåst. Den stod till slut i ett snår av körsbärsbuskar och hallonstånd och vildapel. På torvtaket växte kärleksört bland alla slags gräs. Till och med smultron hade sökt sig dit upp. Gärdesgården var för länge sedan nedruttnad och det var underligt att stugan själv höll sig upprätt. Men fönstren voro hela, ty inga pojkar vågade sig dit på grund av allt skrock som stod omkring Malenas minne.En dag fick kojan en invånare och det var en gammal fröken, gubbevars.

Hon var den sista av sin ätt och hade så småningom hamnat i fattighuset. Där trivdes hon inte, fast hon hade egen kammare, ty de andra hjonen förde ett förskräckligt liv, grälade och slogos. Så bad hon bonden, som ägde Malenas stuga, att få flytta dit. Han var en hygglig man och var till och med så fin, att han lät en annan käring, som bodde inhyses hos en av hans torpare och behandlades därefter, alltså sämre än ett djur — vilket på den tiden ville säga mycket — dela bostaden. Båda gummorna voro mycket religiösa och blevo snart goda vänner. De hade sina potatisland och några får. För övrigt fingo de hjälp av grannarna med mjölk och bröd. Fröken virkade och sydde och sålde till familjerna i socknen. Och prostinnan som var en snäll människa gjorde täta besök hos de båda gamla — icke utan att ha med sig något gott i piraten. På det viset framlevde de en dräglig tillvaro.

Så kom en julafton. Naturligtvis skulle de båda gummorna i julottan och bonden hade varit nog vänlig att lova hämta dem med släde, fast vägen var nog så usel, ty det var ingen väg, det var en skogsstig. Men frökens skor voro dåliga. Det förstås av sig själv att hon skulle ha sina helgdagsskor och de voro av tyg, men att sitta i dem i den kalla kyrkan där det isade från stengolvet, det gick ju inte. Man kunde ju dra två par strumpor utanpå, men det skulle se konstigt ut, ty hon var ju ändå en riktig fröken. Och naturligtvis skulle baron på Hemskulla och löjtnanten på Norrby hälsa och som vanligt lämna var sin korg medgodsaker i — inte dugde det då att vara ful om fötterna. Nehej — hon fick stanna hemma. Inte hade hon trott att skorna skulle vara så dåliga.

— Inte duger dä atte frökna går mä tygskora, men, fröken kan ta mia, så tar ja gamla Malenas!

Ty den andra gumman hade hittat ett par becksömsskor under sin fållbänk, längst inne vid väggen. Det kunde inte vara andra än Malenas. Dem skulle hon smörja in så de blevo mjuka, ty nu voro de styva som horn. Och i farstuskrubben hängde ett stort bockhorn med ister i. Så allt skulle nog bli bra.

Karolina, ty så hette frökens kamrat, smorde in både sina egna och Malenas pjäxor med fettet i bockhornet och gnodde och tummade och stod i tills de blevo mjuka som aldrig det. Så åto de sin gröt och somnade i fållbänkarna och vaknade på gammalfolksmaner långt tidigare än de behövde. Och så klädde de sig och åto upp resten av gröten och voro längesedan färdiga, då bondens dräng kom och hämtade dem med släden.

Det var en högtidlig färd och de båda gamla kände julnattens mystik och ljuvliga storhet gripa om sina själar — ända tills de kommo i Ekeberga lid och klockorna började ringa.

Då åkte fårskinnsfällen av dem, benen flögo i vädret och drängen, som satt på hundsvotten, höll in märren. Han gapade så att käken ville gå ur led. Ty ifrån frökens fötter flögo Karolinas skor till väders. Hon var ju fröken och hade så små och fina fötter. Och från Karolinas grova klampedunsor flögo gamla Malenas, häxans, becksömspjäxor och försvunno mot den mörkblå himlen, skymmande diverse stjärnor.— Jaa, I bor la inte förgäves i Mallas stöva, sade drängen och läste något för sig själv. Ty här stod inte rätt till!

Men fröken var mest generad för att drängen hade sett hennes ben, dem ingen dödlig ännu skådat sedan hon låg i vaggan. Och Karolina var absolut stum inför undret. För resten var det kallt utan skor och detta var orsaken, varför fröken och Karolina måste bevista julottan iklädda klockarens bottforer och ringarens träskostövlar — ty ringaren bodde på kammaren i fattigstugan och hade ombyte med skor.

Allt detta var ju högst märkvärdigt och ingen kunde förklara det, fast det dryftades man och man — för att icke säga kvinnor emellan — mellan tjänsterna.

Men dagen därpå kom prosten, som var en ärans man och teologie doktor, resande »*extra*» i sin släde hem till Malenas stuga, medhavande ett par av prostinnans skor åt fröken och ett par av lagårdspigans åt Karolina och en stor korg med julmat, fläsk och korv och svinsylta och en liten påse med det ljuvligaste av allt i världen, kaffe.

Innan han reste, sade han till fröken:

— Det finns mycket märkvärdigt, som inte kan förklaras, men trolleri och vantro vill jag inte ha i min församling! Karolina, gå och hämta smörjehornet!

Karolina hämtade det.

— Nu skall fröken få se, hur litet trolldom mäktar emot ärlig gammal lutersk tro.

Och därmed kastade han bockhornet i brasan, som flammade och spottade gnistor, ty det var mest granved.

— I Jesu namn! sade han.Men som ett skott flög hornet ur elden, stänkande brinnande fett omkring sig. Det började osa ur prostens vargskinnspäls. Plötsligt small en grankubbe som ett kanonskott och halva spiskransen ramlade ned. De tre i stugan vände sig om för att akta ögonen. Mitt på golvet låg bockhornet och darrade. Det tycktes ha fått liv. Men det måste man säga till prostens ära att han icke var rädd. Han tog gamla Malenas horn och sade högtidligt: — Detta skall ur huset. I morgon skickar jag en av mina drängar som lagar spisen åt er och sätter in nya rutor. Men vantro och häxeri skall vara borta ur min församling!

Och därmed reste han. Det sades att prosten samma natt gått ned på Kattungagölen, huggit hål på isen och sänkt ned hornet sedan han fyllt det med blybitar. Och den historien påstod min släkting att han fick äta upp på ett prästmöte, där biskop Tegnér vid en middag hade skämtat med honom så pass att han sade till om sina hästar och i vredesmod lämnade samkvämet.

Malenas stuga är jämnad med jorden. Skogen är borta och åkrar ha kommit i stället. Telefonen gör livet oroligt och radio är icke obekant i gårdarna. Men i somras försäkrade en pojke, som själv tillverkat en radioapparat och kunde sköta den, att Kattungagölen har ingen botten, och det beror på att Malenas bockhorn aldrig har slutat att sjunka sedan de hundra år som förflutit sen prosten full av lutersk indignation ville göra salvan oskadlig.

Skogen växer upp igen och mystiken kommer alltid att trivas där trots radio och all vetenskap. Och häxor komma alltid att finnas. Jag undrar om jag inte mer och mer går över till gamle fanjunkare Ulfsax' åsikt.

THANATOS.

Solen sken, bina surrade, svalornas vackra pilar skuro luften, sommaren doftade in i rummet, där två små barn lekte vid fönsterbordet. De vita gardinerna fläktade sakta och utanför i gräset gäspade gårdshunden i ljuv klagan.

Plötsligt öppnades dörren till närmaste rum och mor kom in. Hon grät stilla.

— Varför gråter mamma?

— Mormor är död, små barn!

— Ä, får vi se på! Har hon flugit redan?

Mor log mellan tårarna.

— Ja hennes själ har flugit – men gå ut och lek nu!

— Mamma, flyger änglar som svalor? Har de bon? Säg, mamma!

— Ja, de ha ett stort bo och det är himmelen – men nu ska ni gå ut och leka!

— Har de små änglar som de mata också, mamma?

— Nej, de är nog små ungar själva – men mamma har inte tid nu att svara på allting. Gå ut och lek nu, är ni så snälla! Gå uppåt logen till, men akta er för brunnen. Seså, gå nu!

Hon tog sig för ögonen och hennes rygg skakade.

— Inte ska mamma gråta, när mormor blivit en ängel!

— Ni får gärna gå barfota om ni vill.

— Hurra, vi får gå barfota!

Och de började ta av sig skor och strumpor. De kände redan i förväg gräsets svala mjukhet under de små fötterna.

Men mor gick in i sängkammaren och hämtade en av de finaste näsdukarna, de med spetsar runtom, två blanka enriksdalrar och sin konfirmationspsalmbok, den vackra som var bunden i brunt skinn, som blänkte av nötning och guldtryck och hade kung David spelande på sin harpa pressad på pärmen. Riksdalrarna skulle hon lägga på mormors ögon, psalmboken under hennes haka och näsduken över ansiktet, ty så var skick och sed.

Men barnen sprungo ut i gräset. De höllo varandra

i händerna och sjöngo till sin egen hemmagjorda melodi.

Mormor är död —

tralala!

mormor flyger —

tralala!

mormor är snäll —

tralala!

högt oppi luften —

tralala!

hälsar på morfar—

tralala!

Morfar var en myt, en saga. Honom hade de aldrig sett, ty han var död för länge sedan, men mormor hade talat om honom så mycket och så tydligt och klart, att de kunde se honom för sig när de ville! Egentligen levde han i deras tankar ungefär lika verkligt som mormor hade levat. Morfar hade varit pastorsadjunkt, Per Johannes hette han. Han hade haft polisonger och så goda ögon att alla måste bli glada då han såg på dem. Han hade varit mycket glad ochmycket god och sjungit Bellman. Och så hade han haft vålnad. Det var underligt och vackert på samma gång. Jämt en kvart innan han kom hem efter något sockenbud eller annan förrättning smällde alltid bommen, med vilken förstudörren stängdes, och mormor hade sagt för varje gång: — Jaha, nu får vi göra i ordning ölosten, för nu är Per Johannes hemma i rappet! Och så hade han haft prästkragar av silver, en present av någon släkting som hette Kernell eller Kastman. Han hade fått dem då han blev magister. De silverkragarna hade varit åtföljda av verser, som mormor också kunde:

Det sägas plär, att silverkragar en ung magisters prydnad är...

Resten kommo barnen icke ihåg. De visste för resten icke om Bellman var fågel eller fisk, men en snäll farbror måste han vara! Vålnaden var också lika verklig för dem och mormor hade sagt att endast snälla människor ha vålnad. Snälla människor dö unga och därför hade morfar dött ung. Han hade förkylt sig under en vinterstorm och fått bröstvärk och nu var han en ängel som bara väntade på mormor.

Nu var mormor hos morfar och därför sjöngo barnen. Kanske också därför att solen sken och bina surrade och därför att de fingo gå barfota och icke hade en aning om dödens majestät eller fasor. Döden betydde för dem en svart låda, som bars av allvarliga farbröder i svarta lustiga höga harullshattar, medan farbror klockaren sjöng en psalm och farbror prosten läste ur en bok och påtade i jorden med en spade. Det var inte livat alls och man blev hungrig för attdet tog så lång tid och för att ingen brydde sig om små barn som ville hem och leka. Varför grät alla? Det var så att man måste gråta med och det susade i gräset så dystert och kyrkklockorna klungo så sorgligt. Uppe i tornet stodo två farbröder och drogo i rep och spottade på golvet där märkvärdiga gubbar av trä lågo huller om buller längs väggarna. En var fastspikad på ett kors och hade svart skägg och ett hål i bröstet. En trägubbe hade ett lejon bredvid sig och en annan en ko och en tredje höll en abborre i ena handen. Det var profeter, sade ringarfarbröderna. Profeter??!

Ja, allt var sannerligen underbart! Helst ville man ta till lipen, ty allt som hade med kyrkan att göra! var så förskräckligt tråkigt — utom i julottan förstås! Där var livat och där var ljust och där sjöngs och där luktade och sprakade och så fick man gå in i sakristian till farbror prosten och få polkagrisar och åka hem efteråt vid bjällerklang över vita vägar i snötyngd skog under stjärnor som började blekna på himlen. Det var vackert, men man hade ändå en känsla av att man nyss hade varit i sällskap med det högtidligt konstiga som kallades döden.

Döden var också något annat, en högst egendomlig känsla, som framkallades då mor berättade om mormors vackra dröm. Hon drömde att hon en vinternatt befann sig på Lönneberga kyrkogård. Det hade fallit mycket snö

och gravarna syntes som små kullar i månljusets sken, mjukt formade höjningar i den vita dödsåkern. En ängel sänkte sig ned ur himlens mörkblå dunkel och svävade över kyrkogården, lade örat till en gravkulle och tycktes lyssna länge. Så flög han till nästa kulle och lyssnade. Han var som en bevingadsky. Somliga gravar flög han över — brydde sig icke om dem — lyssnade igen på en ny — flög över en — lyssnade åter på en annan — och så höjde han sig och försvann och blev ett med månljuset. Det var en märkvärdig dröm och vi sutto andlösa. Och till slut frågade jag: — Varför lyssnade han inte på alla gravarna?

Mor svarade: — De döda voro väl inte färdiga än!

Många gånger har jag påmint mig denna underbara dröm, som ännu trots allt jag sedan haft med liv och död att göra, tyckes mig inspirerad av en hög och djup poetisk känsla, skaldisk intuition och vacker sentimentalitet, tro, kärlek — allt vad du vill, min läsare!

Men jag fortsätter. De båda barnen, som med nakna fötter, njutande av sommardagens ljuva värme och vindens ljumma lek — som sidenfläktar om de små knubbiga oskyldiga benen och de bruna kinderna — gingo dansande och sjungande rakt bort till den förbjudna brunnen. Den var en mystisk avgrund, ett trollrör, genom vilket de sågo andra sidan av sin lilla tillvaro. Det var en riktigt gammal brunn, rund-byggd av kyklopiska stenar och mycket djup. Gröna alger, hala och blänkande, täckte dess väggar och längst ned i djupet gingo vita moln över blå himmel, begränsad av ett mörkgrönt rörs öppning och två små ansikten nickade åt oss. Vi hade alltid undrat om det var vi själva som speglade oss. Vi älskade att tro att vi sågo ned i en annan värld, som låg långt, långt i ett fjärran djup och där lekkamrater hälsade och vinkade och ville säga: — Kom hit! Kom ned!

Vi kastade blommor och likadant gjorde barnen där nere. Vi visste ju innerst att det var våra spegelbildersom ville leka med oss. Och när blommorna från deras djup och vår höjd träffade varandra krusades vattenytan och ett vått mystiskt ljud steg upp ur brunnen. Våra bilder försvunno, krossades, det rann som silverormar kring brunns väggarna, det slätades ut och vi kunde åter vinka till varandra, de underjordiska och vi, vi själva som lekte med oss själva!

Men så småningom gled jag allt längre fram över brunnskarets kant. Jag ropade nedåt: — Kom upp Albert! Kom hit! och vinkade med en blomma åt den lille pojken där nere.

Och i samma ögonblick kände jag ett brutalt grepp i byxbaken. Det var pigan, som händelsevis kom från hönsgården och såg hur vi lekte på förbjudet område. Hon grep mig ögonblicket innan jag skulle drunkna och skrek: — Nu va du bra nära döen, Albert! Stryk skulle du ha, din leinge, för att du ä olydier!

Döen? Döen?

Fanns döden också där nere i brunnen? Var icke döden en vacker svalflykt på vita vingar bland andra snälla barn? Var döden något som man skulle ha stryk för?!

Några dagar efteråt såg jag för första gången döden. Vita lakan täckte fönstren i stugan sedan mormors död och själv låg hon i kallrummet, sade man. Det gräts i huset ibland och gamla gummor kommo för att se liket — ett vackert lik, sade de. För en sådan mänska som pastorskan hade aldrig funnits förut. Snäll var hon och hjälpsam mot den fattige. När hon såg att någon var arm, så blev hennes fattigdom alldeles som en rikedom, för det lilla hon kunde ge, gav hon ur hjärtat. Då blir en sill och en brödkakasom öknens manna för den hungrande och handen som ger, blir en ängels.

— Det är som om hon rakt skulle leva, sade gummorna. Fin och vit är hon, och det är som om hon precis skulle ligga och småle.

Ja, där låg mormor i sin svarta kista och vi stodo runtomkring innan hon skulle till kyrkogården. Hennes kinder hade en aning av rodnad kvar, men hennes händer lågo gulvita och hopknäppta, så gott sig göra låtit, över bröstet. Jag tyckte att hon levde, att hon bara sov och att hon log så gott alldeles som när hon trippade fram till byrån och tog fram polkagrisar åt mig. Någon tog upp en psalm och det hela var mycket sorgligt. Mor höll mig hela tiden på axeln med ena handen och jag kände att hon grät. Jag ville gråta också, men jag hade en klump i bröstet. Jag

tänkte: »Jag är nog en stygg pojke som inte gråter — men jag skall försöka!» Och jag försökte — men det var omöjligt. Det var som täppt och jag tog i något slags förtvivlan över min syndfullhet mors hand och lade över ena ögat. Runtomkring stugan levde sommaren, jag såg det genom fönstren, bina surrade, solen sken och jag hade nya kläder, men intet hjälpte. Jag hörde och såg allt genom ett flor av tårar som icke funnos och en plugg i öronen som icke fanns där. Och plötsligt kommo två karlar med kistlocket.

Mor sade: — Kyss mormors hand nu, Albert! Nu får du aldrig se henne mer!

Och jag gick som i en hemsk dröm fram till kistan för att kyssa mormors hand, den goda, smeksamma, som alltid varit snar till hjälp och tröst.

Men jag kunde icke kyssa mormors hand, ty utfrån den strömmade en kyla, en hemsk isighet, som jag ännu när jag vill kan återkalla i mitt minne och som jag sedan känt utstråla från många kära dödas kroppar.

Jag drog mig tillbaka, ty kylan ville slå mig baklänges.

— Nej, mamma!

— Vill du inte kyssa mormors hand? Din snälla mormors hand! Den goda handen!

— Nej, mamma! och jag såg hjälplös upp på min mor som stod där och kämpade med sig själv. Hennes ögon voro sådana att jag kände som jag tror så här: om jag kysser mormors hand är det som om jag skulle kyssa mammas.

Ja, jag gick fram till kistan och kysste mormors hand. Jag måste höja mig på tårna för att nå riktigt fram.

Och jag kysste döden. Nu då jag skriver detta kan jag ännu känna denna mystiska kyla, som utstrålade från den döda kroppen. Efter mer än femtio år känner jag den och har studerat mitt eget sätt att reagera mot dylikt. Jag har studerat denna kyla på djur som jag skjutit, på mat som jag köpt på livsmedelsavdelningen på Nordiska kompaniet. Den kyla ett djur ger ifrån sig är sval emot en människas — och varm emot en människas som stått en nära.

Naturligtvis har detta, som jag nu talar om, intet att göra med vetenskap. Det är bara mystik, fantasi, sentimentalitet. Men dessa begrepp äro ju såsom existerande också berättigade och så småningom bli de väl också vetenskap.

Jag såg en gång som pojke en drunknad människa i Norrköpings hamn. Det var en sjöman som legat rätt länge i vattnet och omständigheterna gjorde att jag måste vara med om att draga upp honom. Han utstrålade ingen kyla. Han serverade bara lukt. Och jag måste mitt i allt detta drastiska elände tänka på min mormors dröm om gravarna. Han var mogen. Ingen ängel lyssnade på vattnet, på vars botten han låg innan ett ankarfly tog honom i bröstkorgen.

*

Jag var ung och glad och hade en vän, en skald som ville bli ännu större skald. Han skulle också bli officer och var husar, en smärt pojke som tyckte att livets största lycka låg i att rida i vild karriär och hugga in på fienden och sjunga och känna husarens vildsköna njutning att i en marsch — marsch under vansinnigt fosterländsk extas sticka och hugga och stundom i trängseln mellan hästkroppar och ben och stigbyglar under smattrande musik känna sig lyftad ur sadeln någon sekund. Hugg! Slå! Älska!!

Jag förlorade honom ur sikte ett år. Jag var ung och glad student. En dag fick jag ett brev från honom: »Möt mig i Jönköping vid kvällståget i övermorgon!» Jag kom. Det var en vinterkväll — tjugu grader kallt. Han hoppade ur kupén.

— Jag skall dö inom tre månader. Jag har lungsot. Men först måste vi tala och dricka!

Och på gatan, på vägen till Stadshotellet rev han upp sin dolma, slet upp skjortan så att knapparna susade ut och lät vinterblåsten spela på sitt nakna fast ludna bröst.

Vi voro tillsammans hela natten och på morgonenreste han hem. Från sin dödsbädd skrev han: »Vi ha talat om döden. Döden är intet märkvärdigt. Den är en fortsättning av livet. Nu säger doktorn att jag skall dö inom en månad, ty han är ärlig och min vän. Jag skall visa mig för dig någon gång, om det finns möjlighet. Du sade att det skulle vara abnormt, om naturen tilläte rädsla. Rädsla kan endast en frisk människa känna. Ju sjukare en människa är, desto modigare blir hon. Och den som står alldeles inför döden, som jag, har blivit så fint preparerad av Gud, eller vad du vill kalla honom, att all fasa och allt lidande, som säges föregå döden, helt enkelt är borta. Jag ser in i något fast, vitt, orörligt. Jag längtar icke dit, men jag går dit.»

Han dog, men han visade sig icke för mig efteråt. Han står som en av de bästa pojkar jag träffat, ljus och vild och ärlig.

Gamla militärer, som haft något att göra med Kronprinsens husarer, påminner sig möjligen denna yngling. Det var han som skrev den vackraste dikten, som lästes upp vid något jubileum, som detta regemente firade mot slutet av 80-talet. Husarer som rida mot döden.

Men Döden, som jag skulle skriva om! Vad är Döden?

Kort efter min väns död vistades jag som informator i en familj i södra Västergötland. Jag hade fruktansvärt ledsamt, men där fanns ett bibliotek, som jag dök in i, och detta blev grundläggande för min framtid och livsåskådning. Jag hittade en amerikansk tidskrift från den tid då Fredrika Bremer härjade i U. S. A. Där funnos vackra gravyrer, berättelser om indianer,dikter av den unga statens unga skalder. Jag fann en liten dikt, som gav mig något att tänka på. Jag var nitton år gammal, full av skepsis, delvis på grund av mitt umgänge med husaren, vilkens vänskap och psyke för mig blivit fullkomligt ideala, och denna lilla dikt blev ett fynd, en bijoux. Jag tycker fortfarande att det är egendomligt att jag ännu kan komma ihåg den. Den stod alldeles för sig själv, undangömd mellan två artiklar och utan någon författares signatur.

Så här låter den:

I dreamed, two spirits came, one dusk as night, »mortals miscall me Life», he sadly saith. The other, with a smile like morning light shaked his strong wings and spake: »Men name me Death!»

Nå! Numera konvergerar allt — vetenskap, konst, religion, och träffas i mystik, trötthet, nästan slöhet. Man blir icke längre förvånad över något slag av företeelser i livet. Folk kan inte smälta det som upp-leves. Man har förlorat förmågan att se biologiskt på allt som händer och sker. Och dock är det de strängt biologiska synpunkterna, som skola rädda oss från rädsla och vidskepelse. Det finns naturvetare och skalder och skaldiska realister som arbeta lugnt och målmedvetet, lägga sten på sten och bygga sina palatser, medan politiken runt om dem mördar, gråter, väser och är ohederlig av fruktan för döden, individens.

Döden är en fiktion. Den finns inte annat än som en förändring. Ju mera kunskap, desto mindre rädsla för döden som ju är det obekanta, emedan ingen hittillshar kommit tillbaka och berättat. Jag måste säga — och detta kan betraktas som en fräckhet, ett högmod, en dumhet, som ni vill — att jag är icke alls rädd för döden. Jag söker just nu i denna skrivande stund sätta mig in i de situationer som kunna föregå kvitterandet av livet, sjukdom, överfall, olyckshändelse, ålderdom, dumhet, oförmåga att begripa det som sker! Jag tänker inte vidare på »senilitet» eller »regressiv metamorfos», utan jag vill åt själva döden som sådan, övergångsögonblicket eller övergångstimmarna från liv till död, oberoende av katastrofer. Någon fasa för detta, som en gång måste hända mig och alla mina läsare, känner jag icke. Min närmaste känsla är något som jag skulle vilja kalla likgiltighet. Ty jag är absolut lugn för allt som skall hända efter min död. Och jag vet absolut säkert att mina tankar och handlingar äro eviga — jag gillar i detta avseende nästan Flammarions något valhänta, men goda filosofi. Jag vill icke säga att jag känner mig överlägsen en bakterie eller en oxe eller en sparris eller en urcell, ty vi kunna ta varandra i hand — om vederbörande ha händer att ta i mina ärliga med.

En gång för länge sedan skrev jag om ett gäddhjärta. Pigan kom och sade att gäddans hjärta rörde sig, där det låg på ett bord bland andra slamsor. Jag hade inte tid att gå ned i köket då, men kom efter nästan en timme. Hjärtat

låg kvar bland andra inälvor och jag tog det i handen och började manipulera, massera, trycka, härma det jag trodde var takten i en gäddas blodomlopp. Jag tyckte mig känna ett slags reaktion och kramade systematiskt, rytmiskt.Rätt som det var började gäddhjärtat slå och pumpa ut blod. Med klockan framför mig konstaterade jag att jag ägde ett liv i min hand minst tre kvarts timme. Men samtidigt låg döden i min hand. Jag var ensam i köket och en vild längtan flög igenom min själ att kyssa detta hjärta, att viska något åt det, att säga: Vi måste träffas!

Men i nästa ögonblick låg gäddhjärtat där på zinkbordet som en död köttbit och jag gick upp i mitt rum och tände min pipa — glömde alltsammans.

Sådana äro vi människor.

Men en dag kom jag själv ut för Döden.

Jag hade ofta talat om den för mina vänner och försökt övertyga dem om mina biologiska synpunkters riktighet. — Inte kan man vara rädd för en nödvändighet! Bara dumbommar äro rädda för döden. Man dör lika lätt och omedvetet som man kommer in i livet, ty annars skulle naturen vara grym. Naturen är icke grym. Den är icke heller vänlig, den står över allt dylikt resonemang. Den är en kraft som följer lagar, i vilka varken glädje eller sorg eller godhet eller grymhet eller plus eller minus existera.

Jag blev sjuk och kunde inte äta. Jag var ute i havsbandet och jagade sjöfågel med vänner, levde intensivt, skrev vers, sköt, tecknade, men märkte att något var galet, tokigt, abnormt med mig. Jag kom tillbaka till Stockholm. Jag var glad och ville träffa vänner, umgicks med dem. Men jag tyckte att de voro overkliga, underliga figurer, tyckte att de sågo på mig kritiskt och undrande.

En dag begrep jag att jag var sjuk. Men jag var inte rädd. Jag skickade efter en av mina läkarvänneroch det beslöts att jag skulle komma på sjukhus. Jag kom.

Jag hade observerat att min familj såg på mig såsom på en, som man kan tvivla på. Jag tänkte; »de ha talat med mina läkare och ha fått olämpliga underrättelser.» Jag är smålänning och alltså ohyggligt sund. Jag är frisk, men kanske litet trött. Detta kallar familjen sjukdom.

jag medger att jag var trött och slö. Men jag tänkte icke på Döden. Jag ansåg Döden fullkomligt utesluten, låg och stirrade i taket, då jag icke läste böcker, drack grogg med besökande vänner, som sågo undrande ut, och jag planerade en helt ny filosofi, utgående från ett lugnt horisontalt och behagligt sängläge. En dag kom en läkare, en vän, till mig och sade:

— Du är mycket sjuk och måste opereras. Vi tar dej i kväll klockan nio.

— Nej, sade jag, jag hade tänkt att få leva litet till. Och för resten är det brutalt att dra en människa ur sängen så här. Jag måste sköta om mitt hus, innan ni kommer med kniven. Och jag måste tala med någon kamrat om det som måste göras efter min död.

— Nå, vi väntar tills i morgon med operationen. Men vi tar dej klockan sju i ottan.

— All right!

Jag tänkte: »Skall jag dö nu? Jag måste ta hit ett par vänner.»

Två kommo, den ene var läkare. Jag sade: — Berätta! Fullkomligt sanningsenligt!

— Ja, sådant berättar vi i vanliga fall inte för bönder. Men jag vill säga, att det finns intet hopp. Det vore ett absolut underverk — — —Jag kan säga att denna underrättelse gjorde intet som helst intryck på mig. Jag gjorde några bestämmelser angående det lilla jag kunde lämna efter mig och sade: — Nu ger vi fan i all så kallad tristess! N11 tar vi en grogg. Men jag skall inte dö i första taget, för jag har så mycket kvar att göra. Jag tror att du ljuger, sade jag till doktorn. Säg ut! Skall jag dö?

— Det vet jag inte. Du lever ju nu.

— Tror du att jag tål operationen?

Och jag slukade groggen. — Du är en bra kamrat. Var med, då dom öppnar min mage!

Jag blev rakad och förd in i operationsrummet på Sabbatsberg. Allt blev grått för min syn, men behagligt grått. Jag kände intet av rädsla. Man hade sagt att jag skulle dö och jag frågade varför man besvärade mig med en operation. Jag hörde allt som sades. En ung kandidat viskade:

— Det var en fan att va säker!

Jag blev stolt och föresatte mig att säga en lustighet (ty jag var redan då skämttidningsredaktör).

Jag tänkte säga: — Nu när ni har skurit opp mej och ska sy ihop mej igen, så glöm för faen inte nåra pressjärn eller trårullar eller nåra nålar i mej!

Läkaren frågade: — Är du färdig? Nu lägger vi på masken.

Jag svarade: — Var så god! och någon lade masken över mitt ansikte.

Jag var absolut klar — tycker jag nu — kanske misstar jag mig. Redan innan masken kom på, såg jag allt som ett obevekligt vitgrått *allt* framför mig — läkarnas ansikten, deras vita rockar, deras allvarliga miner, sjuksköterskornas hämmade erotik, skålar medpincetter i, flaskor och glas och gummiförhållanden. Allt var vitt med någon aning om grått. Och jag började, efter mitt eget recept: — Nu när ni har skurit opp mej å ska sy ihop mej igen, så glöm — — a — — rrr — pressjärn — — årrr — — a — — a — —

Och så var jag borta ur sinnevärlden.

Denna min tillvaro kunde lika gärna ha varit döden.

Naturligtvis är det oriktigt att säga att jag tangerat Döden. Men efter allt att döma måste jag en gång ha varit så nära dödens grind, att jag kan säga mig ha snokat, gluttat, kisat över den eller emellan dess spjälor.

Rädsla kände jag icke.

Och jag är absolut övertygad om att ingen människa, just då hon skall dö, känner rädsla inför döden. Så gott, så obegripligt gott och underbart vackert är livet att det låter oss dö lika omedvetet som vi födas. Skrik av en döende är absolut besläktat med den nyföddes skrik. Ju vildare ett skrik låter, ju mindre lider människan.

*

Jag trodde att jag vaknade. Framför mig hade jag en vägg i diskret vitgrå färg. Jag stirrade på den. Ur den väggen kommo grekiska skulpturer i massor, sköna, med ädla lemmar. De nalkades mig. Och jag tänkte: »Detta är konst! Detta är Hellas! Detta är det vackraste!»

De lösgjorde sig ur väggen och blevo immateriella, de voro belysta från ena sidan och tvärsigenom dem kunde jag se väggen, deras ursprung. De kommo närmare och blevo allt större i perspektivet. Och till slutlade de sig på mina ögonglober — deras magar och bröst täckte mig — och jag tänkte: »Jag är vansinnig! Jag måste bli klok! Detta är sjukdom.» Jag slöt ögonen, ty jag kände tyngden av marmorkroppar över hela ansiktet.

När jag öppnade ögonen igen, seglade dessa skulpturer tillbaka — långsamt in i väggen, deras ursprung. Jag försökte röra armarna, men jag kunde inte. Jag låg i en säng och begrep inte ett dugg av min tillvaro annat än möjligen det behag som man känner då man icke kan vänta telefon.

Vad har hänt? Jag visste det icke. Jag hade icke något av längtan att röra en arm eller ett ben. Det enda jag möjligen förstod och kände, var en ljuv trötthet över ögonlocken. Men skulpturerna, de klassiska och helleniska, var voro de?

De kommo igen! Så snart jag öppnade ögonen och tänkte på dem, kommo de nya och föryngrade rakt ut ur väggen och rakt på mig, mina ögonglober. Och plötsligt måste jag brista i skratt. Jag kom ihåg några gamla målarvänner från München — vi talade om språk och särskilt tyska — ansehen, angucken, anschauen — titta på, energiskt beskåda: beaugapfeln, ögongloba — — ha, ha! Och jag somnade.

Jag vaknade och försökte röra på armarna, men det lax inte. Misslyckandet störde mig icke alls. Men skulpturerna kommo och gingo. Något så vackert har jag aldrig sett. Färgen var något gammal, gulaktig och marmorn tycktes vilja vittra. Jag roade mig med att framkalla dessa bilder och fann att det gick bra om jag försökte vinda med ögonen. Med detta övade

jag mig mycket och försökte stundom skratta, när jag tänkte på det nya verbet: beaugapfeln.

Goda och älskande kvinnor — båda sorterna — hade prytt mitt rum med blommor. Stundom kommo kvinnor in, men jag som hörde allt, hörde också hur de viskade i tamburen: — Det är väl inge hopp! Han ska väl dö!

Jag låg och viftade åt dem med ena ögonlocket, full av morfin och konjak, som jag fått av Helge Johnson, och tänkte: »Akta er små fruar, när jag kommer ut igen!»

En morgon såg jag ut genom fönstret. Jag överraskade mig själv då jag fann att jag kunde röra på huvudet. En faun kröp i ett träd och en dryad sökte smyga sig in i sin stam skälvande av rädsla för det som kunde ske. Och jag skrev en dikt om detta och fick fyrtioen graders feber och slutade att vara skald. Jag har aldrig skrivit någon lyrik sedermera. Jag blev allvarligt sjuk och fick fantasier, vilka äro absolut obehövliga och ohygieniska för skalder. Jag hade en flaska munvatten, något som slutade på *-ol*. Den stod på en hylla bland mina andra hygieniska artiklar. Den flaskan blev en sjörövare, en pirat från Medelhavet, som levde och viftade med sitt orientaliska svärd flera dar. Och de blommor, med vilka mina kvinnliga vänner försökte förljuva min tillvaro, vordo till ansikten och deras blad och grenar blevo giriga händer och fingrar som viftade och gjorde mitt rum till något vansinnigt.

Just nu när jag skriver detta, har jag en -olflaska på hyllan över mitt toalettbord och just nu börjar den bli en vild sjörövare från Marocko. Tandborstenbredvid blir hans svärd och tvålasken blir en kista full av diamanter och pärlor och vapen och små avlånga flaskor fulla med rosenolja. Och bakom på hyllan luta sig hjärtan mot väggen, mumifierade hjärtan av kvinnor som han älskat ihjäl. Min nattrock blir en aktör med stora mimiska kapaciteter och själv blir jag en människa som fortfarande funderar över det stora problemet: Döden, som inte finns!

Det enda vi människor någonsin få reda på härvidlag är insjuknandet och möjligen konvalescensen. Gud, naturen, Makten, Alltet är den orubbliga lagen, mot vilkens kind jag lutar mig just nu, frisk efter vandringar, glad efter betraktandet av färger, tankfull efter läsning av böcker och sjuk av längtan att skriva något bättre än detta.

ÖVERROCKEN.

Min vän disponenten är en glad och god människa på ungefär etthundrafyrtio kilo och i besittning av en förstklassig motorbåt med alla moderna bekvämligheter. Han älskar skärgården och tillbringar där den tid av livet, som icke upptages av resor till exotiska länder. Hans tillvaro är lugn men rörelsefylld. Han tror att resorna skola komma honom att magra, men han ökar regelbundet i vikt. Hur skall detta sluta?

Den ansenliga kroppshyddan gör att hans kläder icke passa vem som helst. I hans ulster skulle en avsevärd del av min familj kunna få huld och skydd.

Nyligen voro jag och några andra bjudna av honom på en tur ut till norrskärgården. Det var vackert men kallt. Om morgnarna var däcket vitt av frost, men vi hade medel ombord att hålla oss varma — jag menar naturligtvis kolhydrat, fett, äggvita och en massa vitaminer. Vi hade ankrat i en lugn vik och icke legat där länge förrän vår gemensamme vän, fiskaren Janne Vågman, syntes närma sig ur ett sund. Han hade tagit upp sina strömmingsskötar och ville nu göra oss delaktiga av havets skatter — naturligtvis mot skälig ersättning.

Vi skulle just äta frukost och Jannes ankomst var ovanligt lämplig. Ty finnes något bättre norr omekvatorn än nyfiskad strömming, så färsk att den nästan skriker då man på halstret förvandlar den till sotare? Janne inbjöds att deltaga i vår frukost och han var klok nog att icke säga nej, men han föredrog biffstek framför sotare. Icke heller grinade han illa åt akvaviten eller pilsnern.

Janne är en liten mager man på sextio år, seg och brun som en torr böckling. Fattig som en lus på en flintskalle är han och ensam på sitt skär. Dåliga nät har han också och hur han knogar, kan han inte bli rik. Ty det är så, att pengar och välmåga icke trivas hos somliga. Han går och sitter och ror och seglar för sig själv och spottar ibland ut den utnyttjade mullbänken och säger: — Håhåjaja! Faen!

Så resonerar en filosof och rospigg. Kanske är det intet djup i hans livsåskådning, men det är skäl att undra, om Kant eller Boström kommit längre i begripande av tillvaron.

Som jag nyss sade, var morgonen kall och Janne Vågman var inte välklädd. En vanlig stockholmare skulle iden ottan fått lunginflammation ett par gånger, men Janne hackade bara litet tänder i sina tunna bomullsbyxor och trasiga skor. Nu var han emellertid i rospiggarnas himmelrike, ombord på en lyxmotorbåt som innehöll biffstek och öl. Han fyllde långsamt och vällustigt sin kavitet med dessa guds gåvor och talade i ett sträck mellan tuggorna, ivrigare ju mera välmågan växte inom honom. När hans lycka började ta sig uttryck i rapningar och han icke hade plats för mera mat, ville han ro hem, men vi tyckte att kaffe skulle sätta sprätt på det hela. Och när han svält ett parheta koppar och fått en svart cigarr i en lucka i tandklaveret, reste han sig på allvar och tog avsked.

Disponenten sade:

— Vill inte Vågman ha lite kaffe med hem till gumman? Men det är ju sant — Vågman är inte gift — eller hur är det?

— Näe, disponenten, d’ä väl ingen h’idé te ha ko, när mjölken är så billig!

— Si sån en rackare, ropade vi alla. Jojo, Janne vet nog hur han skall ställa det för sig. Men har inte Janne någon som kommer och styr och ställer för jämnan?

Jannes ögon blänkte till litet.

— M’åjo, h’o h’änkan på Lillskäret kommer väl å ordnar å skurar å grejar lite åt mej iblann. Men ’o ä ju gammal förståss.

— Hör nu, Vågman, sade disponenten. När Vågman går opp på däck så titta in i styrhytten. Där hänger en gammal överrock, som bestämt skulle passa Vågman, för det är ju si och så med hans kläder. Det blir vinter snart och kallt. Inte är rocken för liten åtminstone. Så mycket ögonmått har nog Vågman.

— H’ånej, dä blir nog h’över te h’en väst, va de h’anbelangar. Jaha, då får jag tacka så mycket för välfängningen! Ajöss!

Och Vågman försvann, medan vi bolmade på våra kaffecigarrer.

*

Nu var det så, att uppe i styrhytten hängde icke disponentens gamla överrock, sliten men solid och ägnad skärgården, ty den fanns i skansen, utan hansnya, elegant sidenfodrade, köpt i London, beställd hos kung Georgs privatskräddare.

När vi kommit upp på däck och disponenten behövde sin överrock, var den borta. Vi anade sammanhanget. Och när vi fått fram våra kikare, sågo vi Vågman ro in i sundet, iklädd det mondäna plagget. Man kan icke säga, att det passade honom. Han såg nästan makaber ut, där han rodde. Hans trasiga skor stucko fram under paletån och han hade vikt upp ärmarna en aln för att kunna sköta årorna.

Vilken annan som helst än disponenten skulle ha rättat misstaget, men jag började ju denna historia med att säga att han är glad och god. Vågman skulle icke ha förstått ett ombyte. Ett sådant hade gjort honom till skeptiker.

*

Men i dag, säger och skriver den 10 november, uppenbarade sig Janne Vågman vid Slussen i Stockholm åtföljd av änkan på Lillskär. Hans kläder voro förstklassiga, fast de voro sydda av skräddaren på Örholma, och änkan på

Lillskär hade en splitter ny sidenklänning, sydd av sömmerskan på samma ö. Materialet till dessa ekiperingar hade hämtats ur disponentens överrock. Och Janne försäkrar att han har kläder för sitt återstående liv, flera kostymer — helgdagskostymer, vill säga. Och änkans sidenklänning räcker säkert hela hennes liv, om hon inte passar på att bli högfärdsgalen, ty hur fruntimmer kan sluta vet man aldrig.

LITTERATUR.

Jag hälsade på min gamle vän brukspatronen, som jag icke sett på många år. Han njöt sitt otium cum dignitate men hade tråkigt.

— Jag duger inte längre, min gosse, jag är för gammal. Och det äcklar mig att se, hur den nya tiden ställer om med allt som vi gamla lagar i ordning så bra. Jag sitter hela dagarna i gungstolen och röker och snurrar tummar och tittar i taket, jag som gnodde omkring överallt som en tätting förr i världen.

— Läser inte farbror?

— Läsa! Jag har tammefan inte sett i en bok på trettio år. Då läste jag Wilhelm von Braun. Det var en karl det, och inte en sån där förbannat mjäkig smulgråt som det nya släktet. Finns det nån som skriver nånting nuförtiden?

— Jojomensan. Lassvis! Farbror borde skicka efter litet böcker då och då. Läsning förhastar tiden.

— Jag förstår mej inte på böcker. Men du kan ju säja till i bokhandeln i stan, när du passerar, att de skickar några stycken. Du kan ju välja åt mig, du som förstår sånt där.

— Vad vill farbror ha för slags böcker? Ska det vara filosofi eller historia — eller kanske erotik?

— Erotik, ho ho! Jaha, i alla fall hellre det änFilosofi. Historia har jag, jag menar mina gamla skolböcker och de räcker mitt liv ut, om jag skulle vilja sätta mig på skolbänken igen. Men erotik, ho ho, jaha det kanske inte vore så dumt. Skriver dom erotik nuförtiden?

— Dom skriver knappt något annat.

— Såna rackare! Säj till att bokhandeln skickar mig ett dussin böcker, men det skall vara ordentlig erotik, inte sån där gudsnådlig som dom skrev när jag var ung. Då grät dom en skvätt på var sida innan prästen fick hand om dom.

— Jag skall skicka farbror något av det allra modernaste och i dom böckerna har prästen inte ett dugg att säga till om.

*

Jag lät bokhandeln skicka gubben ett urval av vår modernaste romanlitteratur. Några månader efteråt var jag åter gäst hos min gamle vän.

— Jag har egentligen skickat efter dig för att ge dig en ordentlig avbasning, innan vi börjar middagen, sade han. Hör du, vaffaen var det för skräp du rekvirerade åt mig? Det var ju humbug alltsammans. Jag skickade tillbaka hela surven och frågade om de inte brukade läsa igenom böckerna, innan de sålde dom. För det är väl en handlandes plikt att känna till det han säljer. De svarade att de kunde inte ta tillbaka böckerna för att de var uppskurna och skyllde naturligtvis på dig. Detta med all rätt. Hör du, säg mig nu allvarsamt: Vad menas med alla dessa streck och prickar, som de fyller ut sidorna med? Rätt som det är kommer man till en intressant situation och blirnyfiken förstås, ho ho, och då fortsätter dom lymlarna inte utan skriver tre streck eller en hel rad med streck eller flera rader med streck. Vad fan menas med det?

— Men vill farbror verkligen säga att farbror inte förstår meningen med strecken?! De betyda att läsaren får tänka sig själv resten av situationen.

Brukspatronen slog näven i bordet så att groggglasen hoppade.

— Tänka sig själv! Är du likadan som de andra tokstollarna till författare, så ger jag inte en styver för hela ditt så kallade författarskap! Tänka sig själv? Nej så dra nu innerst! *Ska jag behöva tänka mig själv resten?* Det var det oförskämdaste jag hört i hela mitt långa liv!!! Med sådana bokpriser som nu! När jag betalar för en bok, så ska jag förbanne mig inte behöva tänka mig själv något. Såna latdrögar!! Komma med prickar och streck i stället för klara rena verba! Nej, min käre Albert, du är på dåliga vägar och det är alla dina så kallade kamrater också. Och jag svär heligt att jag aldrig skall ta i en bok mera. Prickar och streck!! Har man någonsin hört något så älvabefängt oförskämt.

Och eldröd i ansiktet av rättmätig vrede tömde patronen sin grogg.

EN BERÄTTELSE FRÅN SÖDERHAVET.

Sjömannen Johan Östergren från Rådmansö i Roslagen hade alltid haft tur både i hamn och på sjön. Han var en glad själ med både mungiga och handklaver och en två liters snusburk i sjökistan, vägrade aldrig för en flicka eller en sup och hade nu klarat tjugu års djupvatten utan att ha förlist mer än två gånger. Om föräldrarna levde, visste han inte, ty han hade aldrig skrivit hem. Men det var hans avsikt att komma och överraska dem med mycket pengar och fina klädestyger och stanna och ta styrman och bli kapten på någon bogserbåt i hemkrokarna.

Detta blev dock aldrig mer än en vacker tanke. Ty Johan Östergren lämnade icke någon hamn utan att vara läns på varenda cent. Ofta kom han halvnaken ombord i sista ögonblicket, men glad som en lärka. Det enda han verkligen brydde sig om var snuset, ty han lagade alltid att snusflaskan var packad till bristningsgränsen. Inte fanns det alltid så bra snus som hemma, men det som fanns fick duga. Ty utan snus var Johan betydligt nedstämd i anseende till tonen.Nu var han fyrtio år gammal, lika ung och lika glad, och var matros på en engelsman, som mest höll till i Stilla havet. Hyggliga kamrater, bra gubbe, varmt och bussigt för jämnan, ty man rörde sig mest i närheten av linjen och sysslade med kopra. Flickorna där nere på öarna voro solbrända och livade och när Johan tog fram handklaveret, voro de sålda.

Men en natt övergavs Johan av sin tur. Hur det gick till, fick han aldrig riktigt klart för sig, men båten gick under i en fruktansvärd orkan. Ensam av hela besättningen räddade sig Johan i land på en ö mellan Christinas Island och Jarvis Island, således alldeles under ekvatorn. Hur han kom i land, visste han inte. Han bara simmade i kolsvart natt och bränningar, fick tag i en åra, slog sönder knän och armbågar, hasade sig upp och somnade på en sandstrand, ty han var trött intill döden.

Nu kan man ju säga att Johan Östergren fortfarande förföljdes av sin tur, ty han var den enda räddade. Men hans snusburk låg på havets botten och själv hade han klarat sig som han gick och stod, eller rättare låg i kojen, i skjorta, byxor, smärtingskor, sjömanskniv och med snusdosan i fickan, en dosa köpt i Norrtälje och utom plats för snuset även försedd med kniv, spegel och kam, en underbar möbel från Åhlén & Holm.

När Johan kom till medvetande och befann sig räddad till livet, var hans första åtgörande att lägga in en stadig mullbänk av det våta snuset. Därpå började han orientera sig.

Av själva fartyget syntes icke ett spår. Men en del grejor lågo och slogo i strandbränningen, endäckssoffa, några bitar rundhult, ett par tunnor odi ett stycke av en mast med vidhängande tågvirke. Men ute vid ett rev, där tydligen grundstötningen hänt, låg något och guppade i dyningen. Det såg ut som ett hus, det var väl själva bryggan. Och nu såg han, att en del bräder och andra obestämbara föremål voro på väg i land, ty det var pålandsvind.

Skog, låg skog, fanns på ön, men inte en palm, alltså inte något att äta av det slaget som palmer kunna förse hungriga sjömän med. Och det var inte utan att han kände sig liksom lite sugen. Han började känna något som liknade omsorg för morgondagen. Kanske var ön obebodd — — och han frös litet, fast solen sken obarmhärtigt och likgiltigt, men välgörande på hans våta skjorta och byxor. Han hade aldrig läst Robinson Crusoe, bara katekesen och bibliskan och det som förekom i folkskolan på Rådmansö, men av allt detta kom han bara ihåg

några bibelspråk, Gustav Vasa, Karl XII och multiplikationstabellen. Han kände sig ganska ruggig till mods.

Alltnog — han fann sig stå inför livets blodiga allvar utan handklaver och mungiga, utan snus och tobak och annan mat. Han hade visserligen under sitt långa sjömansliv hört historier i skansen om folk, som levt av rötter på obebodda öar och folk som ätits upp av kannibaler — fötter och händer skulle vara det bästa — och han påminte sig en historia om en irländare, som blivit kung på en ö, som beboddes av människoätare.

Det enda irländaren hade emot sina underlydande var deras matordning, särskilt vid festmåltiderna. *Fylld missionär* var den finaste rätten. Man dansadelitet först, slog ihjäl missionären, rakade honom och gjorde en grop, vars botten man beklädde med stenar. Så gjorde man upp en eld i gropen, fyllde missionären med bananer och ostron, sydde ihop honom, lade honom i gropen och täckte över honom med glödgad sten. Irländaren måste medge att det blev gott, men så kung han var, passade han på att rymma en natt i en kanot och blev upptagen av pärlfiskare. Allt detta och mera till passerade Johan Östergrens hjärna innan han fullt fattat sin nya situation. Det första han hade att göra var att undersöka om ön var bebodd och vilka möjligheter han hade att klara sig. Ty att brista ut i förtvivlan ligger icke för rospiggar.

Över den låga skogen höjde sig ett berg av ganska blygsamma dimensioner. Detta besteg han och såg att ön var ganska liten. Men vatten fanns — en liten rännil som bildade ett fall mitt i skogen. Det var gott källvatten. Det enda liv han såg var småfåglar i lysande färger. Men mat, frukt? Han hittade ett slags bärbuskar, men de kunde ju vara giftiga. Nej, då var det bättre att vänta tills ebben kom och gå och plocka musslor och allahanda sjödjur. Sådant hade han varit med om. För resten började det riktigt riva innanför svångremmen. Han gick till stranden igen.

Inte visste han så noga var han var heller. Det var flera dagar sedan båten lämnade Honolulu med kurs söder ut. Och jämt i gungan hade han varit hela tiden, ty kamraterna hade lyckats klara en kagge gin in i skansen. Och frivakterna hade bestått av fest med ackompanjemang av Johans mungiga.

*

Nu är det icke min mening att beskriva Johans robinsonad på den lilla atoll där han kastats i land. Fem år — fem år bodde han där och livnärde sig av rötter och de mollusker som myllrade på stranden vid ebbtid. Han hade bärgat en del grejor ur havet under tiden, bräder, vrakspillror, och byggt sig en koja på ett torrt ställe. Men eld hade han inte. Hans försök att göra fnöske och slå eld hade alltid misslyckats.

Hans hår och skägg fick växa och han såg ut som en vilde, gick utan en tråd på kroppen, ty snart började hans kläder visa tecken till undergång. Då lade han resolut bort resterna av kostymen och hängde upp dem på väggen i sin koja. Han blev icke vansinnig och glömde icke att tala, ty han var ju rospigg och hoppet om räddning satt säkert rotat innerst i hans själ. Hans räddning var musiken. Av ett slags bark, som påminde om björknäver, hade han gjort sig ett instrument, sådant som användes på svenska landsbygden av särskilt benådade musikgenier. Man lägger in det i munnen på ett sätt som är de invigdas hemlighet och blåser — jag hade en beväringskamrat, som kunde härma esskornett med detta primitiva glädjeämne.

Och så sjöng han sina roslagsvisor och engelska chants, blev virtuos, ja konstnär. Tuggade sina rötter och slukade sina musslor.

Han blev filosof och började tro att hans sätt att leva var det enda riktiga för honom. Naturligtvis försökte han fiska och hade en flotte av plank, med vilken han gjorde utflykter inom korallrevet. Han hade gjort en rev av en smäcker lina, som han hittat påstranden och beväpnat med krokar av spik, som han slipat och böjt till ändamålsenlig form. Men en viss motvilja mot de svarta trekantiga fenor, som dagligen gjorde sina lovar innanför revet, plus en sällsynt stark självbevarelsdrift kommo honom att hålla sig på områden, där faran var utesluten.

Men jag märker att jag förirrar mig in på detaljernas hala fält. Om jag hade fantasi, skulle jag kunna göra en bättre Robinson än Defoes utan Fredag och utan sentimentalitet på grund av Johan Östergrens berättelse. Gode

läsare — tänk er själv fem års ensam nakenhet, visserligen under linjen, men ändå!

*

En natt mot slutet av sin femåriga isolering vaknade Johan Östergren av ett kanonskott. Han rusade upp ur sin lya och såg raketsignaler på havet. Det blåste storm. Och den ökade och ökade. Blixtarna ljungade genom natten — och intet kunde han göra. Ett fartyg höll på att gå under där ute på samma rev, där han en gång förlorat.

När det blev ljust syntes intet av båten. Men i bränningen alldeles nedanför hans koja såg han något ligga och rulla. Det såg ut som en människa och han vadade ut, fick tag i byltet och drog upp det på stranden. Det var en kvinna. Hon såg ut att vara mellan fyrtio och femtio år, linhårig och ganska fet. Han företog sig att rulla henne för att få ut vattnet som hon slukat. Och inom kort började hon visa tecken till liv. En vild glädje grep ljuvt om Johans hjärterötter. Det var dock en människa, fast det var ettfruntimmer. Johan hade glömt att kvinnor funnos på jorden, glömt alla sina äventyr i olika hamnar runt jorden, glömt all maskulinitet. Nu gällde bara att få liv i en medmänniska, en eventuell kamrat i ensligheten, en hushållerska, som kunde gå och plocka musslor och koka kaffe om morgnarna — — - men för fanken, han hade ju varken eld eller kaffe!

Det som nu följer verkar saga och osanning. Men världen är liten, mycket mindre än man vill tro. När Johan äntligen fått liv i henne och hopp om hennes tillfrisknande, slog hon upp ögonen och de voro blåa och mycket matta.

— Var är jag? frågade hon. På svenska. *Svenska.* Tänk det! Hon var den enda överlevande från den sjunkna båten, akterstäderska till professionen. Och så svimmade hon.

Johan Östergren, vilden med alnslångt hår och skägg, filosofen, bar henne till sin koja, lade henne på sin bädd och tog fram sin största dyrgrip, en kagge kaliforniskt vin, som han räddat i land en gång. Många gånger hade han bärgat sprit, men alltid ställt till små fester för sig själv, och förtärt det, sjungit och spelat. Men det kaliforniska vinet var för svagt att njuta av för en gammal djupvattensjöman och lian hade lagt det åt sidan. Nu kom det väl till pass.

Han hällde några droppar i ett musselskal och lät det komma innanför den räddades läppar. Hon drog en djup suck och vaknade. Nu först blev hon rädd. Johan såg fruktansvärd ut. Hans långa hår och röda skägg, som räckte till midjan, förfärade henne. Kanske även hans nakenhet. Men den måhända i mindre grad, ty hon var ju en mogen kvinna, en akterstäderska.

Med matt stämma berättade hon om sitt öde. Hon var från Grisslehamn, hade tidigt kommit till Amerika, till San Francisco, och så småningom ägnat sig åt havet. Nu hade hon förlist med en amerikansk båt, som var på väg till Japan. Hon hade genomlevat ganska mycket. Men illa hade hon inte mått — överhuvudtaget. Ty hon var ganska fet. Och började känna sig hungrig, ett gott tecken. Men hon hade stoppat några sandwichs i kjolfickan just innan hon hoppade i sjön. Funnos de?

Johan hade löst upp hennes kläder, befriat henne från snörlivet och lämnat endast kalsongerna kvar. Om smörgåsarna funnos, voro de bara gröt. Och det voro de. Kjolen och blusen hade han hängt till torkning ute i solen. I kjolfickan låg en grötliknande blandning av skinka och bröd.

Nu först märkte Johanna — ty hon hette Johanna Vicklund — att hon var naken, och hon slog ned sina ögon och tittade mellan fingrarna på vilden Johan Östergren. Han såg inte illa ut men fasaväckande och samtidigt lockande med sitt primitiva skägg, sitt sten-åldershår och sin kropp, som såg ut i färgen som en gammal fiol och var ett spel av muskler. Dunkla drifter vaknade i Johanna Vicklunds själ trots hennes eländiga tillstånd. Hon började fråga ut Johan Östergren och han berättade. Om sitt liv som sjöman, om förlisningen och sin ensamhet under fem långa år. Ty fem år måste det ha varit. Han hade huggit in dagar först ett par år i en sten, men så småningom hade han givit fan i det. Och sedan hade han bara räknat regntiderna. För resten visste han årtalet, då han förlist.

Ja, Johanna Vicklund visste ju årtalet nu, så detstämde. Fem långa år! Att Johan hade kunnat klara sig! Men si rospiggar, det är folk, det!

Men nu skulle de ha något att äta. Och Johan gick ned till stranden och kom tillbaka med mat, som alls inte gick i Johanna Vicklund. Utan han måste gräva ur hennes kjolficka gröten av skinka och bröd. Men när ebben kom skulle hon få ostron, nära på så bra som blue points, och dem kände hon till från Amerika.

Hon hämtade sig snart. Johan hade torkat kjolen och blusen. Kalsongerna fick torka på kroppen. Hon var litet matt — undra på det efter allt det hon genomlevat! Hon hade i sista stund fått tag i korkbältet, som låg under hennes koj, men varit dum nog att lösa upp knutarna så snart hon kände botten. Så kom en grov bränning och slängde omkull henne. Men si fruntimmer! Hon medgav det själv.

Ja, det var en underbar dag för dem båda. Johan talade som en turbin, ty han måste häva ur sig allt — tycker nån det! Och Johanna talade om sig själv. De hade gemensamma bekanta från Arholma och Väddön, och när allt kom omkring hade de nog dansat tillsammans i barndomen. Och vad åldern beträffar, voro de ju jämspelta. Livet är underligt, särskilt för sjöfolk.

— Om jag hade en sax, skulle jag klippa dej i 'åre, sade Johanna. Å i skägge mä för rexten. Have you got a pair of scissors? No! Å så skulle jag sy dej ett par byxor av min kjol. För du sir inte ut som en människa! Men åjojoj! Hur ska vi komma härifrån?!

Och så kom gråten.

Det blev kväll. Johan Östergren hade lagat i ordning en supé av rötter och musslor och tagit fram sinkaliforniska vinkagge. De sutto tillsammans blickande ut över havet, där solen just gjorde sig i ordning att sjunka. Och Johanna Vicklund blev rörd. Hon glömde situationen, kände bara tacksamhet mot Johan, som räddat henne från en säker död, och hon ville belöna honom på något sätt, visa, att hon verkligen satte värde på hans skarpa tag ute i bränningen, då han drog henne i land. Hon hade tagit på sig det torkade snörlivet och snurrat ihop håret baktill i nacken.

Hon tänkte: »Tänk om jag skulle ge honom en kyss!»

Och hon kom ihåg skärgårdsnätter med dans på logar och dunkelröda kyssar i hö eller under månens skära, när nattviolers doft gick genom båda näsborrarna och rakt in i hjärnan och man blev galen och matt och ljuvligt sorgsen.Hon lutade sin feta akterstäderskekropp närmare vilden Johan Östergren och tänkte ännu en gång: »Ska jag ge honom en kyss?»

Johan syntes oberörd, där han satt ocli tuggade på en kalé-kalérot och spottade röd saliv.

Johannas känslor blevo henne övermäktiga och hon viskade — medan hennes barm ville spränga snörlivet: — Johan, i kväll vill jag ge dig något som du icke har fått på fem år!

Då vaknade Johan ur sina tankar och ett vansinnigt hopp glödde i pupillerna. Han sade:

— Har du snus???

SKYTTE.

Så länge jag minns tillbaka har jag tyckt om skytte, först med pilbåge, sedan med slangbåge och sist med gevär. Med slangbåge nådde jag verkligen en viss färdighet. Skjutning med gevär har jag aldrig lyckats bringa upp till mästerskap, ty jag började för sent. Min far hade nämligen en gång vid skjutning fått en knallhattsskärva i ögat och ville skydda mig för liknande olyckor. Därför fick jag icke jaga förrän jag blivit student. Men på gymnasium sköto vi naturligtvis med remingtongevär på en skjutbana, dock alldeles för sällan, ty skytterörelsen låg ännu i sin linda, om den ens kan sägas ha börjat.

Jag hade tänkt mig att beväringstiden skulle göra mig till en mästerskytt. Men därav blev intet. Jag sköt icke ett enda skott under de fyrtiofem dagar jag på Hultsfreds slätt lärde mig försvara fosterlandet. Jag minns, vad vår korpral sade åt oss så kalladeherrbeväringar, då vårt kompani första gången skulle övas i målskjutning:

— Detta härna har I lärt er i skolen, så I behöver inte va mä! Gå å lägg er dänneborte i backen!

Vi gingo mangrant och lade oss »dänneborte», vinkade till oss korpralen, skickade honom efter öl och porter på *mathämteriet* (marketenteriet) och tillbragte förmiddagen i sus och dus, iakttagna och tolererade av kaptener och löjtnanter med stora magar och odugliga till fälttjänst, ja avundade av dem. Men överstens son var vår kamrat, vilket i någon mån förklarar toleransen.

Så småningom började jag jaga med en mynningsladdare av sådan farlighet, att jag ännu förvånar mig över att jag är vid liv. Alla dessa smådelar skallrade hemskt, när jag i mordisk yra skakade vapnet. Pipan var surrad vid stocken med mässingstråd och hanen vickade hotfullt när jag lade an.

På den tiden fanns mycket hare och fågel i minhemtrakt och jag tilläts stundom att följa med en bonde, som var verklig jägare, på hans jakter. Men jag kan icke påstå att jag lärde mig så mycket jakt i hans sällskap, ty det dröjde vanligtvis icke länge innan vi skildes åt i skogen. En gång ställde han mig på ett harpass. Haren kom och jag överfölls av en skytteskälva som om jag suttit inne i en gammaldags kaffebrännare. Naturligtvis sköt jag bom och sökte efteråt förklara bort bommen genom någon historia, där min fantasi egentligen hade bort fira triumfer. Men med kallt hån bevisade bonden att felet var mitt och icke harens. Sedan har jag aldrig försökt komma med jägarhistorier eller lögner om jakter. Ty för att lyckas med detta slags lögner måste man besitta verklig sakkunskap om jakt.

Men bonden, som var en skinnstrumpa av Guds nåde, lärde mig att hitta i skogen och att reda mig själv i kritiska situationer. De nätter jag tillbragt med honom i kolarkojor eller lador och avlyssnat hans historier, ha satt prägel på mitt liv.

Det jag vet om jakt har jag lärt av Bruno Liljefors och jag känner ingen bättre lärare. För en människoålder sedan började vi jaga i skärgården och få jakter ha väl sådant behag som jakt på sjöfågel. Varje medlem av vårt skyttelag skall alltid bevara våra gemensamma vårar och höstar i tacksamt minne, bland min mannaålders vackraste.

Detta har kanske icke direkt att göra med begreppet skytte, men för mig personligen är jakt och skytte detsamma. Skjutskicklighet kan läras och bibehållas endast genom allvarlig övning. Jag minns att jag en sommar sköt fyratusen skott med enHuskvarnastudsare och nådde en avsevärd säkerhet. Men sommaren därpå fann jag att min ekonomi icke tillät mig fortsätta till verkligt mästerskap, ty vintermånaderna i staden vid skriv- och ritbordet hade tagit bort en stor del av den naiva fräckhet, med vilken jag året förut kommit till verkligt vackra resultat.

När jag flyttat ut till Grisslehamn, florerade där knip-, alfågel- och ejderskyttet i hög grad. Men bönderna hade dåliga gevär, uteslutande mynningsladdare av livsfarlig beskaffenhet. Och satt en bonde i en bra skåre och det kom fågel, befann han sig i en för jägare olidlig situation, medan han stötte ned bitar av Norrtälje Tidning som förladdning. Jag minns en gammal gubbe, som beskrev sina lidanden en sådan morgon. Först kom ett par ejdrar. Han väntade på skärkarlars maner tills de kommo i linje och klämde till. Båda dogo på fläcken. Men medan han laddade om, kom ett band ejder, minst hundra stycken ljög han tydligen — och fällde för hans vättar. De lyfte innan han hunnit få ner förladdningen.

— Jag grät och svor och stötte med laddstaken! Och att si så mycke kött i sjön — det blev för mycket för mig, så att jag började kräkas. Och innan jag blev färdig med bössan, voro de långt norr över.

Jag hade sålt en tavla och reste in till Stockholm för att lyfta mitt grova honorar. Jag gick in i Huskvarnaaffären och köpte fem stycken bakladdare, vilka jag skänkte åt de värdigaste Grisslehamnsjägarna. Naturligtvis gjorde jag en dumhet, ty man skall icke skänka sådana ting utan att sätta sig in i konsekvenserna. Det dröjde inte länge, förrän de ville hapatroner också till skänks, men på detta slags välgörenhet tröttnade jag snart.

Jag satt en morgon i en skåre och väntade att knipor skulle fälla för mina vättar. Stränderna utåt havet voro garnerade med skyttar. Ett stycke från mig satt en av dem som jag begåvat med gevär.

Plötsligt hörde jag det välbekanta, fascinerande ljudet av svanar över mig. Jag satt stilla och längtade att få

beundra deras vackra flykt. Morgonen var vacker och kall, solen hade nyss stigit upp, sjön varmörkblå, blåsten lagom med vackra blanka stråk bakom kobbarna.

Svanarna fällde framför min granne. De voro förbjudna och jag hoppades att han skulle låta bli att skjuta. Det såg så ut. De lågo mycket nära hans vättar och jag antog i min barnslighet, att han beundrade deras skönhet.

Men plötsligt small det. Svanarna började springa på vattnet och lyfte så småningom. Men en av dem flög litet konstigt.

När vi efter slutad jakt träffades för att gå hem med vår börda av knipor, frågade jag kamraten, varför han skjutit och varför han dröjt så länge med att skjuta.

Jo, han hade legat och väntat på att få dem i linje för att ta dem båda i ett skott. Patronerna ä dyra — — —

Jag nedkallade himlens förbannelse över hans huvud, men han förstod mig icke.

Dagen efter hittades den ena svanen fastfrusen och död i blåisen i mynningen av Väddöviken. Skytten kom med halva svanen hem till mig och sade att han unnade mig en stek, därför att jag på sätt och vis varit med om jakten. Detta var min sista jaktdag i Grisslehamn. Han fick behålla hela sin svan, och att göra sak av tjuvjakten skulle ha omöjliggjort min existens i trakten. Men jag lärde mig mycket av rospiggarnas psyke under denna lilla konflikt.

*

Den äldste av dem, som fingo bössor av mig, var väl närmare nittio år då han dog. Och omkring sin bössa hade han spunnit legender.Det fanns ingen bättre bössa i hela Roslagen. Så snart han siktade på liv, träffade hjärthaglen där de skulle, och djuret dog knall och fall. Jag hade visserligen sökt övertyga gubben och själv visat honom med exempel, då vi voro ute och sköto unggrisslor, att svenska sexan var bäst därvidlag. Men han påstod att det slaget fågel var särskilt hårdskjutet och han stöpte veritabla varghagel på gammaldags maner. Jag äger ännu hans stöpform. Jag hade visat honom att man kunde skjuta ejder och skrak med samma sexa på nära håll eller åtminstone använda engelska fyran, men han log åt mig och brukade fortfarande sina snärpor.

När han dött och det blev auktion efter honom, strömmade jägare dit från hela skärgården för att söka förvärva den underbara bössan. När den ropades upp, var jag också med av intresse för fallet, ty jag ville konstatera, hur långt skärgårdsborna kunde gå i att överbjuda varandra i fråga om ett gevär, som jag själv köpt för en summa som icke översteg fyrtio kronor. Ty om en auktion skötes ordentligt och utroparen är en kvick och förslagen man med gott munläder, bli rospiggarna som förtrollade och deras köplust växer i det oändliga. Det blir en tävlan, förståndet sviker, särskilt om stärbhuset bjuder på förtäring, och man tävlar med varandra till bristningsgränsen.

— Här har vi en bössa, sade utroparen, och vi säger väl tio kronor som första bud. Tio kronor! Tio kronor. Elva sa någon, elva kronor! Kom ihåg att med den här bössan har liket skjutit fågel och hare och räv och älg och den ska vara den styvaste bössa mellan Öregrund och Norrtälje. Femton kronor, d’ä rätt, Petterson, elva å femti, tolv kronor, öka på, gubbar,den som får den här bössan, har alltid kött i huset, femton kronor, femton å femti, många bud, sexton var det, sexton å femti, tjugu kronor jämnt, var det inte två som sa tjugu, tjuguen, rätt så, tjugufem kronor, ja du har ju fått ärva, du Vesterbom, tjugusex kronor, tretti jämnt, tretti jämnt, trettien, vill du titta i bössan, tror du inte att hon är ihålig, akta dej att det inte ligger ett gammalt skott i’na, trettiotvå kronor, många bud — — —

— Hör nu folk, sade skolläraren, som också var jägare, nog vore det rättvist för exempel, om man finge provskjuta denna här bössan, för exempel, efter den nu skall vara så märkvärdig.

— Gärna för mig, sade utroparen, bara ni inte skjuter på mig. Men raska på, för auktionen ska ha sin gång.

— Hör nu skollärarn, sade likets son, som var sjöman och fått permission från skutan för att vara med om auktionen — jag har patroner och jag vet, vad bössan duger till. Kom med, så går vi ut på ängen! Och alla andra spekulanter går med — all right! Si det är det märkvärdiga med den här bössan, att den skjuter igenom vad som helst. Farsgubben orkade aldrig bära hem all fågel han sköt med en gång utan måste knoga hem den i flera

vändor. Men först ska vi ta oss en dragnagel! Välkomna in i stugan, där finns krus med starkt i!

Skolläraren sade icke nej, det såg man på hans nos, och ingen rospigg har väl vägrat i vändningen för en sup för resten. När fägningen var överstökad, tågade jägarna ut på ängen.

— Här ha vi en sten, sade arvtagaren. Och jagsäger bara det, att jag vill slå vad med skollärarn, att om han lägger hatten bakom stenen och skjuter, så ska de tre hjärthaglen sitta i hattkullen, fast stenen är emellan. Ska vi slå vad?

— Slå vad gör jag inte, försäkrade skollärarn, men det Österman säger, strider mot naturläran.

— Vill skollärarn riskera sin hatt?

— Jaha, om jag så ägde tio hattar!

— Ta hit hatten!

Och skollärarn lämnade hatten till Österman, som högtidligt satte den ovanpå sin egen mössa.

— Nu, folk, ska ni få si! Vet ni hur långt ett vanligt harhåll är? Jaha, tretti eller fyrti steg! Men jag känner till farsgubbens bössa och jag svär och bedyrar, att på hundrafemti steg skall skollärarn sätta hjärthaglena i hatten fast den ligger bakom stenen — om han kan sikta rätt förståss!

Skollärarn skrattade överlägset. Lite dragen var han väl också.

— Alltså mäter vi opp hundrafemti steg, följ med nu, folk!

De hundrafemtio stegen mättes upp.

— Nu går jag och lägger hatten bakom stenen och sen skjuter skollärarn! Men håll rätt på stenen!

Och Österman stegade i väg med skollärarns hatt.

Men den rackarns Österman hade en fyratumsspik i fickan, och under sin vandring fram till stenen stack han tre hål med spiken i skollärarns fina hatt, som var köpt i Norrtälje och hade kostat åtta kronor. Ty den var av äkta velur.

Sedan sköt skollärarn efter att ha tagit noga sikte på stenen. Och si! De tre hjärthaglen hade träffat,Allt folket förvånade sig över bössans egenskaper och skyttarna återvände till auktionen. Men den mest förvånade var skollärarn. Han måste gå in i stugan och få en kaffegök till, ty detta var ju ett verkligt under, nästan överträffande de bibliska.

När bössan sedan ropades ut, blev skollärarn den segrande genom ett anbud på hundratrettiosex kronor. Men några under har han aldrig gjort med det geväret, fast han påstods vara styv skytt.

Dock icke så styv som den bekante jägmästaren och skriftställaren, som efter en ejderjakt vid Hårsten hade mage att skriva om sträcket: »Jag utvalde en vacker guding med vardera pipan.»

Den som säger så är icke jägare och knappast skytt heller. Åtminstone har han icke varit med om ejdersträcket.

DEN DEMORALISERADE PADDAN.

Man skall inte skämma bort någon levande fullvuxen varelse. Var och en måste lära att reda sig själv och all överflödig hjälp föder endast lojhet och lättja.

Under min förstutrappa bodde en stor padda, som brukade komma fram i skymningen för att jaga. Min trappa är av öländsk kalksten och började vittra och spricka. På sidan under vildvinet var en stor sten borta och ur det hålet kom paddan på sina bestämda tider. Jag brukade ta upp henne och sätta henne på mitt bord för att studera henne. Hon var ett synnerligen praktfullt exemplar och blev så småningom van vid mig. Vi kunde sitta länge och stirra på varandra. Hon hade ett sätt att balja med ögonen, som var oemotståndligt. Ganska ofta gav jag henne någon mask eller insekt. Vanligen såg hon likgiltig ut, men då började ögonen lysa och plötsligt, blixtsnabbt, slängde

hon ut sin långa tunga och förpassade masken med hjälp av händerna in i det väldiga gapet, under det hon gjorde passionerade rullningar och vindningar med ögonen.

En kväll efter ett dagsregn skulle jag plocka daggmask i min trädgård och på en av gångarna såg jag vid den elektriska lyktans sken min padda. Hon hade fångat ena ändan av en väldig mask och satt stilla med hopknipna läppar och väntade att han skulle släppasitt tag i jorden med andra ändan. Stundom tog hon ett kraftigt tag med händerna, men masken var stark och satt fast spänd som en sträng. Paddan hade tydligen tid att vänta. Men jag hade icke tid, utan drog sakta ut masken åt henne. Antagligen var hennes första tanke att jag var en oblyg konkurrent, men jag ville icke nedsätta människornas anseende i hennes ögon. Hon fick behålla masken och jag valde en annan jaktmark i potatislandet för att icke störa henne.

Jakten blev lyckad. Jag fångade flera hundra maskar och som min rev bara hade tvåhundra krok, var jag ju en rik man.

På hemvägen sökte jag upp min padda och tog henne upp på verandan, lade några stora maskar framför henne och gick in till mitt arbete.

Vi umgingos som vanligt några dagar. Jag hämtade henne och serverade några maskar ur mitt rika förråd.

Men så småningom började hon infinna sig själv och blev till och med påträngande, satt och tjurade väntande på underhåll. En kväll flög det i mig att jag skulle undersöka hur mycket mask hon kunde förtära i en måltid. Jag tog tjugu maskar ur min låda och serverade. Det tog tid, ty paddor måste först betrakta och liksom fascinera sitt byte en stund innan de slänga ut den långa tungan. En hygglig padda skulle ha tackat och gått, men denna satt kvar. Jag flyttade ned henne på gården, men hon kom upp igen. Jag hämtade tio jättemaskar till. De förtärdes med samma intresse. Paddan satt kvar. Hennes mage började svälla och man såg på dess skinn hur de uppslukade djuren sökte orientera sig. Jag hämtade fem nya maskar och de gingo samma väg som de förra. Paddangjorde inte en min att avlägsna sig. Av omtanke för hennes hälsa avbröt jag frosseriet och satte ned henne vid ingången till hennes bostad. Hon satt stilla. Jag flyttade henne ett stycke. Hon satt fortfarande stilla. Jag gick in och arbetade en timme och såg till henne igen. Hon satt i samma ställning. Då förstod jag att hon icke kunde röra sig. Hon var ett veritabelt matvrak, ett dåligt föredöme för yngre paddor. Men så var också volymen av de förtärda maskarna minst lika stor som hon själv före intagandet av måltiden.

Varje kväll kom paddan upp och tittade snålt efter mask och hon fick för varje gång, fast icke i så oerhörda kvantiteter som vid det stora gästabudet.

Emellertid kommo arbetare som lagade min trappa och jag glömde min gäst.

Men en dag kommo barnen ropande på hjälp. Paddan satt i klämma. Jag sprang ut. Fram ur en springa mellan ett par stenar höll hon på att arbeta sig upp. Springan var icke bredare än en vanlig blyerts är tjock. Minst två timmar höll hon på innan hon pressat igenom sin för dylika företag underbart lämpliga kroppshydda med dess mjuka benbyggnad.

Paddan hade blivit inmurad av reparatörerna och det var ju tur att hon fått inta en så stadig måltid innan hon internerades.

Nu kunde den okunnige tro att paddan skulle ta ett glädjeskutt utför trappan för att börja jaga. Men hon satt kvar och tycktes vänta på sin obligatoriska bespisning. Jag hade icke hjärta att vägra henne föda, ty hon måste ju vara mycket hungrig. Alltså hämtade jag tjugufem feta, vällustigt yppiga daggmaskar och serverade. Detta upprepades någon vecka, menslutligen tröttnade jag uppriktigt sagt på henne och lämnade henne åt sitt öde. Hon fortsatte att besöka mig, men jag gick visslande förbi henne. Jag tyckte mig se en glimt av hat i hennes ögon för var gång jag passerade, men jag förblev obeveklig.

En dag knöt jag en tråd av rött silke omkring hennes ena bakben, ty jag skulle resa till Stockholm på en vecka och det intresserade mig att se om jag vid min återkomst möjligen blev i tillfälle att återse samma exemplar.

När jag kom tillbaka, satt paddan på samma ställe, till ytterlighet avmagrad. Hon hade blivit för lat att jaga själv.

Jag hade demoraliserat henne. För att väcka hennes självhävdelseinstinkt tog jag henne och bar henne långt bort, ända bakom ladugården, övertygad att hon där skulle komma på bättre tankar.

Dagen efter gick jag dit för att se om hon fanns kvar. Då rann mödosamt bort genom gräset en stor huggorm med en väldig ansvällning på mitten. Jag slog ihjäl honom och skar upp honom för att flå av det vackra skinnet.

I hans mage låg min padda, redan åtskilligt förvandlad. Det var min, ty hon hade silkeståden om ena bakfoten.

Jag kände mig som en grym sultan, som sänt silkessnöret till en före detta favorit.

STRYK.

Det talas i pressen om aga i skolorna. Principiellt är jag emot brutal bestraffning. Man kommer längre genom användande av logik, när barnen kommit så långt i utveckling att man kan tala med dem. Men dessförinnan är nog något slags dressyr nödvändig. Ett barn kan ganska lätt läras att lyda och inse att något otrevligt händer om det uppträder så eller så. Alltså: Aga kan och bör användas, då man icke på logisk väg kan övertyga vederbörande att deras uppträdande är oriktigt.

Men uppfostrarens kall är svårt och kräver sin man. Jag talar nu om normala människor som älska sina barn eller vilja göra goda medborgare av sina lärjungar. Man måste först övertyga lärjungen att lögn och stöld äro de vidrigaste brott som överhuvudtaget kunna begås. Det är icke svårt att lära ett barn uppriktighet — att se folk rakt in i ögonen — bara man själv är uppriktig och sann och kan kika direkt in i en människas pupiller utan att rodna. Därmed vill jag icke säga att alla som kunna se folk rakt in i ögonen äro fina karaktärer. Det är ohövligt att fixera en människa länge och ofta ser man in i en avgrund av dumhet.

Men när en pojke eller flicka talar med mig ochberättar och ser mig spörjande och glatt in i ögonen och undrar vad denna lustiga farbror skall svara på en fråga, då blir jag glad och vill frambesvärja alla goda makter och mobilisera dem för att pojken eller flickan hela sitt liv framåt skall kunna se folk i ögonen lika frimodigt som i ungdomens vår.

Det är otrevligt med stryk, men stundom kan stryk vara nödvändigt. Det finns lymlar, busfrön, som från sitt hem eller på grund av hemmets obefintlighet behöva dask. Dock tror jag att när en pojke eller flicka blivit *pubes* och fattar sin egenskap av individ, av man eller kvinna, är stryk i högsta grad olämpligt, ty det föder hat. Och vi människor äro icke till för att hata utan för att älska.

Jag hade en informator, som försökte imponera på mig genom att slå mig då jag icke kunde mina läxor. Jag hade en stor vördnad för hans egenskap av gymnasist och tog emot stryk två gånger. Men en dag upptäckte jag att han var *dum*. Och då jag vid uppräknandet av en massa tyska neutra med ljudförändring och slutande på *—er* i pluralis glömde några glosor och icke var tillräckligt mycket papegoja och han glödande av ilska sprang upp från bordet för att slå mig, rann min småländska självmedvetenhet upp som ett vackert källsprång och jag slog hans näsa i blod. Jag lovade honom stryk om han fortsatte i rörelsens riktning. Jag var femton år och (som jag tyckte) en man. Det slagets självkänsla får icke störas hos en yngling.

Men ohederlighet bör betraffas med kroppslig aga. Och jag går så långt att jag tycker att i vissa (otrevliga) fall även vuxna personer böra bestraffas på detsättet, om de begått något rentav ohederligt eller något som är mot naturen.

En man bar sig en gång högst skurkaktigt åt mot mig. Jag var ung och stark och var icke rädd för något i denna världen. Hans handling var så småaktigt lumpen, så idiotiskt egocentrisk att jag (som vill tro alla människor om gott) måste reagera. Och jag telefonerade till honom — ty jag vågade inte träffa honom personligen av rädsla att begå ett mord — och sade: — Kom ihåg, gosse, att närhelst jag träffar dig och varhelst i sällskap, på Rydberg eller Grand Hôtel, slår jag dig på käften, bestraffar dig!

Alla lymlar äro fega och han fann för gott att bosätta sig i en annan stad. Han hade begått ett brott som, om jag

velat använda *Lagen*, kunnat rendera honom ett par års internering.

Men om jag hade fått tillfälle att bestraffa honom med stryk, hade jag efteråt kunnat glömma hans brott. Ty jag är icke långsint. Och han kunde ha fortsatt att vara den fina direktör han simulerade.

Ja — stryk kan vara ett utmärkt botemedel. Men det måste utdelas med urskillning. Varje moder vet — eller lär sig — hur hon skall behandla den nyfödde.

Ungefär på samma sätt måste vi behandla folk som icke passa i samhället på grund av missriktad undervisning eller försumlighet i fråga om uppfostran.

Jag hade en lärare som hatade mig — varför är ännu en gåta, ty jag var en ganska hygglig pojke i skolan, om också något originell. Detta förstår jag först nu. Han förföljde mig och försökte driva med mig, men det gick ju icke alls, ty jag hade en medfödd småländsk humor, som översåg både med lärarenoch mig själv. Då han märkte att jag var ett hårt och självständigt material, blev han ännu ilsknare och hämnades genom att nonchalera mig. Under ett helt år fick jag ingen fråga i klassen. Men mina skripta voro felfria och jag begärde *laudatur* i tyska. I den så kallade lilla studentexamen fick jag en *bock*, en ilsket ditsatt diskvalificering. Jag var värd laudatur, ty jag hade under två år icke haft något upptäckbart fel i mina skripta — och det befanns att läraren icke kunde förklara, varför jag fick bocken. Han hade rätt, men han hade skrivit av någon tysk berättelse utan att förstå det rent språkliga i den. Och jag som satte en ära i att kunna tyska, fick på grund av lärarens dumhet bara AB+ i stället för det A jag var värd och arbetat för.

Jag såg rött för ögonen och ville rusa hem i lärarens våning och slå, slå, piska! Tänk er en ung man, bedragen på sin tro på livet och lärarnas sublima rättvisa.

Lyckligtvis gjorde jag ingen affär av saken, särskilt som läraren vid mitt besök hos honom var nära att förgå sig. Han ville rusa på mig. Men jag knöt nävarna och sade något som han skulle minnas ända till sin död.

Nej, var försiktig med aga, stör icke barnens begynnande självmedvetenhet.

Men lymlar ska ha stryk. Och lärare, som äro lymlar, böra ha mera stryk!

TIDSFÖRETEELSER.

I Kansas City, Missouri, U. S. A., florerar sedan trettio år tillbaka en institution som kallar sig *Unity School of Christianity* och utger en månadsskrift vid namn *Unity, devoted to Christian healing*. Den är ett slags tidskrift för kristlig läkekonst utan läkare. Botemedlen äro uteslutande böner.

Man skriver bara till redaktionsavdelningen *Silent Unity*, uppgiver namn och adress och vad som plågar en och redaktionen ber för en. Brevhemligheten bevaras strängt. Man bifogar naturligtvis en penningsumma efter råd och lägenhet, ty Silent Unitys utgifter bestridas uteslutande genom frivilliga gåvor.

Prospektet för bönavdelningen har till överskrift:

Besjälade av Sanningens ande.

Redaktionen är glad att kunna hjälpa alla dem som tro på Guds makt och behöver icke träffa dem personligen. *Alla kroppsliga, finansiella, själsliga och andliga svårigheter övervinnas genom kraftig bön*, »ty för Gud är allt möjligt».

»Silent Unity skall bedja för er och undervisa er hur man skall bedja till Fadren i hemlighet, ty Fadrensom ser det i lönndom sker, skall vedergälla er det uppenbarligen.»

Efter prospektet följa två sidor i färg. På den ena står

Läketanke.

20 januari till 20 februari. *I Jesus' av Nazareth namn är jag vorden hulpen.* Och på den andra

Framgångstanke.

20 januari till 20 februari. *I Jesus' av Nazareth namn har jag haft framgång.*

Det gäller att koncentrera sina tankar på dessa texter, om man är sjuk eller har det svårt på annat sätt. Samtidigt står redaktionens bönavdelning i och ber av alla krafter. Men man måste bedja tyst. Genom bönen kommer man till djupare eftertanke och därigenom till djupare tystnad, under vilken man kommer de andliga tingen och dess förborgade krafter närmare.

Efter åtskilliga utläggningar i dessa frågor övergår redaktionen till utdrag ur de många tacksamhetsskri-velser som ingått. Här några prov ur tidskriftens senaste nummer, *Januari 1925*.

Hälsa.

Sulpliur Springs. Tex. — Från den stund ert brev med läketankar för min mor kom har hon stadigt tillfrisknat. Hennes återställande till hälsa var ett Guds under. Hon hade legat till sängs oförmögen att hjälpa sig själv. Några dar efteråt var hon uppe och lagade middag. Vi tacka den himmelske Fadren och er. —

R. R. I.

Pueblo, Colo. — För tre år sedan bad jag er hjälpa oss. Min mor var på dårhus. Läkarna sade att intet hopp fanns. Tack vare Unity och era böner har hon varit ute i två år. —

Mrs F. P.

Urbana, Ohio. — Jag tackar Gud och Unity. Jag har blivit botad för vad läkarna kalla ansiktskräfta. —

L. M.

Chicago, Ill. — För en vecka sedan skrev jag och bad om era förböner. Ungefär samtidigt som ni fick mitt brev, gick den växt i magen, för vars avlägsnande doktorn sade att jag måste opereras, bort av sig själv utan smärta. Doktorn var mycket förvånad.

Mrs T. H. G.

Joilet, Ill. — Avbryt bönerna för min mor(!). När jag skrev, skulle hon in på lasarett, men era bönerhjälpte henne och hon stannade hemma. Hon är uppe nu och sköter sina sysslor. Gud och Unity vare tack.

Mrs O. R.

Framgång.

Pavilion, N. Y. — För någon tid sedan skrev jag till er, emedan jag förlorat min kappsäck. Den återfanns inom tio dagar. Jag innesluter en tacksamhetsgåva.

R. S. C.

Baltimore, Md. — Jag beställde böner för en anställning åt J., som var arbetslös. Inom få timmar efter det mitt brev kom er tillhanda, hade han fått en plats. Hans första avlöningscheck var på större belopp än det utlovade.

Även andra fördelar ha vi fått genom er. Vår hälsa är utmärkt och tonen i hemmet idealisk, varför vi tacka Gud.

Mrs J. E. S.

Milano, Italy. — Jag måste skicka er en rad och tacka för er vänliga hjälp. Sedan jag skrev till er debuterade jag utan ersättning i en opera. Nu har jag fått engagemang att sjunga i en ny opera och får avlöning, vilket är mycket märkligt för en nybörjare i Italien. Jag känner att jag har Unity helt och hållet att tacka för min framgång. Jag är tacksam för er hjälp.

K. R. M.

Chicago, Ill. — Min man lyckades ta examen. Vi tacka er för er medverkan. Vi äro mycket tacksamma för all den välsignelse vi ha fått del av genom Unity.

St. John, Mich. —- Jag måste tacka er för era böner för min man. Han har icke varit full sedan den dag jag skrev och bad om er hjälp.

L. W.

Savannah, Ga. — Ni kan sluta med bönerna för min man. Han har blivit botad från sin vana att supa. Jag närsluter en kärleksgåva.

Mrs T. F. O.

Bakersfield, Calif. — Jag skrev och bad om förböner. Förut hade jag bara B plus i aritmetik. Nu har jag E plus i aritmetik. Jag tackar för era böner.

E. E.

Muncie, Jud. — Jag är frisk från hemorrojderna, sluta att bedja för mig. Jag känner, att jag förstår Gud bättre för var dag. Jag har blivit botad genom edra böner. Jag fick eksem på händerna och botade mina händer på en månad genom böner. Jag läste bibeln och bad. Jag bad om regn förra juli månad och det kom rikligt.

Mrs D. A. C.

Springfield, Mo. — För någon tid sedan skrev jag till er om böner för att skydda mina kreatur för vargar. Alla vargarna försvunno. Tack för er vänlighet. Jag närsluter en kärleksgåva.

A. G.

*Det anförda kan vara nog. Och jag tänker mig redaktörerna av Unity i sin redaktionslokal med fötterna på bordet och drickande smuggelvisky för kärleksgåvorna. Undrar just hur mycket svenska pengar som gå till Kansas City, Missouri. Ty vi äro icke alls klokare här hemma. För några dagar sedan innehöll Socialdemokraten en artikel om *Mor Lotta*, den kloka gumman på modet, som stöper över folk och låter dem dricka stöpvattnet, mumlar trollformler och förtjänar pengar. Sjuklingar som icke personligen kunna besöka henne behöva bara skicka henne en strumpa eller skjorta som de burit, så ställer hon diagnos och sänder medicin. Det kommer skjortor och strumpor från Norge, Finland och Amerika till denna undergörerska, vars klienter icke äro endast folk från urskogen utan grevar och friherrinnor och riksdagsmän och skådespelerskor.

Hon bor några kilometer från Sala, där järnvägen Uppsala—Sala skär stora landsvägen. Hon hjälper där ingen läkare kan hjälpa längre.

Vidskepelsen frodas bäst i samhällets högsta och lägsta lager, ty där saknas verklig bildning.

*

Jag undrar om icke till vidskepelse kan räknas att min bok »Moskoviter» numera tas i beslag av de bolschevikiska tulltjänstemännen i Bjeloostrow, gränsstationen, bortom vilken det väldiga Ryssland, frihetslandet med den upplysta regeringen, utbreder sig. Som en erkänsla utnämner jag tavarischtsch Simonovsky, Sovjets legationssekreterare i Stockholm, till medmänniska.

AIDESIMOS AV ALEPPO.

O forna tiders tentamensfester! O Taddis, Gästis, Gillet och Rullan! Våra hjärtan blödde, då Systemet med grova och barbariska händer rev ned all denna härlighet och vi hängde våra harpor i pilträd.

Men ibland ta vi ned dem igen.

Studeranden av Stockholms nation von Trenck skulle ha laudatur i franska för sin licentiat och det förtjänade han efter något års vistelse i Frankrike. För resten höll han på att bli överliggare och fadershjärtat hade lovat honom guld och gröna skogar om han nu äntligen gjorde slag i saken. Han hade nämligen sökt upprätthålla salig Fuktklubbens genom hörsägner fortplantade traditioner i ära. Och häri hade han troget bistått s av sin vän Salenius, som också nu stod i begrepp att avlägga sin licentiat med estetik som huvudämne. De båda kumpanerna hade beslutat att begå och avhålla festen gemensamt, ity att de sista tentamina för båda sammanföllo i anseende till tidpunkten enligt det Gregorianska kalendariet. Båda voro glada av hjärtat, ty de visste att de skulle få sina fina betyg och nu sutto de i von Trencks dubblett och rökte cigarretter till en flaska portvin.

Men alltid måste det finnas någon droppe malört i en glädjebägare. De kunde icke vänta att få någonextra tilldelning av Systemet, ty Salenius hade aldrig ägt någon motbok och von Trenck hade efter ett litet missöde över vilket vi dra en diskret slöja, förlorat sin blygsamma dito på två liter. Var anskaffa nödvändigt konfonium?! Det usla vinet som bara utfyllde kroppskaviteten utan att tillfredsställa, var ett palliaiiv, en dålig *Ersatz*. Det påminde om historien från sista hungertiden i Berlin: — Ratten? Ja, Ratten hab’ ich gegessen und das geht schon, aber *Ersatzratten* sind scheusslich!

Något måste emellertid göras men vad och hur?

Plötsligt knackade det på dörren och in trädde strålande efter en stadig frukost på gröt och mjölk teologen, som bodde vägg i vägg med von Trenck. Det var en stor fet smålänning.

— Nå ska ni inte gå ner till stationen och se på biskopen?

— Biskopen?

— Har ni inte läst tidningen än?

Och teologen drog ur sin överrocksficka sista Uppsala Nya. Han läste högtidligt upp en notis ur den. Till Uppsala skulle just denna förmiddag anlända lians högvördighet biskopen Aidesimos av Aleppo. Den vördnadsvärde och lärde åldringen skulle på Carolina ta del av dess bekanta samling esseiska handskrifter och samtidigt kasta ett getöga på Codex argenteus. I anseende till ärkebiskopens bortavaro på utländsk resa skulle den celebre främlingen ta in på Stadshotellet.

— Nå följer ni med? frågade teologen.

I detsamma smällde det till i von Trencks hjärna och en idé, en djärv och lysande, föddes.— Naturligtvis följer vi med! Det kan ju vara lustigt att kika på en sån där exotisk figur!

Vid stationen hade en massa folk som vanligt vid dylika tillfällen samlats för att taga underdjuret i okularbesiktning. Tåget kom och Hans Venerabilitet steg ur sin förstaklasskupé åtföljd av ett par svartklädda och allvarliga herrar. Han var en gammal man med långt vitt hår svallande under sin höga svarta huvudbonad och

iklädd en lång fotsid kåpa eller vad man skall kalla det. Ett gyllene kors blänkte på hans bröst. Journalister störtade fram men avvisades. Hans högvördighet var trött efter resan och måste vila. Intervjuerna fingo uppskjutas till följande dag.

Folkmassan skingrades, biskopen och hans uppvaktning stego upp i en bil, von Trenck tog ett hastigt avsked av teologen och avlägsnade sig skyndsamt med Salenius. De döko in på Rullan för att dricka en vermut, en blixtsnabb, ty idén, som tillfället avlat i von Trencks livligt fungerande hjärna, måste materialiseras ögonblickligen. Några sekunder voro tillräckliga att sätta Salenius in i situationen. Efter några försök att slå en glädjevolt omfamnade Salenius von Trenck och störtade till telefonen, där han beställde en landå med hyrkuskverkets förnämligaste fullblod att inom de närmaste sekunderna avhämta beställaren med sällskap utanför Rullan.

Det energiska verket gjorde sitt bästa och inom några minuter rullade de båda tentanderna i väg till Stadshotellet.

Salenius stannade i landån, von Trenck gick in och begärde hos portieren hans högvördighets rumsnummer. Aidesimos av Aleppo.

— Biskopen skulle vila en stund.

— Omöjligt, jag måste träffa honom. Jag skall vara hans ciceron en stund. Det är överenskommet!

— Var så god, kandidaten!

von Trenck rusade in i hissen, åkte upp — vad hissen gick olidligt långsamt! — och knackade på biskopens rum. Intet svar! Men ur rummet bredvid dök en svart figur ut — en av högvördighetens följeslagare.

På sin elegantaste franska — och den var verkligen elegant — framförde von Trenck sitt ärende. Hans högvördighet hade icke anmält sin ankomst hos stadens myndigheter. Det behövdes bara en liten formalitet, men denna krävde hans högvördighets personliga inställelse, von Trenck hoppades att hans högvördighet ännu icke gått till vila. Det hela skulle ta bara några minuters tid, nere på gatan stod stadens elegantaste åkdon till hans disposition.

Den svarte dök in i biskopens rum och bad om någon sekund von Trenck stiga in. Biskopen hade ännu ej börjat befria sig från sitt jordiska ytterhölje.

Efter en elegant reverens satte von Trenck biskopen in i situationen och hans högvördighet, som ju var van vid de odrägliga passviseringarna och trakasserierna i Levanten, där myndigheterna i varje småstad, varje by gjorde svårigheter för den resande, förstod genast och var beredd att följa. Han var tacksam och glad att allt skulle avlöpa så enkelt och smärtfritt som von Trenck utlovade.

Man installerade sig i hissen och åkte ned. Vid landån stod Salenius och presenterades som notarie i passbyrån. Kusken var redan instruerad. Man kördegata upp och gata ned. von Trenck konverserade hans högvördighet och utvecklade en älskvärdhet som skulle bli ett minne för livet för den vördnadsvärde gamle. Han visade, demonstrerade, intresserade — och slutligen stannade landån framför Stockholmssystemets hus.

Ty i Salenii plånbok vilade en anhållan om åtta liters spritutdelning på en systemblankett, som bara behövde hans högvördighet, biskop Aidesimos’ av Aleppo underskrift för att ögonblickligen bifallas, Salenius halade fram blanketten, nyss förvärvad på Rullan, ur sin ficka och von Trenck överlämnade med en elegant gest sin reservoarpenna. Hans högvördighet behövde endast skriva sitt namn där — *där*, ja just där — med alla titlar etc. Och det hela skulle vara klart. Han skulle icke en gång behöva lämna landån. Hjärtligt och tacksamt leende skrev biskopen sitt namn med civiliserade typer och titlarna på franska. Salenius rusade in på lokalen och lämnade fram papperet.

— Mitt namn är Salenius, värmlänning, och här ute i en landå befinner sig hans högvördighet biskopen av Aleppo, som skall undersöka en del saker på Carolina. Jag är hans hjälpreda under vistelsen här och han behöver litet varor. Jaha, ni vet väl att biskopen kom hit med extratåget. Nå, så mycket bättre. Ni kan se själva, landån

står här utanför.

Vederbörande tjänsteman synade papperet, som ju var alldeles i sin ordning.

Salenius darrade av oro.

— Men åtta liter! Det var mycket, det, till och med för en biskop. Det var ganska egendomligt...— Han ser ut att vara sjuk — högg Salenius till. Det är kanske därför — eller han skall väl ha någon tillställning för teologiska fakulteten och bibliotekstjänstemännen...

Systemmannen gick till fönstret och betraktade den ärevördige. Det var inte utan att han imponerades av den exotiskt kyrkliga skruden, guldkorset och de vita silverklockorna. Däremot imponerades han icke av von Trenck, som han kände, och som ivrigt gestikulerande underhöll gästen.

— Kandidat von Trenck, som talar franska som en infödd, är tolk åt hans högvördighet, förklarade Salenius.

— Jaha, naturligtvis får en sådan gäst, vad han vill ha, fast åtta liter är ju mycket. Vart skall det skickas?

— Avhämtas från Stadshotellet, sade Salenius och en tyngd föll från hans bröst för att efterträdas av en glädje som hotade att spränga det.

Salenius rusade ut, ropade »klart» och hoppade upp i landån.

von Trenck förklarade för biskopen att allt var klart. Tydligen föll en tyngd även från den gamles bröst, ty hans tacksägelser voro översvallande. Ekipaget satte sig i rörelse och efter en stund låg biskopen mellan lakan i sin bekväma säng på Gästis. Ute i korridoren uppförde von Trenck och Salenius en satyrisk dans.

*

När biskop Aidesimos av Aleppo efter ett par dagar återvänt till Stockholm, tillfrågades han där av någon prelat, hur hans besök i Uppsala avlupit. Om han blivit nog älskvärt bemött etc.— Jo, utomordentligt! Och särskilt lätt gick det med passviseringen tack vare godhet och tillmötesgående av en ung tjänsteman vid passbyrån...

— Passbyrå? I Uppsala? Nej, det måste vara något misstag. Inte behövde Ers högvördighet pass i Uppsala!

Men ur sin taskbok drog den högvördige Aidesimos av Aleppo ut ett kvitto på betalning erlagd för åtta liter alkohol, ett kvitto som en morgon låg på hans nattduksbord. Biskopen gömde alla documenta från sin resa till den höga Norden.

Man vet icke om han upplystes om det sätt varpå hans namn och ställning exploaterats. Men man vet att på den underbara och ännu i minne varande hippa, där von Trenck och Salenius voro värdar, de innerligaste och i taklyftande jubel utmynnande hurraropen, drunknande i skratt och vulkaniska utbrott av dittills oanad extas, gällde farbror Aidesimos av Aleppo.

Romantik

Mitt första romantiska minne är Atala. Jag led med henne och var indian. Jag levde i Gustave Dorés skogar och lärde mig att se människorna som små frön i det stora och lögnaktigt hopfantiserade landskapet. Urskog och vattenfall, trädrötter, vilda lianförhållanden! Jag grät vid hennes grav, som ordnats åt mig, den åttaårige betraktaren, just så som jag ville ha den.

Svenska familjejournalen skötte om vår romantik just då, och jag undrar om någon tidning någonsin i något land har gjort ett så stort och starkt intryck påsina läsare som den på oss. Den tidskriften representerade just då den gudomliga naiviteten.

Tidningen hade en medarbetare, en tullnär, vars namn var Leijonskjöld-Oxenstierna, en fruktansvärd man, stark, livräddare, förfärlig hämnare, naiv och god. Han kom en gång ridande till det bekanta storlägret, som Carl XV arrangerade nere i Skåne. Denne tulluppsyningsman kom som sjöman till häst i något slags uniform, som pryddes av ett dussin livräddningsmedaljer, och blev väl mottagen av kungen. Ty kungen genomskådade honom och hans gudomliga naivitet.

Så dog tidskriften och efterträddes av en annan, som kallades *Förr och nu*.

I ett av dess första nummer stod att läsa en liten berättelse, en tragisk novelett om något som hände strax i närheten av Narva och under själva slaget, där vi segrade. Jag kommer ihåg hur en gammal man klev upp på en stege, en herrgårdsstege, och såg öster ut.

— De skjuta där borta vid Narva. Gud skydde de våra!

Den gamle mannens dotter var kär i en ung officer, som var med på vår sida. Officeren blev skjuten och det hela blev tragik.

Denna berättelse står för mig fortfarande som bland de vackraste från vårt krig med Ryssland då. Och ännu vet jag icke vem som har skrivit denna sak. En gång för många år sedan var jag med Anders Zorn i Reval. I en kyrka där ligger den unge mannen, och man kunde då läsa gravskriften:

»Hier ruht im Gott der wohledle und — — — Johann Ewert von Ulrich — — —.»

Ja, det var något i den stilen, och jag stod bredvid Anders Zorn, för vilken jag berättat historien om berättelsen i *Förr och nu*.

— Tänk — Anders och jag började gråta. Nå!!?

Jag talade om för Anders allt det jag visste om denne unge officer som blev skjuten vid Narva — och jag kom ihåg ännu mera av artikeln i *Förr och nu*.

Folk rider förbi, det klirrar av sablar och betsel. De gå mot döden eller berömmelsen, tokstollar, bra bönder, vilda sällar, lyckoriddare, men trogna soldater!

Och några sjunga en visa:

Vid Örebro brygga växer gult gräs, högt, högt. Vid Örebro brygga slumrar den ryttare god i djupa graven.

Denna visa har trots sin obegripliga rytm för mig spelat ungefär samma roll som namnet Irina för Karlfeldt.

För mig står denna visa mycket högt! Nå! Jag läste den då jag var ungefär åtta år. Senare, då jag kom ut i världen och blev verklig vän med den oförgätlige Harald Wieselgren, som var ett högst ovanligt konglomerat av kunskap och minne och begripande, frågade jag honom, vem som hade skrivit denna sak och — framför allt — om denna visa om Örebro brygga var *äkta* eller *gjord*.

Han sade att den var *gjord*.

Min själ sjönk ned i ett hemmagjort kaos, och jag började tro att jag själv var en humbug. Men vad jag beundrade hos Harald Wieselgren den gången var att han ögonblickligen kom ihåg visan och tog migJAG BEGAGNAR MIG AV TILLFÄLLET OCH TECKNAR ANDERS ZORN SLÅENDE KÄGLOR - ALLTID BATALJON!

i armen och förde mig upp i Kungliga Biblioteket och tog fram just det nummer av *Förr och nu* som jag avsett.

Vi drucko grogg efteråt.

Där fick jag en hård knäck i min längtan efter romantik. I min pappas bokhyllor hade funnits *Paul Févals Londons mysterier,* en ännu för mig högt stående bok. Där fanns *Den vandrande juden*. Den sista läste jag med ett underbart intresse *och jag trodde på den.* Jag trodde på att den var sann. Jag följde med ett infernaliskt intresse denne Ahasverus jorden runt och inbillade mig hela tiden vara med. Och jag tänkte: Om Ahasverus kommer hit, ska jag be mamma att han får bo hos oss! Och han skall sitta hos oss och äta gröt och mjölk och berätta. Han hade min sympati och är antagligen orsaken till att jag aldrig har begripit begreppet antisemitism. För mig är judarna lockande intressanta, hemlösa, tacksamma för de hem som erbjudas dem, intelligenta nomader med fan så mycket äldre och djupare kultur än vår.

Just nu tänker jag på Viktor Rydbergs:

I Nordanskog, där nickar granen, o Votans släkte, du vapenglada, gå ned där pinjer och palmer sucka bland levnadströtte och veke trälar! Vig dem till vila med svärdets vaggsång!

Ja, det är bra att gå ut och slåss. Vi äro starka och utmärkta. Men judarna äro också starka och utmärkta på sitt vis! Jag tänker: Skrik ni och skäll, O, Votans släkte, du vapenglada ...

men gör bättre kultur än de! Gör bättre affärer! Bli lika kloka! Jag tycker verkligen att vi inte ha något särskilt att berömma oss av visavi dem.

Men nu är det frågan om romantik, något som vi behöva just nu.

Under kriget växte upp ett slags romantik, innan folk hade vant sig att leva i skyttegravarna. Det var gudbevars intressant att komma hem på permission och vara pamp en vecka i bondbyn eller, om man var gift och tysk, ordna så att en ny tysk föddes i normal tid. Tyskar och fransmän och engelsmän skrevo vackra saker, ett slags romantik — men tänk hur älskligt besläktade alla dessa litteraturer blevo under kriget! Det var fruktansvärt! Alla reste hem på permission och träffade sina gamla magra utpinade hustruskeletter och längtade dagen efter tillbaka till sin skyttegrav — pipan i mun, flaskan i ordning, gott kamratskap, vänskap mellan män som lärt sig skyttegravarnas språk och likgiltighet inför döden och allt.

Hemma sutto de magra kvinnorna och hade inga pengar och skällde — — —.

— — — och hem kom en stark brunbränd muskulös djävul som inte var rädd för något i världen, en man som tände sin pipa med samma lugn som han kastade en handgranat eller vid en framstöt stack in en trekantig bajonett i mjukt kött, och den unge friske mannen begärde kärlek och animalitet av en förgrämd, dyster, utpinad kvinna. Där ha vi hela tragiken.

Inte ett dugg av romantik.

Men nu synes det mig som om vi skulle stå inför en romantikens renässans.

Jag ser det i böckerna. Människorna bli djärvare.De våga tala ut. Vi stå inför något nytt, som med all säkerhet har något gott i sig, något av konst, intelligens — ja till och med klokhet, klokskap! Men på samma gång något av hänsynslöshet.

Det fanns någon gång förr i världen något som man kallade hänsyn. Man handlade med tanke på sina föräldrar, sina barn, sina intellektuellt jämställda. Man hade ideal, man ville se stjärnor i den svarta himlen. Detta håller på att försvinna.

Och det är kanske riktigt. Ju mer politiken får hand om oss, ju starkare sammanslutningarna, fackföreningarna, hopjoxet blir, desto starkare komma individerna fram. De *tvingas* fram, stolta, skapande, fria, diktande, målande. Jag är optimist, jag *tror*, och jag har aldrig känt detta så starkt som nu.

Individualiteten sprutas fram just på grund av den alltför stora samhörigheten människor emellan, vilken ar bara en konstruktion. Jag håller inte vidare styvt på Nietzsche just nu. Vårt intellekt har blivit mera praktiskt. Vi ha blivit kritiska och *mena* något med våra skriverier och samtal. Vi vilja ha en kropp innanför detta hölje av teorier — för teoriernas skull — som förra generationen äcklade oss med. Vi ha vuxit ifrån en del av dumheten. Vi äro realister och kräva logik.

*

Utom när det gäller skaldskap och konst. Ty där ska vi bara ha *ursinne* och fruktansvärd livslust. Och till min glädje ser jag att de unga våga tala ut. Visserligen är det en fara för dem, att de kunna för mycket av teknik och att de rätt ofta fastna för *välljud*.Välljud är fascinerande, rytm är bedårande — men det viktigaste är att var och en har något att säga, något nytt och vackert. Rätt ofta möter jag något vackert i mina unga vänners arbeten, men

nästan lika ofta stör mig deras kunskap. Bort med kunskapen och hit med känslan!

COGOR.

Alla som känna till något litet av Horatius förstå vad jag menar med detta *cogor*.

Jag är nämligen tvungen att skriva detta för att bli befriad från en del vanföreställningar jag haft de sista dagarna. Jag lever fortfarande i begreppet *Latinitas* och kommer att framhärda däri.

I måsten förlåta en gammal student i östgöta nation, född smålänning, att han förirrar sig in i sina gamla sympatier. Älsken som jag har älskat!

*

Ungefär så långt hade jag kommit då det ringde på min dörr och min gamle vän Sjöblom kom in. Naturligtvis heter han inte Sjöblom, utan Vesterbom, men jag vill inte störa hans inkognito. Han hade med sig en stor lax som present och slog sig ned på min divan. Jag blev glad. Hela min själ sprack ut som en blomma, ty jag hade icke på länge träffat någon hemifrån. Jag sade:

— Nu, Vesterbom, ska vi ha roligt. Ursäkta att jag säger som det är, men jag är mitt uppe i ett arbete, jag håller på att skriva en sak.Vesterbom.

— Jaså, dävvafan, jaha, ja di säjer ju att Engström skriver så möcke, men får ja säja va ja menar, så tror ja inte på dä! Inte faen skriver han så möcke — dä mästa ä väl tryckt!

Undrande och spörjande efter vad han väl kunde mena med det, och icke ett dugg begripande hans litterära synpunkter, bad jag honom vänta ett slag tills jag fått i ordning kaffet och det hembrända.

— Ursäkta, Vesterbom, men jag måste läsa igenom det jag har skrivit, innan vi kan börja å supa.

— Kära hjärtanes, Engström, skriv han så möcke han vill! Men Engström ska läsa oppet för mej. För dom säjer att han skriver som den värste präst eller skollärare. Han lever ju på dä, Engström?

— Jaja, till en viss mån. Men jag har mycket annat att stå i.

— Dä förstår ja. Jaja, d'ä inte så gott om pengar nuförtiden. Men läs opp nu va han har skrivit. Dä ä väl inte värre än att en kan höra't.

*

Jag läste upp för Vesterbom det jag skrivit om romantik. Under tiden fingo vi in kaffet och det hembrända. Vesterblom hörde på andlöst.

— Jaha, sade Vesterbom, d'ä nog väl skrivet å sånt, dä ä dä. Men tocka där romaner, di ä lögn, dä svär ja på så sant ja heter Vesterbom. Ja har läst två romaner — di kostade enåfemti stycket, men dä var lögn. Alltihop var lögn. Ja ska säga Engström att ja seglade när ja var ung, och jag träffade två djävlar som sa att di var romaner, dä var nere iKonstantinopel. De var dom största bovar ja har träffat. Såna finns inte i hela Sverge. Dom ville åt plånboken, å ja lät dom stjäla'n, för ja hadde mina pund i bältet, en rospigg lurar dom inte, och när jag kom ut mä dom på gata så slog jag dom på käften. Och jag hittade plånboken i bakficka på den som var död, och sen sprang jag.

— Dog han verkligen?

— Jag vill bara säja Engström att i Turkiet har det aldrig funnits en karl, som var dödare än han. Se jag slår till mäsamma, och har de tungan mellan tänderna, då så får dom skylla sej själva. Nej, kom inte å tala mä mej om romaner, d'ä ett djävla busfölje. Nej, men vill Engström höra en roman, så ska han få höra'n. Den kan han skriva om, men ge faen i såna där dumheter som han läste opp nyss, för dä ä rena dumheter. Engström känner ju till isen, själisen, menar jag. Jojo, det kommer jag ihåg, det var år 1900 när vi var ute en gång med Roddar-Erik och Edvin och Karl Eriksson och Engström och isen bröt opp — dä var ingen jakt, men vi kunde ha blivit kvar i havet

— d’ä faen däsamma, men nu ska han få höra en roman som jag var med om på Gotska Sandön, akta sej Engström. Det var jämnt år 1877, just precis, och jag hade kommit dit från Fårön och bodde hos fyrvaktarn. Det var just i april, just den 22 april, och det låg is runtomkring ön så långt vi kunde se. Vi hade sett en båt många dar. Han låg i isen och såg ut att ligga fast. Och så, just den 22 april, fick vi se en del folk som kom på isen med kurs på oss. Vi — vill säja hela fyrbetjäningen — gick ut emot dom, och så fick vi reda på att det var en tysk, som hette Deutsche Kaiser,tyske kejsarn, förstår Engström. Han hade tvåtusen tons dräktighet och etthundraåtti hästkrafter, tredäckad var han och var assurerad för en million svenska kronor — var det inte en fan? Han var lastad med vete och råg och lin och kom ifrån Baltischport och skulle till Antwerpen. Han kom fast i isen och hade suttit där mitt i havet i nio veckor, och folket ombord hade först fått så mycket mat de ville ha, men så tog det slut med maten och de måste börja äta av vetet som de hade som last. De bakade vete och brände kaffe. Inget socker hade de och inget fett, så de började äta talgen som skulle användas för maskinen — och till slut måste dom börja använda linoljan, som de hade med sig för målning, till brödbaket. Och när de inte hade något kvar annat än linolja och vete, fick de ont i magen och begynte längta efter kött. Och jag säjer Engström, att hade de inte varit så klena, när de

kom i land, och hade jag inte varit så stark, så hade de ätit opp mej. De såg på mej som vi sir på fruntimmer, Engström, och det är väl det hemskaste en kan tänka sej.

Men det var inte lätt att klara hela den där besättningen på Sandön, för vi hade inte stort mer mat än vi hade behov för själva. Men så blev det en hälsikes nordost och isen bröt opp och tysken kunde klara sej in till Huvudskär. Är inte detta en roman, Engström? Här talar Engström om romaner å romaner å skryter å skräpper! Men ge sej ut på den blåmålade osiljanen, Engström, då får han si på sjögång. Jaja, jag vet ju att Engström har seglat, men har han inte alltid haft proviant? Nänä, men jag vill fråga Engström om han har ätit människokött.

— Nej, det kan jag inte påminna mej.

— Då skulle Engström ha varit med på en dansk skonert som hette Johanne, som var hemma i Fredericia och kom från Brahestad. Hon blev läck och flöt på lasten två dygn. Sjön spolade allting rent, penteriet och hela fallerallan var borta, och vi trodde att vi skulle ge oss i väg till botten. Ingen mat hade vi, men kapten var en sån där fet fisk — och på tredje dan sa ja åt gossarna i skansen: — Har ni inge kek, pojkar?

— Jo, de har vi! sa en grabb, vi har gubben.

— Haha, sa en gut, men vem vill börja tygge på den?

— Dä ska faen bräkke mej jej, sa ja. Och jag gick fram och högg tänderna i nosen på’n.

— Vogt dej, svensker! sa han. Jeg skyder, sa han.— Skyd, gamle, sa jag, men först må du bringe maj litt senap, för næsen din er saa raa!! Och ger du ingen grog ätterpaa, saa maa du skylle dej selv!

*

Många underliga människor har jag träffat och har nu i mitt livs vilda framfart kommit så långt att jag icke förvånar mig över något. Jag är en gammal vis, grå man, avvaktande, sittande i en grotta, försedd med nutidens alla bekvämligheter. Jag önskar att alla mina artist- och författarvänner må ha det mycket bättre än jag.

ÖVERSTINNAN.

En vacker vinterafton i nådens år 1869 satt prosten Sixten Marcellus vid sitt skrivbord sysselsatt med morgondagens predikan. Det var i soldalningen och de sista strålarna kommo den vita skogen på andra sidan sjön, som utbredde sig framför hans fönster, att lysa i guld och rött, medan de blåa skuggorna snabbt förlängde sig på den vida snöytan. Men det småländska höglandets härliga natur gjorde denna afton icke det vanliga behagliga intrycket på prostens eljest känsliga öga, ty tiderna voro onda och han suckade djupt medan han bläddrade i Hoofs postilla efter ett lämpligt uttryck för sin smärta, ja låt oss säga vrede, ett sinnestillstånd, som

endast sällan fick bemäktiga sig hans själ.Hans rödlätta ansikte förmörkades alltmer och sökte lägga sig i veck, vilket emellertid förhindrades av en medfödd och ytterligare förvärvad fyllighet. Men ögonen syntes nästan svarta under de grå brynen och han bolmade nervöst ur sin favoritpipa, som var en gåva av vänner på hans sextioårsdag. Den holländska knastern fräste under det mörkbruna sjöskumshuvudets silverlock och röken stod som en biblisk sky omkring prostens i sidennattrock höljda embonpoint.

Texten rörde sig om de falska profeterna.

Och förvisso! De falska profeternas antal växte och hotade även hans avlägsna landsdel och den hjord han med framgång vallat under många år. Han hade nyss fått ett allvarsamt brev från biskopen med förfrågningar och oroväckande uppmaningar till stränghet. »Släpp icke ulvarna in! Möt dem innan de hunnit ända fram till dörren!»

Prosten reste sig upp från den knakande skrivstolen och gick till den välförsedda bokhyllan för att söka ett lämpligt citat ur någon av kyrkofäderna. Ty han var en lärd man och gammal verklig teolog. Endast en serie vidriga omständigheter hade ställt sig mellan honom och en biskopsstol. Han hade varit specialist i patrologi och skrivit en avhandling om Origines.

Medan han sökte bland böckerna och blåste bort dammskyar från banden mörknade det emellertid. Solen hade sjunkit bakom skogshöjderna och han ringde för att få lampan tänd. Prostinnan kom in.

— Kors det är ju alldeles skumt och du gräver i dina luntor. Jag skall genast tända!

Hon rullade ut efter svavelstickorna. Ty hon var också ganska fet och trind.Ö Prosten använde själv sitt elddon av den gamla sorten och tände sin pipa på studentmaner med en fidibus, ty svaveldoften ansåg han opassande i en prästkammare. Prostinnan var mera bekväm av sig.

Men vad nu? Det pinglade på landsvägen och det fanns bara en i socknen som hade sådana bjällror. Det var överste Ulfsax som kom på besök. Vad kunde han vilja på helgdagsaftonen?

Prostinnan kom in igen.

— Jaha, jag har redan sagt till om toddyvattnet. Vad kan Ulfsaxen vilja? Det är väl något på tok med Gustava igen.

Hon tände lampan.

— Det är väl bäst att göra i ordning till litet kvällsmat så småningom. Men vi få ju höra! Vad i all världen kan Ulfsaxen ha för ärende?

Nu bjällrade överstens kappsläde in på gården mellan de höga snövallarna. Prosten gick ut på trappan och välkomnade sin gäst som sedan han hälsat började befria mustascherna från frost och is.

— Det smäller till, bror prost, sade översten. Det sjöng i snöisen som av kanondunder. Men hemma är det varmt som i — — — jaha, just det, kära bror. Jag får väl ta in pälsen i kammaren, tack!

— Beate-Charlotte har redan sagt till om toddyvatten och piporna ä rensade, välkomnade prosten. Bror stannar väl och tar en smörgås. Min predikan är så gott som färdig — bror vet, lördagskvällen är arbetstid för mig — och jag skulle just sluta, när jag hörde brors bjällror.

— Jaha, du ger väl bönderna på tafsen, det kan behövas i dessa dagar, jag tror att snart allesammansä maniakaliska! Åtminstone torpare och hjon! Rena deliriet!

Översten steg in i kammaren och slog sig ned i sitt vanliga soffhörn. Han var en liten man med ofantliga knävelborrar i ett väderbitet ansikte med blommande och framstående näsa, aristokratiskt böjd och högst dominerande. Överstelöjtnant, överstes avsked, husar, godsägare. Länge ogift hade han tröttnat på ensamheten och ingått äktenskap med sin lagårdspiga, en blomstrande torpardotter. Det var en fruktansvärd skandal på den tiden och hans umgänge hade så småningom decimerats, ty det hade icke lyckats honom att sätta skick och fason på hustrun, som fortfarande trivdes bäst i köket, åt kopiöst, förlorade sin fägring och blev allt yppigare. Ett barn

hade blivit frukten av detta ménage, en son som icke ville arta sig, fast han i vaggan blivit utnämnd till fanjunkare i faderns regemente på grund av dennes gamla vänskap med Oskar den förste. Så gick det till på den tiden. Pojken blev tidigt en slarver och att han någonsin skulle bli officer var redan uteslutet. Han höll sig mest till modern, åt i köket och gick med i lantbruksarbetet som vanlig dräng och med maner från drängstugan.

Översten hade nog inte så roligt. Och nu på sista tiden hade livet gestaltat sig rentav stolligt. Överstinnan hade blivit läserska.

Hon hade slutit sig till *Hopparesekten*.

Denna ganska underliga sammanslutning hade fått avläggare i rätt vidsträckta delar av Småland omkring mediet av 1800-talet och så småningom trängt ända till vår prosts socken trots dess avsides belägenhet. Och ledaren i denna landsända var just en av överstensdrängar, en karl från Vastbo härad med en säregen tjusningsförmåga trots sitt eldröda hår och vindande ögon. Men han kunde läsa böner så att församlingen vred sig i de rysligaste själskval till dess han ändrade taktik och fick den att smälta av lycksalighet. Sammankomsterna slutade med extatiska danser, där deltagarna nakna eller halvnakna trodde sig försatta till paradiset, så snart de genom böner ansågo sig ha drivit djävulen ur rummet. Man må dock icke tro att något ohöviskt eller otuktigt blev resultatet av denna vilda dans, ty hopparna voro oantastliga till sin moral och strängt sedliga.

Men det var naturligtvis icke uteslutet att djävulen någon gång kom in genom nyckelhålet eller en spricka i en fönsterruta. Ett felsteg bestraffades emellertid allvarligt av ledarna och det var svårt att komma med invändningar eller ingrepp från kyrkligt håll, ty alla hoppare gingo i kyrkan och till nattvarden och voro kända för redbarhet och arbetsamhet. Men de tyckte icke om mjäkiga predikningar. De ville höra lagen utläggas i all dess stränghet. Genom lagens noggranna efterlevnad ville de bli det ideala samfund av syskon, som kunde umgås i den allra största förtrolighet utan synd. De ville känna sig okroppsliga och befriade från lekamliga band i översinnligt jubel.

Nu är det tills datum icke utrett i huru hög grad drängen Johan Isakson besatt nådens alla förutsättningar för att fylla alla anspråk på den helighet som är nödvändig i ett religiöst samfund av ovan beskrivna art. Men intet hade dittills hänt som kunnat bringa honom i vanrykte. Han arbetade som sju andra — »fem kokor i luften och den sjätte på spaden», enligtgammalt småländskt recept — han var en trogen tjänare, hövlig, uppmärksam, kyrksam, ärlig och glad. Vem kunde tillvita honom det ringaste?

Men överste Ulfsax tålde honom icke trots alla dessa förtjänster.

Och nu skola vi höra vad översten berättade, medan röken virvlade från piporna och ångan steg ur de mörka toddarna. Han var med rätta upprörd och måste lugna sig med en djup klunk.

Hans Gustava hade kommit hem sent i går natt från en sammankomst hos en av hans torpare och låg nu i sängkammaren tjutande och gråtande i den förskräckligaste ångest. Ty det var alldeles säkert att hon skulle komma till det fula och heta stället en gång. Hon var räddningslöst förlorad. Och nu måste prosten, för vilken hon i ungdomen gått fram till Herrens bord, komma och leda henne in på förnuftiga vägar och bättre tankar. Annars kunde det gå illa med hennes förstånd.

— Nå, vad förståndet beträffar, så behöver jag ju inte tala något vidare med kära bror om det. Hela mitt giftermål var ju en historia som kunde varit ogjord om *jag* hade varit förståndig, men gunås — — — jaha, den dumheten talar vi inte om mera — — —

Översten suckade och rörde om nervöst med skeden i glaset.

— Jaha — hm — nånå, men vad kan jag göra? brummade prosten. Det är väl bäst att överstinnan tar boten där hon tog soten och vänder sig till then profeten Isakson. Är det Isakson som har påstått att överstinnan ska sluta så illa som hon säger?— Påstått och påstått!? Det har hon inte sagt att han påstått, men alla hopparna säger det, särskilt hela denna legion av fördömda käringar som Isakson har kollrat bort. Jag är nästan generad att berätta — men bror är ju en vis man — och jag är och har alltid varit en fördömd åsna fast jag har min kungliga fullmakt

som överste och säte och stämma i riddarhuset. Jo, kan bror tänka sig att *hustru min är för fet för att komma igenom den trånga porten* — haha, jag måste skratta, men det är ett infernaliskt skratt — haha, ja jag är inte galen — se inte på mej så där förskrämt — ursäkta, kära bror, att jag brygger en tuting till! *För fet!* Hahaha! Översten suckade och rörde om nervöst med skeden i glaset.

— Lugna sig, bror överste!

— Lugna!! Lugna?? Nej men jag skall slå armar och ben av den boven Isakson, det skall jag! Sedan kan vi tala om lugn! Ettersvarvade granater! Förlåt mig, bror, nu är det över. Jag *skall* vara lugn! Jo, hustru min berättar mellan tjuten och lipningarna att

Isakson hade ställt fram en pall på köksgolvet hos Jonas i Udden, min torpare, skvatt galen han också, det hederliga fät, ty hos honom hade hopparna mötet. Och alla skulle krypa under pallen, ty pallbenen föreställde den trånga porten. Hahaha! Förlåt mitt flin, broder prost, men hin själv kan inte hålla sig allvarsam i eländet. Och alla kom igenom porten utom hustru min, för hon fastnade mellan pallbenen — hon var för fet, för fet — ha ha ha, ho ho — tvi tusan! Skål! Tänk sig, bror, överstinnan Ulfsax trots allt gunås så visst krypande under en pall hos Jonas i Udden i närvaro av en tretti, fyrti dårhushjon *och inte komma igenom porten!* Vafalls? Jag ser min salig far, hovmarskalken, snurra runt i sin blykista och min syster, grevinnan, läsa om skandalen i det brev från min kusin kammarherrn, det nötet, som säkert får reda på det och relaterar allt bara för att jag ytterligare skall få lida för att jag en enda gång i mitt liv begått en kapital dumhet, när jag gick och gifte mig under mitt stånd. Kan du inte skratta, broder Marcellus, skratta med, herr doktor och prost, annars tar jag mig en tuting till utan både socker och vatten. Ho ha ho! Hii! Hoho, haha! Vafalls?

Översten blev blåröd i ansiktet och kastade sig våldsamt tillbaka i soffhörnet.

— Lugna sig, bror överste? Bror kan få slag! ropade prosten med ängslan i rösten.

— Slag? Slag, var det ja. Ånej, kära bror! Men jag har inte skrattat så sedan storlägret på Axvall, när Gyllenram stod på huvudet i grötkitteln. Nej, nu måste jag sluta att skratta, annars kreverar jag.

Översten torkade svetten ur ansiktet med näsduken.Hustru min fastnade mellan pallbenen.

— Tror bror att något kan göras med Gustava? fortsatte han plötsligt med allvarlig stämma. Fast hon är väl för tokstollig. Eller att något kan göras med Isakson? För bror vill väl inte ha en församling av bara dårhushjon! Och smittan sprider sig. Allvarsamt sagt, har inte ryktet kommit till höga vederbörande! Min vän biskopen är väl inte död än eller går han i barndom? Han brukade kunna ta bladet från munnen åtminstone på den tiden han var regementspräst. Eller kan inte Sundhetskollegium ta hand om saken och sätta en sådan herre som Isakson på dårkistan i någon cell där han kan få hoppa solo så mycket han vill?

— Ja, biskopen har visserligen skrivit till mig, men lagarna äro ju så besynnerliga nuförtiden. Man kan inte komma åt hopparna. De är klokt folk i all sin galenskap. Men om det kan påvisas att någon blivit vansinnig genom Isaksons påverkan, så kanske — — —men det är svårt. Jag har i alla fall skrivit min morgondagspredikan med tanke på detta elände i församlingen.

— Tja, tja, predika och predika! Ursäkta, kära bror. men det enda bönder begriper är stryk. Jag talade med min kusk om saken nu på vägen hit. Han är gammal husar som du vet och hans käring är hoppare, hon med, fast Lans säger att för honom får hon hoppa så mycket hon vill bara hon lagar mat på ordentliga tider och inte försöker låsa undan flaskan. Hon har plockat bort all koppar ur köket, ty inget får ju blänka hos en hoppare och spegeln har hon slagit sönder och rivit ned tapeterna, för de var blommiga, men Lans säger att bara hon inte bär ut sängen? så får hon göra som hon vill. Kan jag inte få be Lans komma in en stund? Han kan ge dig detaljer om hopparna och de borde intressera dig. Själv kan du ju inte ha fått reda på så mycket.

— Ja, om bror nödvändigt vill, så — — Men jag tror att vi går ut i salen och talar med Lans — — — jag menar — — bror förstår!

— Kära bror menar toddyvirket — nå ja, bror kan kanske ha rätt, fast inte skulle Lans blekna för ett helt batteri sådant, det kan bror lita på.

De båda herrarna gingo ut i matsalen, Lans eftersändes från köket och ställde sig vid dörren i stram givaktställning.

— Ja, ja vet ju inte så mycke om derases teställninger å affärder, förklarade han, men inte ä di freska i huveknoppen, d'ä säkert.

— Var inte blyg bara, Lans, utan säg ut vad hanhar på njurtalgcn! Fick hans kärring också krypa under pallen?

— Vesst dä, å dä geck bra för ho ä torr å mager som ett schelett, men för di feta va dä änna arbetsamt. Di dro å slet i dom för å få dom igenom, men mä nådi överstinna va dä ljug. Dä va änna omöjelit, så di mätte dra na tebakers, Ho ä för stor, si! På mitten, si, å ändå va dä fyra stöcken som to i så di rakt kunne spräcka sek. D'ä synn om na, men dä finns ett meklament för den delen. Nådi översten eller vördi prosten sulle säja te Isakson att han snickar ihop en aen pall som duger åt nådi överstinna. Då sulle ho ble fresker å livad igen å di annre fete sulle inte ble blåskavda på siera, när di kryper igenom. D'ä mett reseft! Å Isakson hade la allri kunnat tänka sek att nådi överstinna sulle va så förskräckeligt feter, annars hadde han nog allri kummet fram mä den pallen,

— Detta är förfärande, bror överste! Ja tack, kära Lans, han blir väl ordentligt trakterad i köket?

— Tack, vördi prosten!

Lans gjorde helt om och försvann i köksregionen,

— Nej, jag kunde verkligen inte låta honom ta fram flera detaljer, sade prosten. Och saken har ju förevarit, låt oss draga en slöja över vad som skett och låt oss hoppas att överstinnan så småningom kommer på förståndigare tankar och lugnar sig. Jag skall tala med henne och försöka få henne att inse det löjliga och galna och okristliga i palluppträdet. Men jag medger att jag gör det högst ogärna. Med Isakson skall jag däremot gärna tala och förehålla honom dettaupptåg, som sannerligen är mer än ovärdigt. Karlen är icke dum och han bör inse detta. Men om bror visste hur svårt det är att komma åt en dylik individ! Deras resonemanger kunna vara verkligt snärjande — — —

— Är bror rädd?

— Nej, rädd är jag inte, men jag ser verkligen ingen möjlighet att få slut på allt detta otrevliga förrän vi fått en snar och allvarlig konferens med ämbetsbröderna till stånd. Och i vad mån lagen kan inskrida, måste vi också undersöka. Sådant tar tid. Från predikstolen skall jag göra vad jag kan, det vet bror. Men nu brygger vi en liten, liten tuting till och stoppar nya pipor. För bror vill väl inte att jag redan i kväll ska komma över och tala med överstinnan? Det är väl bäst att hon får gråta ut, ty gråt lugnar. Och sedan kommer sömnen, rogivande och stärkande. Ja, kära bror, bror har verkligen mycket tråkigheter att uthärda — — —

— Ja, och det är mitt eget fel! Inkarnerad åsna som jag alltid har varit! En idiot, ett sakramenskat fä, en — — en — — ja säg själv, broder prost och doktor!

Översten sjönk till utseendet förkrossad ned i sitt soffhörn och satt där stirrande framför sig, tills till-bringaren med rykande vatten kom in igen och bragte ordning och reda i hans tankar.

— Jag besöker bror efter predikan i morgon och hoppas att överstinnan lugnat sig så mycket till dess, att hon låter tala vid sig.

— Ja, välkommen, och var inte mild, var inte så där vördnadsfull utan tag i med hårdhandskarna. Jagsjälv orkar inte längre. Jag begriper henne inte, ta mig hin jag det gör — ursäkta svordomen, men det rinner över ibland. I förstugan efter påpälsningen.

Och så kom äntligen kvällsmaten med prostens ypperliga kornbrännvin, försatt med pomerans, och prostinnans köttbullar, kända och erkända i hela kontraktet, nedsköljda med det starka hembryggda ölet, som ingen i häradet kunde göra efter trots recept och muntliga informationer. Och till efterrätten en flaska av det oljiga portvin som

var prostens speciella stolthet och som avsatt något av sin färg på hans kinder.

När översten sade till om sin släde var han nästan bullrande och iförstugan sade han efter påpälsningen:

— Men hör du, min värderade broder, doktor, prost och själasörjare — vet du vad jag gör i morgon? Jag befaller Isakson att med risk av fysiljering snickra

ihop en pall som passar åt Gustava. Lans är ingen dumbom. Det blir det enda som hjälper!

*

Hon gick ständigt i sidenklännning.

Och det hjälpte faktiskt. Så berättade för minst fyrtiofem år sedan en gammal vördad prästfru av min släkt. När den andliga rörelse, som tog sig uttryck i Hopparesekten, snart alldeles slutade i prosten Marcelli socken, hade överstinnan Gustava Ulfsax längesedan kommit på något förståndigare tankar.

Jag kände överstinnan mycket väl från min tidiga ungdom. Och när jag fick reda på historierna om Hopparesekten och situationen med pallen hade jag svårt att tänka mig henne som medspelande. Hon var en liten skrynklig gumma, som säkert aldrig tvättadesig, fast hon ständigt gick i sidenklänning och hade litet gammalt bjäfs på sig, vilket mot smutsiga händer och ansikte såg konstigt ut. En egenhet hos henne var att hon aldrig ville bära hatt utan drog sidenschalett. Och religiös var hon inte. Inte såg man heller att hon varit fet. Hon bevarade i troget utövande sina köksfasoner och var en faslig skvallerbytta. Hon använde hela sin pension på kaffe och dog en naturlig död. Hennes kors på kyrkogården letar man fåfängt efter. I somras lyssnade jag till blåsten, som kom gräset över hennes grav att darra. Det susade förgängelse i träden och kyla som av förgängelse kom mig att knäppa rocken och gå ut till min väntande automobil.

SKROCK.

Den som tror att häxorna endast vid påsktiden fana till Blåkulla, misstar sig. Ty de kunna ge sig i väg när de vilja, bara de ha sina grejor i ordning. Gamle fanjunkare Ulfsax påstod till och med att alla fruntimmer ha häxblod i sig och att de flyga dit så snart de ha en ledig stund, men han överdrev något, ty han var ungkarl och kunde således icke ha verklig sakkännedom, fast han skröt att ingen karl kände kjoltyget bättre än han.

Förr i världen när spinnrockarna surrade och skyttlarna gingo i stugorna, berättades mycket av gamla rynkiga gummor om jättar och troll, häxor och kloka. Då var det en glädje att sitta på pallen framför stona spisen och maka ihop glöden och lyssna på det underbara, om också en rysning ibland kröp utefter ryggraden. De fladdrande skuggorna blevo levande väsen och i rummets mörkaste hörn lurade faran, men lockande och farligt tilldragande. Själv fick jag tidigt lära mig att icke vara rädd för spöken och dylikt, ty det fanns inga spöken. Såg jag något som jag icke kunde förklara, eller hörde jag något som lät skrämmande skulle jag gå rakt på det och undersöka och jag skulle få se att orsaken alltid var helt naturlig. Ty det fanns ingenting övernaturligt påjorden. Jag var mycket mörkrädd då jag var barn, men före mitt tolfte år hade jag övervunnit det obehaget och stannade alltid i stället för att springa, då något överraskande och skrämmande hände.

Men långt hemifrån mitt i djupa skogen låg Malenas stuga, och omkring den lågo faror på lur. På vägen till och från skolan måste jag passera den och såg rackartyg i var buske, ty Malena hade varit en riktig häxa. Jag hade ju lovat att icke vara rädd och att icke springa och jag höll ord, gick kanske långsammare än vanligt, men hjärtat dunkade innanför min mollskinnsväst och det kändes kallt i hårrötterna. Blåste det då till på köpet, hördes ett ljud som gick genom märg och ben, skar i öronen och stack i själen. Det lät som *mä-ä-ä-ä!* långt utdraget och hemskt klagande. Man sade att det var Malenas bock som skrek, men både Malena och bocken voro ju döda för många, många år sedan. En höstmorgon blåste det full storm, furorna vajade och susade och plötsligt kom skriket och jag stannade och stod stilla som en sten. Kallsvetten pärlade på min panna och jag kände mig feg, *feg*, det uslaste en pojke kan vara, men bemannade mig och gick rakt in i skogen mot ljudet. Det var ännu icke riktigt ljust, men i

den börjande dagningen upptäckte jag orsaken till skriket. En jättefura med rotvalvet på sned lutade sig mot en annan jättefura och två kådiga grenar gnedo mot varandra i blåsten. Det var som harts på stråke, det var som att spela bakom stallet på en jättefiol. Och det ljudet hade gamla gummor hört ända från sin barndom och gamla karlar hade sprungit för livet när det skar genom luften. Ni kan tro att jag kände mig som enfullvuxen man, när jag stolt men något svettande återtog min vandring på den slingrande stigen.

Gamla Malena hade varit ett otäckt fruntimmer på alla vis och sätt, men det hade icke hindrat att hon då och då fått besök av folk som icke visste sig något råd, när kloka gubbar och till och med läkare tillfrågats utan resultat. Till henne gick man inte på ljusa dagen, man valde helst mörkret. Hon kunde laga till medusin för alla sjukdomar till och med kärlek och hon kunde göra trollharar av en strumpholk eller till och med av bara tre trästickor, som brändes i ändarna en torsdagsnatt. Med dessa trollharar kunde man tjuvmjölka kor. Hon stöpte över människor och gjorde dem friska, även om någon klok eller en doktor uppgivit allt hopp. Och åt en och annan ovanligt dum bonde kunde hon göra en *Spirtus*, Spiritus, en liten djävul som hon stängde in i en svart apoteksflaska och band över korken med svinblåsa och satte blysigill på med hot att den som öppnade flaskan skulle dö ond bråddöd. Den som äger en *Spirtus* får alla sina önskningar uppfyllda, men måste i god tid sälja den till någon annan, ty dör ägaren, kommer Fan och tar hem honom till sig.

Gamla Malena hade ett helt apotek i väggskåpet i kammaren. Där fanns dopvatten, blod från halshuggna, ormskinn, människoben, bly från kyrkfönster, malm från kyrkklockor, mullvadständer, krut, spindelväv, torkade navelsträngar och oblater från nattvardsgångar. Dessutom hade hon en torvigg, en stenyxa, som lånades ut för vissa mystiska ändamål. Bäst var den som skydd mot blixten. Vid åskväder bar man dentre gånger runt stugan. Men torviggar för det ändamålet funnos på den tiden i många stugor.

Allt detta och mera till avlyssnade jag de långa vinterkvällarna sedan jag läst mina läxor och rådde om min tid. Men mest av allt intresserade mig Malenas bock, som sades ha varit stor som en liten häst, svart och med väldiga horn. Malena hade en lagård med en ko i bås och en kätte för bocken. Men bocken fick vara inne i stugan hela dagarna och mumsa på hö och säd, det finaste asplöv, kli och rovor, och var fet som en prost, men såg ut som Fanen själv med röda ögon i det svarta ansiktet. Och Malena hade till och med en täppa med tobaksplantor åt bocken, ty tobak är det bästa såna djur veta. På den bocken reste hon till Blåkulla på Dymmelonsdag eller Påskafton, men bockar äro icke odödliga och en vacker morgon låg han död i sin kätte. Sedan fick hon resa dit på vanligt sätt, på sopkvasten eller såstången, sedan hon smort in redskapen med den vanliga salvan.

Denna salva var något högst märkvärdigt och gummorna hade olika åsikter om dess sammansättning. Dess viktigaste beståndsdel var emellertid — däri voro de eniga — fett, kokt på nyfödda barn, men dessutom behövdes extrakt av många örter. Där måste finnas vallmo och solros, bolmört, nattskatta, odört och spikklubba. Med dessa kunde man reda sig, men för att få fart på ekipaget behövdes en massa andra ting. Och så skulle det *läsas* under tillagningen. En riktig häxa kunde fara på nästan vad som helst, på sopkvasten, kakspaden, rakan eller en såstång, bara smörjan var ordentlig.— Men hur får di barnfett? frågade jag rysande, ty jag var ju själv ett barn.

Men det visste inte gummorna eller ville icke berätta. Och de visste inte mycket om gamla Malena heller. Hon hade dött någon gång i slutet av 1700-talet, under gamle prostens farfars tid. Men de hade en riktigt hemsk historia om gamla Malena, fast jag icke uppfattade den som hemsk. Jag måste tvärtom skratta så tårarna runno, då mor Britt-Maja förtalte den på sitt drastiskt-humoristiska sätt.

En påskafton satt Malena i sin stuga framför spisglöden och väntade på ögonblicket då hon skulle fara till Blåkulla. Allt var i ordning, redskapen voro insmorda med salvan, men hon drog sig litet för vädret, ty regnet stod som spön i backen och kallt var det. Än lågo stora snöflak i markerna och stigarna voro isgator. Spjället hade hon redan öppnat och sotat var det. Hon hade dragit igenom skorstenen med stora granruskor, ty man fick inte komma till Blåkulla alltför sotig — Fan var noga med sådant.

Då slog det plötsligt på dörren. Det var någon som sökte skydd för vädret. Vresigt drog Malena från bommen i

förstugan och in steg Fia på Fällera genomvåt och frysande. Hon hade gått vilse i skogen och fått se det svaga skenet från Malenas fönster. Nu ville hon stanna hos henne över natten och få kläder och skor torkade. Men detta ingick icke i Malenas planer — nå ja, hon kunde ju få torka sina, skor, om hon ville, men ligga kvar gick inte för sig.

På spishällen stodo ett par andra skor och Fia ställde sina bredvid dem. Det mörknade mer och mer.Malena satt butter och tvär och svarade knappt på tilltal.

— Nej, nu får I gå, nu sa ja söva, sade Malena rätt som det var. Dä ä inte svattare ute än atte I kan hitta hem.

— Ja men snälla söta...

— Nähä, nu sa I gå!

Och den stackars Fia lutade sig fram och tog fel skor — hon fick av misstag Malenas med salvan insmorda, och satte dem på sig, tackade för den goa värmen och gick ut i regnet igen.

Hon hade lång väg att gå och kolsvart var det. Hon gick vilse ibland, men fann sig så småningom till rätta efter den svaga ljusningen mellan talltopparna, där stigen gick fram.

När hon kom ut på Björnshulta fälla hände det.

Hui — hui! Det drog som en ilning genom luften,Fia gjorde helt om på ett alldeles nytt sätt, ty det var skorna som fått makten. Hennes fötter vändes upp emot luften och tycktes vilja dra henne från marken. Men skorna, fast de voro insmorda med den riktiga salvan, orkade inte riktigt med kroppen, fast nära på. Uppochnedvänd började Fia sitt livs märkligaste resa. Hela natten drogos hon och skorna om makten. Hon försökte öppna spännena, men samtidigt måste hon tänka på att hålla sig kvar var hon kunde i enbuskar och trädrötter. Kjolarna besvärade henne också, ty de föllo ju ned över huvudet. Inga underkläder funnos på den tiden och hon frös och skrek, frös och illvrålade.

Men framåt gick farten, ibland med långa skutt, hur fast hon än försökte hålla sig i buskar och rötter. Till slut började hon tänka på döden och önskade sig under jorden. Hucklet hade hon för länge sedan blivit av med och nu voro hårflätorna lösta. Ibland slog skallen i och efter varje sådan smäll drogo skorna henne flera alnar framåt. Och plötsligt dök hon ner i vatten. Hon hade kommit till Enhultabäcken. Där fick hon ett fast tag i en porsbuske och började illhoja om möjligt värre, fast hon kände sig matt intill döden.

Och där kom också räddningen. Det hade blivit morgon och på skogsvägen som ledde till Björnshult kom torparen Jonas, som var på väg till dagsverke hos patron Calenius. Och han fick höra vrålet och lopp hasteligen däråt.

Nu skall ingen tro att vem som helst kan höra skriket av den som kommit ut för en sådan olycka som Fia på Fällera. Ty salvan på skorna åstadkommer att ingen hör det, som icke har hittat en *manorm*.Ni skall inte tro att det inte finns eller åtminstone funnits *manormar*, ty min morfars far har själv sålt en sådan på Vimmerby apotek och fått fem riksdaler banko för den. Den ser ut som en stor snok, men har liksom en fena på ryggen, och den fenan reser han upp som en abborre, när han blir skrämd eller arg. Den min släkting hittade i Vena socken var för resten vit, ty den låg och sov under en vedfamn, som gubben (som för resten var pojke då) skulle köra ur skogen på vintern, och på vintern bli manormarna vita, om de ligga under trä.

Allt prat om manormar som förfölja skogsvandrare är lögn. Som till exempel den sagan att de skulle bita sig i stjärten och rulla som hjul, medan manen fladdrar. Vem skulle bli rädd för en manorm? Ånej, klokare ha vi blivit jäms med bildningens insteg i landet.

Nå — Jonas, som var en sådan särdeles manormskarl, fick tag i Fia och hängde sig på henne, ty hanförstod ögonblickligen hur det stod till. Han snörde av skorna och dessa begåvo sig upp genom luften och försvunno först den ena och sen den andra. Och sen ledde han hem Fia och kom för sent till dagsverket och fick ovett av patron, ty han trodde naturligtvis att Jonas historia var lögn. Men skorna kommo av sig själva tillbaka till Malena

igen.

Jag satt med ögonen på skaft och öronen spetsade och tänkte på hur lustig Fia på Fällera måste ha sett ut, när hon slogs med skorna. Och jag tänkte att man borde skaffa sig en sådan där salva och stryka på vantarna och flyga i väg som en hök och titta efter vad som fanns i Blåkulla. Ty jag visste icke då, att det var något särskilt farligt med det stället.

Men jag fick höra en ännu märkvärdigare berättelse om något som hänt långt efter gamla Malenas död — i hennes stuga och på vägen därifrån till julottan. Och detta hände så sent som på 1830- eller 40-talet. Det berättades för mig av en släkting, som var en trovärdig och betrodd man, häradsdomare och kyrkvärd i en socken icke långt från Vimmerby. Jag nämner inga namn, ty några av släkten leva kvar och ingen vill ju nämnas i samband med sådant elände.

Malenas stuga stod länge efter hennes död tom och igenlåst. Den stod till slut i ett snår av körsbärsbuskar och hallonstånd och vildapel. På torvtaket växte kärleksört bland alla slags gräs. Till och med smultron hade sökt sig dit upp. Gärdesgården var för länge sedan nedruttnad och det var underligt att stugan själv höll sig upprätt. Men fönstren voro hela, ty inga pojkar vågade sig dit på grund av allt skrock som stod omkring Malenas minne.En dag fick kojan en invånare och det var en gammal fröken, gubbevars.

Hon var den sista av sin ätt och hade så småningom hamnat i fattighuset. Där trivdes hon inte, fast hon hade egen kammare, ty de andra hjonen förde ett förskräckligt liv, grälade och slogos. Så bad hon bonden, som ägde Malenas stuga, att få flytta dit. Han var en hygglig man och var till och med så fin, att han lät en annan käring, som bodde inhyses hos en av hans torpare och behandlades därefter, alltså sämre än ett djur — vilket på den tiden ville säga mycket — dela bostaden. Båda gummorna voro mycket religiösa och blevo snart goda vänner. De hade sina potatisland och några får. För övrigt fingo de hjälp av grannarna med mjölk och bröd. Fröken virkade och sydde och sålde till familjerna i socknen. Och prostinnan som var en snäll människa gjorde täta besök hos de båda gamla — icke utan att ha med sig något gott i piraten. På det viset framlevde de en dräglig tillvaro.

Så kom en julafton. Naturligtvis skulle de båda gummorna i julottan och bonden hade varit nog vänlig att lova hämta dem med släde, fast vägen var nog så usel, ty det var ingen väg, det var en skogsstig. Men frökens skor voro dåliga. Det förstås av sig själv att hon skulle ha sina helgdagsskor och de voro av tyg, men att sitta i dem i den kalla kyrkan där det isade från stengolvet, det gick ju inte. Man kunde ju dra två par strumpor utanpå, men det skulle se konstigt ut, ty hon var ju ändå en riktig fröken. Och naturligtvis skulle baron på Hemskulla och löjtnanten på Norrby hälsa och som vanligt lämna var sin korg medgodsaker i — inte dugde det då att vara ful om fötterna. Nehej — hon fick stanna hemma. Inte hade hon trott att skorna skulle vara så dåliga.

— Inte duger dä atte frökna går mä tygskora, men, fröken kan ta mia, så tar ja gamla Malenas!

Ty den andra gumman hade hittat ett par becksömsskor under sin fållbänk, längst inne vid väggen. Det kunde inte vara andra än Malenas. Dem skulle hon smörja in så de blevo mjuka, ty nu voro de styva som horn. Och i farstuskrubben hängde ett stort bockhorn med ister i. Så allt skulle nog bli bra.

Karolina, ty så hette frökens kamrat, smorde in både sina egna och Malenas pjäxor med fettet i bockhornet och gnodde och tummade och stod i tills de blevo mjuka som aldrig det. Så åto de sin gröt och somnade i fållbänkarna och vaknade på gammalfolksmaner långt tidigare än de behövde. Och så klädde de sig och åto upp resten av gröten och voro längesedan färdiga, då bondens dräng kom och hämtade dem med släden.

Det var en högtidlig färd och de båda gamla kände julnattens mystik och ljuvliga storhet gripa om sina själar — ända tills de kommo i Ekeberga lid och klockorna började ringa.

Då åkte fårskinnsfällen av dem, benen flögo i vädret och drängen, som satt på hundsvotten, höll in märren. Han gapade så att käken ville gå ur led. Ty ifrån frökens fötter flögo Karolinas skor till väders. Hon var ju fröken och hade så små och fina fötter. Och från Karolinas grova klampedunsor flögo gamla Malenas, häxans, becksömspjäxor och försvunno mot den mörkblå himlen, skymmande diverse stjärnor.— Jaa, I bor la inte

förgäves i Mallas stöva, sade drängen och läste något för sig själv. Ty här stod inte rätt till!

Men fröken var mest generad för att drängen hade sett hennes ben, dem ingen dödlig ännu skådat sedan hon låg i vaggan. Och Karolina var absolut stum inför undret. För resten var det kallt utan skor och detta var orsaken, varför fröken och Karolina måste bevista julottan iklädda klockarens bottforer och ringarens träskostövlar — ty ringaren bodde på kammaren i fattigstugan och hade ombyte med skor.

Allt detta var ju högst märkvärdigt och ingen kunde förklara det, fast det dryftades man och man — för att icke säga kvinnor emellan — mellan tjänsterna.

Men dagen därpå kom prosten, som var en ärans man och teologie doktor, resande »*extra*» i sin släde hem till Malenas stuga, medhavande ett par av prostinnans skor åt fröken och ett par av lagårdspigans åt Karolina och en stor korg med julmat, fläsk och korv och svinsylta och en liten påse med det ljuvligaste av allt i världen, kaffe.

Innan han reste, sade han till fröken:

— Det finns mycket märkvärdigt, som inte kan förklaras, men trolleri och vantro vill jag inte ha i min församling! Karolina, gå och hämta smörjehornet!

Karolina hämtade det.

— Nu skall fröken få se, hur litet trolldom mäktar emot ärlig gammal lutersk tro.

Och därmed kastade han bockhornet i brasan, som flammade och spottade gnistor, ty det var mest granved.

— I Jesu namn! sade han.Men som ett skott flög hornet ur elden, stänkande brinnande fett omkring sig. Det började osa ur prostens vargskinnspäls. Plötsligt small en grankubbe som ett kanonskott och halva spiskransen ramlade ned. De tre i stugan vände sig om för att akta ögonen. Mitt på golvet låg bockhornet och darrade. Det tycktes ha fått liv. Men det måste man säga till prostens ära att han icke var rädd. Han tog gamla Malenas horn och sade högtidligt: — Detta skall ur huset. I morgon skickar jag en av mina drängar som lagar spisen åt er och sätter in nya rutor. Men vantro och häxeri skall vara borta ur min församling!

Och därmed reste han. Det sades att prosten samma natt gått ned på Kattungagölen, huggit hål på isen och sänkt ned hornet sedan han fyllt det med blybitar. Och den historien påstod min släkting att han fick äta upp på ett prästmöte, där biskop Tegnér vid en middag hade skämtat med honom så pass att han sade till om sina hästar och i vredesmod lämnade samkvämet.

Malenas stuga är jämnad med jorden. Skogen är borta och åkrar ha kommit i stället. Telefonen gör livet oroligt och radio är icke obekant i gårdarna. Men i somras försäkrade en pojke, som själv tillverkat en radioapparat och kunde sköta den, att Kattungagölen har ingen botten, och det beror på att Malenas bockhorn aldrig har slutat att sjunka sedan de hundra år som förflutit sen prosten full av lutersk indignation ville göra salvan oskadlig.

Skogen växer upp igen och mystiken kommer alltid att trivas där trots radio och all vetenskap. Och häxor komma alltid att finnas. Jag undrar om jag inte mer och mer går över till gamle fanjunkare Ulfsax' åsikt.

THANATOS.

Solen sken, bina surrade, svalornas vackra pilar skuro luften, sommaren doftade in i rummet, där två små barn lekte vid fönsterbordet. De vita gardinerna fläktade sakta och utanför i gräset gäspade gårdshunden i ljuv klagan.

Plötsligt öppnades dörren till närmaste rum och mor kom in. Hon grät stilla.

— Varför gråter mamma?

— Mormor är död, små barn!

— Ä, får vi se på! Har hon flugit redan?

Mor log mellan tårarna.

— Ja hennes själ har flugit – men gå ut och lek nu!

— Mamma, flyger änglar som svalor? Har de bon? Säg, mamma!

— Ja, de ha ett stort bo och det är himmelen – men nu ska ni gå ut och leka!

— Har de små änglar som de mata också, mamma?

— Nej, de är nog små ungar själva – men mamma har inte tid nu att svara på allting. Gå ut och lek nu, är ni så snälla! Gå uppåt logen till, men akta er för brunnen. Seså, gå nu!

Hon tog sig för ögonen och hennes rygg skakade.

— Inte ska mamma gråta, när mormor blivit en ängel!

— Ni får gärna gå barfota om ni vill.

— Hurra, vi får gå barfota!

Och de började ta av sig skor och strumpor. De kände redan i förväg gräsets svala mjukhet under de små fötterna.

Men mor gick in i sängkammaren och hämtade en av de finaste näsdukarna, de med spetsar runtom, två blanka enriksdalrar och sin konfirmationspsalmbok, den vackra som var bunden i brunt skinn, som blänkte av nötning och guldtryck och hade kung David spelande på sin harpa pressad på pärmen. Riksdalrarna skulle hon lägga på mormors ögon, psalmboken under hennes haka och näsduken över ansiktet, ty så var skick och sed.

Men barnen sprungo ut i gräset. De höllo varandra

i händerna och sjöngo till sin egen hemmagjorda melodi.

Mormor är död —

tralala!

mormor flyger —

tralala!

mormor är snäll —

tralala!

högt oppi luften —

tralala!

hälsar på morfar—

tralala!

Morfar var en myt, en saga. Honom hade de aldrig sett, ty han var död för länge sedan, men mormor hade talat om honom så mycket och så tydligt och klart, att de kunde se honom för sig när de ville! Egentligen levde han i deras tankar ungefär lika verkligt som mormor hade levat. Morfar hade varit pastorsadjunkt, Per Johannes hette han. Han hade haft polisonger och så goda ögon att alla måste bli glada då han såg på dem. Han hade varit mycket glad ochmycket god och sjungit Bellman. Och så hade han haft vålnad. Det var underligt och vackert på samma gång. Jämt en kvart innan han kom hem efter något sockenbud eller annan förrättning smällde alltid bommen, med vilken förstudörren stängdes, och mormor hade sagt för varje gång: — Jaha, nu får vi göra i ordning ölosten, för nu är Per Johannes hemma i rappet! Och så hade han haft prästkragar av silver, en present av

någon släkting som hette Kernell eller Kastman. Han hade fått dem då han blev magister. De silverkragarna hade varit åtföljda av verser, som mormor också kunde:

Det sägas plär, att silverkragar en ung magisters prydnad är...

Resten kommo barnen icke ihåg. De visste för resten icke om Bellman var fågel eller fisk, men en snäll farbror måste han vara! Vålnaden var också lika verklig för dem och mormor hade sagt att endast snälla människor ha vålnad. Snälla människor dö unga och därför hade morfar dött ung. Han hade förkylt sig under en vinterstorm och fått bröstvärk och nu var han en ängel som bara väntade på mormor.

Nu var mormor hos morfar och därför sjöngo barnen. Kanske också därför att solen sken och bina surrade och därför att de fingo gå barfota och icke hade en aning om dödens majestät eller fasor. Döden betydde för dem en svart låda, som bars av allvarliga farbröder i svarta lustiga höga harullshattar, medan farbror klockaren sjöng en psalm och farbror prosten läste ur en bok och påtade i jorden med en spade. Det var inte livat alls och man blev hungrig för attdet tog så lång tid och för att ingen brydde sig om små barn som ville hem och leka. Varför grät alla? Det var så att man måste gråta med och det susade i gräset så dystert och kyrkklockorna klungo så sorgligt. Uppe i tornet stodo två farbröder och drogo i rep och spottade på golvet där märkvärdiga gubbar av trä lågo huller om buller längs väggarna. En var fastspikad på ett kors och hade svart skägg och ett hål i bröstet. En trägubbe hade ett lejon bredvid sig och en annan en ko och en tredje höll en abborre i ena handen. Det var profeter, sade ringarfarbröderna. Profeter??!

Ja, allt var sannerligen underbart! Helst ville man ta till lipen, ty allt som hade med kyrkan att göra! var så förskräckligt tråkigt — utom i julottan förstås! Där var livat och där var ljust och där sjöngs och där luktade och sprakade och så fick man gå in i sakristian till farbror prosten och få polkagrisar och åka hem efteråt vid bjällerklang över vita vägar i snötyngd skog under stjärnor som började blekna på himlen. Det var vackert, men man hade ändå en känsla av att man nyss hade varit i sällskap med det högtidligt konstiga som kallades döden.

Döden var också något annat, en högst egendomlig känsla, som framkallades då mor berättade om mormors vackra dröm. Hon drömde att hon en vinternatt befann sig på Lönneberga kyrkogård. Det hade fallit mycket snö och gravarna syntes som små kullar i månljusets sken, mjukt formade höjningar i den vita dödsåkern. En ängel sänkte sig ned ur himlens mörkblå dunkel och svävade över kyrkogården, lade örat till en gravkulle och tycktes lyssna länge. Så flög han till nästa kulle och lyssnade. Han var som en bevingadsky. Somliga gravar flög han över — brydde sig icke om dem — lyssnade igen på en ny — flög över en — lyssnade åter på en annan — och så höjde han sig och försvann och blev ett med månljuset. Det var en märkvärdig dröm och vi sutto andlösa. Och till slut frågade jag: — Varför lyssnade han inte på alla gravarna?

Mor svarade: — De döda voro väl inte färdiga än!

Många gånger har jag påmint mig denna underbara dröm, som ännu trots allt jag sedan haft med liv och död att göra, tyckes mig inspirerad av en hög och djup poetisk känsla, skaldisk intuition och vacker sentimentalitet, tro, kärlek — allt vad du vill, min läsare!

Men jag fortsätter. De båda barnen, som med nakna fötter, njutande av sommardagens ljuva värme och vindens ljumma lek — som sidenfläktar om de små knubbiga oskyldiga benen och de bruna kinderna — gingo dansande och sjungande rakt bort till den förbjudna brunnen. Den var en mystisk avgrund, ett trollrör, genom vilket de sågo andra sidan av sin lilla tillvaro. Det var en riktigt gammal brunn, rund-byggd av kyklopiska stenar och mycket djup. Gröna alger, hala och blänkande, täckte dess väggar och längst ned i djupet gingo vita moln över blå himmel, begränsad av ett mörkgrönt rörs öppning och två små ansikten nickade åt oss. Vi hade alltid undrat om det var vi själva som speglade oss. Vi älskade att tro att vi sågo ned i en annan värld, som låg långt, långt i ett fjärran djup och där lekkamrater hälsade och vinkade och ville säga: — Kom hit! Kom ned!

Vi kastade blommor och likadant gjorde barnen där nere. Vi visste ju innerst att det var våra spegelbildersom ville leka med oss. Och när blommorna från deras djup och vår höjd träffade varandra krusades vattenytan och ett

vått mystiskt ljud steg upp ur brunnen. Våra bilder försvunno, krossades, det rann som silverormar kring brunns väggarna, det slätades ut och vi kunde åter vinka till varandra, de underjordiska och vi, vi själva som lekte med oss själva!

Men så småningom gled jag allt längre fram över brunnskarets kant. Jag ropade nedåt: — Kom upp Albert! Kom hit! och vinkade med en blomma åt den lille pojken där nere.

Och i samma ögonblick kände jag ett brutalt grepp i byxbaken. Det var pigan, som händelsevis kom från hönsgården och såg hur vi lekte på förbjudet område. Hon grep mig ögonblicket innan jag skulle drunkna och skrek: — Nu va du bra nära döen, Albert! Stryk skulle du ha, din leinge, för att du ä olydier!

Döen? Döen?

Fanns döden också där nere i brunnen? Var icke döden en vacker svalflykt på vita vingar bland andra snälla barn? Var döden något som man skulle ha stryk för?!

Några dagar efteråt såg jag för första gången döden. Vita lakan täckte fönstren i stugan sedan mormors död och själv låg hon i kallrummet, sade man. Det gräts i huset ibland och gamla gummor kommo för att se liket — ett vackert lik, sade de. För en sådan mänska som pastorskan hade aldrig funnits förut. Snäll var hon och hjälpsam mot den fattige. När hon såg att någon var arm, så blev hennes fattigdom alldeles som en rikedom, för det lilla hon kunde ge, gav hon ur hjärtat. Då blir en sill och en brödkakasom öknens manna för den hungrande och handen som ger, blir en ängels.

— Det är som om hon rakt skulle leva, sade gummorna. Fin och vit är hon, och det är som om hon precis skulle ligga och småle.

Ja, där låg mormor i sin svarta kista och vi stodo runtomkring innan hon skulle till kyrkogården. Hennes kinder hade en aning av rodnad kvar, men hennes händer lågo gulvita och hopknäppta, så gott sig göra låtit, över bröstet. Jag tyckte att hon levde, att hon bara sov och att hon log så gott alldeles som när hon trippade fram till byrån och tog fram polkagrisar åt mig. Någon tog upp en psalm och det hela var mycket sorgligt. Mor höll mig hela tiden på axeln med ena handen och jag kände att hon grät. Jag ville gråta också, men jag hade en klump i bröstet. Jag tänkte: »Jag är nog en stygg pojke som inte gråter — men jag skall försöka!» Och jag försökte — men det var omöjligt. Det var som täppt och jag tog i något slags förtvivlan över min syndfullhet mors hand och lade över ena ögat. Runtomkring stugan levde sommaren, jag såg det genom fönstren, bina surrade, solen sken och jag hade nya kläder, men intet hjälpte. Jag hörde och såg allt genom ett flor av tårar som icke funnos och en plugg i öronen som icke fanns där. Och plötsligt kommo två karlar med kistlocket.

Mor sade: — Kyss mormors hand nu, Albert! Nu får du aldrig se henne mer!

Och jag gick som i en hemsk dröm fram till kistan för att kyssa mormors hand, den goda, smeksamma, som alltid varit snar till hjälp och tröst.

Men jag kunde icke kyssa mormors hand, ty utfrån den strömmade en kyla, en hemsk isighet, som jag ännu när jag vill kan återkalla i mitt minne och som jag sedan känt utstråla från många kära dödas kroppar.

Jag drog mig tillbaka, ty kylan ville slå mig baklänges.

— Nej, mamma!

— Vill du inte kyssa mormors hand? Din snälla mormors hand! Den goda handen!

— Nej, mamma! och jag såg hjälplös upp på min mor som stod där och kämpade med sig själv. Hennes ögon voro sådana att jag kände som jag tror så här: om jag kysser mormors hand är det som om jag skulle kyssa mammas.

Ja, jag gick fram till kistan och kysste mormors hand. Jag måste höja mig på tårna för att nå riktigt fram.

Och jag kysste döden. Nu då jag skriver detta kan jag ännu känna denna mystiska kyla, som utstrålade från den

döda kroppen. Efter mer än femtio år känner jag den och har studerat mitt eget sätt att reagera mot dylikt. Jag har studerat denna kyla på djur som jag skjutit, på mat som jag köpt på livsmedelsavdelningen på Nordiska kompaniet. Den kyla ett djur ger ifrån sig är sval emot en människas — och varm emot en människas som stått en nära.

Naturligtvis har detta, som jag nu talar om, intet att göra med vetenskap. Det är bara mystik, fantasi, sentimentalitet. Men dessa begrepp äro ju såsom existerande också berättigade och så småningom bli de väl också vetenskap.

Jag såg en gång som pojke en drunknad människa i Norrköpings hamn. Det var en sjöman som legaträtt länge i vattnet och omständigheterna gjorde att jag måste vara med om att draga upp honom. Han utstrålade ingen kyla. Han serverade bara lukt. Och jag måste mitt i allt detta drastiska elände tänka på min mormors dröm om gravarna. Han var mogen. Ingen ängel lyssnade på vattnet, på vars botten han låg innan ett ankarfly tog honom i bröstkorgen.

*

Jag var ung och glad och hade en vän, en skald som ville bli ännu större skald. Han skulle också bli officer och var husar, en smärt pojke som tyckte att livets största lycka låg i att rida i vild karriär och hugga in på fienden och sjunga och känna husarens vildsköna njutning att i en marsch — marsch under vansinnigt fosterländsk extas sticka och hugga och stundom i trängseln mellan hästkroppar och ben och stigbyglar under smattrande musik känna sig lyftad ur sadeln någon sekund. Hugg! Slå! Älska!!

Jag förlorade honom ur sikte ett år. Jag var ung och glad student. En dag fick jag ett brev från honom: »Möt mig i Jönköping vid kvällståget i övermorgon!» Jag kom. Det var en vinterkväll — tjugu grader kallt. Han hoppade ur kupén.

— Jag skall dö inom tre månader. Jag har lungsot. Men först måste vi tala och dricka!

Och på gatan, på vägen till Stadshotellet rev han upp sin dolma, slet upp skjortan så att knapparna susade ut och lät vinterblåsten spela på sitt nakna fast ludna bröst.

Vi voro tillsammans hela natten och på morgonenreste han hem. Från sin dödsbädd skrev han: »Vi ha talat om döden. Döden är intet märkvärdigt. Den är en fortsättning av livet. Nu säger doktorn att jag skall dö inom en månad, ty han är ärlig och min vän. Jag skall visa mig för dig någon gång, om det finns möjlighet. Du sade att det skulle vara abnormt, om naturen tilläte rädsla. Rädsla kan endast en frisk människa känna. Ju sjukare en människa är, desto modigare blir hon. Och den som står alldeles inför döden, som jag, har blivit så fint preparerad av Gud, eller vad du vill kalla honom, att all fasa och allt lidande, som säges föregå döden, helt enkelt är borta. Jag ser in i något fast, vitt, orörligt. Jag längtar icke dit, men jag går dit.»

Han dog, men han visade sig icke för mig efteråt. Han står som en av de bästa pojkar jag träffat, ljus och vild och ärlig.

Gamla militärer, som haft något att göra med Kronprinsens husarer, påminner sig möjligen denna yngling. Det var han som skrev den vackraste dikten, som lästes upp vid något jubileum, som detta regemente firade mot slutet av 80-talet. Husarer som rida mot döden.

Men Döden, som jag skulle skriva om! Vad är Döden?

Kort efter min väns död vistades jag som informator i en familj i södra Västergötland. Jag hade fruktansvärt ledsamt, men där fanns ett bibliotek, som jag dök in i, och detta blev grundläggande för min framtid och livsåskådning. Jag hittade en amerikansk tidskrift från den tid då Fredrika Bremer härjade i U. S. A. Där funnos vackra gravyrer, berättelser om indianer,dikter av den unga statens unga skalder. Jag fann en liten dikt, som gav mig något att tänka på. Jag var nitton år gammal, full av skepsis, delvis på grund av mitt umgänge med husaren, vilkens vänskap och psyke för mig blivit fullkomligt ideala, och denna lilla dikt blev ett fynd, en bijoux. Jag tycker fortfarande att det är egendomligt att jag ännu kan komma ihåg den. Den stod alldeles för sig själv,

undangömd mellan två artiklar och utan någon författares signatur.

Så här låter den:

I dreamed, two spirits came, one dusk as night, »mortals miscall me Life», he sadly saith. The other, with a smile like morning light shaked his strong wings and spake: »Men name me Death!»

Nå! Numera konvergerar allt — vetenskap, konst, religion, och träffas i mystik, trötthet, nästan slöhet. Man blir icke längre förvånad över något slag av företeelser i livet. Folk kan inte smälta det som upp-leves. Man har förlorat förmågan att se biologiskt på allt som händer och sker. Och dock är det de strängt biologiska synpunkterna, som skola rädda oss från rädsla och vidskepelse. Det finns naturvetare och skalder och skaldiska realister som arbeta lugnt och målmedvetet, lägga sten på sten och bygga sina palatser, medan politiken runt om dem mördar, gråter, väser och är ohederlig av fruktan för döden, individens.

Döden är en fiktion. Den finns inte annat än som en förändring. Ju mera kunskap, desto mindre rädsla för döden som ju är det obekanta, emedan ingen hittillshar kommit tillbaka och berättat. Jag måste säga — och detta kan betraktas som en fräckhet, ett högmod, en dumhet, som ni vill — att jag är icke alls rädd för döden. Jag söker just nu i denna skrivande stund sätta mig in i de situationer som kunna föregå kvitterandet av livet, sjukdom, överfall, olyckshändelse, ålderdom, dumhet, oförmåga att begripa det som sker! Jag tänker inte vidare på »senilitet» eller »regressiv metamorfos», utan jag vill åt själva döden som sådan, övergångsögonblicket eller övergångstimmarna från liv till död, oberoende av katastrofer. Någon fasa för detta, som en gång måste hända mig och alla mina läsare, känner jag icke. Min närmaste känsla är något som jag skulle vilja kalla likgiltighet. Ty jag är absolut lugn för allt som skall hända efter min död. Och jag vet absolut säkert att mina tankar och handlingar äro eviga — jag gillar i detta avseende nästan Flammarions något valhänta, men goda filosofi. Jag vill icke säga att jag känner mig överlägsen en bakterie eller en oxe eller en sparris eller en urcell, ty vi kunna ta varandra i hand — om vederbörande ha händer att ta i mina ärliga med.

En gång för länge sedan skrev jag om ett gäddhjärta. Pigan kom och sade att gäddans hjärta rörde sig, där det låg på ett bord bland andra slamsor. Jag hade inte tid att gå ned i köket då, men kom efter nästan en timme. Hjärtat låg kvar bland andra inälvor och jag tog det i handen och började manipulera, massera, trycka, härma det jag trodde var takten i en gäddas blodomlopp. Jag tyckte mig känna ett slags reaktion och kramade systematiskt, rytmiskt.Rätt som det var började gäddhjärtat slå och pumpa ut blod. Med klockan framför mig konstaterade jag att jag ägde ett liv i min hand minst tre kvarts timme. Men samtidigt låg döden i min hand. Jag var ensam i köket och en vild längtan flög igenom min själ att kyssa detta hjärta, att viska något åt det, att säga: Vi måste träffas!

Men i nästa ögonblick låg gäddhjärtat där på zinkbordet som en död köttbit och jag gick upp i mitt rum och tände min pipa — glömde alltsammans.

Sådana äro vi människor.

Men en dag kom jag själv ut för Döden.

Jag hade ofta talat om den för mina vänner och försökt övertyga dem om mina biologiska synpunkters riktighet. — Inte kan man vara rädd för en nödvändighet! Bara dumbommar äro rädda för döden. Man dör lika lätt och omedvetet som man kommer in i livet, ty annars skulle naturen vara grym. Naturen är icke grym. Den är icke heller vänlig, den står över allt dylikt resonemang. Den är en kraft som följer lagar, i vilka varken glädje eller sorg eller godhet eller grymhet eller plus eller minus existera.

Jag blev sjuk och kunde inte äta. Jag var ute i havsbandet och jagade sjöfågel med vänner, levde intensivt, skrev vers, sköt, tecknade, men märkte att något var galet, tokigt, abnormt med mig. Jag kom tillbaka till Stockholm. Jag var glad och ville träffa vänner, umgicks med dem. Men jag tyckte att de voro overkliga, underliga figurer, tyckte att de sågo på mig kritiskt och undrande.

En dag begrep jag att jag var sjuk. Men jag var inte rädd. Jag skickade efter en av mina läkarvänneroch det beslöts att jag skulle komma på sjukhus. Jag kom.

Jag hade observerat att min familj såg på mig såsom på en, som man kan tvivla på. Jag tänkte; »de ha talat med mina läkare och ha fått olämpliga underrättelser.» Jag är smålänning och alltså ohyggligt sund. Jag är frisk, men kanske litet trött. Detta kallar familjen sjukdom.

jag medger att jag var trött och slö. Men jag tänkte icke på Döden. Jag ansåg Döden fullkomligt utesluten, låg och stirrade i taket, då jag icke läste böcker, drack grogg med besökande vänner, som sågo undrande ut, och jag planerade en helt ny filosofi, utgående från ett lugnt horisontalt och behagligt sängläge. En dag kom en läkare, en vän, till mig och sade:

— Du är mycket sjuk och måste opereras. Vi tar dej i kväll klockan nio.

— Nej, sade jag, jag hade tänkt att få leva litet till. Och för resten är det brutalt att dra en människa ur sängen så här. Jag måste sköta om mitt hus, innan ni kommer med kniven. Och jag måste tala med någon kamrat om det som måste göras efter min död.

— Nå, vi väntar tills i morgon med operationen. Men vi tar dej klockan sju i ottan.

— All right!

Jag tänkte: »Skall jag dö nu? Jag måste ta hit ett par vänner.»

Två kommo, den ene var läkare. Jag sade: — Berätta! Fullkomligt sanningsenligt!

— Ja, sådant berättar vi i vanliga fall inte för bönder. Men jag vill säga, att det finns intet hopp. Det vore ett absolut underverk — — —Jag kan säga att denna underrättelse gjorde intet som helst intryck på mig. Jag gjorde några bestämmelser angående det lilla jag kunde lämna efter mig och sade: — Nu ger vi fan i all så kallad tristess! N11 tar vi en grogg. Men jag skall inte dö i första taget, för jag har så mycket kvar att göra. Jag tror att du ljuger, sade jag till doktorn. Säg ut! Skall jag dö?

— Det vet jag inte. Du lever ju nu.

— Tror du att jag tål operationen?

Och jag slukade groggen. — Du är en bra kamrat. Var med, då dom öppnar min mage!

Jag blev rakad och förd in i operationsrummet på Sabbatsberg. Allt blev grått för min syn, men behagligt grått. Jag kände intet av rädsla. Man hade sagt att jag skulle dö och jag frågade varför man besvärade mig med en operation. Jag hörde allt som sades. En ung kandidat viskade:

— Det var en fan att va säker!

Jag blev stolt och föresatte mig att säga en lustighet (ty jag var redan då skämttidningsredaktör).

Jag tänkte säga: — Nu när ni har skurit opp mej och ska sy ihop mej igen, så glöm för faen inte nåra pressjärn eller trårullar eller nåra nålar i mej!

Läkaren frågade: — Är du färdig? Nu lägger vi på masken.

Jag svarade: — Var så god! och någon lade masken över mitt ansikte.

Jag var absolut klar — tycker jag nu — kanske misstar jag mig. Redan innan masken kom på, såg jag allt som ett obevekligt vitgrått *allt* framför mig — läkarnas ansikten, deras vita rockar, deras allvarliga miner, sjuksköterskornas hämmade erotik, skålar medpincetter i, flaskor och glas och gummiförhållanden. Allt var vitt med någon aning om grått. Och jag började, efter mitt eget recept: — Nu när ni har skurit opp mej å ska sy ihop mej igen, så glöm — — a — — rrr — pressjärn — — årrr — — a — — a — —

Och så var jag borta ur sinnevärlden.

Denna min tillvaro kunde lika gärna ha varit döden.

Naturligtvis är det oriktigt att säga att jag tangerat Döden. Men efter allt att döma måste jag en gång ha varit så

nära dödens grind, att jag kan säga mig ha snokat, gluttat, kisat över den eller emellan dess spjälor.

Rädsla kände jag icke.

Och jag är absolut övertygad om att ingen människa, just då hon skall dö, känner rädsla inför döden. Så gott, så obegripligt gott och underbart vackert är livet att det låter oss dö lika omedvetet som vi födas. Skrik av en döende är absolut besläktat med den nyföddes skrik. Ju vildare ett skrik låter, ju mindre lider människan.

*

Jag trodde att jag vaknade. Framför mig hade jag en vägg i diskret vitgrå färg. Jag stirrade på den. Ur den väggen kommo grekiska skulpturer i massor, sköna, med ädla lemmar. De nalkades mig. Och jag tänkte: »Detta är konst! Detta är Hellas! Detta är det vackraste!»

De lösgjorde sig ur väggen och blevo immateriella, de voro belysta från ena sidan och tvärsigenom dem kunde jag se väggen, deras ursprung. De kommo närmare och blevo allt större i perspektivet. Och till slutlade de sig på mina ögonglober — deras magar och bröst täckte mig — och jag tänkte: »Jag är vansinnig! Jag måste bli klok! Detta är sjukdom.» Jag slöt ögonen, ty jag kände tyngden av marmorkroppar över hela ansiktet.

När jag öppnade ögonen igen, seglade dessa skulpturer tillbaka — långsamt in i väggen, deras ursprung. Jag försökte röra armarna, men jag kunde inte. Jag låg i en säng och begrep inte ett dugg av min tillvaro annat än möjligen det behag som man känner då man icke kan vänta telefon.

Vad har hänt? Jag visste det icke. Jag hade icke något av längtan att röra en arm eller ett ben. Det enda jag möjligen förstod och kände, var en ljuv trötthet över ögonlocken. Men skulpturerna, de klassiska och helleniska, var voro de?

De kommo igen! Så snart jag öppnade ögonen och tänkte på dem, kommo de nya och föryngrade rakt ut ur väggen och rakt på mig, mina ögonglober. Och plötsligt måste jag brista i skratt. Jag kom ihåg några gamla målarvänner från München — vi talade om språk och särskilt tyska — ansehen, angucken, anschauen — titta på, energiskt beskåda: beaugapfeln, ögongloba — — ha, ha! Och jag somnade.

Jag vaknade och försökte röra på armarna, men det lax inte. Misslyckandet störde mig icke alls. Men skulpturerna kommo och gingo. Något så vackert har jag aldrig sett. Färgen var något gammal, gulaktig och marmorn tycktes vilja vittra. Jag roade mig med att framkalla dessa bilder och fann att det gick bra om jag försökte vinda med ögonen. Med detta övade

jag mig mycket och försökte stundom skratta, när jag tänkte på det nya verbet: beaugapfeln.

Goda och älskande kvinnor — båda sorterna — hade prytt mitt rum med blommor. Stundom kommo kvinnor in, men jag som hörde allt, hörde också hur de viskade i tamburen: — Det är väl inge hopp! Han ska väl dö!

Jag låg och viftade åt dem med ena ögonlocket, full av morfin och konjak, som jag fått av Helge Johnson, och tänkte: »Akta er små fruar, när jag kommer ut igen!»

En morgon såg jag ut genom fönstret. Jag överraskade mig själv då jag fann att jag kunde röra på huvudet. En faun kröp i ett träd och en dryad sökte smyga sig in i sin stam skälvande av rädsla för det som kunde ske. Och jag skrev en dikt om detta och fick fyrtioen graders feber och slutade att vara skald. Jag har aldrig skrivit någon lyrik sedermera. Jag blev allvarligt sjuk och fick fantasier, vilka äro absolut obehövliga och ohygieniska för skalder. Jag hade en flaska munvatten, något som slutade på *-ol*. Den stod på en hylla bland mina andra hygieniska artiklar. Den flaskan blev en sjörövare, en pirat från Medelhavet, som levde och viftade med sitt orientaliska svärd flera dar. Och de blommor, med vilka mina kvinnliga vänner försökte förljuva min tillvaro, vordo till ansikten och deras blad och grenar blevo giriga händer och fingrar som viftade och gjorde mitt rum till något vansinnigt.

Just nu när jag skriver detta, har jag en -olflaska på hyllan över mitt toalettbord och just nu börjar den bli en vild sjörövare från Marocko. Tandborstenbredvid blir hans svärd och tvålasken blir en kista full av diamanter och

pärlor och vapen och små avlånga flaskor fulla med rosenolja. Och bakom på hyllan luta sig hjärtan mot väggen, mumifierade hjärtan av kvinnor som han älskat ihjäl. Min nattrock blir en aktör med stora mimiska kapaciteter och själv blir jag en människa som fortfarande funderar över det stora problemet: Döden, som inte finns!

Det enda vi människor någonsin få reda på härvidlag är insjuknandet och möjligen konvalescensen. Gud, naturen, Makten, Alltet är den orubbliga lagen, mot vilkens kind jag lutar mig just nu, frisk efter vandringar, glad efter betraktandet av färger, tankfull efter läsning av böcker och sjuk av längtan att skriva något bättre än detta.

ÖVERROCKEN.

Min vän disponenten är en glad och god människa på ungefär etthundrafyrtio kilo och i besittning av en förstklassig motorbåt med alla moderna bekvämligheter. Han älskar skärgården och tillbringar där den tid av livet, som icke upptages av resor till exotiska länder. Hans tillvaro är lugn men rörelsefylld. Han tror att resorna skola komma honom att magra, men han ökar regelbundet i vikt. Hur skall detta sluta?

Den ansenliga kroppshyddan gör att hans kläder icke passa vem som helst. I hans ulster skulle en avsevärd del av min familj kunna få huld och skydd.

Nyligen voro jag och några andra bjudna av honom på en tur ut till norrskärgården. Det var vackert men kallt. Om morgnarna var däcket vitt av frost, men vi hade medel ombord att hålla oss varma — jag menar naturligtvis kolhydrat, fett, äggvita och en massa vitaminer. Vi hade ankrat i en lugn vik och icke legat där länge förrän vår gemensamme vän, fiskaren Janne Vågman, syntes närma sig ur ett sund. Han hade tagit upp sina strömmingsskötar och ville nu göra oss delaktiga av havets skatter — naturligtvis mot skälig ersättning.

Vi skulle just äta frukost och Jannes ankomst var ovanligt lämplig. Ty finnes något bättre norr omekvatorn än nyfiskad strömming, så färsk att den nästan skriker då man på halstret förvandlar den till sotare? Janne inbjöds att deltaga i vår frukost och han var klok nog att icke säga nej, men han föredrog biffstek framför sotare. Icke heller grinade han illa åt akvaviten eller pilsnern.

Janne är en liten mager man på sextio år, seg och brun som en torr böckling. Fattig som en lus på en flintskalle är han och ensam på sitt skär. Dåliga nät har han också och hur han knogar, kan han inte bli rik. Ty det är så, att pengar och välmåga icke trivas hos somliga. Han går och sitter och ror och seglar för sig själv och spottar ibland ut den utnyttjade mullbänken och säger: — Håhåjaja! Faen!

Så resonerar en filosof och rospigg. Kanske är det intet djup i hans livsåskådning, men det är skäl att undra, om Kant eller Boström kommit längre i begripande av tillvaron.

Som jag nyss sade, var morgonen kall och Janne Vågman var inte välklädd. En vanlig stockholmare skulle iden ottan fått lunginflammation ett par gånger, men Janne hackade bara litet tänder i sina tunna bomullsbyxor och trasiga skor. Nu var han emellertid i rospiggarnas himmelrike, ombord på en lyxmotorbåt som innehöll biffstek och öl. Han fyllde långsamt och vällustigt sin kavitet med dessa guds gåvor och talade i ett sträck mellan tuggorna, ivrigare ju mera välmågan växte inom honom. När hans lycka började ta sig uttryck i rapningar och han icke hade plats för mera mat, ville han ro hem, men vi tyckte att kaffe skulle sätta sprätt på det hela. Och när han sväljt ett parheta koppar och fått en svart cigarr i en lucka i tandklaveret, reste han sig på allvar och tog avsked.

Disponenten sade:

— Vill inte Vågman ha lite kaffe med hem till gumman? Men det är ju sant — Vågman är inte gift — eller hur är det?

— Näe, disponenten, d’ä väl ingen h’idé te ha ko, när mjölken är så billig!

— Si sån en rackare, ropade vi alla. Jojo, Janne vet nog hur han skall ställa det för sig. Men har inte Janne någon som kommer och styr och ställer för jämnan?

Jannes ögon blänkte till litet.

— M'åjo, h'o h'änkan på Lillskäret kommer väl å ordnar å skurar å grejar lite åt mej iblann. Men 'o ä ju gammal förståss.

— Hör nu, Vågman, sade disponenten. När Vågman går opp på däck så titta in i styrhytten. Där hänger en gammal överrock, som bestämt skulle passa Vågman, för det är ju si och så med hans kläder. Det blir vinter snart och kallt. Inte är rocken för liten åtminstone. Så mycket ögonmått har nog Vågman.

— H'ånej, dä blir nog h'över te h'en väst, va de h'anbelangar. Jaha, då får jag tacka så mycket för välfängningen! Ajöss!

Och Vågman försvann, medan vi bolmade på våra kaffecigarrer.

*

Nu var det så, att uppe i styrhytten hängde icke disponentens gamla överrock, sliten men solid och ägnad skärgården, ty den fanns i skansen, utan hansnya, elegant sidenfodrade, köpt i London, beställd hos kung Georgs privatskräddare.

När vi kommit upp på däck och disponenten behövde sin överrock, var den borta. Vi anade sammanhanget. Och när vi fått fram våra kikare, sågo vi Vågman ro in i sundet, iklädd det mondäna plagget. Man kan icke säga, att det passade honom. Han såg nästan makaber ut, där han rodde. Hans trasiga skor stucko fram under paletån och han hade vikt upp ärmarna en aln för att kunna sköta årorna.

Vilken annan som helst än disponenten skulle ha rättat misstaget, men jag började ju denna historia med att säga att han är glad och god. Vågman skulle icke ha förstått ett ombyte. Ett sådant hade gjort honom till skeptiker.

*

Men i dag, säger och skriver den 10 november, uppenbarade sig Janne Vågman vid Slussen i Stockholm åtföljd av änkan på Lillskär. Hans kläder voro förstklassiga, fast de voro sydda av skräddaren på Örholma, och änkan på Lillskär hade en splitter ny sidenklänning, sydd av sömmerskan på samma ö. Materialet till dessa ekiperingar hade hämtats ur disponentens överrock. Och Janne försäkrar att han har kläder för sitt återstående liv, flera kostymer — helgdagskostymer, vill säga. Och änkans sidenklänning räcker säkert hela hennes liv, om hon inte passar på att bli högfärdsgalen, ty hur fruntimmer kan sluta vet man aldrig.

LITTERATUR.

Jag hälsade på min gamle vän brukspatronen, som jag icke sett på många år. Han njöt sitt otium cum dignitate men hade tråkigt.

— Jag duger inte längre, min gosse, jag är för gammal. Och det äcklar mig att se, hur den nya tiden ställer om med allt som vi gamla lagar i ordning så bra. Jag sitter hela dagarna i gungstolen och röker och snurrar tummar och tittar i taket, jag som gnodde omkring överallt som en tätting förr i världen.

— Läser inte farbror?

— Läsa! Jag har tammefan inte sett i en bok på trettio år. Då läste jag Wilhelm von Braun. Det var en karl det, och inte en sån där förbannat mjäkig smulgråt som det nya släktet. Finns det nån som skriver nånting nuförtiden?

— Jojomensan. Lassvis! Farbror borde skicka efter litet böcker då och då. Läsning förhastar tiden.

— Jag förstår mej inte på böcker. Men du kan ju säja till i bokhandeln i stan, när du passerar, att de skickar några stycken. Du kan ju välja åt mig, du som förstår sånt där.

— Vad vill farbror ha för slags böcker? Ska det vara filosofi eller historia — eller kanske erotik?

— Erotik, ho ho! Jaha, i alla fall hellre det änFilosofi. Historia har jag, jag menar mina gamla skolböcker och de

räcker mitt liv ut, om jag skulle vilja sätta mig på skolbänken igen. Men erotik, ho ho, jaha det kanske inte vore så dumt. Skriver dom erotik nuförtiden?

— Dom skriver knappt något annat.

— Såna rackare! Säj till att bokhandeln skickar mig ett dussin böcker, men det skall vara ordentlig erotik, inte sån där gudsnådlig som dom skrev när jag var ung. Då grät dom en skvätt på var sida innan prästen fick hand om dom.

— Jag skall skicka farbror något av det allra modernaste och i dom böckerna har prästen inte ett dugg att säga till om.

*

Jag lät bokhandeln skicka gubben ett urval av vår modernaste romanlitteratur. Några månader efteråt var jag åter gäst hos min gamle vän.

— Jag har egentligen skickat efter dig för att ge dig en ordentlig avbasning, innan vi börjar middagen, sade han. Hör du, vaffaen var det för skräp du rekvirerade åt mig? Det var ju humbug alltsammans. Jag skickade tillbaka hela surven och frågade om de inte brukade läsa igenom böckerna, innan de sålde dom. För det är väl en handlandes plikt att känna till det han säljer. De svarade att de kunde inte ta tillbaka böckerna för att de var uppskurna och skyllde naturligtvis på dig. Detta med all rätt. Hör du, säg mig nu allvarsamt: Vad menas med alla dessa streck och prickar, som de fyller ut sidorna med? Rätt som det är kommer man till en intressant situation och blirnyfiken förstås, ho ho, och då fortsätter dom lymlarna inte utan skriver tre streck eller en hel rad med streck eller flera rader med streck. Vad fan menas med det?

— Men vill farbror verkligen säga att farbror inte förstår meningen med strecken?! De betyda att läsaren får tänka sig själv resten av situationen.

Brukspatronen slog näven i bordet så att groggglasen hoppade.

— Tänka sig själv! Är du likadan som de andra tokstollarna till författare, så ger jag inte en styver för hela ditt så kallade författarskap! Tänka sig själv? Nej så dra nu innerst! *Ska jag behöva tänka mig själv resten?* Det var det oförskämdaste jag hört i hela mitt långa liv!!! Med sådana bokpriser som nu! När jag betalar för en bok, så ska jag förbanne mig inte behöva tänka mig själv något. Såna latdrögar!! Komma med prickar och streck i stället för klara rena verba! Nej, min käre Albert, du är på dåliga vägar och det är alla dina så kallade kamrater också. Och jag svär heligt att jag aldrig skall ta i en bok mera. Prickar och streck!! Har man någonsin hört något så älvabefängt oförskämt.

Och eldröd i ansiktet av rättmätig vrede tömde patronen sin grogg.

EN BERÄTTELSE FRÅN SÖDERHAVET.

Sjömannen Johan Östergren från Rådmansö i Roslagen hade alltid haft tur både i hamn och på sjön. Han var en glad själ med både mungiga och handklaver och en två liters snusburk i sjökistan, vägrade aldrig för en flicka eller en sup och hade nu klarat tjugu års djupvatten utan att ha förlist mer än två gånger. Om föräldrarna levde, visste han inte, ty han hade aldrig skrivit hem. Men det var hans avsikt att komma och överraska dem med mycket pengar och fina klädestyger och stanna och ta styrman och bli kapten på någon bogserbåt i hemkrokarna.

Detta blev dock aldrig mer än en vacker tanke. Ty Johan Östergren lämnade icke någon hamn utan att vara läns på varenda cent. Ofta kom han halvnaken ombord i sista ögonblicket, men glad som en lärka. Det enda han verkligen brydde sig om var snuset, ty han lagade alltid att snusflaskan var packad till bristningsgränsen. Inte fanns det alltid så bra snus som hemma, men det som fanns fick duga. Ty utan snus var Johan betydligt nedstämd i anseende till tonen.Nu var han fyrtio år gammal, lika ung och lika glad, och var matros på en engelsman, som mest höll till i Stilla havet. Hyggliga kamrater, bra gubbe, varmt och bussigt för jämnan, ty man rörde sig mest i

närheten av linjen och sysslade med kopra. Flickorna där nere på öarna voro solbrända och livade och när Johan tog fram handklaveret, voro de sålda.

Men en natt övergavs Johan av sin tur. Hur det gick till, fick han aldrig riktigt klart för sig, men båten gick under i en fruktansvärd orkan. Ensam av hela besättningen räddade sig Johan i land på en ö mellan Christinas Island och Jarvis Island, således alldeles under ekvatorn. Hur han kom i land, visste han inte. Han bara simmade i kolsvart natt och bränningar, fick tag i en åra, slog sönder knän och armbågar, hasade sig upp och somnade på en sandstrand, ty han var trött intill döden.

Nu kan man ju säga att Johan Östergren fortfarande förföljdes av sin tur, ty han var den enda räddade. Men hans snusburk låg på havets botten och själv hade han klarat sig som han gick och stod, eller rättare låg i kojen, i skjorta, byxor, smärtingskor, sjömanskniv och med snusdosan i fickan, en dosa köpt i Norrtälje och utom plats för snuset även försedd med kniv, spegel och kam, en underbar möbel från Åhlén & Holm.

När Johan kom till medvetande och befann sig räddad till livet, var hans första åtgörande att lägga in en stadig mullbänk av det våta snuset. Därpå började han orientera sig.

Av själva fartyget syntes icke ett spår. Men en del grejor lågo och slogo i strandbränningen, endäckssoffa, några bitar rundhult, ett par tunnor odi ett stycke av en mast med vidhängande tågvirke. Men ute vid ett rev, där tydligen grundstötningen hänt, låg något och guppade i dyningen. Det såg ut som ett hus, det var väl själva bryggan. Och nu såg han, att en del bräder och andra obestämbara föremål voro på väg i land, ty det var pålandsvind.

Skog, låg skog, fanns på ön, men inte en palm, alltså inte något att äta av det slaget som palmer kunna förse hungriga sjömän med. Och det var inte utan att han kände sig liksom lite sugen. Han började känna något som liknade omsorg för morgondagen. Kanske var ön obebodd — — och han frös litet, fast solen sken obarmhärtigt och likgiltigt, men välgörande på hans våta skjorta och byxor. Han hade aldrig läst Robinson Crusoe, bara katekesen och bibliskan och det som förekom i folkskolan på Rådmansö, men av allt detta kom han bara ihåg några bibelspråk, Gustav Vasa, Karl XII och multiplikationstabellen. Han kände sig ganska ruggig till mods.

Alltnog — han fann sig stå inför livets blodiga allvar utan handklaver och mungiga, utan snus och tobak och annan mat. Han hade visserligen under sitt långa sjömansliv hört historier i skansen om folk, som levt av rötter på obebodda öar och folk som ätits upp av kannibaler — fötter och händer skulle vara det bästa — och han påminte sig en historia om en irländare, som blivit kung på en ö, som beboddes av människoätare.

Det enda irländaren hade emot sina underlydande var deras matordning, särskilt vid festmåltiderna. *Fylld missionär* var den finaste rätten. Man dansadelitet först, slog ihjäl missionären, rakade honom och gjorde en grop, vars botten man beklädde med stenar. Så gjorde man upp en eld i gropen, fyllde missionären med bananer och ostron, sydde ihop honom, lade honom i gropen och täckte över honom med glödgad sten. Irländaren måste medge att det blev gott, men så kung han var, passade han på att rymma en natt i en kanot och blev upptagen av pärlfiskare. Allt detta och mera till passerade Johan Östergrens hjärna innan han fullt fattat sin nya situation. Det första han hade att göra var att undersöka om ön var bebodd och vilka möjligheter han hade att klara sig. Ty att brista ut i förtvivlan ligger icke för rospiggar.

Över den låga skogen höjde sig ett berg av ganska blygsamma dimensioner. Detta besteg han och såg att ön var ganska liten. Men vatten fanns — en liten rännil som bildade ett fall mitt i skogen. Det var gott källvatten. Det enda liv han såg var småfåglar i lysande färger. Men mat, frukt? Han hittade ett slags bärbuskar, men de kunde ju vara giftiga. Nej, då var det bättre att vänta tills ebben kom och gå och plocka musslor och allahanda sjödjur. Sådant hade han varit med om. För resten började det riktigt riva innanför svångremmen. Han gick till stranden igen.

Inte visste han så noga var han var heller. Det var flera dagar sedan båten lämnade Honolulu med kurs söder ut. Och jämt i gungan hade han varit hela tiden, ty kamraterna hade lyckats klara en kagge gin in i skansen. Och frivakterna hade bestått av fest med ackompanjemang av Johans mungiga.

*

Nu är det icke min mening att beskriva Johans robinsonad på den lilla atoll där han kastats i land. Fem år — fem år bodde han där och livnärde sig av rötter och de mollusker som myllrade på stranden vid ebbtid. Han hade bärgat en del grejor ur havet under tiden, bräder, vrakspillror, och byggt sig en koja på ett torrt ställe. Men eld hade han inte. Hans försök att göra fnöske och slå eld hade alltid misslyckats.

Hans hår och skägg fick växa och han såg ut som en vilde, gick utan en tråd på kroppen, ty snart började hans kläder visa tecken till undergång. Då lade han resolut bort resterna av kostymen och hängde upp dem på väggen i sin koja. Han blev icke vansinnig och glömde icke att tala, ty han var ju rospigg och hoppet om räddning satt säkert rotat innerst i hans själ. Hans räddning var musiken. Av ett slags bark, som påminde om björknäver, hade han gjort sig ett instrument, sådant som användes på svenska landsbygden av särskilt benådade musikgenier. Man lägger in det i munnen på ett sätt som är de invigdas hemlighet och blåser — jag hade en beväringskamrat, som kunde härma esskornett med detta primitiva glädjeämne.

Och så sjöng han sina roslagsvisor och engelska chants, blev virtuos, ja konstnär. Tuggade sina rötter och slukade sina musslor.

Han blev filosof och började tro att hans sätt att leva var det enda riktiga för honom. Naturligtvis försökte han fiska och hade en flotte av plank, med vilken han gjorde utflykter inom korallrevet. Han hade gjort en rev av en smäcker lina, som han hittat påstranden och beväpnat med krokar av spik, som han slipat och böjt till ändamålsenlig form. Men en viss motvilja mot de svarta trekantiga fenor, som dagligen gjorde sina lovar innanför revet, plus en sällsynt stark självbevarelsdrift kommo honom att hålla sig på områden, där faran var utesluten.

Men jag märker att jag förirrar mig in på detaljernas hala fält. Om jag hade fantasi, skulle jag kunna göra en bättre Robinson än Defoes utan Fredag och utan sentimentalitet på grund av Johan Östergrens berättelse. Gode läsare — tänk er själv fem års ensam nakenhet, visserligen under linjen, men ändå!

*

En natt mot slutet av sin femåriga isolering vaknade Johan Östergren av ett kanonskott. Han rusade upp ur sin lya och såg raketsignaler på havet. Det blåste storm. Och den ökade och ökade. Blixtarna ljungade genom natten — och intet kunde han göra. Ett fartyg höll på att gå under där ute på samma rev, där han en gång förlorat.

När det blev ljust syntes intet av båten. Men i bränningen alldeles nedanför hans koja såg han något ligga och rulla. Det såg ut som en människa och han vadade ut, fick tag i byltet och drog upp det på stranden. Det var en kvinna. Hon såg ut att vara mellan fyrtio och femtio år, linhårig och ganska fet. Han företog sig att rulla henne för att få ut vattnet som hon slukat. Och inom kort började hon visa tecken till liv. En vild glädje grep ljuvt om Johans hjärterötter. Det var dock en människa, fast det var ettfruntimmer. Johan hade glömt att kvinnor funnos på jorden, glömt alla sina äventyr i olika hamnar runt jorden, glömt all maskulinitet. Nu gällde bara att få liv i en medmänniska, en eventuell kamrat i ensligheten, en hushållerska, som kunde gå och plocka musslor och koka kaffe om morgnarna — — - men för fanken, han hade ju varken eld eller kaffe!

Det som nu följer verkar saga och osanning. Men världen är liten, mycket mindre än man vill tro. När Johan äntligen fått liv i henne och hopp om hennes tillfrisknande, slog hon upp ögonen och de voro blåa och mycket matta.

— Var är jag? frågade hon. På svenska. *Svenska.* Tänk det! Hon var den enda överlevande från den sjunkna båten, akterstäderska till professionen. Och så svimmade hon.

Johan Östergren, vilden med alnslångt hår och skägg, filosofen, bar henne till sin koja, lade henne på sin bädd och tog fram sin största dyrgrip, en kagge kaliforniskt vin, som han räddat i land en gång. Många gånger hade han bärgat sprit, men alltid ställt till små fester för sig själv, och förtärt det, sjungit och spelat. Men det kaliforniska vinet var för svagt att njuta av för en gammal djupvattensjöman och lian hade lagt det åt sidan. Nu

kom det väl till pass.

Han hällde några droppar i ett musselskal och lät det komma innanför den räddades läppar. Hon drog en djup suck och vaknade. Nu först blev hon rädd. Johan såg fruktansvärd ut. Hans långa hår och röda skägg, som räckte till midjan, förfärade henne. Kanske även hans nakenhet. Men den måhända i mindre grad, ty hon var ju en mogen kvinna, en akterstäderska.

Med matt stämma berättade hon om sitt öde. Hon var från Grisslehamn, hade tidigt kommit till Amerika, till San Francisco, och så småningom ägnat sig åt havet. Nu hade hon förlist med en amerikansk båt, som var på väg till Japan. Hon hade genomlevat ganska mycket. Men illa hade hon inte mått — överhuvudtaget. Ty hon var ganska fet. Och började känna sig hungrig, ett gott tecken. Men hon hade stoppat några sandwichs i kjolfickan just innan hon hoppade i sjön. Funnos de?

Johan hade löst upp hennes kläder, befriat henne från snörlivet och lämnat endast kalsongerna kvar. Om smörgåsarna funnos, voro de bara gröt. Och det voro de. Kjolen och blusen hade han hängt till torkning ute i solen. I kjolfickan låg en grötliknande blandning av skinka och bröd.

Nu först märkte Johanna — ty hon hette Johanna Vicklund — att hon var naken, och hon slog ned sina ögon och tittade mellan fingrarna på vilden Johan Östergren. Han såg inte illa ut men fasaväckande och samtidigt lockande med sitt primitiva skägg, sitt sten-åldershår och sin kropp, som såg ut i färgen som en gammal fiol och var ett spel av muskler. Dunkla drifter vaknade i Johanna Vicklunds själ trots hennes eländiga tillstånd. Hon började fråga ut Johan Östergren och han berättade. Om sitt liv som sjöman, om förlisningen och sin ensamhet under fem långa år. Ty fem år måste det ha varit. Han hade huggit in dagar först ett par år i en sten, men så småningom hade han givit fan i det. Och sedan hade han bara räknat regntiderna. För resten visste han årtalet, då han förlist.

Ja, Johanna Vicklund visste ju årtalet nu, så detstämde. Fem långa år! Att Johan hade kunnat klara sig! Men si rospiggar, det är folk, det!

Men nu skulle de ha något att äta. Och Johan gick ned till stranden och kom tillbaka med mat, som alls inte gick i Johanna Vicklund. Utan han måste gräva ur hennes kjolficka gröten av skinka och bröd. Men när ebben kom skulle hon få ostron, nära på så bra som blue points, och dem kände hon till från Amerika.

Hon hämtade sig snart. Johan hade torkat kjolen och blusen. Kalsongerna fick torka på kroppen. Hon var litet matt — undra på det efter allt det hon genomlevat! Hon hade i sista stund fått tag i korkbältet, som låg under hennes koj, men varit dum nog att lösa upp knutarna så snart hon kände botten. Så kom en grov bränning och slängde omkull henne. Men si fruntimmer! Hon medgav det själv.

Ja, det var en underbar dag för dem båda. Johan talade som en turbin, ty han måste häva ur sig allt — tycker nån det! Och Johanna talade om sig själv. De hade gemensamma bekanta från Arholma och Väddön, och när allt kom omkring hade de nog dansat tillsammans i barndomen. Och vad åldern beträffar, voro de ju jämspelta. Livet är underligt, särskilt för sjöfolk.

— Om jag hade en sax, skulle jag klippa dej i ’åre, sade Johanna. Å i skägge mä för rexten. Have you got a pair of scissors? No! Å så skulle jag sy dej ett par byxor av min kjol. För du sir inte ut som en människa! Men åjojoj! Hur ska vi komma härifrån?!

Och så kom gråten.

Det blev kväll. Johan Östergren hade lagat i ordning en supé av rötter och musslor och tagit fram sinkaliforniska vinkagge. De sutto tillsammans blickande ut över havet, där solen just gjorde sig i ordning att sjunka. Och Johanna Vicklund blev rörd. Hon glömde situationen, kände bara tacksamhet mot Johan, som räddat henne från en säker död, och hon ville belöna honom på något sätt, visa, att hon verkligen satte värde på hans skarpa tag ute i bränningen, då han drog henne i land. Hon hade tagit på sig det torkade snörlivet och snurrat ihop håret baktill i nacken.

Hon tänkte: »Tänk om jag skulle ge honom en kyss!»

Och hon kom ihåg skärgårdsnätter med dans på logar och dunkelröda kyssar i hö eller under månens skära, när nattviolers doft gick genom båda näsborrarna och rakt in i hjärnan och man blev galen och matt och ljuvligt sorgsen.Hon lutade sin feta akterstäderskekropp närmare vilden Johan Östergren och tänkte ännu en gång: »Ska jag ge honom en kyss?»

Johan syntes oberörd, där han satt ocli tuggade på en kalé-kalérot och spottade röd saliv.

Johannas känslor blevo henne övermäktiga och hon viskade — medan hennes barm ville spränga snörlivet: — Johan, i kväll vill jag ge dig något som du icke har fått på fem år!

Då vaknade Johan ur sina tankar och ett vansinnigt hopp glödde i pupillerna. Han sade:

— Har du snus???

SKYTTE.

Så länge jag minns tillbaka har jag tyckt om skytte, först med pilbåge, sedan med slangbåge och sist med gevär. Med slangbåge nådde jag verkligen en viss färdighet. Skjutning med gevär har jag aldrig lyckats bringa upp till mästerskap, ty jag började för sent. Min far hade nämligen en gång vid skjutning fått en knallhattsskärva i ögat och ville skydda mig för liknande olyckor. Därför fick jag icke jaga förrän jag blivit student. Men på gymnasium sköto vi naturligtvis med remingtongevär på en skjutbana, dock alldeles för sällan, ty skytterörelsen låg ännu i sin linda, om den ens kan sägas ha börjat.

Jag hade tänkt mig att beväringstiden skulle göra mig till en mästerskytt. Men därav blev intet. Jag sköt icke ett enda skott under de fyrtiofem dagar jag på Hultsfreds slätt lärde mig försvara fosterlandet. Jag minns, vad vår korpral sade åt oss så kalladeherrbeväringar, då vårt kompani första gången skulle övas i målskjutning:

— Detta härna har I lärt er i skolen, så I behöver inte va mä! Gå å lägg er dännebörte i backen!

Vi gingo mangrant och lade oss »dännebörte», vinkade till oss korpralen, skickade honom efter öl och porter på *mathämteriet* (marketenteriet) och tillbragte förmiddagen i sus och dus, iakttagna och tolererade av kaptener och löjtnanter med stora magar och odugliga till fälttjänst, ja avundade av dem. Men överstens son var vår kamrat, vilket i någon mån förklarar toleransen.

Så småningom började jag jaga med en mynningsladdare av sådan farlighet, att jag ännu förvånar mig över att jag är vid liv. Alla dessa smådelar skallrade hemskt, när jag i mordisk yra skakade vapnet. Pipan var surrad vid stocken med mässingstråd och hanen vickade hotfullt när jag lade an.

På den tiden fanns mycket hare och fågel i minhemtrakt och jag tilläts stundom att följa med en bonde, som var verklig jägare, på hans jakter. Men jag kan icke påstå att jag lärde mig så mycket jakt i hans sällskap, ty det dröjde vanligtvis icke länge innan vi skildes åt i skogen. En gång ställde han mig på ett harpass. Haren kom och jag överfölls av en skytteskälva som om jag suttit inne i en gammaldags kaffebrännare. Naturligtvis sköt jag bom och sökte efteråt förklara bort bommen genom någon historia, där min fantasi egentligen hade bort fira triumfer. Men med kallt hån bevisade bonden att felet var mitt och icke harens. Sedan har jag aldrig försökt komma med jägarhistorier eller lögner om jakter. Ty för att lyckas med detta slags lögner måste man besitta verklig sakkunskap om jakt.

Men bonden, som var en skinnstrumpa av Guds nåde, lärde mig att hitta i skogen och att reda mig själv i kritiska situationer. De nätter jag tillbragt med honom i kolarkojor eller lador och avlyssnat hans historier, ha satt prägel på mitt liv.

Det jag vet om jakt har jag lärt av Bruno Liljefors och jag känner ingen bättre lärare. För en människoålder sedan började vi jaga i skärgården och få jakter ha väl sådant behag som jakt på sjöfågel. Varje medlem av vårt skyttelag skall alltid bevara våra gemensamma vårar och höstar i tacksamt minne, bland min mannaålders vackraste.

Detta har kanske icke direkt att göra med begreppet skytte, men för mig personligen är jakt och skytte detsamma. Skjutskicklighet kan läras och bibehållas endast genom allvarlig övning. Jag minns att jag en sommar sköt fyratusen skott med enHuskvarnastudsare och nådde en avsevärd säkerhet. Men sommaren därpå fann jag att min ekonomi icke tillät mig fortsätta till verkligt mästerskap, ty vintermånaderna i staden vid skriv- och ritbordet hade tagit bort en stor del av den naiva fräckhet, med vilken jag året förut kommit till verkligt vackra resultat.

När jag flyttat ut till Grisslehamn, florerade där knip-, alfågel- och ejderskyttet i hög grad. Men bönderna hade dåliga gevär, uteslutande mynningsladdare av livsfarlig beskaffenhet. Och satt en bonde i en bra skåre och det kom fågel, befann han sig i en för jägare olidlig situation, medan han stötte ned bitar av Norrtälje Tidning som förladdning. Jag minns en gammal gubbe, som beskrev sina lidanden en sådan morgon. Först kom ett par ejdrar. Han väntade på skärkarlars maner tills de kommo i linje och klämde till. Båda dogo på fläcken. Men medan han laddade om, kom ett band ejder, minst hundra stycken ljög han tydligen — och fällde för hans vättar. De lyfte innan han hunnit få ner förladdningen.

— Jag grät och svor och stötte med laddstaken! Och att si så mycke kött i sjön — det blev för mycket för mig, så att jag började kräkas. Och innan jag blev färdig med bössan, voro de långt norr över.

Jag hade sålt en tavla och reste in till Stockholm för att lyfta mitt grova honorar. Jag gick in i Huskvarnaaffären och köpte fem stycken bakladdare, vilka jag skänkte åt de värdigaste Grisslehamnsjägarna. Naturligtvis gjorde jag en dumhet, ty man skall icke skänka sådana ting utan att sätta sig in i konsekvenserna. Det dröjde inte länge, förrän de ville hapatroner också till skänks, men på detta slags välgörenhet tröttnade jag snart.

Jag satt en morgon i en skåre och väntade att knipor skulle fälla för mina vättar. Stränderna utåt havet voro garnerade med skyttar. Ett stycke från mig satt en av dem som jag begåvat med gevär.

Plötsligt hörde jag det välbekanta, fascinerande ljudet av svanar över mig. Jag satt stilla och längtade att få beundra deras vackra flykt. Morgonen var vacker och kall, solen hade nyss stigit upp, sjön varmörkblå, blåsten lagom med vackra blanka stråk bakom kobbarna.

Svanarna fällde framför min granne. De voro förbjudna och jag hoppades att han skulle låta bli att skjuta. Det såg så ut. De lågo mycket nära hans vättar och jag antog i min barnslighet, att han beundrade deras skönhet.

Men plötsligt small det. Svanarna började springa på vattnet och lyfte så småningom. Men en av dem flög litet konstigt.

När vi efter slutad jakt träffades för att gå hem med vår börda av knipor, frågade jag kamraten, varför han skjutit och varför han dröjt så länge med att skjuta.

Jo, han hade legat och väntat på att få dem i linje för att ta dem båda i ett skott. Patronerna ä dyra — — —

Jag nedkallade himlens förbannelse över hans huvud, men han förstod mig icke.

Dagen efter hittades den ena svanen fastfrusen och död i blåisen i mynningen av Väddöviken. Skytten kom med halva svanen hem till mig och sade att han unnade mig en stek, därför att jag på sätt och vis varit med om jakten. Detta var min sista jaktdag i Grisslehamn. Han fick behålla hela sin svan, och att göra sak av tjuvjakten skulle ha omöjliggjort min existens i trakten. Men jag lärde mig mycket av rospiggarnas psyke under denna lilla konflikt.

*

Den äldste av dem, som fingo bössor av mig, var väl närmare nittio år då han dog. Och omkring sin bössa hade han spunnit legender.Det fanns ingen bättre bössa i hela Roslagen. Så snart han siktade på liv, träffade hjärthaglen där de skulle, och djuret dog knall och fall. Jag hade visserligen sökt övertyga gubben och själv visat honom med exempel, då vi voro ute och sköto unggrisslor, att svenska sexan var bäst därvidlag. Men han påstod att det slaget fågel var särskilt hårdskjutet och han stöpte veritabla varghagel på gammaldags maner. Jag äger ännu hans stöpform. Jag hade visat honom att man kunde skjuta ejder och skrak med samma sexa på nära håll eller åtminstone använda engelska fyran, men han log åt mig och brukade fortfarande sina snärpor.

När han dött och det blev auktion efter honom, strömmade jägare dit från hela skärgården för att söka förvärva den underbara bössan. När den ropades upp, var jag också med av intresse för fallet, ty jag ville konstatera, hur långt skärgårdsborna kunde gå i att överbjuda varandra i fråga om ett gevär, som jag själv köpt för en summa som icke översteg fyrtio kronor. Ty om en auktion skötes ordentligt och utroparen är en kvick och förslagen man med gott munläder, bli rospiggarna som förtrollade och deras köplust växer i det oändliga. Det blir en tävlan, förståndet sviker, särskilt om stärbhuset bjuder på förtäring, och man tävlar med varandra till bristningsgränsen.

— Här har vi en bössa, sade utroparen, och vi säger väl tio kronor som första bud. Tio kronor! Tio kronor. Elva sa någon, elva kronor! Kom ihåg att med den här bössan har liket skjutit fågel och hare och räv och älg och den ska vara den styvaste bössa mellan Öregrund och Norrtälje. Femton kronor, d'ä rätt, Petterson, elva å femti, tolv kronor, öka på, gubbar,den som får den här bössan, har alltid kött i huset, femton kronor, femton å femti, många bud, sexton var det, sexton å femti, tjugu kronor jämnt, var det inte två som sa tjugu, tjuguen, rätt så, tjugufem kronor, ja du har ju fått ärva, du Vesterbom, tjugusex kronor, tretti jämnt, tretti jämnt, trettien, vill du titta i bössan, tror du inte att hon är ihålig, akta dej att det inte ligger ett gammalt skott i'na, trettiotvå kronor, många bud — — —

— Hör nu folk, sade skolläraren, som också var jägare, nog vore det rättvist för exempel, om man finge provskjuta denna här bössan, för exempel, efter den nu skall vara så märkvärdig.

— Gärna för mig, sade utroparen, bara ni inte skjuter på mig. Men raska på, för auktionen ska ha sin gång.

— Hör nu skollärarn, sade likets son, som var sjöman och fått permission från skutan för att vara med om auktionen — jag har patroner och jag vet, vad bössan duger till. Kom med, så går vi ut på ängen! Och alla andra spekulanter går med — all right! Si det är det märkvärdiga med den här bössan, att den skjuter igenom vad som helst. Farsgubben orkade aldrig bära hem all fågel han sköt med en gång utan måste knoga hem den i flera vändor. Men först ska vi ta oss en dragnagel! Välkomna in i stugan, där finns krus med starkt i!

Skolläraren sade icke nej, det såg man på hans nos, och ingen rospigg har väl vägrat i vändningen för en sup för resten. När fägningen var överstökad, tågade jägarna ut på ängen.

— Här ha vi en sten, sade arvtagaren. Och jagsäger bara det, att jag vill slå vad med skollärarn, att om han lägger hatten bakom stenen och skjuter, så ska de tre hjärthaglen sitta i hattkullen, fast stenen är emellan. Ska vi slå vad?

— Slå vad gör jag inte, försäkrade skollärarn, men det Österman säger, strider mot naturläran.

— Vill skollärarn riskera sin hatt?

— Jaha, om jag så ägde tio hattar!

— Ta hit hatten!

Och skollärarn lämnade hatten till Österman, som högtidligt satte den ovanpå sin egen mössa.

— Nu, folk, ska ni få si! Vet ni hur långt ett vanligt harhåll är? Jaha, tretti eller fyrti steg! Men jag känner till farsgubbens bössa och jag svär och bedyrar, att på hundrafemti steg skall skollärarn sätta hjärthaglena i hatten fast den ligger bakom stenen — om han kan sikta rätt förståss!

Skollärarn skrattade överlägset. Lite dragen var han väl också.

— Alltså mäter vi opp hundrafemti steg, följ med nu, folk!

De hundrafemtio stegen mättes upp.

— Nu går jag och lägger hatten bakom stenen och sen skjuter skollärarn! Men håll rätt på stenen!

Och Österman stegade i väg med skollärarns hatt.

Men den rackarns Österman hade en fyratumsspik i fickan, och under sin vandring fram till stenen stack han tre hål med spiken i skollärarns fina hatt, som var köpt i Norrtälje och hade kostat åtta kronor. Ty den var av äkta velur.

Sedan sköt skollärarn efter att ha tagit noga sikte på stenen. Och si! De tre hjärthaglen hade träffat,Allt folket förvånade sig över bössans egenskaper och skyttarna återvände till auktionen. Men den mest förvånade var skollärarn. Han måste gå in i stugan och få en kaffegök till, ty detta var ju ett verkligt under, nästan överträffande de bibliska.

När bössan sedan ropades ut, blev skollärarn den segrande genom ett anbud på hundratrettiosex kronor. Men några under har han aldrig gjort med det geväret, fast han påstods vara styv skytt.

Dock icke så styv som den bekante jägmästaren och skriftställaren, som efter en ejderjakt vid Hårsten hade mage att skriva om sträcket: »Jag utvalde en vacker guding med vardera pipan.»

Den som säger så är icke jägare och knappast skytt heller. Åtminstone har han icke varit med om ejdersträcket.

DEN DEMORALISERADE PADDAN.

Man skall inte skämma bort någon levande fullvuxen varelse. Var och en måste lära att reda sig själv och all överflödig hjälp föder endast lojhet och lättja.

Under min förstutrappa bodde en stor padda, som brukade komma fram i skymningen för att jaga. Min trappa är av öländsk kalksten och började vittra och spricka. På sidan under vildvinet var en stor sten borta och ur det hålet kom paddan på sina bestämda tider. Jag brukade ta upp henne och sätta henne på mitt bord för att studera henne. Hon var ett synnerligen praktfullt exemplar och blev så småningom van vid mig. Vi kunde sitta länge och stirra på varandra. Hon hade ett sätt att balja med ögonen, som var oemotståndligt. Ganska ofta gav jag henne någon mask eller insekt. Vanligen såg hon likgiltig ut, men då började ögonen lysa och plötsligt, blixtsnabbt, slängde hon ut sin långa tunga och förpassade masken med hjälp av händerna in i det väldiga gapet, under det hon gjorde passionerade rullningar och vindningar med ögonen.

En kväll efter ett dagsregn skulle jag plocka daggmask i min trädgård och på en av gångarna såg jag vid den elektriska lyktans sken min padda. Hon hade fångat ena ändan av en väldig mask och satt stilla med hopknipna läppar och väntade att han skulle släppasitt tag i jorden med andra ändan. Stundom tog hon ett kraftigt tag med händerna, men masken var stark och satt fast spänd som en sträng. Paddan hade tydligen tid att vänta. Men jag hade icke tid, utan drog sakta ut masken åt henne. Antagligen var hennes första tanke att jag var en oblyg konkurrent, men jag ville icke nedsätta människornas anseende i hennes ögon. Hon fick behålla masken och jag valde en annan jaktmark i potatislandet för att icke störa henne.

Jakten blev lyckad. Jag fångade flera hundra maskar och som min rev bara hade tvåhundra krok, var jag ju en rik man.

På hemvägen sökte jag upp min padda och tog henne upp på verandan, lade några stora maskar framför henne och gick in till mitt arbete.

Vi umgingos som vanligt några dagar. Jag hämtade henne och serverade några maskar ur mitt rika förråd.

Men så småningom började hon infinna sig själv och blev till och med påträngande, satt och tjurade väntande på underhåll. En kväll flög det i mig att jag skulle undersöka hur mycket mask hon kunde förtära i en måltid. Jag tog tjugu maskar ur min låda och serverade. Det tog tid, ty paddor måste först betrakta och liksom fascinera sitt byte en stund innan de slänga ut den långa tungan. En hygglig padda skulle ha tackat och gått, men denna satt kvar. Jag flyttade ned henne på gården, men hon kom upp igen. Jag hämtade tio jättemaskar till. De förtärdes med samma intresse. Paddan satt kvar. Hennes mage började svälla och man såg på dess skinn hur de uppslukade djuren sökte orientera sig. Jag hämtade fem nya maskar och de gingo samma väg som de förra. Paddangjorde inte en min att avlägsna sig. Av omtanke för hennes hälsa avbröt jag frosseriet och satte ned henne vid ingången till hennes bostad. Hon satt stilla. Jag flyttade henne ett stycke. Hon satt fortfarande stilla. Jag gick in och arbetade en timme och såg till henne igen. Hon satt i samma ställning. Då förstod jag att hon icke kunde röra sig.

Hon var ett veritabelt matvrak, ett dåligt föredöme för yngre paddor. Men så var också volymen av de förtärda maskarna minst lika stor som hon själv före intagandet av måltiden.

Varje kväll kom paddan upp och tittade snålt efter mask och hon fick för varje gång, fast icke i så oerhörda kvantiteter som vid det stora gästabudet.

Emellertid kommo arbetare som lagade min trappa och jag glömde min gäst.

Men en dag kommo barnen ropande på hjälp. Paddan satt i klämma. Jag sprang ut. Fram ur en springa mellan ett par stenar höll hon på att arbeta sig upp. Springan var icke bredare än en vanlig blyerts är tjock. Minst två timmar höll hon på innan hon pressat igenom sin för dylika företag underbart lämpliga kroppshydda med dess mjuka benbyggnad.

Paddan hade blivit inmurad av reparatörerna och det var ju tur att hon fått inta en så stadig måltid innan hon internerades.

Nu kunde den okunnige tro att paddan skulle ta ett glädjeskutt utför trappan för att börja jaga. Men hon satt kvar och tycktes vänta på sin obligatoriska bespisning. Jag hade icke hjärta att vägra henne föda, ty hon måste ju vara mycket hungrig. Alltså hämtade jag tjugufem feta, vällustigt yppiga daggmaskar och serverade. Detta upprepades någon vecka, menslutligen tröttnade jag uppriktigt sagt på henne och lämnade henne åt sitt öde. Hon fortsatte att besöka mig, men jag gick visslande förbi henne. Jag tyckte mig se en glimt av hat i hennes ögon för var gång jag passerade, men jag förblev obeveklig.

En dag knöt jag en tråd av rött silke omkring hennes ena bakben, ty jag skulle resa till Stockholm på en vecka och det intresserade mig att se om jag vid min återkomst möjligen blev i tillfälle att återse samma exemplar.

När jag kom tillbaka, satt paddan på samma ställe, till ytterlighet avmagrad. Hon hade blivit för lat att jaga själv. Jag hade demoraliserat henne. För att väcka hennes självhävdelseinstinkt tog jag henne och bar henne långt bort, ända bakom ladugården, övertygad att hon där skulle komma på bättre tankar.

Dagen efter gick jag dit för att se om hon fanns kvar. Då rann mödosamt bort genom gräset en stor huggorm med en väldig ansvällning på mitten. Jag slog ihjäl honom och skar upp honom för att flå av det vackra skinnet.

I hans mage låg min padda, redan åtskilligt förvandlad. Det var min, ty hon hade silkesträden om ena bakfoten.

Jag kände mig som en grym sultan, som sänt silkessnöret till en före detta favorit.

STRYK.

Det talas i pressen om aga i skolorna. Principiellt är jag emot brutal bestraffning. Man kommer längre genom användande av logik, när barnen kommit så långt i utveckling att man kan tala med dem. Men dessförinnan är nog något slags dressyr nödvändig. Ett barn kan ganska lätt läras att lyda och inse att något otrevligt händer om det uppträder så eller så. Alltså: Aga kan och bör användas, då man icke på logisk väg kan övertyga vederbörande att deras uppträdande är oriktigt.

Men uppfostrarens kall är svårt och kräver sin man. Jag talar nu om normala människor som älska sina barn eller vilja göra goda medborgare av sina lärjungar. Man måste först övertyga lärjungen att lögn och stöld äro de vidrigaste brott som överhuvudtaget kunna begås. Det är icke svårt att lära ett barn uppriktighet — att se folk rakt in i ögonen — bara man själv är uppriktig och sann och kan kika direkt in i en människas pupiller utan att rodna. Därmed vill jag icke säga att alla som kunna se folk rakt in i ögonen äro fina karaktärer. Det är ohövligt att fixera en människa länge och ofta ser man in i en avgrund av dumhet.

Men när en pojke eller flicka talar med mig ochberättar och ser mig spörjande och glatt in i ögonen och undrar vad denna lustiga farbror skall svara på en fråga, då blir jag glad och vill frambesvärja alla goda makter och mobilisera dem för att pojken eller flickan hela sitt liv framåt skall kunna se folk i ögonen lika frimodigt som i ungdomens vår.

Det är otrevligt med stryk, men stundom kan stryk vara nödvändigt. Det finns lymlar, busfrön, som från sitt hem eller på grund av hemmets obefintlighet behöva dask. Dock tror jag att när en pojke eller flicka blivit *pubes* och fattar sin egenskap av individ, av man eller kvinna, är stryk i högsta grad olämpligt, ty det föder hat. Och vi människor äro icke till för att hata utan för att älska.

Jag hade en informator, som försökte imponera på mig genom att slå mig då jag icke kunde mina läxor. Jag hade en stor vördnad för hans egenskap av gymnasist och tog emot stryk två gånger. Men en dag upptäckte jag att han var *dum*. Och då jag vid uppräknandet av en massa tyska neutra med ljudförändring och slutande på *—er* i pluralis glömde några glosor och icke var tillräckligt mycket papegoja och han glödande av ilska sprang upp från bordet för att slå mig, rann min småländska självmedvetenhet upp som ett vackert källsprång och jag slog hans näsa i blod. Jag lovade honom stryk om han fortsatte i rörelsens riktning. Jag var femton år och (som jag tyckte) en man. Det slagets självkänsla får icke störas hos en yngling.

Men ohederlighet bör betraffas med kroppslig aga. Och jag går så långt att jag tycker att i vissa (otrevliga) fall även vuxna personer böra bestraffas på detsättet, om de begått något rentav ohederligt eller något som är mot naturen.

En man bar sig en gång högst skurkaktigt åt mot mig. Jag var ung och stark och var icke rädd för något i denna världen. Hans handling var så småaktigt lumpen, så idiotiskt egocentrisk att jag (som vill tro alla människor om gott) måste reagera. Och jag telefonerade till honom — ty jag vågade inte träffa honom personligen av rädsla att begå ett mord — och sade: — Kom ihåg, gosse, att närhelst jag träffar dig och varhelst i sällskap, på Rydberg eller Grand Hôtel, slår jag dig på käften, bestraffar dig!

Alla lymlar äro fega och han fann för gott att bosätta sig i en annan stad. Han hade begått ett brott som, om jag velat använda *Lagen*, kunnat rendera honom ett par års internering.

Men om jag hade fått tillfälle att bestraffa honom med stryk, hade jag efteråt kunnat glömma hans brott. Ty jag är icke långsint. Och han kunde ha fortsatt att vara den fina direktör han simulerade.

Ja — stryk kan vara ett utmärkt botemedel. Men det måste utdelas med urskillning. Varje moder vet — eller lär sig — hur hon skall behandla den nyfödde.

Ungefär på samma sätt måste vi behandla folk som icke passa i samhället på grund av missriktad undervisning eller försumlighet i fråga om uppfostran.

Jag hade en lärare som hatade mig — varför är ännu en gåta, ty jag var en ganska hygglig pojke i skolan, om också något originell. Detta förstår jag först nu. Han förföljde mig och försökte driva med mig, men det gick ju icke alls, ty jag hade en medfödd småländsk humor, som översåg både med lärarenoch mig själv. Då han märkte att jag var ett hårt och självständigt material, blev han ännu ilsknare och hämnades genom att nonchalera mig. Under ett helt år fick jag ingen fråga i klassen. Men mina skripta voro felfria och jag begärde *laudatur* i tyska. I den så kallade lilla studentexamen fick jag en *bock*, en ilsket ditsatt diskvalificering. Jag var värd laudatur, ty jag hade under två år icke haft något upptäckbart fel i mina skripta — och det befanns att läraren icke kunde förklara, varför jag fick bocken. Han hade rätt, men han hade skrivit av någon tysk berättelse utan att förstå det rent språkliga i den. Och jag som satte en ära i att kunna tyska, fick på grund av lärarens dumhet bara AB+ i stället för det A jag var värd och arbetat för.

Jag såg rött för ögonen och ville rusa hem i lärarens våning och slå, slå, piska! Tänk er en ung man, bedragen på sin tro på livet och lärarnas sublima rättvisa.

Lyckligtvis gjorde jag ingen affär av saken, särskilt som läraren vid mitt besök hos honom var nära att förgå sig. Han ville rusa på mig. Men jag knöt nävarna och sade något som han skulle minnas ända till sin död.

Nej, var försiktig med aga, stör icke barnens börjande självmedvetenhet.

Men lymlar ska ha stryk. Och lärare, som äro lymlar, böra ha mera stryk!

TIDSFÖRETEELSER.

I Kansas City, Missouri, U. S. A., florerar sedan trettio år tillbaka en institution som kallar sig *Unity School of Christianity* och utger en månadsskrift vid namn *Unity, devoted to Christian healing*. Den är ett slags tidskrift för kristlig läkekonst utan läkare. Botemedlen äro uteslutande böner.

Man skriver bara till redaktionsavdelningen *Silent Unity*, uppgiver namn och adress och vad som plågar en och redaktionen ber för en. Brevhemligheten bevaras strängt. Man bifogar naturligtvis en penningsumma efter råd och lägenhet, ty Silent Unitys utgifter bestridas uteslutande genom frivilliga gåvor.

Prospektet för bönavdelningen har till överskrift:

Besjälade av Sanningens ande.

Redaktionen är glad att kunna hjälpa alla dem som tro på Guds makt och behöver icke träffa dem personligen. *Alla kroppsliga, finansiella, själsliga och andliga svårigheter övervinnas genom kraftig bön*, »ty för Gud är allt möjligt».

»Silent Unity skall bedja för er och undervisa er hur man skall bedja till Fadren i hemlighet, ty Fadrensom ser det i lönndom sker, skall vedergälla er det uppenbarligen.»

Efter prospektet följa två sidor i färg. På den ena står

Läketanke.

20 januari till 20 februari. *I Jesus' av Nazareth namn är jag vorden hulpen.* Och på den andra

Framgångstanke.

20 januari till 20 februari. *I Jesus' av Nazareth namn har jag haft framgång.*

Det gäller att koncentrera sina tankar på dessa texter, om man är sjuk eller har det svårt på annat sätt. Samtidigt står redaktionens bönavdelning i och ber av alla krafter. Men man måste bedja tyst. Genom bönen kommer man till djupare eftertanke och därigenom till djupare tystnad, under vilken man kommer de andliga tingen och dess förborgade krafter närmare.

Efter åtskilliga utläggningar i dessa frågor övergår redaktionen till utdrag ur de många tacksamhetsskri-velser som ingått. Här några prov ur tidskriftens senaste nummer, *Januari 1925*.

Hälsa.

Sulpliur Springs. Tex. — Från den stund ert brev med läketankar för min mor kom har hon stadigt tillfrisknat. Hennes återställande till hälsa var ett Guds under. Hon hade legat till sängs oförmögen att hjälpa sig själv. Några dar efteråt var hon uppe och lagade middag. Vi tacka den himmelske Fadren och er. —

R. R. I.

Pueblo, Colo. — För tre år sedan bad jag er hjälpa oss. Min mor var på dårhus. Läkarna sade att intet hopp fanns. Tack vare Unity och era böner har hon varit ute i två år. —

Mrs F. P.

Urbana, Ohio. — Jag tackar Gud och Unity. Jag har blivit botad för vad läkarna kalla ansiktskräfta. —

L. M.

Chicago, Ill. — För en vecka sedan skrev jag och bad om era förböner. Ungefär samtidigt som ni fick mitt brev, gick den växt i magen, för vars avlägsnande doktorn sade att jag måste opereras, bort av sig själv utan smärta. Doktorn var mycket förvånad.

Mrs T. H. G.

Joilet, Ill. — Avbryt bönerna för min mor(!). När jag skrev, skulle hon in på lasarett, men era bönerhjälpte henne och hon stannade hemma. Hon är uppe nu och sköter sina sysslor. Gud och Unity vare tack.

Mrs O. R.

Framgång.

Pavilion, N. Y. — För någon tid sedan skrev jag till er, emedan jag förlorat min kappsäck. Den återfanns inom tio dagar. Jag innesluter en tacksamhetsgåva.

R. S. C.

Baltimore, Md. — Jag beställde böner för en anställning åt J., som var arbetslös. Inom få timmar efter det mitt brev kom er tillhanda, hade han fått en plats. Hans första avlöningscheck var på större belopp än det utlovade. Även andra fördelar ha vi fått genom er. Vår hälsa är utmärkt och tonen i hemmet idealisk, varför vi tacka Gud.

Mrs J. E. S.

Milano, Italy. — Jag måste skicka er en rad och tacka för er vänliga hjälp. Sedan jag skrev till er debuterade jag utan ersättning i en opera. Nu har jag fått engagemang att sjunga i en ny opera och får avlöning, vilket är mycket märkligt för en nybörjare i Italien. Jag känner att jag har Unity helt och hållet att tacka för min framgång. Jag är tacksam för er hjälp.

K. R. M.

Chicago, Ill. — Min man lyckades ta examen. Vi tacka er för er medverkan. Vi äro mycket tacksamma för all den välsignelse vi ha fått del av genom Unity.

St. John, Mich. –– Jag måste tacka er för era böner för min man. Han har icke varit full sedan den dag jag skrev och bad om er hjälp.

L. W.

Savannah, Ga. — Ni kan sluta med bönerna för min man. Han har blivit botad från sin vana att supa. Jag närsluter en kärleksgåva.

Mrs T. F. O.

Bakersfield, Calif. — Jag skrev och bad om förböner. Förut hade jag bara B plus i aritmetik. Nu har jag E plus i aritmetik. Jag tackar för era böner.

E. E.

Muncie, Jud. — Jag är frisk från hemorrojderna, sluta att bedja för mig. Jag känner, att jag förstår Gud bättre för var dag. Jag har blivit botad genom edra böner. Jag fick eksem på händerna och botade mina händer på en månad genom böner. Jag läste bibeln och bad. Jag bad om regn förra juli månad och det kom rikligt.

Mrs D. A. C.

Springfield, Mo. — För någon tid sedan skrev jag till er om böner för att skydda mina kreatur för vargar. Alla vargarna försvunno. Tack för er vänlighet. Jag närsluter en kärleksgåva.

A. G.

*Det anförda kan vara nog. Och jag tänker mig redaktörerna av Unity i sin redaktionslokal med fötterna på bordet och drickande smuggelvisky för kärleksgåvorna. Undrar just hur mycket svenska pengar som gå till Kansas City, Missouri. Ty vi äro icke alls klokare här hemma. För några dagar sedan innehöll Socialdemokraten en artikel om *Mor Lotta*, den kloka gumman på modet, som stöper över folk och låter dem dricka stöpvattnet, mumlar trollformler och förtjänar pengar. Sjuklingar som icke personligen kunna besöka henne behöva bara skicka henne en strumpa eller skjorta som de burit, så ställer hon diagnos och sänder medicin. Det kommer skjortor och strumpor från Norge, Finland och Amerika till denna undergörerska, vars klienter icke äro endast folk från urskogen utan grevar och friherrinnor och riksdagsmän och skådespelerskor.

Hon bor några kilometer från Sala, där järnvägen Uppsala—Sala skär stora landsvägen. Hon hjälper där ingen läkare kan hjälpa längre.

Vidskepelsen frodas bäst i samhällets högsta och lägsta lager, ty där saknas verklig bildning.

*

Jag undrar om icke till vidskepelse kan räknas att min bok »Moskoviter» numera tas i beslag av de bolschevikiska tulltjänstemännen i Bjeloostrow, gränsstationen, bortom vilken det väldiga Ryssland, frihetslandet med den upplysta regeringen, utbreder sig. Som en erkänsla utnämner jag tavarischtsch Simonovsky, Sovjets legationssekreterare i Stockholm, till medmänniska.

AIDESIMOS AV ALEPPO.

O forna tiders tentamensfester! O Taddis, Gästis, Gillet och Rullan! Våra hjärtan blödde, då Systemet med grova och barbariska händer rev ned all denna härlighet och vi hängde våra harpor i pilträd.

Men ibland ta vi ned dem igen.

Studeranden av Stockholms nation von Trenck skulle ha laudatur i franska för sin licentiat och det förtjänade han efter något års vistelse i Frankrike. För resten höll han på att bli överliggare och fadershjärtat hade lovat honom guld och gröna skogar om han nu äntligen gjorde slag i saken. Han hade nämligen sökt upprätthålla salig Fuktklubbens genom hörsägner fortplantade traditioner i ära. Och häri hade han troget biståtts av sin vän Salenius, som också nu stod i begrepp att avlägga sin licentiat med estetik som huvudämne. De båda kumpanerna hade beslutat att begå och avhålla festen gemensamt, ity att de sista tentamina för båda sammanföllo i anseende till tidpunkten enligt det Gregorianska kalendariet. Båda voro glada av hjärtat, ty de visste att de skulle få sina fina betyg och nu sutto de i von Trencks dubblett och rökte cigarretter till en flaska portvin.

Men alltid måste det finnas någon droppe malört i en glädjebägare. De kunde icke vänta att få någonextra tilldelning av Systemet, ty Salenius hade aldrig ägt någon motbok och von Trenck hade efter ett litet missöde över vilket vi dra en diskret slöja, förlorat sin blygsamma dito på två liter. Var anskaffa nödvändigt konfonium?! Det usla vinet som bara utfyllde kroppskaviteten utan att tillfredsställa, var ett palliaiiv, en dålig *Ersatz*. Det

påminde om historien från sista hungertiden i Berlin: — Ratten? Ja, Ratten hab' ich gegessen und das geht schon, aber *Ersatzratten* sind scheusslich!

Något måste emellertid göras men vad och hur?

Plötsligt knackade det på dörren och in trädde strålande efter en stadig frukost på gröt och mjölk teologen, som bodde vägg i vägg med von Trenck. Det var en stor fet smålänning.

— Nå ska ni inte gå ner till stationen och se på biskopen?

— Biskopen?

— Har ni inte läst tidningen än?

Och teologen drog ur sin överrocksficka sista Uppsala Nya. Han läste högtidligt upp en notis ur den. Till Uppsala skulle just denna förmiddag anlända lians högvördighet biskopen Aidesimos av Aleppo. Den vördnadsvärde och lärde åldringen skulle på Carolina ta del av dess bekanta samling esseiska handskrifter och samtidigt kasta ett getöga på Codex argenteus. I anseende till ärkebiskopens bortavaro på utländsk resa skulle den celebre främlingen ta in på Stadshotellet.

— Nå följer ni med? frågade teologen.

I detsamma smällde det till i von Trencks hjärna och en idé, en djärv och lysande, föddes.— Naturligtvis följer vi med! Det kan ju vara lustigt att kika på en sån där exotisk figur!

Vid stationen hade en massa folk som vanligt vid dylika tillfällen samlats för att taga underdjuret i okularbesiktning. Tåget kom och Hans Venerabilitet steg ur sin förstaklasskupé åtföljd av ett par svartklädda och allvarliga herrar. Han var en gammal man med långt vitt hår svallande under sin höga svarta huvudbonad och iklädd en lång fotsid kåpa eller vad man skall kalla det. Ett gyllene kors blänkte på hans bröst. Journalister störtade fram men avvisades. Hans högvördighet var trött efter resan och måste vila. Intervjuerna fingo uppskjutas till följande dag.

Folkmassan skingrades, biskopen och hans uppvaktning stego upp i en bil, von Trenck tog ett hastigt avsked av teologen och avlägsnade sig skyndsamt med Salenius. De döko in på Rullan för att dricka en vermut, en blixtsnabb, ty idén, som tillfället avlat i von Trencks livligt fungerande hjärna, måste materialiseras ögonblickligen. Några sekunder voro tillräckliga att sätta Salenius in i situationen. Efter några försök att slå en glädjevolt omfamnade Salenius von Trenck och störtade till telefonen, där han beställde en landå med hyrkuskverkets förnämligaste fullblod att inom de närmaste sekunderna avhämta beställaren med sällskap utanför Rullan.

Det energiska verket gjorde sitt bästa och inom några minuter rullade de båda tentanderna i väg till Stadshotellet.

Salenius stannade i landån, von Trenck gick in och begärde hos portieren hans högvördighets rumsnummer. Aidesimos av Aleppo.

— Biskopen skulle vila en stund.

— Omöjligt, jag måste träffa honom. Jag skall vara hans ciceron en stund. Det är överenskommet!

— Var så god, kandidaten!

von Trenck rusade in i hissen, åkte upp — vad hissen gick olidligt långsamt! — och knackade på biskopens rum. Intet svar! Men ur rummet bredvid dök en svart figur ut — en av högvördighetens följeslagare.

På sin elegantaste franska — och den var verkligen elegant — framförde von Trenck sitt ärende. Hans högvördighet hade icke anmält sin ankomst hos stadens myndigheter. Det behövdes bara en liten formalitet, men denna krävde hans högvördighets personliga inställelse, von Trenck hoppades att hans högvördighet ännu icke gått till vila. Det hela skulle ta bara några minuters tid, nere på gatan stod stadens elegantaste åkdon till hans disposition.

Den svarte dök in i biskopens rum och bad om någon sekund von Trenck stiga in. Biskopen hade ännu ej börjat befria sig från sitt jordiska ytterhölje.

Efter en elegant reverens satte von Trenck biskopen in i situationen och hans högvördighet, som ju var van vid de odrägliga passviseringarna och trakasserierna i Levanten, där myndigheterna i varje småstad, varje by gjorde svårigheter för den resande, förstod genast och var beredd att följa. Han var tacksam och glad att allt skulle avlöpa så enkelt och smärtfritt som von Trenck utlovade.

Man installerade sig i hissen och åkte ned. Vid landån stod Salenius och presenterades som notarie i passbyrån. Kusken var redan instruerad. Man kördegata upp och gata ned. von Trenck konverserade hans högvördighet och utvecklade en älskvärdhet som skulle bli ett minne för livet för den vördnadsvärde gamle. Han visade, demonstrerade, intresserade — och slutligen stannade landån framför Stockholmssystemets hus.

Ty i Salenii plånbok vilade en anhållan om åtta liters spritutdelning på en systemblankett, som bara behövde hans högvördighet, biskop Aidesimos’ av Aleppo underskrift för att ögonblickligen bifallas, Salenius halade fram blanketten, nyss förvärvad på Rullan, ur sin ficka och von Trenck överlämnade med en elegant gest sin reservoarpenna. Hans högvördighet behövde endast skriva sitt namn där — *där*, ja just där — med alla titlar etc. Och det hela skulle vara klart. Han skulle icke en gång behöva lämna landån. Hjärtligt och tacksamt leende skrev biskopen sitt namn med civiliserade typer och titlarna på franska. Salenius rusade in på lokalen och lämnade fram papperet.

— Mitt namn är Salenius, värmlänning, och här ute i en landå befinner sig hans högvördighet biskopen av Aleppo, som skall undersöka en del saker på Carolina. Jag är hans hjälpreda under vistelsen här och han behöver litet varor. Jaha, ni vet väl att biskopen kom hit med extratåget. Nå, så mycket bättre. Ni kan se själva, landån står här utanför.

Vederbörande tjänsteman synade papperet, som ju var alldeles i sin ordning.

Salenius darrade av oro.

— Men åtta liter! Det var mycket, det, till och med för en biskop. Det var ganska egendomligt...— Han ser ut att vara sjuk — högg Salenius till. Det är kanske därför — eller han skall väl ha någon tillställning för teologiska fakulteten och bibliotekstjänstemännen...

Systemmannen gick till fönstret och betraktade den ärevördige. Det var inte utan att han imponerades av den exotiskt kyrkliga skruden, guldkorset och de vita silverklockorna. Däremot imponerades han icke av von Trenck, som han kände, och som ivrigt gestikulerande underhöll gästen.

— Kandidat von Trenck, som talar franska som en infödd, är tolk åt hans högvördighet, förklarade Salenius.

— Jaha, naturligtvis får en sådan gäst, vad han vill ha, fast åtta liter är ju mycket. Vart skall det skickas?

— Avhämtas från Stadshotellet, sade Salenius och en tyngd föll från hans bröst för att efterträdas av en glädje som hotade att spränga det.

Salenius rusade ut, ropade »klart» och hoppade upp i landån.

von Trenck förklarade för biskopen att allt var klart. Tydligen föll en tyngd även från den gamles bröst, ty hans tacksägelser voro översvallande. Ekipaget satte sig i rörelse och efter en stund låg biskopen mellan lakan i sin bekväma säng på Gästis. Ute i korridoren uppförde von Trenck och Salenius en satyrisk dans.

*

När biskop Aidesimos av Aleppo efter ett par dagar återvänt till Stockholm, tillfrågades han där av någon prelat, hur hans besök i Uppsala avlupit. Om han blivit nog älskvärt bemött etc.— Jo, utomordentligt! Och särskilt lätt gick det med passviseringen tack vare godhet och tillmötesgående av en ung tjänsteman vid passbyrån...

— Passbyrå? I Uppsala? Nej, det måste vara något misstag. Inte behövde Ers högvördighet pass i Uppsala!

Men ur sin taskbok drog den högvördige Aidesimos av Aleppo ut ett kvitto på betalning erlagd för åtta liter alkohol, ett kvitto som en morgon låg på hans nattduksbord. Biskopen gömde alla documenta från sin resa till den höga Norden.

Man vet icke om han upplystes om det sätt varpå hans namn och ställning exploaterats. Men man vet att på den underbara och ännu i minne varande hippa, där von Trenck och Salenius voro värdar, de innerligaste och i taklyftande jubel utmynnande hurraropen, drunknande i skratt och vulkaniska utbrott av dittills oanad extas, gällde farbror Aidesimos av Aleppo.

AGNARNA OCH VETET

FÖRETAL

När jag satte mig vid skrivbordet för att utgrubbla ett passande namn på den här boken rann det i mitt minne att min kamrat Fredrik Böök en gång i en kritisk essay sade att jag blandat mycket agnar i mitt vete. Han har alldeles rätt. Och samtidigt gav han mig en boktitel.

Men anses det icke numera att agnarna innehålla vitaminer, alldeles nödvändiga för en sund matsmältning?

I varje fall kan jag icke sålla mer än jag gör på omslagsteckningen. God jul!

Läsarens förbundne

Albert Engström.

DJINGIS-KAN.

Plötsligt — mitt i natten — vaknar ett minne från min barndom. Jag har för länge sedan släckt lampan och ligger och smider ränker. Men nu måste jag stiga upp och sätta mig vid skrivbordet.

På en av de högsta punkterna i småländska höglandet låg en gård, som jag alltid skall minnas, därför att jag fick klättra i körsbärsträden där och störta mig in i krusbärsbuskarna. Den låg på en bergklint, högt över all nejden omkring. De blåa skogarna darrade i soldiset, linjerna böljade, och en och annan vit kyrka blänkte till i det obeskrivliga landskapet. Djupt nedanför gården låg en sjö, en liten fjällsjö utan tillopp, men en bäck sökte sig ut därifrån genom en smal skreva med lodräta väggar klädda med drypande mossa. Och bakom gården låg en underlig mosse med martallar och dvärgbjörk, tranbär, odon och getpors.

Sjöns namn var Ägirsgöl, stundom förvanskat till Egersjö. Där hade bonden ett skepp, ty så kallades i min barndom alla ekor i norra Småland. Från den båten ljustrade han ål och fångade kräftor. Han var icke obekant med tekniken för tjäderskytte med bloss och han hade skjutit de två sista vargarna, som gjorde trakten osäker. Nu började han bli gammal.

Ingen dräng hade han, men två åldrande pigor. Hans hustru låg till sängs sedan tjugu år. Hon var lam utom i armarna och munnen. Man berättade att hon i sin ungdom haft något att skaffa med gamle baron, som besatt traktens enda herrgård. Denna förbindelse hade gjort henne högfärdig och sannerligen vilade det icke ett visst friherrligt skimmer över henne, där hon låg i kammaren, ren och fin och vit och något fet.

Man sade, att det egentligen var hon, som skötte gården och detta med järnhand. Stundom när det var sommar och vädret var vackert, lät hon sig bäras ut på tunet och sattes i en gammal gungstol med ett bord bredvid sig. På det bordet hade hon Arndts *Andliga skattkammare, Fäderneslandet*, en snusdosa och en skål havresoppa. Det kunde hända, att jag på mina strövtåg med enbåge och farliga sylpilar kom in på gården, helst i körsbärstiden.

Och hon uppmanade mig att klättra och äta, bara jag inte bröt sönder grenar.

Ibland såg jag bonden, hennes man. Vanligen kom han med bössa och väska. Men jag hörde dem aldrig tala med varandra. Barn hade de, men de voro alla i Amerika. Man påstod att de voro mormoner, något förfärligt mystiskt och lockande skräckfullt för min unga hjärna.

Hon kunde väl vara omkring sjuttio år. Hon hade inga tänder utan hällde in maten någonstans mellan hakan och näsan. Levde mest av havresoppa och kaffe, om det kunde kallas kaffe, ty det bestod av korn och cikoria. Men det var gott och doftade så, att jag än kan påminna mig dess bouquet — — —

Vid den tiden gick en våg av religiositet genomängden. Människorna blevo metodister och sjöngo Sankeys sånger och kommo i en extas som mycket liknade lapparnas *liikutuksia*. Och en läsarpräst uppträdde och förkunnade ordet. Han var en välgödd vacker man med svart hår och amerikanskt helskägg, som blänkte av flott, ty han fick de fetaste bitarna av slakten, drack grädde och åt talg och predikade blundande och sjöng bedårande melodier. Han åstadkom en verklig väckelse i församlingen och statskyrkan måste maka åt sig, ty dess representant i socknen var en förfallen individ, som drack Eau de Cologne litervis. Två gånger i veckan reste han in till stan och hämtade ett halvt dussin flaskor och steg raglande av tåget. Och ändå blev han icke avsatt. Han var en intelligent man, men förfallen. Jag skall aldrig glömma den gången jag frågade honom om en dansk psalm, den vackraste jag vet, som började:

»Det er saa dejligt at fölges ad for to, der gerne vil sammen være.»

Jag ville ha reda på fortsättningen och han svarade: Jag kommer bara ihåg *en* dansk psalm, min lille gosse, och den är:

»Jeg vil ha öl, jag vil ha öl, jeg vil ha gamle Carlsbergs öl!»

Min far, en gammaldags luteran, körde ut prästen.

Emellertid blev gumman i Ägirsgöl metodist och hos henne höll läsarprästen till, ty där fick han mat, fet mat och kaffe! Han satt vid hennes säng, och strök henne över händerna och talade med sin lockande ochsonora stämma. Hennes man höll sig alltmera borta med bössan och började slarva med jordbruket.

Men en vacker dag hände något högst sensationellt. Läsarprästen hade gjort en dumhet. En flicka i kyrkbyn hade kommit i olycka för hans skull, och han fick en kväll fruktansvärt mycket stryk av några pojkar. Han samlade ihop resterna av sin syndiga kropp, satte den i en tredjeklasskupé och försvann från trakten för alltid.

Mor Britt-Majas — jag har ju glömt säga vad hon hette — desillusion blev förfärlig. Hon slängde både Arndt och Sankeys sånger och började bli elak. Till slut behärskade hon icke endast gårdsbruket utan hela socknen. Hon låg där lam och eländig men med spelande ögon i sängen och hade reda på allt, som hände i församlingen, särskilt då det gällde kärlek och giftermål. Hon låg där som en ond spindel och spann och fångade.

Och nu kommer en ny människa in i min berättelse: Stolpa-Johanna. Hon var av tattarsläkt och lierad med den liga av kyrktjuvar, som på 40- och 50-talet berövade de nordsmåländska templen deras silver. Hennes släktingar voro nu döda, de flesta i fängelset. Hon bodde i ett litet ödetorp mitt i skogen och levde på tiggeri och trolleri. Hon spådde i kaffe, botade grisar, läkte sår med snus och spindelväv och ordinerade svavelstickor åt flickor, som — — — hon lade ut korten för kärlekskranka pigor och kom dem att darra av lycka, hon var *barnmoderska* och kunde stämma blod. Hon var en liten mörkbrun människa med kolsvart hår och ett ansikte som bestod av rynkor, i vilkas djup smutsen låg åldrig och säker!

Hon började hemsöka mor Britt-Maja och var välkommen. Ty Stolpa-Johanna for som ett torrt skinn runt socknen och visste allt. Där satt hon vid Britt-Majas säng och drack kaffe och berättade om den eller den pojken, som ville åt den eller den flickan och där var pengar och där fanns inte pengar och den hade gjort det eller det och skulle akta sig. Där hade det varit sänglag och där skulle det bli, där hade det stulits, där hade bonden blivit lurad

på skog av engelsmännen, som byggde järnvägen, där hade någon stulit ved, där hade en annan köpt arsenik av en knalle och det förstod man ju, vad den skulle användas till. Och den stora händelsen! Prästens bror skötte prästgårdens jordbruk. En vacker dag hängde han sig i lagårn. Och kort efteråt gifte prästen sig med svägerskan. Det var en fin historia. Och dess detaljer kände Stolpa-Johanna bättre än någon annan.

Det händer mycket i avlägsna skogstrakter. Lidelserna flamma högre där än i städerna. Det blir något instängt, som exploderar, vansinniga passioner, dunkla och underjordiska drifter. Och mor Britt-Majas gård blev en skvallercentral. Skvallret smög sig ut från gården på de smala stigarna, trängde sig in i byarna och förgiftade dem.

Och hela tiden låg den lama gumman i sin säng och tänkte på sin ungdoms härlighet med baron. Å, baron! Och nu var han en gammal gubbe med spatt i båda bakbenen, som satt vid sitt gamla alrots-bord och lade *Napoleon* med en gammal kortlek av högst obestämd färg. Hade han glömt henne? Eller svepte kanske stundom genom hans bakhuvud något minne av något, som hade skett någon vild kväll,då hon var ung och rund och strålande av hälsa och han var en ung husar utan ansvar, glad och stark och småländskt herrgårdsvild?

En dag kommo mor Britt-Maja och Stolpa-Johanna att tala om gamle baron och det befanns, att de båda hade stått i ungefär samma relation till honom i ungdomens vår. Det blev en överraskning!

Då blev det färdigt! Svartsjukan bröt ut som en vulkanisk eruption. Stolpa-Johanna kastade sig över Britt-Maja och klöste. Hon hade strypt henne, om icke den fåmälde mannen-jägaren i rätt ögonblick kommit in och skilt de båda furierna åt.

Det blev lugnt igen vid Ägirsgöl. Britt-Maja återtog sin Arndt, sin snusdosa och Fäderneslandet och styrde gården från sin säng med ännu järnstarkare händer än förut. Men hon förespådde sin snara död. Armarna började sluta att fungera. Men munnen var i ordning.

En dag hände det stora undret.

Hon hade använt kloka gubbar och gummor och hon hade till och med vänt sig till en läkare, en riktig, examinerad, för sin lamhet. Men sådana fall som hennes kände man bra litet till för fyrtio år sedan. Fortfarande skötte hon socknens kärlekshistorier, spann och smidde och handlade, var fruktad och delvis ärad på grund av de primitiva människornas vördnad för människor, som Gud har slagit på något sätt.

Det vill säga: Hon själv hade icke lagt många strån i kors för att få bot för sin lamhet. Hennes man hade tillkallat de mest berömda naturläkare i Småland för att få henne på rätt bog, ty hon var ju egentligen frisk. Hennes hjärna fungerade, hon kunde sköta kaffekoppen och postillan med händerna och honstiftade äktenskap och upplöste förbindelser med en frisk och sann kvinnas intresse och energi.

Varför kunde hon då icke stiga upp ur sängen och gå i lagårn och sköta djuren? Mannen gick i skogen med sin bössa och tänkte: — Det är hon som sköter gården — varför stiger hon inte upp? Inte är hon sjuk! Hon gör sig till! Hon ligger och tänker på gamle baron och tycker, att hon är fin och att jag är en dum bonde, som hon har tagit för att bli försörjd. Hon vill inte göra något, vill inte arbeta, och nu har hon fått för sig, att hon skall vara lam.

Han gick och malde detta problem i sin hjärna, sin något tröga hjärna, men den var tillräcklig för honom, han kunde spåra en räv, skjuta en hare och göra orrkojor och få fågel nog att sälja på torget i stan.

Och så kom undret, som jag talade om nyss. Det var en strålande söndag. Solröken täckte horisonten med rosa och orange, små vita moln gingo oändligt högt för den varma sommarvinden, allt växte, gräset blommade, syrsorna spelade, bina flögo och svalorna sköto sina pilar genom den klara och friska luften, Och mor Britt-Maja flyttades i sin gungstol ut på tunet, med sin kaffepetter och sin snusdosa och Fäderneslandet på bordet bredvid sig.

Hennes man och bägge pigorna skulle gå i kyrkan — en halvmils väg — och mannen frågade blygt, om hon ville sitta här ute och vänta i fyra timmar, tills de kommo tillbaka. — Ja, hon ville.

Och de gingo och där satt hon. Det är kanske dumt av mig att beskriva hennes känslor, ty jag är ju karl. Men man måste vara underligt inrättad, omman icke kan trivas i ett sådant landskap som det, där hon lämnades. Hon såg en flik av gölen, och såg ut över vårt hemlands skogar, som brunno under solen. Omkring sin gungstol hade hon ringblommor och lavendel och rödbrutala pioner och förgätmigejer. Hon snusade och läste Fäderneslandet och plötsligt — — —

Hon stelnade till och hennes själ fylldes av fasa. Ty grinden var öppen, och in på gården tågar baronens stora tjur, den fruktade och effektive Djingis-Kan, av godsets underlydande kallad Käng-Gusten. Denne potentat var tydligen på dåligt humör. Han betade förstrött och ryckte upp några grässtrån då och då, men plötsligt upphävde han ett vrål, som icke var av denna världen.

Mor Britt-Maja satt alldeles förstenad, lam och eländig i sin gungstol. Hennes ögonvitor förstorades och hon blev en bild av fasan själv!

Käng-Gusten skubbade sig mot ett körsbärsträd ochhöjde sitt parningsläte. Och mor Britt-Maja svarade med ett skrik så högt uppe i falsetten, att inte hennes landsmaninna Christina Nilsson, ja icke ens Jenny Lind i sina mest benådade ögonblick skulle kunnat prestera något tillnärmelsevis liknande.

Hade mor Britt-Maja tegat, hade saken avlöpt lugnt. Men Käng-Gusten blev ursinnig. Hans ögon löpte i rött och han spurtade mot sin nya fiende, den lama Britt-Maja. Han skrapade först litet i gräset, svängde våldsamt med svansen, kastade bakbenen i vädret och borrade ned hornen i en krusbärsbuske, som han lyfte med rötter och allt. Därefter startade han med avsikt att döda.

Och den lama mor Britt-Maja reste sig ur stolen och sprang, sprang för livet in i förstun. Hon sprangsom en tränad gymnastikkvinna och gjorde rekord — åtminstone för att vara lam.

Men detsamma skulle jag också gjort, om jag också varit lam och i hennes kläder. Ty Käng-Gustens vrål var icke av denna världen. Och när Britt-Maja slagit igen dörren efter sig, stod tjuren och gjorde djupa repor i den med sina korta men förskräckliga horn.

Britt-Maja lade sig darrande i sin säng och försökte glida in i sin lamhet igen. Men barons skogvaktare hade kommit störtande ur skogen för att infånga Käng-Gusten, och ett par barnungar från nästa torp hade observerat situationen. Inte var Britt-Maja lam! Hon låg bara och gjorde sig till.

När Britt-Majas man och de båda pigorna voro på hemväg från kyrkan, möttes de av Stolpa-Johanna, som beskrev undret: Britt-Maja hade legat och gjort sig till i alla dessa år! Och nu kunde hon hoppa som en tätting! Skicka henne ut i lagårn igen! Låt henne spinna och väva!

Mannen var en av dessa jägare som icke göra stora gester. Men han tänkte och kände desto mera.

När han kom hem, låg Britt-Maja i sängen och såg om möjligt eländigare ut än på morgonen, då hon satts i gungstolen.

— Gå opp å laga mat, sade bonden.

— Gå opp? Du vet väl att ja ä lam.

— Jaha! Du ä lam! Men nu går ja ut å skär mej e eneslya å då ska du få si på fasen. Kom ihåg va ja säjer nu! Ä du inte oppe om fem minuter.så ska ja slå bå baron å läsareprästen ur kroppen på dej!

När bonden kom in igen, stod Britt-Maja vid spisen och försökte göra eld. Hon var lite valhänt, för det var många år sedan hon gjort något i hemmet. Men det gick.

Denna historia spred sig i Småland och det betraktades som ett Guds under, att den lama Britt-Maja plötsligt blivit frisk igen. Metodisterna påstodo, att det var ett resultat av kolportörens arbete. De kloka gubbarna försäkrade, att deras mixturer hade gjort susen. Men jag försäkrar, att det var baronens tjur Djingis-Kan, kallad Käng-Gusten och mannens eneslya, som återkallat henne till hälsa och krafter.

Hon blev nittio år och skötte sina sysslor oklanderligt efter detta plötsliga ingrepp i hennes psyke.

Mannen blev lycklig. Vi ha alla möjligheter att bli lyckliga.

TILL HAVS.

Storm och solsken! Gnistrande vita brott på var sjö! Regnbågar i bogskummet. Höstens alla vackra färger glöda i land. Och i lä om de höga kobbarna, där sjön icke bryter, sota de snabba brisarna vattnet. De fräsa som ilskna kattor, dö ut och komma tillbaka igen. Vore jag i kutter skulle jag länsa för focken och söka mig in i närmaste skyddande hamn, ty bottenrev räcker icke.

Men jag är gäst ombord på Sverges största pansarbåt och här är icke frågan om rev. Som en naturkraft, en obeveklig tyngd skär den havet. Röken står i rät vinkel mot skorstenarna och i lovart stäva vi i 45 graders vinkel mot stormen, då vi vilja pröva dess styrka.

Men vad är det där? Ett grundbrott? Det kokar i vattnet några båtlängder framför oss.

Det är en *tromb*, en tornado, som snurrar fram över sjön. Skummet yr som i ursinnig vrede. Brotten klippas av, det fradgar mellan sjöarna. Tromben hoppar som ett levande medvetet väsen från våg till våg. Länge se vi den och beundra dess vilda skönhet — och med ett är den borta, sjunken eller gången till väders.

*Har någon av er landkrabbor sett beskjutning av flygmaskin från en pansarbåt?

Hydroplanet släpper ut efter sig en råsidenkorv av sex meters längd medelst en wire på tusen meter och rör sig på stor höjd i en ovallinje där uppe. Korven ser ut som en mygga och det gäller att låta granater krevera så nära den som möjligt. Med de underbara avståndsmätare och andra instrument, som stå en modern flotta till förfogande, blir resultatet förvånande. Jag skulle ha applåderat, om applåden kunnat höras. Jag måste för resten tänka på mina öron, som pryddes av stora bomullstussar. Man inbillar sig få en liten hjärnskakning för varje skott. På grund av det stora avståndet dröjer det länge innan man ser krevaderna — men plötsligt synas de komma fram i följd — en, två, tre, fyra — som små vita moln i farlig närhet av korven. Vore den ett aeroplan skulle dess besättning antingen förintas eller åtminstone få en chock av lufttrycket, så att den föredroge att söka sig bort till säkrare luftnejder.

Ha ni landkrabbor sett hur man beskjuter ett mål som ligger nitton tusen meter avlägset, alltså bakom horisonten, osynligt från däck? En sådan smäll är styvare än den från era usla korkpistoler. Och att bevittna glädjen ombord då antalet träffar är en hög procent av de avlossade skotten, mäktiga pjäser, som rätt anbringade kunna komma en pansarkoloss att gå till botten.

Ha ni landkrabbor en avlägsen aning om dimbildning? Nå ja — ibland är sådan måhända den enda bildning ni har. Men jag menar dimma på havet, åstadkommen med den apparat som kallas dimbildare.Helt enkelt storartad. Min nästa åtgärd skall bli att spara ihop till några dimbildare åt mina vänner smugglarna, vilka stundom äro i stort behov av sådana pjäser. Hade jag icke varit gäst på en med sådan försedd jagare och hade den inte varit för tung och för stor — och hade jag icke haft en tämligen borgerlig uppfattning om äganderätten — så hade jag säkert tagit dimbildaren med mig och presentat den till min vän Österbom på Harön. Han skulle säkerligen låtit mig få köpa några kilo ål för samma pris som i stan.

Ha ni landkrabbor suttit en kväll i ett gunrum under sång och musik tillsammans med unga, glada, käcka, kunniga svenska sjömän, som alls icke vilja avrusta utan tänka försvara sitt land och stanna kvar på sin båt så länge den kan flyta? Det skulle vara uppfostrande för många att få lukta hav och inandas hälsa några dagar så, som jag fick det och under så behagliga omständigheter. Jag tackar härmed högtidligt och hjärtligt mina älskvärda värdar och alla dem, som bidragit till att jag fick vara med!

Och många gånger, då vi passerade de stormslitna kobbarna tänkte jag på Döbelns ord: Jag älskar de här

klipporna och tallarna. Varje klippa och buske i Sverge är värd, att du dör därför.

KAPTEN ÖRMAN.

Snickare Johansson kom långsamt och högtidligt stegande in på min gård på söndagsmorgonen. Han var klädd i svarta kläder, hade söndagsblad utan krage och rökte en fruktansvärd cigarr. Johansson är döv sedan många år. När han var timmerman på barken Flora av Väddö fick han ett block ända från röjeln i skallen på sig och sen dess har han ständig susning i öronen, natt och dag. Man måste skrika för att han skall höra.

— Hur är det med susningen, Johansson?

— Likadant, natt och dag.

— Men Johansson sover väl ibland?

— Lika förbannat susar dä, natt och dag, om jag sover eller är vaken. Men det var inte det jag skulle tala om, utan nu kommer jag för kapten Örmans skull. Jag tror rentav det är bäst, att Engström hälsar på honom. Jag tror att han inte har många dar kvar.

Jag kände kapten Örman. Han var inte egentligen kapten men han hade fört skuta i Östersjön för många år sedan. Han hade engelsk examen, påstod han, och papper kunde han visa, äss det behövdes, försäkrade han. Men jag generade honom aldrig med närgångna frågor. Faktum var att han varit skeppare på enslättoppare som gick mellan hamnarna här norrpå och Reval och Riga och Memel och neråt de krokarna. Det enda verkliga jag visste om honom var att han kunde supa förskräckligt. Vi hade varit tillsammans på Bacchi Vapen och Mässingsstången i Stockholm när jag låg med min båt vid Kastellholmen en gång i slutet av förra århundradet. Han bjöd mig på glödhoppor och porter en trappa upp på Bacchi Vapen och vi slutade ombord på hans båt, som just låg vid Sjöbergs plan. Det blev ett liv med två finska skeppare och handlare Nyström från Fjällgatan och hans två bokhållare och ett fruntimmer, som hade kötthandel vid Mosebacke torg och hade sidenblus och en hatt med en hel hönsgård i — för det var på modet den tiden. Bokhållarna dansade med frun och Örman spelade fiol så gott han kunde och jag tror att det blev litet sjögång omkring skutan, fast vi bara hade kajutan att röra oss i.

Men detta tillhör gångna tider, ungdom och lättsinne. Jag vill knappast minnas det, hur lustigt det än var. Men jag har också varit ung, hur underligt det kan låta. Jag sade att vi slutade ombord på Örmans båt. Där ljög jag. Vi slutade på den där krogen långt borta på Söder, där de dödsdömda fordom fingo ta sin sista sup. Madammen sjöng Sehlstedt:

»Liten åker till att grava vill jag uppå landet hava och vid bryggan där vid strand liten båt att ro ibland.»

Och så satte hon en väldig rova så att hela krogen sade skvatt — och somnade understödd av handlareNyströms båda bokhållare. Gud bevare nutidens ungdom från att vara med om dylika orkidéer!

— Jasså, sade jag, tror Johansson att det lider med kapten Örman? Inte dör han så där hux flux! Ånej, den gubben får man slå ihjäl med handspakar, om man vill bli av med honom. När jag var hemma hos honom sist, gemejsi — för två månader sedan, så plockade han fram Helgoländer och gammal genever och Rigabalsam och sa att han hade dricka för minst tvåhundra år framåt, sa han, allt taget på införsel. Ånej, den kaptenen är på kryss än!

— Jaha, sade Johansson, det kan tyckas så, men nu säger magen stopp i honom. Den kan ta slut också, när en har frestat honom i åttio år. Och nu ligger han och plockar med fingrarna på täcket och svär så att taket kan lyfta sej och talar politik och skäller på arbetarna som strejkar och så dricker han kärnmjölk — det är väl inga goda tecken — jaja förstås kärnmjölk med konjak i!

— Har han bett att få tala med mig? vrålade jag i örat på Johansson.

— Inte precis bett, för kapten Örman ber inte, men han sa i går att den enda kloka karlen i Sverge är Engström, sa

han. Ta hit'en nån gång, så får vi tala om gamla tider, sa han. Och så började han skälla på arbetarna. Arbetarna, sa han, får så mycke mat nuförtiden, så di orkar snart inte äta, sa han. Inte så dumt sagt, Engström. Men det där att han ligger och plockar på täcket, det är inga goda tecken. Det gör folk, när di skall till å dö! Men ohyggligt stark är han ända in i döden! Engström minns väl, när han satt på hotell Rydberg i Östhammar för någraår sen i sällskap med rådman Valgren och kapten Österman och så var det väl några bondkaplaner eller såna där jävlar oppifrån land — var inte Engström med förräxten?

— Jasså den gången när han flätade till Valgren? Jojomänsan! Då var jag med. Han fick plikta trehundra riksdaler — det kommer jag ihåg som om det hade varit i går. Han sa till Valgren som satt där med sin röda nos: Hör du, Valgren, dä sitter en fluga på din nos — sitt stilla, Valgren, så ska jag knäppa bort'na! Och Valgren satt stilla och Örman klippte till, men han hade tagit på sig en segelhandske och Valgren damp och dom fick skicka efter veterinären för att få liv i honom igen, för den riktiga doktorn var borta på kalas. Och var där någon fluga, så nog dog den alltid! Ja, han var svår, Örman!

Johansson suckade. — Jaha, det var den tiden det. Men nu klämmer Örman till så lagom. Det är något märkvärdigt med hans mage, si! Han har ingen appetit, si! Utom ibland förstås! Si hanses mage går hela tiden som ett handklaversspel, för han bara super. Men när magen stannar ibland, passar han på och sätter i sej ett par meter ål. Han som inte passar för mat! Det duger ju inte, det förstår ju Engström själv. Och när en talar med honom om läkare och doktorer och sånt så blir han alldeles förbannad. Har inte Engström några droppar eller sådant som kunde lugna magen på honom? Annars är det inget fel på honom, annat än att han börjar bli lite flintskallig, men det dör väl ingen av! Men jag får rentav gå ut i köket och ta mej en skopa vatten. Mig törstar, sa Pilatus!Jag förstod vad Johansson ville, men jag hade icke en droppe sprit i huset, ej heller en flaska dricka.

— Det enda jag har hemma, är bittervatten, men det är ju mera medikament än läskedryck, sade jag. Jag har min motbok i Stockholm och det är krångligt att få ut något hit. Johansson får ursäkta.

— Åja, sade Johansson, nog för att jag kan ursäkta, vad mig själv anbelangar. Men jag tänker bara på kapten Örman. Rässom det är kan både Engström och jag ligga där i fållbänken och plocka på täcket med fingrarna, fast vi inte har så mycket praktik som kapten Örman. I dag mig och i morgon sig! Ursäkta att jag kom och störde Engström på helgdan, men han kan gärna gå och hälsa på kapten Örman. Ska vi gå ihop? *För han har hemma!*

I morgon skall jag hälsa på min gamle vän Örman.

BILJER I BOLUM.

Sommaren gästar Västergötland välvilligare och intensivare än på många år. Himlen skickar sol och regn, det rika landet blir rikare och bönderna glömma nästan att klaga över ogynnsam väderlek; ty när har en bonde varit nöjd?

Aurea Mediocritas, det Gyllene Lagom, finns ej i hans föreställningsvärld. Och bära åkrarna många år i följd feta skördar, suger ymnigheten ut jorden. Vår Herre tycks förstå sig dåligt på lantbruk. Och när jag frågar en bonde om han skulle vilja överta jordbruksavdelningen i den stora världshushållningen, så menar han att han nog skulle tota till det utmärkt åt sig själv. Men han glömmer grannarna.

Sådan är dock icke Biljer i Bolum, ty han har koxat in litet i det stora maskineriet.

Luften darrar av het ånga efter härligt regn och ängarna spraka av färg. Skogar av rosenbuskar blomma just i alla nyanser från blek rosa till blod. Och det gula i blommornas mitt, denna obeskrivliga orgie,raffinerat skönt utförd av ståndare och pistiller med hjälp av färg och doft, bin och humlor, tyckes mig som en sol, en värld för sig, ett landskap i förstoring, där den lilla människan vandrar omkring bland väldiga stänglar, över blanka lysande blekgröna berg glänsande och hala av livssaft. Hon stapplar över pollenkorn och gömmer sig förskräckt när en bevingad mammut surrande och sugande sätter sin blåa skugga över blombottnens väldiga vidd.

Ängarna stråla. Violett är kanske grundtanken, men alla färger trängas. Klöverbollarnas purpur, scabiosans hundratungade huvuden, ängsbollarnas smör, epilobiernas mäktiga stänglar, geraniernas rika snår — jag har glömt alla botaniska namn, men jag kan väl få älska färgen och förstå den och dess mening ändå? En svensk äng! Vad finnes skönare? frågade Zorn Calle Larsson.

Allt det där äger Biljer i Bolum, ty han bor mitt i en sådan ängstrakt på sluttningen ner till Hornborgasjön. Och han har sett skönheten också, fast han är född och uppfödd mitt i den. Det är ovanligt Men han är för diskret att skräna om dess fägring, som jag gör. Hans gråa stuga ligger i en dunge av frukträd, körsbär, äpplen, plommon. På ett bigarråträd rodna de första bären på en gren, som druckit mera sol än de andra och jag får det största. Det är hårt ännu men dess fasta kött är fullt av förnäm arom, en begynnande sötma, en aning, en soupçon! En svällande hälsa, unga kinders rodnad — ännu intet sorgligt förebud om höst. I krusbärsbuskarnas yviga rikedom surrade bina och kupor stodo i en lång rad. Lade man örat till en kupa dånade det av arbete ochnervöst liv där inne. Allt var i ordning för svärmningen, ty i denna hetta måste de svärma, snart, när som helst. Några samhällen hade redan svärmat. Men vem skall ta in svärmarna? Biljer i Bolum är ju själv enarmad! BILGER I BOLUM

Åjo, Biljer kan allt, således också ta in en bisvärm, Biljer, den enarmade, bonden, jägaren, fiskaren, snickaren, svarvaren, vars högra arm ända från axeln varit borta sedan han var pojke, reder nog upp en så enkel sak. Han hade varit på jakt ute på sjön, något

hände, han gjorde en oöverlagd rörelse och hagel-skottet gick av i armhålen. Många skulle ha lagt upp för all framtid efter en sådan händelse, men Biljer var icke av den arten. Han började sedan han kommit från lasarettet lära vänstra armen utföra två armars arbete. Det är icke lätt, då man som han var utpräglat högerhänt. Det dröjer länge innan man kan glömma att högra handen är borta. Man gör omedvetet rörelser med handen som icke finns och när man inom bråkdelen av en sekund insett att man har bara vänstra handen kvar för att utföra det som bör ske, kan det vara för sent. Vänstra handen kommer för sent.

Men nu är Biljer mästerskytt på sträckänder. Han gör flera mäns arbete, ty han är ensam om grovsysslorna om man kan bortse från hans far som är åttiofyra år, och det kvinnliga elementet i hushållet. Han bygger stengärdesgårdar, timrar, snickrar stolar med vackra ornament och svarvar, när det behövs. Han sköter jordbruket med plöjning, såning, harvning och skörd. Han gräver bättre och snabbare än de flesta med två händer — men framför allt jagar han. I jakten har han sin glädje och han känner Hornborgasjön, hans barndoms och mannaålders sjö, känner djurens vanor och förstår jaktlig ekonomi. Han är den bästa källan till kunskap för den som allvarligt vill studera Hornborgasjöns saga, både före dess sänkning och numera. Han förstår vad Bruno Liljefors menar med sitt arbete.

Nu ha doktorn och jag rest från Mösseberg för att tillbringa en dag ensamma med naturen och vi ta in hos Biljer i Bolum. Doktorn har fått tillstånd att skaffa några fåglar av skilda slag att befolka sinadammar med — en dröm om ett Skansen i miniatyr svävar kanske för hans tanke, ty han älskar naturen och vill att andra skola förstå den också. Därvidlag är Biljer i Bolum hans hjälp, ty ingen kan som han infånga de snart flygfärdiga andungarna, skrattmåsarna, vipungarna eller strandpiparna.

Biljer har sin egen metod. Han har gjort ett par breda skidor och på dem ger han sig ut på dyn — ett felsteg och han skulle ligga där och sjunka. Hur han tar fåglarna i vassen, förstår jag inte. Jag vet bara att min själ brann av oro när han gick ut i denna dysjö med ryggsäcken på och den tomma högerärmen i rockfickan. Snart var han försvunnen bland vassruggarna. Viporna skreko, änderna lyfte, långt borta skrevo ett par tranor sina mystiska linjer mot luften. Han gick som en naturkraft, ogenerat, ungefär på samma sätt som man går på skidor i snön, fast litet tyngre. Då flög det i doktorn att han måste söka sig väg bland den vass, vars grund var bärig.

och träffa Biljer ute i sjön och om en stund var också han försvunnen.

Där gick jag på stranden med min skissbok för vilken jag inte hade någon användning, ty jag val för orolig för mitt sällskap. Om doktorn stigit fel och kommit ned i ett dyhål hade han varit hjälplös, ty det lär vara svårt att arbeta sig upp ur sådan materia. Det påstås att man i stället arbetar sig ned. Och Biljer med sin ena arm!

Flera timmar gick jag och väntade. Visserligen studerade jag en strandpiparhona som lagt fyra ägg och med automatisk regelbundenhet avlägsnade sig ifrån eller gick tillbaka till boet allteftersom jag kom närmare eller gick därifrån, men jag ville icke störa henne i hennes vällovliga gärning utan gick och gjorde mig i stället till vän med de betande hästarna eller studerade floran i vasskanten, båtarna av den särskilda typ som varje säregen sjö framtvingar — eller också dök jag in i rosensnåren och lade mig i buskarnas skugga bland markens fågelbon och krypfänas visten.

Men hettan och åskluften tvungo mig upp. Ty över sjöns andra sida tornade sig moln, mörkblå makter kämpade med böljande rosenfärgade och violetta dunkla ting — något skulle ske, kanske regnet eller något annat. Viporna skreko och deras svartvita flykt verkade hotande.

Intet ljud från doktorn eller Biljer! Jag började inbilla mig det hemskaste. Tills jag äntligen fick se två mörka punkter fjärran borta i vassen åtskilliga kilometer från min observationspunkt och något som blänkte och blixtrade vitt alldeles som när en svanspringer på vattnet. Jag trodde att det var en svan. Men plötsligt framträdde de två punkterna utan vita blixtar.

Om en timme eller så kommo Biljer och doktorn. Det vita hade varit Biljers årslag — ty han kan ro också! De hade lånat en eka någonstans i ena ändan av sjön. I sin ryggsäck bar Biljer ett par andungar, snart flygfärdiga, som han fångat med sin vänstra hand, och en liten vipunge. Båda jägarna voro brunmålade av dy och kanske litet trötta också.

Detta är mitt sista minne av Hornborgasjön: Biljer och doktorn, åskluften, vassruggarna som liknade linealer, vipornas skönt ödsliga skrik, och rosenskogen med den gröna stigen tvärsigenom.

SJÄLVBEHÄRSKNING OCH MASSPSYKOS.

Utanför Stockholmssystemets vin- och spirituosaaffär vid Surbrunnsgatan 17 stod en lång, nästan oöverskådlig kö av folk, ty det var dagen före en stor helgdag. De lyckliga som börjat kön avtroppade så småningom lastade med glädjeämnen och bland dem var en kvinna som såg ut att tillhöra den burgnare medelklassen. Hon bar fyra liter i ett paket, som hon stödde mot barmen. Denna kvinna halkade på trappan och satte sig med en fruktansvärd duns på trottoaren, paketet föll ur hennes famn och hamnade på den illa madrasserade graniten med en påföljd som läsaren kan föreställa sig.

Kvinnan klagade icke högljutt. Hon grät bara stilla och satt kvar. Ur kön hördes råa skratt, men även uttryck av medlidande och förstående. En arbetsklädd man lämnade sin plats och tog henne under armarna, dymedelst förlorande en dyrbar tid, kanske allt, ty affären skulle stängas två timmar tidigare än vanligt. Han riskerade verkligen något. Hans handling var spontan och tydde på ett ädelt sinnelag, ovanligt i vår krassa tid. Kvinnan kom sig icke för att tacka, ty situationens tragik hade gripit henne för djupt — hon bestod av förkrosselse och snyftningar. Kanskeväntade henne aga, kanske skilsmässa, ty männen äro brutala, då det gäller njutningar. Och under de få minuter allt detta hände sorlade kön fram sina sympatier och antipatier eller det hjärtlösa hån som utmärker de genomsnittsbegåvade. En poliskonstapel kom till och betraktade skärvorna, papperet och den sakta flytande strömmen av sprit. Efter några ögonblick av stilla begrundande lutade han sig ned och tog upp snöret som sammanhållit paketet, stoppade det i fickan och gick utan att ägna den stackars kvinnan en blick. Hon gick sin väg för att möta sitt öde och vi förstå att hennes vandring var tung. Hennes rygg skakade, då hon vek in på Valhallavägen. Men hon var tydligen för väluppfostrad för att ge starkare uttryck åt sin förtvivlan.

*

Jag har själv befunnit mig i denna olyckliga kvinnas situation — närapå. Men ingen kö iakttog mig. Det var längesedan, långt före kriget, en torgdag i Norrtälje. Jag hade köpt en liter konjak till utvärtes bruk på spritbolaget och ämnade gå till min bostad hos gamle vännen Moppe. Plötsligt halkade litern ur sitt hölje och föll i gatan, vart till intet nyttig! Men med den *Busjido* som är en äkta Samurajs kännetecken och adelsmärke fortsatte

jag i rörelsens riktning. Icke med en min tillkännagav jag någon smärta och jag tror att jag icke ens kände någon. Så behärskad hade livet redan då gjort mig. Stadens buse skrek efter mig att jag tappat litern. Vem visste detta bättre än jag?! Min rygg skakade icke av gråt. Jaggick otyngd av ödet. Icke ens ett kanonskott bakom min rygg eller en meteors fall skulle ha förmått mig att vända mig om. Jag var situationens herre, en gentleman i varje tum. Bakom mig sorlade pöbeln och diskuterade det skedda, men förstod icke den djupa innebörden av en fait accompli. För dessa obildade människor var händelsen oerhörd. Tanken på kaffegök, förlorad, förstörd glädje och yster samvaro kom deras själar att svälla och brista av lidelse. De voro Heerdenmenschen, hjordmänniskor, en fårskock, med ett ord *pöbel!*

*

För mer än en människoålder berättade Bruno för mig följande, som etsat sig in fast i mitt minne. Han var på väg bort från Uppsala en torgdag och befann sig någonstans åt Vaksala till. Vägen var full av torgbönder på hemresa. Bland dessa bönder fanns en man som skulle hem för att fira bröllop och hans kärra var lastad med dyrbarheter som man plägar förslösa vid ett sådant tillfälle. Baktill på kärran var en femtio kannors punschankare fastsurrad, hotfullt och farligt hängande ut över vägen. Det var en het sommardag. Solen stekte och landsvägen bestod av damm och hästgödsel. Den långa raden fordon rörde sig sakta framåt under Phœbi glödande pilar och dåsigheten härskade allenarådande.

Plötsligt hördes en dov duns, man såg ett virrvarr av tunnband och stäver virvla upp det lösa dammet, som ögonblickligen bands av en gul klibbig vätska. Brudgummens bröllopsankare hade förolyckats på grund av bristfällig och föga sjömansmässig surrning. Jag skulle ha fortsatt oberörd av detta Ödets hårdaslag. Men brudgummen hoppade ur kärran, band hästen vid ett träd och överlämnade sig åt förtvivlan och hädelser. Han rev sitt hår sedan han slängt mössan ut på åkern bredvid.

Naturlagsmässigt stannade hela raden efterföljande bönder och så många av de framförvarande som hört dunsen och insett att något allvarligt passerat. Alla höllo in sina hästar och bundo dem vid träden som kantade vägen. Snart omgavs punschpölen av intresserade torgdagsbönder som betraktade förödelsens styggelse under livligt tankeutbyte.

Nu är det så att dammet icke ögonblickligen uppsuger en plötsligt utrunnen vätska. Den låg där några millimeter djup innan den sökte sig väg ned i jorden. En behjärtad man, som var van att handla i kritiska situationer, lade sig ned och började suga i sig punschen, förstående att ögonblicken voro knappt tillmätta och goda råd dyra. I nästa sekund lågo alla bönderna runt polen — »som radier», sade Bruno — och drucko girigt.

Under tiden valsade brudgummen omkring, svärjande, skakande nävarna mot den obevekliga himlen och frammanande demoner. Hans vilda sång vart obesvarad trots den äkta sorg som var dess orsak och underlag. Men plötsligt vaknade han till medvetande. Han såg de andra bönderna ligga där klokt och målmedvetet insugande den underbara blandningen av häst och jord och punsch.

Med en djup suck lade han sig och drack, han också.

Rocken från Alaska

Tiden går och man blir gammal. Varför blir man inte yngre i stället? Varför tar icke åldrandet och föryngrandet i omväxlande perioder och varför får man icke reparera de fel man begått? Men det är kanske bäst som sker.

Jag har alltid önskat att få resa mycket, uppleva romantik, lära känna nya och intressanta individer som äro sig själva — alltså original. Livet har i detta fall varit mycket vänligt mot mig. Jag har fåttträffa och bli vän med just de människor jag längtat efter. Men till saken!

För många år sedan — åtminstone tjugufem år — sammanfördes jag vid en fest på ryska legationen i Paris med en ung fransman, som i början verkade snobb. Han var ytterligt elegant, på gränsen till koketteri, men det var något av värde i honom. Jag som icke är blaserad, stöttes tillbaka av hans skepsis och hans likgiltighet, hans rörelser med händerna, hans sätt att på gigerlvis låta monokeln falla i högra västfickan ungefär som vilken som helst av de karikatyriska

figurer, som den tiden uppträdde på varietéerna, kunde göra. Han var likblek, jag trodde att han var sminkad, men hans sätt att ibland föra näsduken över pannan och torka bort pärlorna som trängde ut där — medan hans stora svarta ögon stirrade in i något overkligt — kom mig att tro att han bar på något inombords, vilket jag med min småländska oerfarenhet var oförmögen att fatta, men som borde begripas.

Jag vände mig till en finländare som jag kände och frågade vad det var för en figur. Han intresserade mig, men samtidigt repellerades jag av hans snobbism.

— Den! Det är en fin gosse, som inte är så dum som du tror. Han är skald, men nu har han blivit trött på att skalda. Han funderar på något rackartyg. Han har upplevat något — någon erotisk besvikelse och nu sitter han och är tankspridd — man blir det av sådant. Tag reda på honom! Han gav förra året ut en liten diktsamling, som väckte uppseende inom vissa kretsar. Den heter »Le Coeur et la Silence». Absolut modern! Tala med honom!

I vimlet i de stora och många salongerna stötte vi åter ihop. Han stod för sig själv vid en pelare och övade sig att låta monokeln falla i högra västfickan.

— Tycker ni inte att det vore klokast att vi går härifrån och äter någonstans uppe i Montparnasse? frågade jag. — Jag brukar äta i en liten restaurang inte långt från Closerie Lilas där man sjunger och där man träffar kamrater, fast man känner dem, kineser, japaner, spanjorer, skandinaver — — — Där brukar jag sjunga svenska visor, när jag kommer i tagen.O, Du Heliga Ungdom! Det var på den tiden, i ungdomens vår.

Han följde mig. Vi togo en droska och åkte till min bohemrestaurang. Där var full fart. Man sjöng. En modell steg upp på ett bord och dansade en vild och vacker dans. Och bakom disken satt den feta madame och log. Genom köksöppningen syntes Le Patron svettig och gemytlig och sysslande vid spisen.

Vi beställde mat och vin. Framför oss på bordet lågo några tidningar, bland dem en amerikansk illustrerad tidskrift. Jag bläddrade i den och fann några illustrationer från Alaska. Jack London var då ännu icke uppfunnen, men där funnos fotografier tagna av pionjärer styvare än han — och vederhäftigare, folk, som var med då de första »rusherna» dit arrangerades.

Jag visade min kamrat en bild föreställande en man som höll på att mata sitt hundspann. Han var klädd i en kavaj av något slags rutigt tyg, högst ovanligt.

— Det där tyget tycks vara omtyckt i Canada och Alaska, sade jag. Det är antagligen ett slags uniform för folk som ger sig dit. Jag skulle vilja ha en sådan där kavaj. Jag vet att jag får svårt att någonsin komma dit upp, ty jag har viktigt arbete hemma. Men jag skulle vilja bära en sån där kostym bara för att ibland kunna inbilla mig att jag är där uppe och gräver guld eller fiskar lax eller jagar.

Kamraten lät monokeln falla i västfickan och sträckte fram handen. Jag tryckte den.

— Detta är underligt. Precis detsamma har jag drömt om. Sedan flera år har jag sett det där rutigatyget på fotografier där uppifrån. Och jag tänker resa dit.

— Men »Le Coeur et la Silence»?

— Humbug, sir! Eller kanske inte! Tystnaden finns där nog, men hjärtat får man lämna hemma eller stoppa det i jaktväskan!

Med ens försvann det snobbigt blaserade ur hans ansikte och han lutade sig fram över bordet och ropade genom sorlet av rösterna i lokalen: — Följ med mig hem! Jag måste härifrån. Jag har en liten gård nere i Vaucluse, knappast ett slott, men ändå! Ett gammalt arv som jag levar på. Där finns tryffel och jag har svin, tryffelsvin! Vi ska jaga tryffel. Jag tror att det är en större uppgift än att skriva dikter. Ni kanske inte tycker om tryffel? Men tänk er stämningen! Vi går i den vackra ekskogen, två människor med var sitt svin i koppel och säger inte ett ord till varandra. Ni vet inte hur det går till att jaga tryffel! Å, det är poesi! Plötsligt stannar grisen och trycker trynet mot marken och börjar gräva med framfötterna. Och jag binder grisen vid ett träd och tar opp tryfflarna med min järnpåk. Och så får grisen en handfull böner eller ärter för sitt besvär. Detta är livet!

Jag betraktade kamraten uppmärksamt och han besvarade min blick med oro längst inne i pupillen.

— Jag tror nog att det finns poesi i den jakten, men jag har en tidning hemma som jag måste sköta. Dessutom har jag familj.

— Familj! Tidning. Löjligt! Ni är ingen bohem! Men varför följer ni inte era intentioner? Varför reser ni inte?

— Men jag är ju här, vilket bevisar att jag reser.— Då ni längtar efter Alaska! Löjligt!

Och han satte fast monokeln i ögonvrån.

— Nej, min herre, ni är möjligen poet, möjligen artist, men ni är icke bohémien. Tryffeljakten förstår ni inte! Jag har den äran rekommendera mig!

— Ni förefaller mig något brutal — — —

— Förlåt tusen gånger! Jag är mycket ledsen, men jag är sjuk, *sjuk*, förstår ni! *Här* och *där!*

Och han pekade på pannan och hjärtat.

— Vore det inte klokast av er, sade jag, att ni läte era jägare nere i Vaucluse sköta tryffeljakten och att ni själv reste till Alaska? Där skulle ni först tappa er monokel och sedan skulle ni bli vidare om bröstet och få bättre axlar och stadigare ben. Efteråt skulle ni skriva en bok till med enklare och större uttryck för »Le Coeur et la Silence».

Vi lämnade ämnet, drucko en flaska vin till och skildes åt på Boul' Miche.

Många gånger efteråt tänkte jag på min kuriösa bekantskap. Åren gingo och på vanligt mänskligt vis glömde jag honom, ty envar får sitt att tänka på.

*

Men en vacker dag fick jag ett brev från honom. Han befann sig då i Sansibar och fiskade sköldpaddor med sugfisk. Han beskrev jakten. Det gällde den mystiska *Echeneis naucrates*, med vilken ostafrikanerna, folket vid Torressundet och kineserna förskaffa sig en avsevärd inkomst.

»Man slår en ring av hamplina omkring kroppen på sugfisken alldeles ovanför stjärten och fäster iden en vanlig flagglina. Så släpper man ut fisken, som genast suger sig fast på båtsidan eller på kölen. När man kommer till sköldpaddstället, ger man fisken en sakta stöt med en bambukäpp och den släpper. Den ger sig ögonblickligen på ryggen av en sköldpadda och suger sig fast. Det är bara att dra upp. Jag talade med er om tryffeljakt. Jag tar tillbaka. Tryffeljakt är dumhet emot sköldpaddjakt med sugfisk. Jag har en egen båt med plats för en till. Ni är välkommen, men kom ögonblickligen!»

Jag svarade ögonblickligen att jag icke kunde sköta en svensk tidning från Sansibar. Men jag önskade honom lycka i alla hans förehavanden och bad honom icke alldeles lägga bort att dikta.

*

För ungefär en månad sedan kom ett stort paket från en poststation i Frankrike — just från Vaucluse.

Det innehöll en rock från Canada eller Alaska, en sådan som jag i barnslig längtan efter romantik önskat mig som ersättning för olyckan att icke ha tid att resa dit och jaga, fiska, sköta ett hundspann. Och samtidigt kom ett brev från min vän fransmannen. Ett porträtt följde med: en bredaxlad man med frimodigt ansikte, indianblick, vitt hår (eller kanske grått) — utan monokel.

Och han skrev på en med engelska slangord uppblandad franska:

»Efter åtta års vistelse i Alaska sänder jag er den rock jag talade med er om och som ni längtade efter redan då vi första gången träffades. Jag skulle kanske ha glömt er, men jag umgicks på sista tiden med en högst underlig svensk, en man från er hemtrakt och er barndomsvän. Han kallades Smoland blad oss laxfiskare. Han är mycket rik och äger flera hus i Dawson City. Han var en ovanligt praktisk man. Han hade försökt sig som guldgrävare ett par år utan resultat och så småningom kommit upp i indiandistrikten — icke eskimådistrikten! Obs.! Han hade en

stor guldplomb i en framtand och indianerna betraktade denna plomb med stor avund. Han fann att här var något att göra. Han tog sina sista pengar och reste ned till Seattle, gick i lära hos en tandläkare, skaffade sig apparater och allt behövligt samt vände åter till Alaska. Där satte han under femton års tid in guldplomber i framtänderna på alla indianer, som hade råd att bestå sig med sådan lyx. Alla hade de friska huggtänder, men det blev så småningom modernt att ha guldplomber framtill i munnen. Nu ha

alla indianer med självaktning från Labrador till Alaska guldplomber, helst i alla synliga tänder.

Hur lever ni själv? Har ni varit lika praktisk? Antagligen icke!

Själv har jag återvänt till mitt hem i Frankrike, diktar icke mera, är gift med en kvinna som icke diktar och går stundom med min jägare ut på tryffeljakt. Men icke så ofta, ty mitt ena ben ligger någonstans vid Sommefronten — d. v. s. bara foten. Men jag går bra ändå. Nu tuggar jag betel. Jag lärde mig det i Söderhavet, får arekanötter från en god vän i Singapore och odlar själv peppar i mitt växthus. Kom hit!»

*

Nu då jag skriver detta har jag på mig min franske väns Alaskarock och sitter under skrivandet och längtar att en gång få sitta på en hundsläde och tillämpa de lärdomar jag fick en gång av Knud Rasmussen då det gällde att sköta en hundpiska. Jag fann snart teorien — att träffa en femöring på tio meters avstånd — men praktiken har jag icke förvärvat.

En ersättning är just nu denna romantiska rock, ett fattigt hölje om min kropp som har en själ som har svårt att hålla sig kvar, vill ut! Men nu måste jag börja med en ny historia. God natt!

HÖGSOMMARGLÄDJE.

Matts Efraim stod vid stugknuten framför ett bord, och på det stod en dunk estniskt och tio literflaskor. Solen sken så vackert och allt doftade så ljuvt, ty det hade nyss kommit en regnskur — ett riktigt solregn, och det är lyckoregn! Dropparna lyste som diamanter och sprutade in alla sju färgerna i människornas ögon. Matts Efraim sken också som en solvarg och från hans näsa hängde en droppe som speglade hela landskapet som en grosshandlarkula. Han såg riktigt förmögen ut och nöjd och glad, som om han ägt alla riken i världen och deras härligheter. Och ändå var det bara för att han hade en dunk och färskt regnvatten — solregnvatten. Man kan inte blanda till vackrare brännvin än med solregnvatten. Det blir så klart som änglarnas glädjetårar.

— Välkommen, Engström, så innerligen hjärtligt välkommen! ropade han då jag kom över ängen. — Nu ska vi vara glada och kask ska vi ha. Gumman ska få koka så starkt kaffe, så röken skall stå som en grön midsommarbjörk ur skorstenen. För nu är polisbåten slut, Munter eller vad han heter, den där som gör trettioåtta knop. Kors vet han inte det? Jojomänsan — men han har inte varit i våra krokar på länge. Då känner han inte till våran smuggelbåt heller?Kan tro det! Han gör bara trettiotvå knop, men han är trappbyggd i botten och stannar på prick. Det är en båt det, ska Engström tro. Polisbåten var tyngre, den, och kunde inte stanna så fort. Och när de jagade oss sist, så lekte vi med honom några timmar och det måtte ha frestat på honom, för han sprang läck och började sjunka. Det kostade allt på honom att behöva begära hjälp av oss, men vi är ju människor och det kan man inte säga om tullarna. Vi tog'en på släp och bogserade in honom till Koösund, annars hade han gått till botten med man och allt. Jaha, nu är Munter slut — för dåliga bord, för klent och nätt allting. Nehej, det skall vara ordentliga doningar som kan tåla påfrestning av va faen som helst, både fart och sjö!

Men titta så vackert brännvin! Kom ihåg det, Engström, när han blandar nästa gång, tag regnvatten, och helst åskregnvatten. Det passar ju till dunder, det! Och ljusa flaskor, som det är en glädje att titta igenom, en sån glädje så en riktigt får tårarna i ögona. Jag är fem och åtti år, men aldrig trodde jag att jag skulle få vara med och rädda en polisbåt. Jag blev femti år yngre i en handvändning. Och sker det en gång till så får käringen köpa in mej i ett hem för ofödda barn. Johanna! Johanna! Kom ut! Engström är kommen och sätt nu på kaffe utav riktiga böner. Släng ut sumpen så samlar sej daggmasken — det blir bra för ålreven.

Johanna kom ut och hälsade. Hon torkade sig i ögonen med förklädet.

— Ursäkta jag gråter, Engström, men dä bara glädjetårar. Ja tänk vad en får uppleva så gammalsom en är. Jag satt just och skrev till barna i Amerika om’et. Tänk sån glädje för dom där ute som har förbud. Ja, jag säjer då det! Nu skulle en kunna skiljas från det jordiska när som helst utan saknad. Men här står jag och pratar! Nu går jag in och lägger till tie böner mer på koppen. Dä annraannra, dä starkaste får I sköta själv!

PAN.

I vintras såg jag Pan en kväll i Lilljansskogen. Han såg ruggig ut och hostade, där han satt under en gran och slog bort snöklackorna som fastnat under klövarna, ty det var töväder. Raggen såg våt ut och full av barr och stickor. Ögonen runno och han snöt sig ideligen i fingrarna.

Men i dag såg jag honom i min egen skog. Han stod i ett moln av mygg mitt i solskenet och lyssnade till radiomusiken från en elegant motorbåt som låg under det branta berget och blänkte av mässing och fernissa. Nu hade han ingen snuva. Hans hud hade färg som en gammal fiol och den kolsvarta raggen kring länder och ben glänste. Ögonen lyste som körsbär i det solbrända ansiktet och hans tänder voro det vitaste i landskapet, vitare än måsarna som kretsade över honom.

Visserligen står det »förbjudet» på mina grindar, men Pan är alltid välkommen. Jag beundrade hans musklers vackra spel under skinnet, de små hornens svarta spetsar, de blänkande klövarna, öronens snabba rörelse, den oljiga glansen över huden och krullhåret.

Plötsligt brakade det i skogen och ett stånkande närmade sig. Jag vände mig om. Tre feta grosshandlartyper med K. S. S. S. i mössorna strävade

mödosamt uppför berget åtföljda av en gast, som bar en matkorg. Även Pan vände sig om och ögonblicket därpå smattrade hans klövar i förskrämd flykt på hällarna. Han var borta.

Jag knöt näven åt inkräktarna och en mörkröd våg av vrede med kam av eld fräste genom min själ.

— Lymlar! skrek jag. Ni skrämde Pan! Försvinn ur min skog!

— Pan? sade en av fridstörarna, Pan! Vad är det för en jycke?

— Ni skrämde Pan! snyftade jag.

— Den där är ju skvatt galen! sade de till varandra. Jaså ursäkta, det är redaktörn! Förlåt att vi gör intrång trots förbudet, men det är väl inte så allvarligt menat. Vi trodde för resten att redaktörn inte var hemma. Och inte var det vår mening att skrämma någon — — —

Men bortdöende hördes ännu smattret av Pans klövar på bergen i söder, snabbt som trummandet av en avlägsen hackspett.

PÅ EN SKÄRGÅRDSBÅT.

Det är som om både himmel och hav skulle brinna. Skärgårdsbåten är full av folk som svettas och trängs för att söka skuggan, som icke finns. Jag går in i matsalen för att äta middag. Alla bord äro upptagna med en och annan stänkplats ledig. Jag vet att stockholmarna titta illa på en främling, som ber att få slå sig ned på en ledig plats vid ett bord, men jag vågar försöket och får ett kyligt »var så god» till svar. Nå, jag begär inte kärlek och värme i rösten, bara platsen.

Mina bordsgrannar äro tydligen alla bekanta med varandra och diskutera väder och fiske. En av dem har segelsällskapets uniform och är mycket fet, alldeles säkert en välmående borgare, kanske snickerifabrikör, ty ögonen se ut som kvisthål i det röda ansiktet. Han äter energiskt och tar ibland fram en plunta. Han bjuder de

andra och dessa bjuda igen, tala om Bratt och smuggling en stund, medan supen känns i munnarna, återgå till fisket, drunkningarna, eldsvådorna och värmeböljan. Alla ha tagit jättegäddor och demonstera de särskilda fallen, ända tills en hugger till med en fruktansvärd lögn. — »Nä hörru Andersson, dä ska va mått på lögner också!»

De bli allt högljuddare och vin kommer in till efterrätten. Snickerifabrikören bjuder. Man börjar tala omvin, tills tid blir att gå in i röksalongen för att dricka kaffe. Jag följer med och får plats i ett hörn. Mina bordskamrater äro tydligen gynnade gäster, ty de ha sitt bord färdigt med koppar och konjaksglas, Pluntor komma fram, kaffet drickes, och vatten eftertelefoneras. Nya pluntor hämtas upp ur resväskor eller fickdjup och groggarna tillagas. Man transpirerar, stånkar och dricker, överröstar varandra — »det är då fan att man icke kan få en syl i vädret, så länge Andersson håller låda!»

Snickerifabrikören är röd i ansiktet som babords lanterna och han klunkar allt oftare. Hettan ökar och röken kan snart skäras med kniv. Jag våndas i mitt hörn, men här är åtminstone skugga. Ute på däck är omöjligt att vistas. Någon i sällskapet berättar om en skeppare på en Medelhavsbåt. Han var världens fetaste skeppare och led dödsskuggans kval i värmen. Slutligen hittade han på att låta timmermannen göra ett runt hål i locket på isboxen. Sen kröp kaptenen ned och stack ut huvudet genom hålet och lät en man stå och servera grogg. Annars hade han fått slag.

Plötsligt somnar snickerifabrikören. Han lutar hakan mot skjortbröstet och snarkar med ett kvidande biljud.

— Si där, nu är Andersson färdig! Måtte han inte dö bara! Nej, väck’en inte, låt’en vara i fred! Ja men han skall väl hinna nyktra till innan han kommer till sin brygga! Rör’en inte, säger jag! Vaffan, man skall väl vara kamrat!

Andersson sover djupt och de andra försätta groggningen. Svetten dryper från Anderssons panna i långarännilar, som försvinna under västen. En i sällskapet tar en isbit ur hinken och stoppar den baktill innanför kragen på Andersson. Han märker ingenting, bara en liten rysning skakar hans kropp för en sekund.

Men plötsligt nyser han till våldsamt och i nästa ögonblick ligger hans präktiga lösgom på golvet mellan hans fötter. Ett våldsamt skratt skakar röksalongen. Ingen känner medlidande. Man ser bara det löjliga i situationen. Men jag kan inte se något löjligt. Jag tycker synd om Andersson och om lösgommen som ligger där nere som ett fantastiskt klackjärn. Men strängt taget har jag inte med saken att göra. Jag känner, att jag skulle bli föremål för allmänt missnöje om jag blandade mig i det här. Och glädjeämnena äro gunås så få här i världen. Nu fröjdas alla i hela rökhytten. De få ett minne för livet. Andersson snarkar på oberörd av yttervärlden.

Men rätt som det är vaknar han och börjar söka med tungan i munnen. Han trevar i fickorna och ser lömskt på sina medpassagerare. Hans min är obeskrivlig men plötsligt upptäcker han klackjärnet. Ingen låtsas se något eller visa medvetenhet om hans lilla malör. Beslutsamt tar han fram sin näsduk, snyter sig trumpetande, lutar sig ned och hämtar upp sin skatt bland cigarraska och tändstickor, skjuter den som han tror obemärkt bakom näsduken in på sin plats, ler fånigt och säger: — Ja, skål gubbar! Jag tror nästan att jag lurade av ett slag.

Åter skallar hans vänners skratt genom rökhytten och jag går ut, ty jag ser att jag nalkas hembryggan.

KLOCKAN.

Det är svårt för konstnärer i dessa tider, då ingen köper konst och svårt var det även för artisten Svenson, som av värdesaker utom en massa tavlor endast hade en gammal guldklocka, vilken otaliga gånger vandrat till stampen och lika många gånger inbringat ägaren biffstekar och grogg. Det var en verkligt fin klocka med ett verk som urmakarna förvånade sig över — så fint var det. Det gick bättre än en kronometer.

Men Svenson hade en ateljékatt för att hålla råttorna på avstånd. Dessa voro nämligen nog fräcka att vilja bli delaktiga av den torrskaffning som stundom fanns i matskåpet. Katten var ung och lekfull. Klockan hängde på väggen på en spik över Svensons huvudgärd, icke i bygeln utan i kedjans krok. Katten upptäckte att han med tassen kunde få klockan att svänga fram och åter som en pendel och detta förhållande blev honom en stor glädjekälla. När Svenson trött efter kvällens utsvävningar låg kvar i snarkofagen långt inpå förmiddagarna,

begagnade sig katten av hans förnedringstillstånd och lekte med klockan, gav den slag på slag med tassen, bet i den, försökte hänga sig i den och ramlade ibland rakt i ansiktet på husbonden, som låg där och snarkade medvidöppen mun okunnig om den fara, i vilken klockan svävade.

Vaknade Svenson någon gång av bullret på väggen, hoppade katten ögonblickligen ned på golvet dunkelt inseende att han begått en handling, som icke var husbonden behaglig.

Men en morgon blev katten vid dåligt humör, när klockan träffade honom på nosen. Han började betrakta henne som en fiende och slog till den allt ursinnigare. I fullt raseri klämde han slutligen till så att hon hoppade av spiken, gjorde en vacker båge i luften och hamnade på kaminens stenplatta. Där gick glaset sönder, den vackra boetten fick en ful buckla och verket stannade.

Vid slamret vaknade Svenson, katten tog ett jättehopp från huvudgärden och gömde sig bakom dukarna i tavelhörnet. Svenson ville se efter hur långt dagen framskridit, men klockan var borta. Svenson blev vaknare än förut, slängde benen över sängkanten och stirrade på spiken, där klockan hängt. Han erinrade sig icke riktigt, hur han tillbragt föregående afton och började söka i sitt minne. Han sökte även i väst, byxor och rock, men utan resultat.

Plötsligt upptäckte han klockan och blev hemsk till mods. Han lade den till örat, men den var stum. Han försökte dra upp den, men nyckeln gick runt utan motstånd från någon fjäder.

Svenson klädde på sig och gick till urmakaren. Denne satte lupen för ögat och undersökte klockan. Han förklarade att den var absolut irreparabel. Möjligen skulle någon gammal urmakare i Genève — om någon sådan från klockans ungdom ännu levde —vilket var mycket otroligt, kunna sätta den i gång. En sådan fjäder fanns icke att uppbringa i Europa — och medan urmakaren petade i verket, sprang fjädern ut, fin som spindelväv och flera meter lång.

— Där ser herrn själv! sade urmakaren. Hur har herrn burit sig åt med den fina klockan? Den har varit ett konstverk, en dyrbarhet, ska jag säja herrn. Nu är verket inte värt en tolvskilling.

Förkrossad gick Svenson till en kamrat och viggade frukostkrischan.

Men han bär klockan fortfarande. Han använder den att knacka på vaktmästare med, när han sitter på Östermalmskällaren.

FÖRFÖLJELSE.

Logen 3015 Lindeberget i Ed har bannlyst mig på grund av min sista bok. Jag är varg i veum och vet snart inte var jag skall finna en fristad.

Logen antog en resolution, som ögonblickligen slukats av Svenska Morgonbladet. Logen kan icke utan harm se det skandalösa sätt på vilket jag glorifierar spritsmugglingen på grund av en vild romantisk njutningslystnad. Ja, kära 4711 (— förlåt mig — sådant doftar ni nog inte) kära 3015, men ni vet nog inte hur verkligt spännande detta hantverk är! Ständigt nya sensationer, ny skönhet, nya glädjeämnen! Och ni glömmer den inkomst jag under den goda tiden hade genom att våga livet i storm och hög sjö! Den glada tillfredsställelsen, att ha lyckats lura tullen, vår arvfiende här i skärgården! För att inte tala om den oförställda glädje de godtemplare visade, åt vilka jag efter en lyckad kupp generöst slängde några dunkar. De välsigna mig och jag tror på välsignelsens kraft.

Jag undrar verkligen hur många medlemmar av logen Lindeberget som skulle vägra att under hand köpa några liter av dem jag har nedgrävda på min gård i Grisslehamn. Ingen, gissar jag. Ty den mänskliga naturen är sig lika i alla loger från n:o 1 till3016 och högre nummer. I dricken icke endast det fördärvliga kaffet, som alstrar ett av de förfärligaste gifter som existera — coffeinet. I doppen även och betänken icke att vetebullarna i edra kroppar till stor del övergå i alkohol. Sockret i edra sockerdricks-flaskor har samma verkan. I gån omkring, en skam för eder orden, berusade varje dag utan att märka det, ty fylleristens tillstånd har blivit en förslöande vana.

Usch!!! Även jag kan känna indignation, vilket I kanske icke viljen tro. Och min är ädlare än er, ty jag är luttrad genom erfarenhet. Jag har sett så förskräckligt mycket elände åstadkommet av kaffe och bullar, att min penna nekar sin tjänst, då jag vill beskriva det.

Men icke endast kaffe och bullar — för att icke tala om småbröd — komma innanför godtemplares läppar. Den mest berusade person jag sett, en skam för mänskligheten, var marskalk, eller portvakt, eller överste templare i den loge jag själv som student i Uppsala tillhörde. Jag hade någon funktion inom logen, jag minns nu icke vilken, men jag hade ett fint ordensband och bokstäver här och där. Han kunde icke uppträda om han icke förut druckit cirka fem liter ren sprit. En gång hade han fått bara fyra och slocknade, blev ett kolly, och måste *bäras* hem. Jag blev vald att intaga hans plats vid ordensbordet, men min nya befattning kväljde mig. Jag reste mig plötsligt upp och anmälde mitt utträde ur orden. Sedan dess har jag lyckligtvis kunnat verka för nykterheten på många sätt, bland annat genom mina böcker och genom ett nästan pinsamt just uppträdande.Ånej, goda 3015 Lindeberget, jag har nog lite aning om vad godtemplare gå för. Det hände mig något häromdagen. Jag var på en liten smuggelexpedition nedåt skärgården och på mig väg till det överenskomna stället, där jag skulle ta in lasten, lät jag min hundra hästars Dodge stanna vid en stätta innanför vilken ett femtiotal blomstrande feta kor betade, ty min vana trogen ville jag ha min vanliga ranson nymjölkad mjölk. Finns något härrrligare? Nej! Medan jag lät chauffören tjuvmjölka, kommo några bekanta skärgårdspojkar, hedersprickar, som jag kände, fast de voro godtemplare. De stannade och pratade med mig. De berättade att de hade supit i fyra dagar utan att sova. Man såg det på dem för resten.

— Men hur kan ni? Hur *vill* ni? Vet ni inte att ni går under på det här sättet? Och för resten — mår ni inte förskräckligt illa?

— Nää, Engström, vi mår hyvens!

— Detta är oförklarligt. Om jag skulle ha levt ert liv, vore jag redan död. Dricker ni lika mycket i logerna som förut?

— Jaa då!

— Men förstår ni då inte att det är orätt att supa, då man tillhör en godtemplarloge?

— Ja men det är det enda sättet att få nåt. Då blir en inte misstänkt.

— Ja, men känner ni verkligen inget obehag, någon otrevnad, någon ohälsa efter att ha druckit i fyra dar, dygn alltså, utan att sova?

— Nåja, dä enda felet vi känner, ä att vi ä liksom lite ömfotade, för vi har inte haft skorna av oss på hela tiden.

*

P. S. Om logen 3015 Lindeberget vill uttrycka sin indignation, bör den vända sig mot mina förläggare, som samvetslöst utgivit min bok, mot kritiken, som varit vänlig och mot Gud som låtit mig födas i Småland. Jag antar att logen 3015 Lindebergets lånade exemplar av min bok nu är sönderläst, flottigt och snuskigt samt stinkande av estnisk vara.

GUBBEN WEMAN.

Häromnatten drömde jag, att jag var ute på Gillinge och jagade sjöfågel. Jag såg allt så tydligt, fast det är närmare tjugu år sedan jag var där sist. Jag drömde om en situation från en tidig aprilmorgon då vi skulle i båtarna. Gubben Weman, båtbyggarn, om vilken jag har skrivit en gång, skulle också med, men han hade tagit för många morgonkaskar och vi tyckte att han borde stanna hemma.

Calle Cederström sade: — Gå och lägg sig, farbror! Farbror super för mycket. För farbror måste väl medge att farbror super?

— Nää, din jäkla underkärvare, sade Weman, inte *direkt*, men ja *blir* full — dä erkänner ja. Ajöss mä er då, era lufthuggare, men I kan inte reda opp’et utan mej. För blir dä storm där ute ve Skötarön, såska en ha mer än löss i huvet för å klara sej — å I har väl inte stort mer!

Nu är gubben Weman död sedan många år, och däråt är ingenting att göra. Men rätt egendomligt var att jag två dar efter min dröm fick brev från en god vän just om Weman och brevet åtföljdes av gubbens porträtt och en historia om honom.

Han var över åttio år gammal, då jag lärde känna honom. Han var en ärlig själ och ingen frimickel och skåpsupare. Och humör hade han också. Min vän berättar att han en gång under storstrejksåret 1909 seglade ute i havsbandet, kom till Gillinge och gick i land för att hälsa på familjen Weman. Gubben stod som vanligt och jobbade med en båt. Det märktes genast på hälsningen att han var arg — och himlaarg. På frågan hur det stod till, svarade han: — Hur fan ska dä kunna stå te annat än illa, när en inte kan få en droppe starkt?

Det var nämligen spritförbud under storstrejken.

Han ställde sig rak och fortsatte:

— Vore jag kung här i landet, skulle ja kommendera ut mina soldater å skjuta ner packet, som inte vill arbeta. Å sen skulle en väl få frihet å leva som en vill och behöver för sin ryggmatist!

Sådant folk fanns det förr i världen. Nu ha vi snart bara skåpsupare och smugglare i skärgården.

*

Men nu börjar jag längta dit ut på fullt allvar. Jag längtar att måla och höra suset i min egen skog. Och att som förr i världen gå ut i kajaken och pröva den grova havssjön runtomkring Storbrottet.

SVENSK HISTORIA.

En svensk dykarbåt låg i Konstantinopel och två av besättningen hade fått landpermission. Gott om pengar hade de och det bar i väg till diverse näringsställen med önskad effekt. Men en av karlarna hette Jansson och var från Roslagen, varför han blev vild och galen, så snart han fick sprit i sig. På en liten krog fick han ett anfall av verksamhetslusta — det var för resten i Galata, den sämre stadsdelen och krogen hette *Brasserie Liberty* — välbekant för alla sjömän som härjat i de krokarna.

Han drog plötsligt sin revolver och började skjuta litet varstans i tak och väggar. Detta dugde naturligtvis inte och så småningom fingo de båda gossarna bråttom att avlägsna sig. Ute på gatan stötte de på en droska, lyfte ner kusken och började köra så mycket hästen orkade springa. Men icke förty upphunnos de av några poliskonstaplar och fördes till ett vaktkontor.

Inte ett ord turkiska kunde de och lika okunnig var polisen i rospiggska, varför förhöret blev tämligen värdelöst som sådant. Dessutom voro de mer än lovligt bråkiga och deras styrka ville då och då ta sig uttryck mot de små turkarna, som ansträngde sig att komma underfund med bärsärkarnas nationalitet.

Så småningom blev det sista klart för Jansson, som drog en blyerts ur fickan, sprang fram till väggen och skrev med stora typer:

C 12

pekade på inskriptionen och sade: ***Bender! Bom—bom!***

Poliskommissarien stirrade på honom en halv sekund, sade *all right!* och pekade på dörren.

De voro fria.

Jansson har själv berättat historien.

MÅLARE PETTERSON.

Vi hade varit på auktion på Rödlöga, pråmskeppar Våstlund, Vågberg från Östernäset och jag. Där hade gått ordentligt till både med det ena och det andra, och vad fägningen beträffar hade det varit schangtilt som vanligt med stora kaskar och mat ovanpå. Några goda nät hade vi köpt för så gott som ingenting, och jag hade kommit över en mistlur, en sådan där gammal låda med vev, som hörs halva milen. Tok-Pelle, målarn, hade också varit där med sin gamla segelbåt, som har två namn. På styrbords bog står det *Nubben* och på babords *Smekan*. Han hade många år ägt den tillsammans med en f. d. Stockholmssjåare, som var lika tokig som han själv och som hamnat långt ute i skärgården och levde på att hjälpa till med litet av varje på öarna, när han inte hantlangade åt Pelle. De hade roligt ihop, gubbarna, och voro välkomna överallt, ty de hade gott humör med sig, sång och musik, men nu var Tok-Pelle ensam, ty sjåaren hade gått över bord en natt på Gräsköfjärden, när de voro på hemväg från slåtter på Ängskär. Han hade väl fått i sig för mycket svagdricka, kan man

förstå, eller kärnmjölk med renat i, också en dryck för törstiga skördemän.

Tok-Pelle följde oss ner till bryggan där min kutter låg. Han sjöng, ty han var glad:

»O, jag är glad och jag sjunger med fröjd, jag sjunger med rosor på kind!»

Hans skäggiga och lurviga huvud såg ut som en enrisbuske och sången kom ur ett snusigt svart hål med ett par gula betar i under en näsa till färg och skapnad som en rödpotatis.

— Ni får väder på er, bönder, ropade han, när vi hissat på, det känner jag i giktbenet! Jag kommer efter så småningom. Vi träffas på Rådmansö.

— Jaja, kanske Tok-Pelle inte är så tokig, sade Västlund och kisade norr över. Det står nog väder

över Kudoxa och Vidinge, men inte tar vi in rev förrän det behövs.

Vi gingo för platt akterlig ut mellan kobbarna och styrde rakt nordväst.

Tok-Pelle hade haft rätt. Norr om Hundskär fingo vi ligga och slå för stiltje i minst en timme, men rätt som det var steg det upp ett konstigt moln över Norrpaddaskärgårn och plötsligt fingo vi nordlig, som kom rätt så hård och byig, varför vi togo in ett par rev, och detta skedde i grevens tid, ty nu hade vi stormen över oss så våldsamt, att vi måste falla under Skarnkubben och gå upp vid Söderöra, i vars hamn vi kommo in våta som tuppar efter ett par ordentliga översköljningar från styrbords låring. Där slängde vi kroken alldeles under bybryggorna och lågo som i en liten ask.

Så småningom bedarrade stormen, men det var kväll och ingen måne, varför vi beslöto övernatta och beredde oss att laga vår enkla kvällsvard. Konfonium och öl hade vi tillräckligt av under durken, så vi sutto inte i sjön. Västlund och jag hade just fått kapellet över storn och bommen i saxen och klivit ned i kajutan, där Vågberg sysslade med fläsket och potatisen, då vi kände en stöt mot akterhacket; en man kröp upp bredvid levangen, gjorde fast och uppenbarade sig drypande våt i kajutdörren. Det var Tok-Pelle. Vi gapade, vi trodde inte våra ögon.

— Jag seglade en timme efter er och såg från berget att ni låg och guppade i stiltje, men inne vid Rödlöga stod han stadigt sydost och jag tänkte, att jag skulle behöva blåsa av mig kaskarna, så jag hissade på. Men ett sånt väder vill jag inte vara med omen gång till. Och aldrig trodde jag att *Nubben och Smekan* skulle vara så styv i sjön. Att ni inte såg mej, men det var väl för skumt! Inte en torr tråd har jag på kroppen, men Engström har välan lite reservlump åt en fattig målarjäkel, annars får det torka på kroppen. Jag låg här akter om kuttern och öste båten läns, för han var nästan full med vatten, när jag kom i lä, och så började det lukta så gott fläsk och potatis, så jag tänkte som så: Jag kan inte bli mer än slängd över bord! Jag hade förstås två kakor bröd och en ostbit i oljerocken, men det har blivit gröt av alltsammans.

— Välkommen, Petterson! Vår Herre är de dårars förmyndare. I skansen ligger ett par byxor och en gammal överrock och jag tror också, att där skall finnas ett par gamla sälskinnspjäxor, om de inte är söndermöglade.

Tok-Pelle lufsade för över och dök ned i

skansluckan. Vi hörde honom stöka där nere och ett tu tre började han sjunga. Saken var klar, han hade hittat doningarna och ackompanjerade toaletten med den gamla visan:

Jag gick mig ut en aftonstund på Kalmars stolta kaj, jag hade inga pengar och magen skrek ajaj, jag tyckte det var skräp, inte har jag nån kredit, jag reser opp till Norrland, det blir bättre för mig.

Så gick jag mig då in till gamla gumman Falk. Där satte jag mig neder i en herres gestalt, befallte fram en flaska rom och tömde den i bund och in kom kapten Fager, gav mig hyra med en gång.

Och hör du, min gosse, säg har du lust att gå på stora kusten Afrika för gula och för blå? Du får våga liv och blod, men skall aldrig lida nöd så länge vi ha brännevin och bröd i överflöd!

— Det är humör på Tok-Pelle, sade Västlund, och en bra målare är han, men han har sina perioder när han bara super. Och kommer han till någon stad så står det inte länge på, förrän han sitter i polisen och sjunger så det skallrar i finkan, men ingen kan bli arg på honom. Vanligtvis släpper di honom när han sovit ett par timmar.

Men nu hade Vågberg dukat fram kvällsvarden med kryddströmming till smörgåsen. Det rök ur potatiskastrullen och fläsket osade lockande och ljuvligt. Kaffet stod på primusköket.

— I kväll får Engström historier, det kan han varalugn för. För i dag är Tok-Pelle oljad och kan hålla på ett dygn om det kniper. Kaskarna har blåst av honom och får han bara inte för mycket, så är han den trevligaste karn i hela skärgårn. Men här är han för resten. Välkommen i vår loge, som godtemplaren säjer!

— Tack ombord, säjer man då. Fy tusan vad jag var våt. Men där hängde en fårskinnsväst också i skansen. Den tog jag i stället för skjorta. Engström har väl inga lopper i'n?

— Ånej, inga som är farliga för Petterson. Är Petterson rädd för lopper?

— Ja, för bondlopper. Jag har målat hos bönder ibland långt oppe i Roslagen och de har lopper som är så jäkliga, så när en vill ta dom, så sätter de sej på bakbena och tar spjärntag och visar tänder.

— Jaha, varsågoa, nu är maten färdig, sade Vågberg.

— Hugg in först, Petterson, vi äro hemma här, persvaderade jag.

— Nej men si brännvin! Jag har seglat en hel svensk bondmil med döden för ögona, sen jag såg brännvin sist, så nog har jag förtjänat en geting. Jaha, Engström, nu är det längesedan vi åt ett mål tillsammans. Kommer han ihåg när jag målade det här bordet, som vi äter vid, och skåpena och hyllorna och den där kaggen, som var surrad på skänken? Det är väl tjugu år sen minst. Men då kände vi varandra knappt, och nu börjar vi bli gamla alla fyra i kajutan. Men färgen håller vi, åtminstone vi bägge som är målare, pratade Pelle med munnen full av mat. Vågberg är väl yngst av oss, kan jag tro?

— Ånej, jag är femtiofyra år.— Skål då, pojkvalp! Men vad är det med ögona på dej, Vågberg, de är ju röda som på en mört?

— Ja, de har blivit liksom dåliga just i sommar. Jag tål inte blåsten.

— Det ska vi bota. Jag har reseft. Men vi ska äta först.

— Jo, det skall Engström tro, att Petterson är rentav en jäkel att doktorera — mest som en professor, förklarade Västlund.

— Jojomänsan, far min var klok gubbe och farfar

min var klok gubbe, och ändå kallar de mej för Tok-Pelle. Men det är väl för att jag inte är sur som en läsarpräst utan har humör — och det skålar vi på — det ligger i släkten, både det kloka och det livade, för den delen! Tre bröder är vi, och alla är fulla av tokstolleri. De två är sjöfolk, men var de finns och om de lever vet jag inte. Själv var jag bara med på två resor och det var långseglingar, och på den första förliste jag i Atlanten — — —

— Å fanken, har Petterson varit sjöman — det har han aldrig talat om förut! ropade vi alla.

— Ä, han ljuger bara, sade Västlund. Inte har den där varit på sjön!

— Den där för dej! Du har väl aldrig varit ur det här handfatet, som heter Östersjön, din jädrans pråmoxe! Men vänta ett tag, så ska jag visa papper på't!

Och Petterson drog ur fickan på min gamla överrock ett slags plånbok, tjock som en liten bibel och försedd med vaxduksomslag i många varv. En grov skinnrem sammanhöll det hela och han bet i knuten, som blivit svårlöst och gordisk av vätan.

— Den här, sade han mellan betten med de två tänderna, lämnar-jag-aldrig-ifrån-mej.

Så småningom blev knuten löst och han vecklade fram dyrgripen, som var en gammal bok, och innanför dess pärmar lågo åtskilliga dokumenta.

— Här har du prästbetyget, bondskeppare, så du sir att jag är ordentligt född, och här har du beviset, din dumma bondhyvel!

Han räckte ett solkigt papper till Västlund och vi läste gemensamt:

»Foreviseren heraf Johan August Petterson har faret med undertegnede Fører af Barkskibet 'Bella af Christiania' i 2 to Maaneder siden den 29 October, da jeg bjerget ham fra Brig 'Dankbarkeit', som var Vrag i Atlanterhavet, det i bemerker i den Tid han har været ombord i mit førende Sib 'Bella', har han opført sig som en meget ordentlig og bra Gut hvorfor jeg vil give ham det beste Vidnesbyrd ogRecomantion samt at Gud vil bevare ham naar han atter skal ploje de vilde Bølger, ønskes af mig og tegner mig hans venskabligste

L. Christophersen, Fører af Bark Bella.»

— Va sa du nu, bonne? Kanske du har ett sådant betyg!

— Fläsket och potäterna blir kalla, sade Vågberg, ät, folk!

— Kalla mej hit och kalla mej dit, han ska välan veta att jag inte var någon vanlig ångbåtskalle mellan Skeppsbron och Nationalmuseum.

— Ät nu maten, mens han är varm, sade Västlund, och skäll efteråt! Inte kunde jag tro, att du var en sådan matador, Pelle.

Petterson lade för sig en jätteportion och fortsatte:

— Jag kom som kajutvakt med en brigg från Stockholm till Hamburg, och där rymde jag med en kamrat, som hade en god vän på tysken, och vi kom med båda två, för tysken blev för kort på folk. Men vi kom ut för en hälsikes storm i södra Kanalen och höll på att sjunka just då Bella fick tag i oss i sista ögonblicket. Bara två man utom jag var kvar på vraket. Då hade vi drivit för ostlig storm i över en vecka, så vi var långt ute på Atlanten, och den sjön är ingen vanlig såskopp, era bassar! Men jag hade fått rematisten när jag låg och doppade i sjön så länge, så jag dugde inte till sjöman. Jag fick följa med till Pensacola och sen blev jag hemskickad med en svensk bark och kom i målarlära i Stockholm. Ena dan kort, andra dan lång, det är livets gång. Menjag var ju bara sexton år och här vilade inga ledsamheter. Hit med en sup till och på med öl efteråt! Tack, Engström! Men eftersom boken är framme, så kan vi ta och si efter någon ögonsalva för Vågman, stackarn! Ögona rinner på'n, om det nu är utåv brännvin eller blåst. Slå opp ögonsalva i registret, Engström och läs högt och tydligt!

Jag tog boken. Det var *Magia Naturalis*, tredje upplagan, tryckt hos Nils M. Lindh i Örebro år 1804. På insidan

av första pärmen stod:

»Gab Sand Ström, er Mit namn Mig Til heder och Ingen Skam. Detter Mig i Dopet GiWitt och i liff Säns Bok in SkriWitt Sand Ham. Den 24 De Semberg år 1821 Siö tuls Wakt mestaren Gab Sand Ström kiöpt vid Nor Telie marknad För 32 Skiling banco.»

— Sandström var min morfar. Det var en styv karl, fast han var tullvaktmästare. Men läs nu om ögon-salvan. Den står i registret och den har botat tusentals personer, män, kvinnor och barn.

Jag läste: *Ögonsalfwa*.

»Huggorms-fett, som fås, då man skär ormen midt i tu, och hänger honom för värman med glas under, blandas med finpreparerad Tutia til en Salfwa, som strykes så wäl på som järmväl litet inuti röda och fläckiga ögon. Tillika bör ådren öpnas, Spansk Fluga sättas i nacken och afförande medel en gång i weckanintagas. Item: tag Aborrister, lägg i en flaska wäl tiltäpt och ställ det i solen. Smörj ögonen därmed. Har hulpit den som warit så när blind.»

Jag frågade: — Vad är Tutia?

— Det finns på abeteket, men det behövs inte. Det andra reseftet med bara aborrister är billigare. Försök med aborrister, Vågberg!

— Det tror jag med, för det är åtminstone oskadligt. Men det där med huggormsfett och Tutia och spansk fluga, det förefaller mig tämligen tokigt, tillät jag mig invända.

Petterson tog ifrån mig boken, lade den på bordet och slog på den med knytnäven så att glasen hoppade.

— Den här boken har far min och morfar min använt och förtjänat så mycket pengar på, att Engström skulle gå hem och lägga sej för gott, om han finge reda på’t. Men jag hör, att tala med Engström, det är som att lägga fram bibeln för en oxe.

— Nu kokar kaffet, sade Vågberg.

— Hit me’t, ropade Petterson. Aprapå om kaffe, såg ni Jan Erik Blomkvist på auktion? Han hade fått sig ett par rediga kaskar tidigt på morron, så han gick ner och satte sig till rors i Västernäsarns skuta, som låg både för ankar och dragg, och där somnade han. Västernäsarn blev rädd att han skulle smörja ner henne och gick och tog Jan Erik på armarna och bar honom i land och slängde honom i gräset. Då vaknade han och vi frågade: — Var har du varit, Jan Erik? — Å, jag har bara varit ute och seglat ett slag!

Då var jag nyktrare, eller hur, Engström? Men det var om mina bröder jag skulle berätta en paschasa! Jo, de hade inte träffats på fjorton år och möttes händelsevis i Visby. Var det inte märkvärdigt, när de kom dit med olika fartyg. Pengar hade de förtjänt som gräs bägge två. Karl Fredrik hade fyratusen riksdaler och Sven Petter tretusen riksdaler och de hade tänkt stanna hemma, för de var trötta på sjön. Och man kan tänka sig att det blev festligt, när de råkades och började berätta sina äventyr. Karl Fredrik hade varit gift en halv månad med en änka, som hade en krog i Palermo. Sen rymde han för hon söp och klöstes. Och Sven Petter hade varit gift i San Francisco ett halvt år med en schana, som hade sjömanshotell och där blev också skilsmässa och rymning. Så nog kände de båda till livet! Och nu skulle de festa litet, innan de reste hem till Norrtälje för att hälsa på gubben och gumman, för de levde på den tiden — ge mej si, det är väl fyrtiofem år sen. Kan Engström tänka sej! På tre veckor var pengarnaslut så när som på tvåhundra kronor, som de skickade hem till morsgumman i rekommenderat brev, och så gav de sig ut på sjön igen och sen har ingen hört något ifrån dem. Det är friska sjömanstag, det svor jag på!

— Dom kände jag inte, sade Västlund, men Pettersons far kommer jag ihåg. Han bodde i Norrtälje strax utanför stan och var en jäkel att vara styv i doktorering — särskilt slog han åder som den värste barberare, och det kan väl Petterson också?

— Jojomänsan, men det får inte talas om, för det är förbjudet. Stöpt har jag gjort också och det rätt mycket, om

jag ska skryta. I fråga om stöpning fick jag lära mig en massa knep i Grisslehamn av gamla båtsman Koppar, för han var också skicklig, kanske den styvaste stöpare i Sverges land. Han kunde stöpa både över huvet och genom skjortan och byxerna och västhålena alltefter sjukdomarna förstås. Men i fråga om att slå åder, där blev han bet. Far min hade ett särskilt sätt att slå åder, som inte var dumt. Han lät paschänten hålla om en käpp med utsträckt arm, och så klämde han till med snäpparen i armvecket och lät blodet spruta tills paschäntens hand började darra, för då var det på tiden att sluta. Sen lag han ett ullgarnsnystan i armvecket och lindade fast'et med trasor. Men gubben Janson på Svartlöga, han höll på att få för åderlåtning, han! Han lät slå åder två gånger om året, inte hos far min, förstås, för det var ju för lång väg, men hos en gubbe på Blidö, som hade lärt till doktor hos morfar min. En gång ville handen inte darra.

— Dä va mej en jäkel, sa gubben. Hand *ska* darra!Förr är det inte värt att sluta. Och till slut, långt om länge, började handen verkligen darra, men då darrade hela gubben Janson. På kvällen när han skulle segla hem, fick han storm på sig, tog ner seglena och började ro. Och ro fick han så att ullgarnsnystanet och trasan gick bort och ådern började bloga. Och den blogade och blogade så ekan blev halv med blod. Då var det inte mycket med gubben Janson, när han äntligen kom hem. I två månader fick han ligga och dricka varm nymjölkad mjölk med brännvin i, innan han fick tillbaks varmen i kroppen och färgen i synamentet. Han hade det ju bra, för den delen, men det blev aldrig samma fräs på gubben som förut — det var gott kaffe, Vågberg, du får hälla i en skvätt till — åja var inte snål med fatkaffet, det är Engström som bjuder. Ja, gubben Janson, han var seglivad han! Men den seglivadaste gubbe jag har mött i mina dar, det var väl gubben Israel i Byholma. Det var en vinter för många år sen, ge mej si, det var välan för en tretti år sen, som isen låg blank hela Singöfjärden ända upp till Östhammar, och gubben fick på sig skridskorna en söndagsmiddag och åkte till kapten Karlgren på Raggarön, som han hade affärder med, men egentligen var det väl för att få en toddy, för Karlgren hade alltid hemma, hur dåligt det var för resten. Det blev både en och två och tre toddar och några till, för Karlgren var inte snål, men Israel drack utåv bara snålhet, fast han hade god råd, men han fick ingenting ha hemma för fruntimmerna, si! Fasen skulle vara gift på de vilkorena — — —

— Ursäkta, har Petterson aldrig varit gift?— Bryt inte åv berättelsen, pråmskeppare! Nej, det har jag inte, hellre leder jag en gris i koppel! Ånej — men det där begriper ni nog själva alla tre, som är gifta karar — men jag har varit gift professoriskt, och tokig kan jag nog vara än — värst är det i lövsprickningen, men så tokig har jag inte varit så jag har dragit i väg till prästen med något fruntimmer. Men nu är det fråga om gubben Israel i Byholma. Han spände på sej skridskorna igen vid sjutiden på kvällen och var jämt i hammaren, när han gav sej på hemvägen, och hur det var åkte han fel och kom för full fart in i vassen innanför Käringön och dråsade ikull och slog skallen i och dånade ocli låg där i sexton graders köld fastfrusen till klockan nio på morron. Då hittade di honom. Han gick och dillade på isen, för han hade vaknat och var väl lite vimmelkantig och sa att han frös. Men väl var att han hade rocken igenknäppt, sa han, för annars hade han väl rentav blivit förkyld, sa han. Men han var van vid is, för han hade varit med och fört posten över till Åland i många år.

— Ska vi inte lägga oss nu, Engström? frågade Västlund och gäspade.

— Är kaffet slut, efter det är så bråttom? stack Tok-Pelle emellan.

— Är det slut, så sätter nog Vågberg på nytt, om jag känner honom rätt. Vi har ju fått bara en kask och Petterson har väl knappt fått värmen i kroppen än, sade jag.

— Det hörs att Engström känner till skärgårn! triumferade Pelle. Sätt på kaffe, Vågberg, och håll dej vaken, Västlund! Det är inte ofta du är isällskap med tokiga målare! För vi ska välan hålla ihop i profeschonen, Engström. Ja, aprapå seglivenhet, så har jag själv varit rätt så seglivad. Jag hade varit och målat på Köpmansholmen och bott hos gamla gubben Östergren, och rätt som det var så dog gubben en vacker dag utan att säga till om'et förut och käringen ville att jag skulle följa med till Blidö kyrka och bära liket, för liket och jag var liksom släkt till släkten. Jag hade ju inga svarta kläder, men jag fick låna i sista ögonblicket utåv honom Utterbom, som var boddräng hos handlarn. Utterbom låg sjuk förstås, annars skulle han inte lånat ut några kläder, men jag fick låna dom utåv handlarns piga, för jag har alltid haft god hand med fruntimmer. Det var i februari

och bortåt tjugu grader kallt, och det bar inte bättre till än att jag gick ner mig på ett ställe där det var strömt, för isen var ny — — —

— Hör nu, Pelle, var Utterbom släkt med färgare Utterbom i Norrtälje? frågade Vågberg medan han sysslade med spritköksgasen.

— Bryt inte åv, Vågberg, när jag talar! Nej, det var han inte för han *hette* Utterbom. Ånej, färgarn hade samma namn som jag och det är Petterson, det är gammal adel, den gamlaste i Sverge. Men denne här Petterson låg en dag vid sin brygga och sköljde tyg och fick se en utter i ån och sprang in efter bössan och sköt och bommade förstås, sen fick han inte heta annat än Utterbom så länge han levde. Neej, de var inte släkt ett dugg. Men kom nu inte med några dumma frågor — det blir som en annan berättelse på det viset. Jo, jag gick ner mig och låg välen hel kvart och slog sönder knogarna i isen innan jag kunde ta mig opp, men jag hann i sista stund till kyrkan och satt där i mina våta kläder under hela gudstjänsta, och hade jag inte *sprungit* hem efter begravningen, så hade det nog blivit något fel på mej. Men dom seglivadaste utåv alla skapade varelser, det är ugglorna, Engström! När som jag var med och rustade stugan åt Vestergren på Rådmansö — och han var ändå nygift och det var bråttom med inflyttningen och bara kammarn var färdig, för i köket var det bara trossbottnar, och jag bodde i kammarn och hade börjat måla där så smått — så kom jag ut i köket en morron och skulle sätta på kaffe och då satt där en ugglejäkel i spisen. Jag in i kammarn förstås och hämtade hammarn och gav henne en tre fyra rediga slag i skallen och kastade ut'a på sopbacken. Och tre minuter efteråt, så flog hon. Var dä inte en seglivad rackare, Engström? Men jag tror rentav att Västlund sitter och snarkar alldeles som i en kyrka! Är det likt något, det? Kaffet är strax färdigt, så att du kan få dej en oppstramare. Ja, si bönder är och förblir bönder! För rexten, när jag tänker efter rätt så är kanske bönder seglivadare än ugglorna. Jag kände en bonde nere i Roslags-Kulla som hade sålt en gårdbit ocih fått riktigt bra betalt, men så kom kristiden och han begrep, att om han hade väntat, så hade han fått mer. Då fick han sån där bondånger och sköt sig, men det var ett dåligt skott, för han hade varit för snål på krutet. Sen gick han ner i smedjan och försökte slå ihjäl sig med en hammare, men det gick inte. Så hängde han sej, men snaran gick åv och då spranghan i sjön och dränkte sej, och det lyckades då äntligen, för han var godtemplare, stackarn, annars hade han nog levt än. Nu är kaffet färdigt, Västlund! *Kaffet är färdigt och hör sen, dövnicke!* Han sover som om han vore skjuten, Engström! Annars brukar det hjälpa, om en bränner en fläsksvål över ett stearinljus och håller under näsan på bönder, som sover. Det blir en sån ovan och svår lukt, si! *Västlund, Västlund, din käring är här!* Si det hjälpte!

Västlund log fånigt i sömnen, gäspade och gnuggade sig i ögonen. Så blev han med ens tvärvaken.

— Vem är här, sa ni?

— Det var inte meningen att skrämma livet ur dej,

Västlund, men jag sa att din käring var här. Du blev i alla fall så skrämd, då du vaknade. Kaffet är kokt igen. Inte duger det att sova på sjön när vi inte är indelade i vakter!

— Jag tog mig visst en lur? frågade Västlund.

— Jaha! och aprapå lur så tar vi fram Engströms nya mistlur, om du lurar av en gång till. Tack, Vågberg, snåla inte på fatkaffet. Häll i åt Västlund, så han blir vaken. Jaha, aprapå bonn, som snålade på krutet, så var nog Israel i Byholma den snålaste bonde jag har stött på. Hanses doter hade en växt i magen, och doktorn hade sagt att om hon inte kom in på lasarettet i Östhammar genast, så blev det döden. Tror ni att gubben Israel hade råd att ta fram hästarna ur stallet och skjutsa henne till stan? Ånej, han slipade skridskorna åt henne och gick efter sin pikstav och sa att hon skulle åka skridskor dit, för det var glanskis hela vägen. Och hade inte grannarna kommit till och skällt ut gubben, så hade hon fått ge sig i väg på det sättet. Men en gång — skål Engström, skål och tack! — så höll han på att stryka

med själv för snålhetens skull, och det var när han skulle gräva brunn. Jag hade gått med slagruta åt'en och visat på en källåder, men när han hade grävt två famnar djupt, stötte han på berg. Späng, bonde! sa jag, för där *ska*

finnas vatten. Och han seglade in till Östhammar efter dynamit, så lite som möjligt förstås, och en bit stubintråd, som knappt var längre än nosen på'n. Och när han väl hade laddat och tänt på och skulle uppför stegen, så slog den i bakväggen, men då må ni tro, att gubben fick bråttom, och besvärligt var det ju förstås att få stegen rätt igen, när han stod på baksidan och själv tyngde ner'en. Och han hade nätt och jämnt klarat sig opp över kanten, när det small och bitarna av stegen gick till väders. Då var det bra nära att det hade blivit begravnings-gille i gården. Men jädrar har inte Västlund somnat igen, och jag tror att till och med Vågberg sitter och nickar.

— Ja, jag tror vi knyter oss ett slag, Petterson, sade jag. Vi måste segla tidigt i morgon ocji det ser ut att bli vackert väder. Dra fram dynan och lägg sej på durken bredvid Vågberg — för Vågberg vill väl också koja nu?

— Åja, gärna det. Och diskar gör vi i morgon.

Vågberg ställde in diskarna i matskåpet och slog ihop bordet.

— Så där ja, Petterson, nu viker vi oss!

Västlund hade halvt i sömnen intagit horisontal ställning på sin soffa och jag lade mig i ordning på min. Petterson och Vågberg följde exemplet på durken.

— Ja, aprapå begravningsgille, fortsatte Petterson, så hände det en gång när morfar min var pojke, atten gubbe blev levande begraven, och det är nog inte så trevligt för den som kommer ut för'et.

— Släck lampan, Petterson! gäspade jag. Det skulle Petterson ha gjort innan Petterson kojade.

Petterson reste sig upp och släckte.

— Förlåt, Vågberg, om jag trampar dej på kran! men här blev svart som i ett par säckar. Maka dej lite, Vågberg! Så där ja! Jo, att bli levande begraven lär vara värre än värst! Den gubben jag talar om — det var visst oppe i Häverö för rexten — och det var nån farsot, så folk dog som flugor — —

— Ligg inte och prata om sånt där, när en ska sova! sade Vågberg.

— Är du spökrädd? frågade Petterson. Jo, dagen efter hanses begravning, så begravde de hanses käring alldeles breve — för si farsoten var så beskaffad att de måste begrava de döda på fläcken genast så snart de hade blivit lik. Och när de grävt så djupt att de kommit i jämnhöjd med gubbens kista, så hörde dödgrävarna att det knackade inifrån den. De blev så vettskrämda, så de blev alldeles ifrån sej och kastade sej opp ur graven och sprang till kyrkoherden, som bodde alldeles intill, men han sa, att de nog hört fel. men de svor på att det var sant.

— Det som är begravet, skall vara begravet! sade kyrkoherden och befallde dem att återgå till sitt arbete. Men de var alldeles säkra på sin sak, och när de såg att prästen var omöjlig, så sprang de till gubbens släktingar och berättade vad de hört. Men de blev bara rädda och sa: Han är ju gammal, så låt'en vara! Det är just trevliga släktingar, som resonerar på det viset, men när en blir gammal så gerde fanken i en. Därför är det bäst att inte ha nåra släktingar. Nå, dödgrävarna lomade tillbaka till graven och tänkte att nu är han väl död, stackarn. Och inte ett dugg hörde de förrän de kom ned i graven och började gräva igen. Då började knackningarna på nytt, men mycket svagare än förra gången. Och när dödgrävarna klättrat upp ur graven, gick dom ut på landsvägen några timmar och promenerade. När de sen kom tillbaka var det tyst. Inte ett ljud! Gubbstackarn hade väl tyckt att det inte var lönt att knacka mera, när ingen brydde sig om'et. Han vände sej väl på andra sidan och domnade åv. Men nog var det tokiga människor, som inte grävde fram kistan och såg efter hur gubben hade det. Aprapå tokiga människor så är väl fruntimmer de tokigaste. Som för exempel den gången jag stod och tittade på disponent Kumlins kutter just när han lag till vid ångbåtsbryggan i Furusund och han hade fina damer ombord och en åv dom hade fått tandvärk och måste oppi land och hade käften omlindad flera varv med en vit silkeschal, och då fick jag se att vid masten alldeles under nagelbänken låg det fyra löständer, som satt fast i en stor guldplåt.

— Kom ombord, Petterson, och tag den här frökens kappsäck och bär den till hotellet! sa disponenten.

— Ursäkta först, sa jag och gick bort och tog upp lösgommen, men det är nån som har tappat den här mackapären, sa jag. Men tror ni nån enda anmälde sig och sa att hon rådde om en?

— Det är väl inte disponentens? frågade jag.

— Nej, sa han.— Och ingen åv gastarnas?

— Nehej, sa dom och flinade.

— Och ingen av damernas? frågade jag. Men de tittade på varandra och sa ingenting.

— Då tar jag'en med opp till sociéten och anmäler'en som opphittat gods, sa jag.

— Gör det, Petterson! sa disponenten, och jag såg att han hade svårt att hålla sig för grin. Och så bar jag opp kappsäcken. Men oppi sociéten låg den hos kassörskan hela sommaren och ingen kom och provade in'en. Och på hösten hämtade jag'en och sålde'n i stan för femti kronor. Det var rent hittade pengar och dom söp jag opp och kom på finkan och det var inte mitt fel utan fruntimrets, som hade tappat gommen. Sover Engström?

Jag svarade med en naturtrogen snarkning. De andra voro redan i Nirvana.

— Ja, dä va allri värt! sa han som predika för hönsa! mumlade Petterson med en djup suck och tystnade.

JOHAN SÖDERMAN.

Min gamle vän Johan Söderman från Rådmansö är död. Han kunde kosta på sig det, ty han var nittiotre år. Jag sörjer honom som en kamrat och förnäm svensk. Många gånger har jag skrivit om honom och mycket har han givit mig att skriva om. Han var en man av stor begåvning och en hederlighet, godhet, humor och djup filosofi, som torde söka sin like i landet. Jag har seglat i hans fisksump, kallad *John*, i alla väder och har beundrat hans sätt att*sköta sig själv*. Det är detta vi i skärgården måste lära oss, då vi ansvara för andras och egna liv. Jag har sett honom ensam lägga nät och ta upp dem. Han var en seg man, och kunde använda åror, tänder och båt i den vildaste storm. Jag har ätit körsbär och äpplen på hans gård *Lugnet*. Han gav mig den finaste upplaga av Bellman, som jag har. Han gillade bara Bellman och Wadman som skalder. Han var Zorns vän. Han kallade Zorn »Världsmålarn».

Han var den siste fiskarn och skärkarlen av Guds nåde i vår skärgård. Han gick åttiofemårig upp i masten på *John* och klarade vimpeln, då fallet skäggat sig. Han simmade som två abborrar. Han dök efter min dragg som fastnat i bottnen mellan ett par stenar. Och när vi en gång tillsammans kapsejsade med min jolle och måste simma med vadmalskläder och tunga skor mitt i natten var det han som klarade mitt liv genom att ögonblickligen visa vägen åt land, som var svår att se i mörkret.

Men störst var han som människa.

Farväl, Johan Söderman, gamle gode kamrat, min käre vän, som begrep mina svagheter och satte värde på det av styrka jag äger!

EN DÖDSRUNA.

Nyss dog långt ute i skärgården en gammal vän till mig, ett stort original. Han var inte vidare gammal efter vår räkning — bara några och åttio år. Han såg ut som en gammal enbuske med en och annan tångruska i — det var snuset som rann ner i hans gråa skägg. Han svor förskräckligt och utgav sig själv som en farlig man, som inte var så noga med ett människoliv då och då.

Men hans hjärta var av guld. Han skulle inte ha kunnat skada något levande liv och på sin lilla ö kände han och var god vän med allt som levde. Framför allt älskade han djuren från de största till de minsta. Jag tror inte att han kunnat ta livet av en broms eller ens en hästfluga. Och djuren kände honom också. Småfåglar kunde komma och sätta sig på hans håriga näve, när han ville det. Han hittade till fåglarnas reden och honorna lämnade icke bona, då han gick för att hälsa på dem och se efter om de fått ha ägg och ungar i fred. Skrakhonorna väste icke, då han

strök dem över ryggen, där de lågo på ägg.

Det var bara av blyghet, som han påstod sig själv vara en förfärlig karl, som det var klokt att ha respekt för.Vi seglade en gång hem efter att ha lagt ut strömmingsskötarna. Vi grälade om något som jag glömt, en bagatell — och plötsligt låtsade han, att han ville se mitt hjärteblod. Månen steg stor och grann ur havet och gubben sade: — Albert, du sir månen, men solen sir du aldrig mer!

Och han sade det med en förfärlig stämma, som om han i nästa ögonblick skulle ha sänt mig till sjöbotten. Vilken annan som helst skulle ha blivit allvarligt rädd.

Jaha — nu är den gamle vännen död. Han var mycket fattig men nöjd och glad och hans humor var av förnämligaste art. Det sades av dem som sågo honom, där han låg död i kistan, att den gamle fule gubben var skön i döden. Med ett leende över det gamla enbuskansiktet, som endast goda, glada och lyckliga människor påstås få i de sista ögonblicken. Det goda samvetets leende.*Tre gånggrifter*

VÅR I VÄSTERGÖTLAND.

Jag ser ut över ett landskap, som äger senvinterns och försommarens diskreta, med varandra besläktade och förnämt närliggande färger, något gråbrungult med plötsliga och brutala inslag av smaragdgrönt — det sista är odlingarna, som skola ge västgöterna bröd. Men vi ha icke fått någon vinter i år, intet av detta vilt kalla som är ljuvt att inandas, som drar ihop näsborrarna och kyler ögonlocken. Icke heller något av den snö som lägger sig på ögonbrynen när vi gå mot vinden och som gör våra skägg till drivor. Intet av den kyla som stundom gör att vi känna oss som friska och modiga män, där vi sträva fram mot något mål, mogna att möta fiender.

Längesen är det jag gick i dessa ängder. Jag var ung student, i min värld funnos inga sorger, min mössa var vit och dess kokard blågul, jag var informator för två pojkar och vårt mål var Kinnekulle.Vi hade sjuttiofem kronor att leva på och vi sjöngo på vägarna. Trakten genljöd av våra sånger. Vi träffade en underbar luffare, som var tjuv och spelade fiol. Vi gingo rytmiskt med honom några dagar, ända tills vi upptäckte att han var tjuv. Då bleknade vi inför livets allvar och fasa och fortsatte vår väg på egen hand.

Jag hade då ingen aning om att jag gick i en av vårt lands äldsta kulturbygder.

Långt innan egypterna byggde pyramider åt sina konungar, långt mer än 3,000 år före Kristi födelse, var denna trakt bebyggd av människor som älskade och gjorde konst. Kunniga smeder hamrade underbara redskap och smycken. Jorden odlades och offereldar stego mot skyn glödande och rykande av fett och tro och rädsla. Vi ha icke kommit mycket längre nu — åtminstone icke i konst. Och vi begripa ungefär lika litet av tillvaron som dessa våra förfäder. Jag tror till och med att de kunde reda sig bättre i livet än vi nu och voro händigare, mera praktiska, listigare. De voro mindre vidskepliga än vi, klokare bönder och förnämare hantverkare än vi. Och de begrepo ungefär lika litet om radions verkliga innebörd som vi.

Luften är full av röster. Allt är mystik. Galdrar från främmande världar trumma på våra trumhinnor.

Men nu är det ju frågan om Västergötlands vår.

Vårblomman här är Pulmonaria, lungörten, som brinner med violetta lågor i det grågröna gräset, som ännu icke fått regnets välsignelse. Säg mig någon ört som fått så mycket färg i sitt ansikte och sin blick. Violett är Guds mening med denna mystiska blomma.

Men det violetta flammar till ibland och blir purpur, rosa, rött, orange, och det gröna i växten lyser upp till gult eller sjunker till Caput Mortuum, järnoxid eller vad ni vill. En bukett av Pulmonaria är en symfoni — jag hör en melodi, jag vill luta mig mot denna spektrala orgie, känna den mot mina ögonlock och tro på något skönt.

Men plötsligt blixtrar i gräset en Gagea, en Anemon viskar ljuvt om blå sentimentalitet, en Tussilago skriker gult mot himlen, och det första solregnet hälles ur mörktskockade moln ner över den törstiga jorden. Det är solregn,

en vacker handling av makterna, kanske något av det skönaste som finns och som vi få utan all förskyllan eller värdighet. Molnen välva sig som åskmoln, men utan buller och brak, och mellan dem skymtar den oändliga rymden i lysande blått — *bleu celeste* säger jag som fuskare i målning — och lovar att snart, snart, o, små människobarn, skall himlavalvet sopas rent av goda och vänliga vindar och låta oss ana oändligheten. Och för att vi lättare skola förstå detta obegripliga begrepp, ska vi låta ett vitt ensamt moln segla över oss — å så högt och vackert och mjukt, att vi skulle vilja lägga oss på dess dunkuddar och fara till sagans land och sluta ögonen och drömma drömmar som annars höra vaggor till.

Homeros besjöng det hundraportade Thebe, dess makt och ära och dess tjugutusen stridsvagnar. Vi hade nog skalder också här i Falbygden, som på vestrogotisk tunga samtidigt besjöngo sina storbönders liv och bragder. För fyrtio århundraden sedanfiskade våra förfäder i Hornborgasjön och gjorde affärer med folk, som kom seglande uppför de väldiga floderna. Våra falbönder gingo icke av för hackor på den tiden. De voro rika och välklädda och glänste av guld på helgdagarna. Deras vapen voro ädelt och rikt ornerade, deras husgeråd var praktiskt, och deras kvinnor voro klädda enligt den tidens *dernier cri*. Ty kvinnan är strängt taget den enda varelse, som fullkomligt målmedvetet och knivrätt går genom liv och århundraden, alltid följande med sin tid. Vi män äro rena barnungar mot henne, löjliga figurer, som endast äro skapade för grovarbete.

När Kambyses förstörde Thebe och grusade dess tempel, var Falbygdens kultur minst lika hög som nu.

Jag har konstaterat detta faktum på allra sista tiden, under det jag studerade vårens framfart. När jag på vägen mellan Mösseberg och Skara med vördnad och under djup rörelse avtecknade en av de många gånggrifterna — jag försökte till och med få in tre gånggrifter på samma teckning, vilket lyckades — sjöngo två lärkor högt över mitt huvud och välsignade mitt arbete. De sjöngo om vår och liv över gravarna, där förfäderna sova sin långa sömn. Jag skulle ha velat uttala någon mystisk formel för att åtminstone få höra en knackning nerifrån, ett litet meddelande, men nej! Där stod jag ensam med våren, en skissbok och två lärkor, som under sången höjde sig så högt att deras toner ljödo som porl av en bäck under is, avlägset och främmande.

Jag är väl för gammal — för skeptisk — tänkte jag. Jag begriper inte våren. Hösten är min årstid,månaderna av guld och koppar och hektiskt rosafärgad död. Men en liten fågelunge längst inne i mitt hjärta satt ändå och stammade, melodiskt härmande de två lärkorna, som så småningom försvunno i rymden och togo med sig sin vårdikt. *Den underjordiska gången*

Jag kom till Gudhems nunnekloster — ruinerna efter det. Och min chaufför upplyste, att från Gudhems nunnekloster gick i forna tider en underjordisk gång under Hornborgasjön till Varnhems munkkloster. Jag fick till och med upplysning om var denna underjordiska gång började. Full av glädje krälade jag ur automobilen och släpade mig på mina reumatiska ben

fram till ingången samt tecknade av den. Här ovanför är den — en vacker teckning — icke sant?

Och jag tänkte: Det var väl mest under vårarna den spelade någon allvarlig roll!

Vår över Västergötland!

FÖRETAL

När jag satte mig vid skrivbordet för att utgrubbla ett passande namn på den här boken rann det i mitt minne att min kamrat Fredrik Böök en gång i en kritisk essay sade att jag blandat mycket agnar i mitt vete. Han har alldeles rätt. Och samtidigt gav han mig en boktitel.

Men anses det icke numera att agnarna innehålla vitaminer, alldeles nödvändiga för en sund matsmältning?

I varje fall kan jag icke sålla mer än jag gör på omslagsteckningen. God jul!

Läsarens förbundne

Albert Engström.

DJINGIS-KAN.

Plötsligt — mitt i natten — vaknar ett minne från min barndom. Jag har för länge sedan släckt lampan och ligger och smider ränker. Men nu måste jag stiga upp och sätta mig vid skrivbordet.

På en av de högsta punkterna i småländska höglandet låg en gård, som jag alltid skall minnas, därför att jag fick klättra i körsbärsträden där och störta mig in i krusbärsbuskarna. Den låg på en bergklint, högt över all nejden omkring. De blåa skogarna darrade i soldiset, linjerna böljade, och en och annan vit kyrka blänkte till i det obeskrivliga landskapet. Djupt nedanför gården låg en sjö, en liten fjällsjö utan tillopp, men en bäck sökte sig ut därifrån genom en smal skreva med lodräta väggar klädda med drypande mossa. Och bakom gården låg en underlig mosse med martallar och dvärgbjörk, tranbär, odon och getpors.

Sjöns namn var Ägirsgöl, stundom förvanskat till Egersjö. Där hade bonden ett skepp, ty så kallades i min barndom alla ekor i norra Småland. Från den båten ljustrade han ål och fångade kräftor. Han var icke obekant med tekniken för tjäderskytte med bloss och han hade skjutit de två sista vargarna, som gjorde trakten osäker. Nu började han bli gammal.

Ingen dräng hade han, men två åldrande pigor. Hans hustru låg till sängs sedan tjugu år. Hon var lam utom i armarna och munnen. Man berättade att hon i sin ungdom haft något att skaffa med gamle baron, som besatt traktens enda herrgård. Denna förbindelse hade gjort henne högfärdig och sannerligen vilade det icke ett visst friherrligt skimmer över henne, där hon låg i kammaren, ren och fin och vit och något fet.

Man sade, att det egentligen var hon, som skötte gården och detta med järnhand. Stundom när det var sommar och vädret var vackert, lät hon sig bäras ut på tunet och sattes i en gammal gungstol med ett bord bredvid sig. På det bordet hade hon Arndts *Andliga skattkammare, Fäderneslandet*, en snusdosa och en skål havresoppa. Det kunde hända, att jag på mina strövtåg med enbåge och farliga sylpilar kom in på gården, helst i körsbärstiden. Och hon uppmanade mig att klättra och äta, bara jag inte bröt sönder grenar.

Ibland såg jag bonden, hennes man. Vanligen kom han med bössa och väska. Men jag hörde dem aldrig tala med varandra. Barn hade de, men de voro alla i Amerika. Man påstod att de voro mormoner, något förfärligt mystiskt och lockande skräckfullt för min unga hjärna.

Hon kunde väl vara omkring sjuttio år. Hon hade inga tänder utan hällde in maten någonstans mellan hakan och näsan. Levde mest av havresoppa och kaffe, om det kunde kallas kaffe, ty det bestod av korn och cikoria. Men det var gott och doftade så, att jag än kan påminna mig dess bouquet — — —

Vid den tiden gick en våg av religiositet genomängden. Människorna blevo metodister och sjöngo Sankeys sånger och kommo i en extas som mycket liknade lapparnas *liikutuksia*. Och en läsarpräst uppträdde och förkunnade ordet. Han var en välgödd vacker man med svart hår och amerikanskt helskägg, som blänkte av flott, ty han fick de fetaste bitarna av slakten, drack grädde och åt talg och predikade blundande och sjöng bedårande melodier. Han åstadkom en verklig väckelse i församlingen och statskyrkan måste maka åt sig, ty dess representant i socknen var en förfallen individ, som drack Eau de Cologne litervis. Två gånger i veckan reste han in till stan och hämtade ett halvt dussin flaskor och steg raglande av tåget. Och ändå blev han icke avsatt. Han var en intelligent man, men förfallen. Jag skall aldrig glömma den gången jag frågade honom om en dansk psalm, den vackraste jag vet, som började:

»Det er saa dejligt at fölges ad for to, der gerne vil sammen være.»

Jag ville ha reda på fortsättningen och han svarade: Jag kommer bara ihåg *en* dansk psalm, min lille gosse, och den är:

»Jeg vil ha öl, jag vil ha öl, jeg vil ha gamle Carlsbergs öl!»

Min far, en gammaldags luteran, körde ut prästen.

Emellertid blev gumman i Ägirsgöl metodist och hos henne höll läsarprästen till, ty där fick han mat, fet mat och kaffe! Han satt vid hennes säng, och strök henne över händerna och talade med sin lockande ochsonora stämma. Hennes man höll sig alltmera borta med bössan och började slarva med jordbruket.

Men en vacker dag hände något högst sensationellt. Läsarprästen hade gjort en dumhet. En flicka i kyrkbyn hade kommit i olycka för hans skull, och han fick en kväll fruktansvärt mycket stryk av några pojkar. Han samlade ihop resterna av sin syndiga kropp, satte den i en tredjeklasskupé och försvann från trakten för alltid.

Mor Britt-Majas — jag har ju glömt säga vad hon hette — desillusion blev förfärlig. Hon slängde både Arndt och Sankeys sånger och började bli elak. Till slut behärskade hon icke endast gårdsbruket utan hela socknen. Hon låg där lam och eländig men med spelande ögon i sängen och hade reda på allt, som hände i församlingen, särskilt då det gällde kärlek och giftermål. Hon låg där som en ond spindel och spann och fångade.

Och nu kommer en ny människa in i min berättelse: Stolpa-Johanna. Hon var av tattarsläkt och lierad med den liga av kyrktjuvar, som på 40- och 50-talet berövade de nordsmåländska templen deras silver. Hennes släktingar voro nu döda, de flesta i fängelset. Hon bodde i ett litet ödetorp mitt i skogen och levde på tiggeri och trolleri. Hon spådde i kaffe, botade grisar, läkte sår med snus och spindelväv och ordinerade svavelstickor åt flickor, som — — — hon lade ut korten för kärlekskranka pigor och kom dem att darra av lycka, hon var *barnmoderska* och kunde stämma blod. Hon var en liten mörkbrun människa med kolsvart hår och ett ansikte som bestod av rynkor, i vilkas djup smutsen låg åldrig och säker!

Hon började hemsöka mor Britt-Maja och var välkommen. Ty Stolpa-Johanna for som ett torrt skinn runt socknen och visste allt. Där satt hon vid Britt-Majas säng och drack kaffe och berättade om den eller den pojken, som ville åt den eller den flickan och där var pengar och där fanns inte pengar och den hade gjort det eller det och skulle akta sig. Där hade det varit sänglag och där skulle det bli, där hade det stulits, där hade bonden blivit lurad på skog av engelsmännen, som byggde järnvägen, där hade någon stulit ved, där hade en annan köpt arsenik av en knalle och det förstod man ju, vad den skulle användas till. Och den stora händelsen! Prästens bror skötte prästgårdens jordbruk. En vacker dag hängde han sig i lagårn. Och kort efteråt gifte prästen sig med svägerskan. Det var en fin historia. Och dess detaljer kände Stolpa-Johanna bättre än någon annan.

Det händer mycket i avlägsna skogstrakter. Lidelserna flamma högre där än i städerna. Det blir något instängt, som exploderar, vansinniga passioner, dunkla och underjordiska drifter. Och mor Britt-Majas gård blev en skvallercentral. Skvallret smög sig ut från gården på de smala stigarna, trängde sig in i byarna och förgiftade dem.

Och hela tiden låg den lama gumman i sin säng och tänkte på sin ungdoms härlighet med baron. Å, baron! Och nu var han en gammal gubbe med spatt i båda bakbenen, som satt vid sitt gamla alrots-bord och lade *Napoleon* med en gammal kortlek av högst obestämd färg. Hade han glömt henne? Eller svepte kanske stundom genom hans bakhuvud något minne av något, som hade skett någon vild kväll,då hon var ung och rund och strålande av hälsa och han var en ung husar utan ansvar, glad och stark och småländskt herrgårdsvild?

En dag kommo mor Britt-Maja och Stolpa-Johanna att tala om gamle baron och det befanns, att de båda hade stått i ungefär samma relation till honom i ungdomens vår. Det blev en överraskning!

Då blev det färdigt! Svartsjukan bröt ut som en vulkanisk eruption. Stolpa-Johanna kastade sig över Britt-Maja och klöste. Hon hade strypt henne, om icke den fåmälde mannen-jägaren i rätt ögonblick kommit in och skilt de båda furierna åt.

Det blev lugnt igen vid Ägirsgöl. Britt-Maja återtog sin Arndt, sin snusdosa och Fäderneslandet och styrde gården från sin säng med ännu järnstarkare händer än förut. Men hon förespådde sin snara död. Armarna började

sluta att fungera. Men munnen var i ordning.

En dag hände det stora undret.

Hon hade använt kloka gubbar och gummor och hon hade till och med vänt sig till en läkare, en riktig, examinerad, för sin lamhet. Men sådana fall som hennes kände man bra litet till för fyrtio år sedan. Fortfarande skötte hon socknens kärlekshistorier, spann och smidde och handlade, var fruktad och delvis ärad på grund av de primitiva människornas vördnad för människor, som Gud har slagit på något sätt.

Det vill säga: Hon själv hade icke lagt många strån i kors för att få bot för sin lamhet. Hennes man hade tillkallat de mest berömda naturläkare i Småland för att få henne på rätt bog, ty hon var ju egentligen frisk. Hennes hjärna fungerade, hon kunde sköta kaffekoppen och postillan med händerna och honstiftade äktenskap och upplöste förbindelser med en frisk och sann kvinnas intresse och energi.

Varför kunde hon då icke stiga upp ur sängen och gå i lagårn och sköta djuren? Mannen gick i skogen med sin bössa och tänkte: — Det är hon som sköter gården — varför stiger hon inte upp? Inte är hon sjuk! Hon gör sig till! Hon ligger och tänker på gamle baron och tycker, att hon är fin och att jag är en dum bonde, som hon har tagit för att bli försörjd. Hon vill inte göra något, vill inte arbeta, och nu har hon fått för sig, att hon skall vara lam.

Han gick och malde detta problem i sin hjärna, sin något tröga hjärna, men den var tillräcklig för honom, han kunde spåra en räv, skjuta en hare och göra orrkojor och få fågel nog att sälja på torget i stan.

Och så kom undret, som jag talade om nyss. Det var en strålande söndag. Solröken täckte horisonten med rosa och orange, små vita moln gingo oändligt högt för den varma sommarvinden, allt växte, gräset blommade, syrsorna spelade, bina flögo och svalorna sköto sina pilar genom den klara och friska luften, Och mor Britt-Maja flyttades i sin gungstol ut på tunet, med sin kaffepetter och sin snusdosa och Fäderneslandet på bordet bredvid sig.

Hennes man och bägge pigorna skulle gå i kyrkan — en halvmils väg — och mannen frågade blygt, om hon ville sitta här ute och vänta i fyra timmar, tills de kommo tillbaka. — Ja, hon ville.

Och de gingo och där satt hon. Det är kanske dumt av mig att beskriva hennes känslor, ty jag är ju karl. Men man måste vara underligt inrättad, omman icke kan trivas i ett sådant landskap som det, där hon lämnades. Hon såg en flik av gölen, och såg ut över vårt hemlands skogar, som brunno under solen. Omkring sin gungstol hade hon ringblommor och lavendel och rödbrutala pioner och förgätmigejer. Hon snusade och läste Fäderneslandet och plötsligt — — —

Hon stelnade till och hennes själ fylldes av fasa. Ty grinden var öppen, och in på gården tågar baronens stora tjur, den fruktade och effektive Djingis-Kan, av godsets underlydande kallad Käng-Gusten. Denne potentat var tydligen på dåligt humör. Han betade förstrött och ryckte upp några grässtrån då och då, men plötsligt upphävde han ett vrål, som icke var av denna världen.

Mor Britt-Maja satt alldeles förstenad, lam och eländig i sin gungstol. Hennes ögonvitor förstorades och hon blev en bild av fasan själv!

Käng-Gusten skubbade sig mot ett körsbärsträd ochhöjde sitt parningsläte. Och mor Britt-Maja svarade med ett skrik så högt uppe i falsetten, att inte hennes landsmaninna Christina Nilsson, ja icke ens Jenny Lind i sina mest benådade ögonblick skulle kunnat prestera något tillnärmelsevis liknande.

Hade mor Britt-Maja tegat, hade saken avlöpt lugnt. Men Käng-Gusten blev ursinnig. Hans ögon löpte i rött och han spurtade mot sin nya fiende, den lama Britt-Maja. Han skrapade först litet i gräset, svängde våldsamt med svansen, kastade bakbenen i vädret och borrade ned hornen i en krusbärsbuske, som han lyfte med rötter och allt. Därefter startade han med avsikt att döda.

Och den lama mor Britt-Maja reste sig ur stolen och sprang, sprang för livet in i förstun. Hon sprangsom en

tränad gymnastikkvinna och gjorde rekord — åtminstone för att vara lam.

Men detsamma skulle jag också gjort, om jag också varit lam och i hennes kläder. Ty Käng-Gustens vrål var icke av denna världen. Och när Britt-Maja slagit igen dörren efter sig, stod tjuren och gjorde djupa repor i den med sina korta men förskräckliga horn.

Britt-Maja lade sig darrande i sin säng och försökte glida in i sin lamhet igen. Men barons skogvaktare hade kommit störtande ur skogen för att infånga Käng-Gusten, och ett par barnungar från nästa torp hade observerat situationen. Inte var Britt-Maja lam! Hon låg bara och gjorde sig till.

När Britt-Majas man och de båda pigorna voro på hemväg från kyrkan, möttes de av Stolpa-Johanna, som beskrev undret: Britt-Maja hade legat och gjort sig till i alla dessa år! Och nu kunde hon hoppa som en tätting! Skicka henne ut i lagårn igen! Låt henne spinna och väva!

Mannen var en av dessa jägare som icke göra stora gester. Men han tänkte och kände desto mera.

När han kom hem, låg Britt-Maja i sängen och såg om möjligt eländigare ut än på morgonen, då hon satts i gungstolen.

— Gå opp å laga mat, sade bonden.

— Gå opp? Du vet väl att ja ä lam.

— Jaha! Du ä lam! Men nu går ja ut å skär mej e eneslya å då ska du få si på fasen. Kom ihåg va ja säjer nu! Ä du inte oppe om fem minuter.så ska ja slå bå baron å läsareprästen ur kroppen på dej!

När bonden kom in igen, stod Britt-Maja vid spisen och försökte göra eld. Hon var lite valhänt, för det var många år sedan hon gjort något i hemmet. Men det gick.

Denna historia spred sig i Småland och det betraktades som ett Guds under, att den lama Britt-Maja plötsligt blivit frisk igen. Metodisterna påstodo, att det var ett resultat av kolportörens arbete. De kloka gubbarna försäkrade, att deras mixturer hade gjort susen. Men jag försäkrar, att det var baronens tjur Djingis-Kan, kallad Käng-Gusten och mannens eneslya, som återkallat henne till hälsa och krafter.

Hon blev nittio år och skötte sina sysslor oklanderligt efter detta plötsliga ingrepp i hennes psyke.

Mannen blev lycklig. Vi ha alla möjligheter att bli lyckliga.

TILL HAVS.

Storm och solsken! Gnistrande vita brott på var sjö! Regnbågar i bogskummet. Höstens alla vackra färger glöda i land. Och i lä om de höga kobbarna, där sjön icke bryter, sota de snabba brisarna vattnet. De fräsa som ilskna kattor, dö ut och komma tillbaka igen. Vore jag i kutter skulle jag länsa för focken och söka mig in i närmaste skyddande hamn, ty bottenrev räcker icke.

Men jag är gäst ombord på Sverges största pansarbåt och här är icke frågan om rev. Som en naturkraft, en obeveklig tyngd skär den havet. Röken står i rät vinkel mot skorstenarna och i lovart stäva vi i 45 graders vinkel mot stormen, då vi vilja pröva dess styrka.

Men vad är det där? Ett grundbrott? Det kokar i vattnet några båtlängder framför oss.

Det är en *tromb*, en tornado, som snurrar fram över sjön. Skummet yr som i ursinnig vrede. Brotten klippas av, det fradgar mellan sjöarna. Tromben hoppar som ett levande medvetet väsen från våg till våg. Länge se vi den och beundra dess vilda skönhet — och med ett är den borta, sjunken eller gången till väders.

*Har någon av er landkrabbor sett beskjutning av flygmaskin från en pansarbåt?

Hydroplanet släpper ut efter sig en råsidenkorv av sex meters längd medelst en wire på tusen meter och rör sig på stor höjd i en ovallinje där uppe. Korven ser ut som en mygga och det gäller att låta granater krevera så nära den som möjligt. Med de underbara avståndsmätare och andra instrument, som stå en modern flotta till förfogande, blir resultatet förvånande. Jag skulle ha applåderat, om applåden kunnat höras. Jag måste för resten tänka på mina öron, som pryddes av stora bomullstussar. Man inbillar sig få en liten hjärnskakning för varje skott. På grund av det stora avståndet dröjer det länge innan man ser krevaderna — men plötsligt synas de komma fram i följd — en, två, tre, fyra — som små vita moln i farlig närhet av korven. Vore den ett aeroplan skulle dess besättning antingen förintas eller åtminstone få en chock av lufttrycket, så att den föredroge att söka sig bort till säkrare luftnejder.

Ha ni landkrabbor sett hur man beskjuter ett mål som ligger nitton tusen meter avlägset, alltså bakom horisonten, osynligt från däck? En sådan smäll är styvare än den från era usla korkpistoler. Och att bevittna glädjen ombord då antalet träffar är en hög procent av de avlossade skotten, mäktiga pjäser, som rätt anbringade kunna komma en pansarkoloss att gå till botten.

Ha ni landkrabbor en avlägsen aning om dimbildning? Nå ja — ibland är sådan måhända den enda bildning ni har. Men jag menar dimma på havet, åstadkommen med den apparat som kallas dimbildare.Helt enkelt storartad. Min nästa åtgärd skall bli att spara ihop till några dimbildare åt mina vänner smugglarna, vilka stundom äro i stort behov av sådana pjäser. Hade jag icke varit gäst på en med sådan försedd jagare och hade den inte varit för tung och för stor — och hade jag icke haft en tämligen borgerlig uppfattning om äganderätten — så hade jag säkert tagit dimbildaren med mig och presentat den till min vän Österbom på Harön. Han skulle säkerligen låtit mig få köpa några kilo ål för samma pris som i stan.

Ha ni landkrabbor suttit en kväll i ett gunrum under sång och musik tillsammans med unga, glada, käcka, kunniga svenska sjömän, som alls icke vilja avrusta utan tänka försvara sitt land och stanna kvar på sin båt så länge den kan flyta? Det skulle vara uppfostrande för många att få lukta hav och inandas hälsa några dagar så, som jag fick det och under så behagliga omständigheter. Jag tackar härmed högtidligt och hjärtligt mina älskvärda värdar och alla dem, som bidragit till att jag fick vara med!

Och många gånger, då vi passerade de stormslitna kobbarna tänkte jag på Döbelns ord: Jag älskar de här klipporna och tallarna. Varje klippa och buske i Sverge är värd, att du dör därför.

KAPTEN ÖRMAN.

Snickare Johansson kom långsamt och högtidligt stegande in på min gård på söndagsmorgonen. Han var klädd i svarta kläder, hade söndagsblad utan krage och rökte en fruktansvärd cigarr. Johansson är döv sedan många år. När han var timmerman på barken Flora av Väddö fick han ett block ända från röjeln i skallen på sig och sen dess har han ständig susning i öronen, natt och dag. Man måste skrika för att han skall höra.

— Hur är det med susningen, Johansson?

— Likadant, natt och dag.

— Men Johansson sover väl ibland?

— Lika förbannat susar dä, natt och dag, om jag sover eller är vaken. Men det var inte det jag skulle tala om, utan nu kommer jag för kapten Örmans skull. Jag tror rentav det är bäst, att Engström hälsar på honom. Jag tror att han inte har många dar kvar.

Jag kände kapten Örman. Han var inte egentligen kapten men han hade fört skuta i Östersjön för många år sedan. Han hade engelsk examen, påstod han, och papper kunde han visa, äss det behövdes, försäkrade han. Men jag generade honom aldrig med närgångna frågor. Faktum var att han varit skeppare på enslättoppare som gick mellan hamnarna här norrpå och Reval och Riga och Memel och neråt de krokarna. Det enda verkliga jag visste om honom var att han kunde supa förskräckligt. Vi hade varit tillsammans på Bacchi Vapen och

Mässingsstången i Stockholm när jag låg med min båt vid Kastellholmen en gång i slutet av förra århundradet. Han bjöd mig på glödhoppor och porter en trappa upp på Bacchi Vapen och vi slutade ombord på hans båt, som just låg vid Sjöbergs plan. Det blev ett liv med två finska skeppare och handlare Nyström från Fjällgatan och hans två bokhållare och ett fruntimmer, som hade kötthandel vid Mosebacke torg och hade sidenblus och en hatt med en hel hönsgård i — för det var på modet den tiden. Bokhållarna dansade med frun och Örman spelade fiol så gott han kunde och jag tror att det blev litet sjögång omkring skutan, fast vi bara hade kajutan att röra oss i.

Men detta tillhör gångna tider, ungdom och lättsinne. Jag vill knappast minnas det, hur lustigt det än var. Men jag har också varit ung, hur underligt det kan låta. Jag sade att vi slutade ombord på Örmans båt. Där ljög jag. Vi slutade på den där krogen långt borta på Söder, där de dödsdömda fordom fingo ta sin sista sup. Madammen sjöng Sehlstedt:

»Liten åker till att grava vill jag uppå landet hava och vid bryggan där vid strand liten båt att ro ibland.»

Och så satte hon en väldig rova så att hela krogen sade skvatt — och somnade understödd av handlareNyströms båda bokhållare. Gud bevare nutidens ungdom från att vara med om dylika orkidéer!

— Jasså, sade jag, tror Johansson att det lider med kapten Örman? Inte dör han så där hux flux! Ånej, den gubben får man slå ihjäl med handspakar, om man vill bli av med honom. När jag var hemma hos honom sist, gemejsi — för två månader sedan, så plockade han fram Helgoländer och gammal genever och Rigabalsam och sa att han hade dricka för minst tvåhundra år framåt, sa han, allt taget på införsel. Ånej, den kaptenen är på kryss än!

— Jaha, sade Johansson, det kan tyckas så, men nu säger magen stopp i honom. Den kan ta slut också, när en har frestat honom i åttio år. Och nu ligger han och plockar med fingrarna på täcket och svär så att taket kan lyfta sej och talar politik och skäller på arbetarna som strejkar och så dricker han kärnmjölk — det är väl inga goda tecken — jaja förstås kärnmjölk med konjak i!

— Har han bett att få tala med mig? vrålade jag i örat på Johansson.

— Inte precis bett, för kapten Örman ber inte, men han sa i går att den enda kloka karlen i Sverge är Engström, sa han. Ta hit’en nån gång, så får vi tala om gamla tider, sa han. Och så började han skälla på arbetarna. Arbetarna, sa han, får så mycke mat nuförtiden, så di orkar snart inte äta, sa han. Inte så dumt sagt, Engström. Men det där att han ligger och plockar på täcket, det är inga goda tecken. Det gör folk, när di skall till å dö! Men ohyggligt stark är han ända in i döden! Engström minns väl, när han satt på hotell Rydberg i Östhammar för någraår sen i sällskap med rådman Valgren och kapten Österman och så var det väl några bondkaplaner eller såna där jävlar oppifrån land — var inte Engström med förräxten?

— Jasså den gången när han flätade till Valgren? Jojomänsan! Då var jag med. Han fick plikta trehundra riksdaler — det kommer jag ihåg som om det hade varit i går. Han sa till Valgren som satt där med sin röda nos: Hör du, Valgren, dä sitter en fluga på din nos — sitt stilla, Valgren, så ska jag knäppa bort’na! Och Valgren satt stilla och Örman klippte till, men han hade tagit på sig en segelhandske och Valgren damp och dom fick skicka efter veterinären för att få liv i honom igen, för den riktiga doktorn var borta på kalas. Och var där någon fluga, så nog dog den alltid! Ja, han var svår, Örman!

Johansson suckade. — Jaha, det var den tiden det. Men nu klämmer Örman till så lagom. Det är något märkvärdigt med hans mage, si! Han har ingen appetit, si! Utom ibland förstås! Si hanses mage går hela tiden som ett handklaversspel, för han bara super. Men när magen stannar ibland, passar han på och sätter i sej ett par meter ål. Han som inte passar för mat! Det duger ju inte, det förstår ju Engström själv. Och när en talar med honom om läkare och doktorer och sånt så blir han alldeles förbannad. Har inte Engström några droppar eller sådant som kunde lugna magen på honom? Annars är det inget fel på honom, annat än att han börjar bli lite flintskallig, men det dör väl ingen av! Men jag får rentav gå ut i köket och ta mej en skopa vatten. Mig törstar, sa Pilatus!Jag förstod vad Johansson ville, men jag hade icke en droppe sprit i huset, ej heller en flaska dricka.

— Det enda jag har hemma, är bittervatten, men det är ju mera medikament än läskedryck, sade jag. Jag har min motbok i Stockholm och det är krångligt att få ut något hit. Johansson får ursäkta.

— Åja, sade Johansson, nog för att jag kan ursäkta, vad mig själv anbelangar. Men jag tänker bara på kapten Örman. Rässom det är kan både Engström och jag ligga där i fållbänken och plocka på täcket med fingrarna, fast vi inte har så mycket praktik som kapten Örman. I dag mig och i morgon sig! Ursäkta att jag kom och störde Engström på helgdan, men han kan gärna gå och hälsa på kapten Örman. Ska vi gå ihop? *För han har hemma!*

I morgon skall jag hälsa på min gamle vän Örman.

BILJER I BOLUM.

Sommaren gästar Västergötland välvilligare och intensivare än på många år. Himlen skickar sol och regn, det rika landet blir rikare och bönderna glömma nästan att klaga över ogynnsam väderlek; ty när har en bonde varit nöjd?

Aurea Mediocritas, det Gyllene Lagom, finns ej i hans föreställningsvärld. Och bära åkrarna många år i följd feta skördar, suger ymnigheten ut jorden. Vår Herre tycks förstå sig dåligt på lantbruk. Och när jag frågar en bonde om han skulle vilja överta jordbruksavdelningen i den stora världshushållningen, så menar han att han nog skulle tota till det utmärkt åt sig själv. Men han glömmer grannarna.

Sådan är dock icke Biljer i Bolum, ty han har koxat in litet i det stora maskineriet.

Luften darrar av het ånga efter härligt regn och ängarna spraka av färg. Skogar av rosenbuskar blomma just i alla nyanser från blek rosa till blod. Och det gula i blommornas mitt, denna obeskrivliga orgie,raffinerat skönt utförd av ståndare och pistiller med hjälp av färg och doft, bin och humlor, tyckes mig som en sol, en värld för sig, ett landskap i förstoring, där den lilla människan vandrar omkring bland väldiga stänglar, över blanka lysande blekgröna berg glänsande och hala av livssaft. Hon stapplar över pollenkorn och gömmer sig förskräckt när en bevingad mammut surrande och sugande sätter sin blåa skugga över blombottnens väldiga vidd.

Ängarna stråla. Violett är kanske grundtanken, men alla färger trängas. Klöverbollarnas purpur, scabiosans hundratungade huvuden, ängsbollarnas smör, epilobiernas mäktiga stänglar, geraniernas rika snår — jag har glömt alla botaniska namn, men jag kan väl få älska färgen och förstå den och dess mening ändå? En svensk äng! Vad finnes skönare? frågade Zorn Calle Larsson.

Allt det där äger Biljer i Bolum, ty han bor mitt i en sådan ängstrakt på sluttningen ner till Hornborgasjön. Och han har sett skönheten också, fast han är född och uppfödd mitt i den. Det är ovanligt Men han är för diskret att skräna om dess fägring, som jag gör. Hans gråa stuga ligger i en dunge av fruktträd, körsbär, äpplen, plommon. På ett bigarråträd rodna de första bären på en gren, som druckit mera sol än de andra och jag får det största. Det är hårt ännu men dess fasta kött är fullt av förnäm arom, en begynnande sötma, en aning, en soupçon! En svällande hälsa, unga kinders rodnad — ännu intet sorgligt förebud om höst. I krusbärsbuskarnas yviga rikedom surrade bina och kupor stodo i en lång rad. Lade man örat till en kupa dånade det av arbete ochnervöst liv där inne. Allt var i ordning för svärmningen, ty i denna hetta måste de svärma, snart, när som helst. Några samhällen hade redan svärmat. Men vem skall ta in svärmarna? Biljer i Bolum är ju själv enarmad! BILGER I BOLUM

Åjo, Biljer kan allt, således också ta in en bisvärm, Biljer, den enarmade, bonden, jägaren, fiskaren, snickaren, svarvaren, vars högra arm ända från axeln varit borta sedan han var pojke, reder nog upp en så enkel sak. Han hade varit på jakt ute på sjön, något

hände, han gjorde en oöverlagd rörelse och hagel-skottet gick av i armhålen. Många skulle ha lagt upp för all framtid efter en sådan händelse, men Biljer var icke av den arten. Han började sedan han kommit från lasarettet lära vänstra armen utföra två armars arbete. Det är icke lätt, då man som han var utpräglat högerhänt. Det dröjer länge innan man kan glömma att högra handen är borta. Man gör omedvetet rörelser med handen som icke finns

och när man inom bråkdelen av en sekund insett att man har bara vänstra handen kvar för att utföra det som bör ske, kan det vara för sent. Vänstra handen kommer för sent.

Men nu är Biljer mästerskytt på sträckänder. Han gör flera mäns arbete, ty han är ensam om grovsysslorna om man kan bortse från hans far som är åttiofyra år, och det kvinnliga elementet i hushållet. Han bygger stengärdesgårdar, timrar, snickrar stolar med vackra ornament och svarvar, när det behövs. Han sköter jordbruket med plöjning, såning, harvning och skörd. Han gräver bättre och snabbare än de flesta med två händer — men framför allt jagar han. I jakten har han sin glädje och han känner Hornborgasjön, hans barndoms och mannaålders sjö, känner djurens vanor och förstår jaktlig ekonomi. Han är den bästa källan till kunskap för den som allvarligt vill studera Hornborgasjöns saga, både före dess sänkning och numera. Han förstår vad Bruno Liljefors menar med sitt arbete.

Nu ha doktorn och jag rest från Mösseberg för att tillbringa en dag ensamma med naturen och vi ta in hos Biljer i Bolum. Doktorn har fått tillstånd att skaffa några fåglar av skilda slag att befolka sina

KAPTEN ÖRMAN.

Snickare Johansson kom långsamt och högtidligt stegande in på min gård på söndagsmorgonen. Han var klädd i svarta kläder, hade söndagsblad utan krage och rökte en fruktansvärd cigarr. Johansson är döv sedan många år. När han var timmerman på barken Flora av Väddö fick han ett block ända från röjeln i skallen på sig och sen dess har han ständig susning i öronen, natt och dag. Man måste skrika för att han skall höra.

— Hur är det med susningen, Johansson?

— Likadant, natt och dag.

— Men Johansson sover väl ibland?

— Lika förbannat susar dä, natt och dag, om jag sover eller är vaken. Men det var inte det jag skulle tala om, utan nu kommer jag för kapten Örmans skull. Jag tror rentav det är bäst, att Engström hälsar på honom. Jag tror att han inte har många dar kvar.

Jag kände kapten Örman. Han var inte egentligen kapten men han hade fört skuta i Östersjön för många år sedan. Han hade engelsk examen, påstod han, och papper kunde han visa, äss det behövdes, försäkrade han. Men jag generade honom aldrig med närgångna frågor. Faktum var att han varit skeppare på enslättoppare som gick mellan hamnarna här norrpå och Reval och Riga och Memel och neråt de krokarna. Det enda verkliga jag visste om honom var att han kunde supa förskräckligt. Vi hade varit tillsammans på Bacchi Vapen och Mässingsstången i Stockholm när jag låg med min båt vid Kastellholmen en gång i slutet av förra århundradet. Han bjöd mig på glödhoppor och porter en trappa upp på Bacchi Vapen och vi slutade ombord på hans båt, som just låg vid Sjöbergs plan. Det blev ett liv med två finska skeppare och handlare Nyström från Fjällgatan och hans två bokhållare och ett fruntimmer, som hade kötthandel vid Mosebacke torg och hade sidenblus och en hatt med en hel hönsgård i — för det var på modet den tiden. Bokhållarna dansade med frun och Örman spelade fiol så gott han kunde och jag tror att det blev litet sjögång omkring skutan, fast vi bara hade kajutan att röra oss i.

Men detta tillhör gångna tider, ungdom och lättsinne. Jag vill knappast minnas det, hur lustigt det än var. Men jag har också varit ung, hur underligt det kan låta. Jag sade att vi slutade ombord på Örmans båt. Där ljög jag. Vi slutade på den där krogen långt borta på Söder, där de dödsdömda fordom fingo ta sin sista sup. Madammen sjöng Sehlstedt:

»Liten åker till att grava vill jag uppå landet hava och vid bryggan där vid strand liten båt att ro ibland.»

Och så satte hon en väldig rova så att hela krogen sade skvatt — och somnade understödd av handlareNyströms båda bokhållare. Gud bevare nutidens ungdom från att vara med om dylika orkidéer!

— Jasså, sade jag, tror Johansson att det lider med kapten Örman? Inte dör han så där hux flux! Ånej, den gubben får man slå ihjäl med handspakar, om man vill bli av med honom. När jag var hemma hos honom sist, gemejsi — för två månader sedan, så plockade han fram Helgoländer och gammal genever och Rigabalsam och sa att han hade dricka för minst tvåhundra år framåt, sa han, allt taget på införsel. Ånej, den kaptenen är på kryss än!

— Jaha, sade Johansson, det kan tyckas så, men nu säger magen stopp i honom. Den kan ta slut också, när en har frestat honom i åttio år. Och nu ligger han och plockar med fingrarna på täcket och svär så att taket kan lyfta sej och talar politik och skäller på arbetarna som strejkar och så dricker han kärnmjölk — det är väl inga goda tecken — jaja förstås kärnmjölk med konjak i!

— Har han bett att få tala med mig? vrålade jag i örat på Johansson.

— Inte precis bett, för kapten Örman ber inte, men han sa i går att den enda kloka karlen i Sverge är Engström, sa han. Ta hit'en nån gång, så får vi tala om gamla tider, sa han. Och så började han skälla på arbetarna. Arbetarna, sa han, får så mycke mat nuförtiden, så di orkar snart inte äta, sa han. Inte så dumt sagt, Engström. Men det där att han ligger och plockar på täcket, det är inga goda tecken. Det gör folk, när di skall till å dö! Men ohyggligt stark är han ända in i döden! Engström minns väl, när han satt på hotell Rydberg i Östhammar för någraår sen i sällskap med rådman Valgren och kapten Österman och så var det väl några bondkaplaner eller såna där jävlar oppifrån land — var inte Engström med förräxten?

— Jasså den gången när han flätade till Valgren? Jojomänsan! Då var jag med. Han fick plikta trehundra riksdaler — det kommer jag ihåg som om det hade varit i går. Han sa till Valgren som satt där med sin röda nos: Hör du, Valgren, dä sitter en fluga på din nos — sitt stilla, Valgren, så ska jag knäppa bort'na! Och Valgren satt stilla och Örman klippte till, men han hade tagit på sig en segelhandske och Valgren damp och dom fick skicka efter veterinären för att få liv i honom igen, för den riktiga doktorn var borta på kalas. Och var där någon fluga, så nog dog den alltid! Ja, han var svår, Örman!

Johansson suckade. — Jaha, det var den tiden det. Men nu klämmer Örman till så lagom. Det är något märkvärdigt med hans mage, si! Han har ingen appetit, si! Utom ibland förstås! Si hanses mage går hela tiden som ett handklaversspel, för han bara super. Men när magen stannar ibland, passar han på och sätter i sej ett par meter ål. Han som inte passar för mat! Det duger ju inte, det förstår ju Engström själv. Och när en talar med honom om läkare och doktorer och sånt så blir han alldeles förbannad. Har inte Engström några droppar eller sådant som kunde lugna magen på honom? Annars är det inget fel på honom, annat än att han börjar bli lite flintskallig, men det dör väl ingen av! Men jag får rentav gå ut i köket och ta mej en skopa vatten. Mig törstar, sa Pilatus!Jag förstod vad Johansson ville, men jag hade icke en droppe sprit i huset, ej heller en flaska dricka.

— Det enda jag har hemma, är bittervatten, men det är ju mera medikament än läskedryck, sade jag. Jag har min motbok i Stockholm och det är krångligt att få ut något hit. Johansson får ursäkta.

— Åja, sade Johansson, nog för att jag kan ursäkta, vad mig själv anbelangar. Men jag tänker bara på kapten Örman. Rässom det är kan både Engström och jag ligga där i fållbänken och plocka på täcket med fingrarna, fast vi inte har så mycket praktik som kapten Örman. I dag mig och i morgon sig! Ursäkta att jag kom och störde Engström på helgdan, men han kan gärna gå och hälsa på kapten Örman. Ska vi gå ihop? *För han har hemma!*

I morgon skall jag hälsa på min gamle vän Örman.

BILJER I BOLUM.

Sommaren gästar Västergötland välvilligare och intensivare än på många år. Himlen skickar sol och regn, det rika landet blir rikare och bönderna glömma nästan att klaga över ogynnsam väderlek; ty när har en bonde varit nöjd?

Aurea Mediocritas, det Gyllene Lagom, finns ej i hans föreställningsvärld. Och bära åkrarna många år i följd feta skördar, suger ymnigheten ut jorden. Vår Herre tycks förstå sig dåligt på lantbruk. Och när jag frågar en bonde om han skulle vilja överta jordbruksavdelningen i den stora världshushållningen, så menar han att han nog skulle tota till det utmärkt åt sig själv. Men han glömmer grannarna.

Sådan är dock icke Biljer i Bolum, ty han har koxat in litet i det stora maskineriet.

Luften darrar av het ånga efter härligt regn och ängarna spraka av färg. Skogar av rosenbuskar blomma just i alla nyanser från blek rosa till blod. Och det gula i blommornas mitt, denna obeskrivliga orgie,raffinerat skönt utförd av ståndare och pistiller med hjälp av färg och doft, bin och humlor, tyckes mig som en sol, en värld för sig, ett landskap i förstoring, där den lilla människan vandrar omkring bland väldiga stänglar, över blanka lysande blekgröna berg glänsande och hala av livssaft. Hon stapplar över pollenkorn och gömmer sig förskräckt när en bevingad mammut surrande och sugande sätter sin blåa skugga över blombottnens väldiga vidd.

Ängarna stråla. Violett är kanske grundtanken, men alla färger trängas. Klöverbollarnas purpur, scabiosans hundratungade huvuden, ängsbollarnas smör, epilobiernas mäktiga stänglar, geraniernas rika snår — jag har glömt alla botaniska namn, men jag kan väl få älska färgen och förstå den och dess mening ändå? En svensk äng! Vad finnes skönare? frågade Zorn Calle Larsson.

Allt det där äger Biljer i Bolum, ty han bor mitt i en sådan ängstrakt på sluttningen ner till Hornborgasjön. Och han har sett skönheten också, fast han är född och uppfödd mitt i den. Det är ovanligt Men han är för diskret att skräna om dess fägring, som jag gör. Hans gråa stuga ligger i en dunge av fruktträd, körsbär, äpplen, plommon. På ett bigarråträd rodna de första bären på en gren, som druckit mera sol än de andra och jag får det största. Det är hårt ännu men dess fasta kött är fullt av förnäm arom, en begynnande sötma, en aning, en soupçon! En svällande hälsa, unga kinders rodnad — ännu intet sorgligt förebud om höst. I krusbärsbuskarnas yviga rikedom surrade bina och kupor stodo i en lång rad. Lade man örat till en kupa dånade det av arbete ochnervöst liv där inne. Allt var i ordning för svärmningen, ty i denna hetta måste de svärma, snart, när som helst. Några samhällen hade redan svärmat. Men vem skall ta in svärmarna? Biljer i Bolum är ju själv enarmad! BILGER I BOLUM

Åjo, Biljer kan allt, således också ta in en bisvärm, Biljer, den enarmade, bonden, jägaren, fiskaren, snickaren, svarvaren, vars högra arm ända från axeln varit borta sedan han var pojke, reder nog upp en så enkel sak. Han hade varit på jakt ute på sjön, något

hände, han gjorde en oöverlagd rörelse och hagel-skottet gick av i armhålen. Många skulle ha lagt upp för all framtid efter en sådan händelse, men Biljer var icke av den arten. Han började sedan han kommit från lasarettet lära vänstra armen utföra två armars arbete. Det är icke lätt, då man som han var utpräglat högerhänt. Det dröjer länge innan man kan glömma att högra handen är borta. Man gör omedvetet rörelser med handen som icke finns och när man inom bråkdelen av en sekund insett att man har bara vänstra handen kvar för att utföra det som bör ske, kan det vara för sent. Vänstra handen kommer för sent.

Men nu är Biljer mästerskytt på sträckänder. Han gör flera mäns arbete, ty han är ensam om grovsysslorna om man kan bortse från hans far som är åttiofyra år, och det kvinnliga elementet i hushållet. Han bygger stengärdesgårdar, timrar, snickrar stolar med vackra ornament och svarvar, när det behövs. Han sköter jordbruket med plöjning, såning, harvning och skörd. Han gräver bättre och snabbare än de flesta med två händer — men framför allt jagar han. I jakten har han sin glädje och han känner Hornborgasjön, hans barndoms och mannaålders sjö, känner djurens vanor och förstår jaktlig ekonomi. Han är den bästa källan till kunskap för den som allvarligt vill studera Hornborgasjöns saga, både före dess sänkning och numera. Han förstår vad Bruno Liljefors menar med sitt arbete.

Nu ha doktorn och jag rest från Mösseberg för att tillbringa en dag ensamma med naturen och vi ta in hos Biljer i Bolum. Doktorn har fått tillstånd att skaffa några fåglar av skilda slag att befolka sinadammar med — en dröm om ett Skansen i miniatyr svävar kanske för hans tanke, ty han älskar naturen och vill att andra skola förstå den också. Därvidlag är Biljer i Bolum hans hjälp, ty ingen kan som han infånga de snart flygfärdiga andungarna,

skrattmåsarna, vipungarna eller strandpiparna.

Biljer har sin egen metod. Han har gjort ett par breda skidor och på dem ger han sig ut på dyn — ett felsteg och han skulle ligga där och sjunka. Hur han tar fåglarna i vassen, förstår jag inte. Jag vet bara att min själ brann av oro när han gick ut i denna dysjö med ryggsäcken på och den tomma högerärmen i rockfickan. Snart var han försvunnen bland vassruggarna. Viporna skreko, änderna lyfte, långt borta skrevo ett par tranor sina mystiska linjer mot luften. Han gick som en naturkraft, ogenerat, ungefär på samma sätt som man går på skidor i snön, fast litet tyngre. Då flög det i doktorn att han måste söka sig väg bland den vass, vars grund var bärig.

och träffa Biljer ute i sjön och om en stund var också han försvunnen.

Där gick jag på stranden med min skissbok för vilken jag inte hade någon användning, ty jag val för orolig för mitt sällskap. Om doktorn stigit fel och kommit ned i ett dyhål hade han varit hjälplös, ty det lär vara svårt att arbeta sig upp ur sådan materia. Det påstås att man i stället arbetar sig ned. Och Biljer med sin ena arm!

Flera timmar gick jag och väntade. Visserligen studerade jag en strandpiparhona som lagt fyra ägg och med automatisk regelbundenhet avlägsnade sig ifrån eller gick tillbaka till boet allteftersom jag kom närmare eller gick därifrån, men jag ville icke störa henne i hennes vällovliga gärning utan gick och gjorde mig i stället till vän med de betande hästarna eller studerade floran i vasskanten, båtarna av den särskilda typ som varje säregen sjö framtvingar — eller också dök jag in i rosensnåren och lade mig i buskarnas skugga bland markens fågelbon och krypfänas visten.

Men hettan och åskluften tvungo mig upp. Ty över sjöns andra sida tornade sig moln, mörkblå makter kämpade med böljande rosenfärgade och violetta dunkla ting — något skulle ske, kanske regnet eller något annat. Viporna skreko och deras svartvita flykt verkade hotande.

Intet ljud från doktorn eller Biljer! Jag började inbilla mig det hemskaste. Tills jag äntligen fick se två mörka punkter fjärran borta i vassen åtskilliga kilometer från min observationspunkt och något som blänkte och blixtrade vitt alldeles som när en svanspringer på vattnet. Jag trodde att det var en svan. Men plötsligt framträdde de två punkterna utan vita blixtar.

Om en timme eller så kommo Biljer och doktorn. Det vita hade varit Biljers årslag — ty han kan ro också! De hade lånat en eka någonstans i ena ändan av sjön. I sin ryggsäck bar Biljer ett par andungar, snart flygfärdiga, som han fångat med sin vänstra hand, och en liten vipunge. Båda jägarna voro brunmålade av dy och kanske litet trötta också.

Detta är mitt sista minne av Hornborgasjön: Biljer och doktorn, åskluften, vassruggarna som liknade linealer, vipornas skönt ödsliga skrik, och rosenskogen med den gröna stigen tvärsigenom.

SJÄLVBEHÄRSKNING OCH MASSPSYKOS.

Utanför Stockholmssystemets vin- och spirituosaaffär vid Surbrunnsgatan 17 stod en lång, nästan oöverskådlig kö av folk, ty det var dagen före en stor helgdag. De lyckliga som börjat kön avtroppade så småningom lastade med glädjeämnen och bland dem var en kvinna som såg ut att tillhöra den burgnare medelklassen. Hon bar fyra liter i ett paket, som hon stödde mot barmen. Denna kvinna halkade på trappan och satte sig med en fruktansvärd duns på trottoaren, paketet föll ur hennes famn och hamnade på den illa madrasserade graniten med en påföljd som läsaren kan föreställa sig.

Kvinnan klagade icke högljutt. Hon grät bara stilla och satt kvar. Ur kön hördes råa skratt, men även uttryck av medlidande och förstående. En arbetsklädd man lämnade sin plats och tog henne under armarna, dymedelst förlorande en dyrbar tid, kanske allt, ty affären skulle stängas två timmar tidigare än vanligt. Han riskerade verkligen något. Hans handling var spontan och tydde på ett ädelt sinnelag, ovanligt i vår krassa tid. Kvinnan kom sig icke för att tacka, ty situationens tragik hade gripit henne för djupt — hon bestod av förkrosselse och snyftningar. Kanskeväntade henne aga, kanske skilsmässa, ty männen äro brutala, då det gäller njutningar. Och

under de få minuter allt detta hände sorlade kön fram sina sympatier och antipatier eller det hjärtlösa hån som utmärker de genomsnittsbegåvade. En poliskonstapel kom till och betraktade skärvorna, papperet och den sakta flytande strömmen av sprit. Efter några ögonblick av stilla begrundande lutade han sig ned och tog upp snöret som sammanhållit paketet, stoppade det i fickan och gick utan att ägna den stackars kvinnan en blick. Hon gick sin väg för att möta sitt öde och vi förstå att hennes vandring var tung. Hennes rygg skakade, då hon vek in på Valhallavägen. Men hon var tydligen för väluppfostrad för att ge starkare uttryck åt sin förtvivlan.

*

Jag har själv befunnit mig i denna olyckliga kvinnas situation — närapå. Men ingen kö iakttog mig. Det var längesedan, långt före kriget, en torgdag i Norrtälje. Jag hade köpt en liter konjak till utvärtes bruk på spritbolaget och ämnade gå till min bostad hos gamle vännen Moppe. Plötsligt halkade litern ur sitt hölje och föll i gatan, vart till intet nyttig! Men med den *Busjido* som är en äkta Samurajs kännetecken och adelsmärke fortsatte jag i rörelsens riktning. Icke med en min tillkännagav jag någon smärta och jag tror att jag icke ens kände någon. Så behärskad hade livet redan då gjort mig. Stadens buse skrek efter mig att jag tappat litern. Vem visste detta bättre än jag?! Min rygg skakade icke av gråt. Jaggick otyngd av ödet. Icke ens ett kanonskott bakom min rygg eller en meteors fall skulle ha förmått mig att vända mig om. Jag var situationens herre, en gentleman i varje tum. Bakom mig sorlade pöbeln och diskuterade det skedda, men förstod icke den djupa innebörden av en fait accompli. För dessa obildade människor var händelsen oerhörd. Tanken på kaffegök, förlorad, förstörd glädje och yster samvaro kom deras själar att svälla och brista av lidelse. De voro Heerdenmenschen, hjordmänniskor, en fårskock, med ett ord *pöbel!*

*

För mer än en människoålder berättade Bruno för mig följande, som etsat sig in fast i mitt minne. Han var på väg bort från Uppsala en torgdag och befann sig någonstans åt Vaksala till. Vägen var full av torgbönder på hemresa. Bland dessa bönder fanns en man som skulle hem för att fira bröllop och hans kärra var lastad med dyrbarheter som man plägar förslösa vid ett sådant tillfälle. Baktill på kärran var en femtio kannors punschankare fastsurrad, hotfullt och farligt hängande ut över vägen. Det var en het sommardag. Solen stekte och landsvägen bestod av damm och hästgödsel. Den långa raden fordon rörde sig sakta framåt under Phœbi glödande pilar och dåsigheten härskade allenarådande.

Plötsligt hördes en dov duns, man såg ett virrvarr av tunnband och stäver virvla upp det lösa dammet, som ögonblickligen bands av en gul klibbig vätska. Brudgummens bröllopsankare hade förolyckats på grund av bristfällig och föga sjömansmässig surrning. Jag skulle ha fortsatt oberörd av detta Ödets hårdaslag. Men brudgummen hoppade ur kärran, band hästen vid ett träd och överlämnade sig åt förtvivlan och hädelser. Han rev sitt hår sedan han slängt mössan ut på åkern bredvid.

Naturlagsmässigt stannade hela raden efterföljande bönder och så många av de framförvarande som hört dunsen och insett att något allvarligt passerat. Alla höllo in sina hästar och bundo dem vid träden som kantade vägen. Snart omgavs punschpölen av intresserade torgdagsbönder som betraktade förödelsens styggelse under livligt tankeutbyte.

Nu är det så att dammet icke ögonblickligen uppsuger en plötsligt utrunnen vätska. Den låg där några millimeter djup innan den sökte sig väg ned i jorden. En behjärtad man, som var van att handla i kritiska situationer, lade sig ned och började suga i sig punschen, förstående att ögonblicken voro knappt tillmätta och goda råd dyra. I nästa sekund lågo alla bönderna runt polen — »som radier», sade Bruno — och drucko girigt.

Under tiden valsade brudgummen omkring, svärjande, skakande nävarna mot den obevekliga himlen och frammanande demoner. Hans vilda sång vart obesvarad trots den äkta sorg som var dess orsak och underlag. Men plötsligt vaknade han till medvetande. Han såg de andra bönderna ligga där klokt och målmedvetet insugande den underbara blandningen av häst och jord och punsch.

Med en djup suck lade han sig och drack, han också. **_Rocken från Alaska_**

Tiden går och man blir gammal. Varför blir man inte yngre i stället? Varför tar icke åldrandet och föryngrandet i omväxlande perioder och varför får man icke reparera de fel man begått? Men det är kanske bäst som sker.

Jag har alltid önskat att få resa mycket, uppleva romantik, lära känna nya och intressanta individer som äro sig själva — alltså original. Livet har i detta fall varit mycket vänligt mot mig. Jag har fåttträffa och bli vän med just de människor jag längtat efter. Men till saken!

För många år sedan — åtminstone tjugufem år — sammanfördes jag vid en fest på ryska legationen i Paris med en ung fransman, som i början verkade snobb. Han var ytterligt elegant, på gränsen till koketteri, men det var något av värde i honom. Jag som icke är blaserad, stöttes tillbaka av hans skepsis och hans likgiltighet, hans rörelser med händerna, hans sätt att på gigerlvis låta monokeln falla i högra västfickan ungefär som vilken som helst av de karikatyriska

figurer, som den tiden uppträdde på varietéerna, kunde göra. Han var likblek, jag trodde att han var sminkad, men hans sätt att ibland föra näsduken över pannan och torka bort pärlorna som trängde ut där — medan hans stora svarta ögon stirrade in i något overkligt — kom mig att tro att han bar på något inombords, vilket jag med min småländska oerfarenhet var oförmögen att fatta, men som borde begripas.

Jag vände mig till en finländare som jag kände och frågade vad det var för en figur. Han intresserade mig, men samtidigt repellerades jag av hans snobbism.

— Den! Det är en fin gosse, som inte är så dum som du tror. Han är skald, men nu har han blivit trött på att skalda. Han funderar på något rackartyg. Han har upplevat något — någon erotisk besvikelse och nu sitter han och är tankspridd — man blir det av sådant. Tag reda på honom! Han gav förra året ut en liten diktsamling, som väckte uppseende inom vissa kretsar. Den heter »Le Coeur et la Silence». Absolut modern! Tala med honom!

I vimlet i de stora och många salongerna stötte vi åter ihop. Han stod för sig själv vid en pelare och övade sig att låta monokeln falla i högra västfickan.

— Tycker ni inte att det vore klokast att vi går härifrån och äter någonstans uppe i Montparnasse? frågade jag.
— Jag brukar äta i en liten restaurang inte långt från Closerie Lilas där man sjunger och där man träffar kamrater, fast man känner dem, kineser, japaner, spanjorer, skandinaver — — — Där brukar jag sjunga svenska visor, när jag kommer i tagen.O, Du Heliga Ungdom! Det var på den tiden, i ungdomens vår.

Han följde mig. Vi togo en droska och åkte till min bohemrestaurang. Där var full fart. Man sjöng. En modell steg upp på ett bord och dansade en vild och vacker dans. Och bakom disken satt den feta madame och log. Genom köksöppningen syntes Le Patron svettig och gemytlig och sysslande vid spisen.

Vi beställde mat och vin. Framför oss på bordet lågo några tidningar, bland dem en amerikansk illustrerad tidskrift. Jag bläddrade i den och fann några illustrationer från Alaska. Jack London var då ännu icke uppfunnen, men där funnos fotografier tagna av pionjärer styvare än han — och vederhäftigare, folk, som var med då de första »rusherna» dit arrangerades.

Jag visade min kamrat en bild föreställande en man som höll på att mata sitt hundspann. Han var klädd i en kavaj av något slags rutigt tyg, högst ovanligt.

— Det där tyget tycks vara omtyckt i Canada och Alaska, sade jag. Det är antagligen ett slags uniform för folk som ger sig dit. Jag skulle vilja ha en sådan där kavaj. Jag vet att jag får svårt att någonsin komma dit upp, ty jag har viktigt arbete hemma. Men jag skulle vilja bära en sån där kostym bara för att ibland kunna inbilla mig att jag är där uppe och gräver guld eller fiskar lax eller jagar.

Kamraten lät monokeln falla i västfickan och sträckte fram handen. Jag tryckte den.

— Detta är underligt. Precis detsamma har jag drömt om. Sedan flera år har jag sett det där rutigatyget på fotografier där uppifrån. Och jag tänker resa dit.

— Men »Le Coeur et la Silence»?

— Humbug, sir! Eller kanske inte! Tystnaden finns där nog, men hjärtat får man lämna hemma eller stoppa det i jaktväskan!

Med ens försvann det snobbigt blaserade ur hans ansikte och han lutade sig fram över bordet och ropade genom sorlet av rösterna i lokalen: — Följ med mig hem! Jag måste härifrån. Jag har en liten gård nere i Vaucluse, knappast ett slott, men ändå! Ett gammalt arv som jag levar på. Där finns tryffel och jag har svin, tryffelsvin! Vi ska jaga tryffel. Jag tror att det är en större uppgift än att skriva dikter. Ni kanske inte tycker om tryffel? Men tänk er stämningen! Vi går i den vackra ekskogen, två människor med var sitt svin i koppel och säger inte ett ord till varandra. Ni vet inte hur det går till att jaga tryffel! Å, det är poesi! Plötsligt stannar grisen och trycker trynet mot marken och börjar gräva med framfötterna. Och jag binder grisen vid ett träd och tar opp trysflarna med min järnpåk. Och så får grisen en handfull böner eller ärter för sitt besvär. Detta är livet!

Jag betraktade kamraten uppmärksamt och han besvarade min blick med oro längst inne i pupillen.

— Jag tror nog att det finns poesi i den jakten, men jag har en tidning hemma som jag måste sköta. Dessutom har jag familj.

— Familj! Tidning. Löjligt! Ni är ingen bohem! Men varför följer ni inte era intentioner? Varför reser ni inte?

— Men jag är ju här, vilket bevisar att jag reser.— Då ni längtar efter Alaska! Löjligt!

Och han satte fast monokeln i ögonvrån.

— Nej, min herre, ni är möjligen poet, möjligen artist, men ni är icke bohémien. Tryffeljakten förstår ni inte! Jag har den äran rekommendera mig!

— Ni förefaller mig något brutal — — —

— Förlåt tusen gånger! Jag är mycket ledsen, men jag är sjuk, *sjuk*, förstår ni! *Här* och *där!*

Och han pekade på pannan och hjärtat.

— Vore det inte klokast av er, sade jag, att ni läte era jägare nere i Vaucluse sköta tryffeljakten och att ni själv reste till Alaska? Där skulle ni först tappa er monokel och sedan skulle ni bli vidare om bröstet och få bättre axlar och stadigare ben. Efteråt skulle ni skriva en bok till med enklare och större uttryck för »Le Coeur et la Silence».

Vi lämnade ämnet, drucko en flaska vin till och skildes åt på Boul' Miche.

Många gånger efteråt tänkte jag på min kuriösa bekantskap. Åren gingo och på vanligt mänskligt vis glömde jag honom, ty envar får sitt att tänka på.

*

Men en vacker dag fick jag ett brev från honom. Han befann sig då i Sansibar och fiskade sköldpaddor med sugfisk. Han beskrev jakten. Det gällde den mystiska *Echeneis naucrates*, med vilken ostafrikanerna, folket vid Torressundet och kineserna förskaffa sig en avsevärd inkomst.

»Man slår en ring av hamplina omkring kroppen på sugfisken alldeles ovanför stjärten och fäster iden en vanlig flagglina. Så släpper man ut fisken, som genast suger sig fast på båtsidan eller på kölen. När man kommer till sköldpaddstället, ger man fisken en sakta stöt med en bambukäpp och den släpper. Den ger sig ögonblickligen på ryggen av en sköldpadda och suger sig fast. Det är bara att dra upp. Jag talade med er om tryffeljakt. Jag tar tillbaka. Tryffeljakt är dumhet emot sköldpaddjakt med sugfisk. Jag har en egen båt med plats för en till. Ni är välkommen, men kom ögonblickligen!»

Jag svarade ögonblickligen att jag icke kunde sköta en svensk tidning från Sansibar. Men jag önskade honom lycka i alla hans förehavanden och bad honom icke alldeles lägga bort att dikta.

*

För ungefär en månad sedan kom ett stort paket från en poststation i Frankrike — just från Vaucluse.

Det innehöll en rock från Canada eller Alaska, en sådan som jag i barnslig längtan efter romantik önskat mig som ersättning för olyckan att icke ha tid att resa dit och jaga, fiska, sköta ett hundspann. Och samtidigt kom ett brev från min vän fransmannen. Ett porträtt följde med: en bredaxlad man med frimodigt ansikte, indianblick, vitt hår (eller kanske grått) — utan monokel.

Och han skrev på en med engelska slangord uppblandad franska:

»Efter åtta års vistelse i Alaska sänder jag er den rock jag talade med er om och som ni längtade efter redan då vi första gången träffades. Jag skulle kanske ha glömt er, men jag umgicks på sista tiden med en högst underlig svensk, en man från er hemtrakt och er barndomsvän. Han kallades Smoland blad oss laxfiskare. Han är mycket rik och äger flera hus i Dawson City. Han var en ovanligt praktisk man. Han hade försökt sig som guldgrävare ett par år utan resultat och så småningom kommit upp i indiandistrikten — icke eskimådistrikten! Obs.! Han hade en stor guldplomb i en framtand och indianerna betraktade denna plomb med stor avund. Han fann att här var något att göra. Han tog sina sista pengar och reste ned till Seattle, gick i lära hos en tandläkare, skaffade sig apparater och allt behövligt samt vände åter till Alaska. Där satte han under femton års tid in guldplomber i framtänderna på alla indianer, som hade råd att bestå sig med sådan lyx. Alla hade de friska huggtänder, men det blev så småningom modernt att ha guldplomber framtill i munnen. Nu ha

alla indianer med självaktning från Labrador till Alaska guldplomber, helst i alla synliga tänder.

Hur lever ni själv? Har ni varit lika praktisk? Antagligen icke!

Själv har jag återvänt till mitt hem i Frankrike, diktar icke mera, är gift med en kvinna som icke diktar och går stundom med min jägare ut på tryffeljakt. Men icke så ofta, ty mitt ena ben ligger någonstans vid Sommefronten — d. v. s. bara foten. Men jag går bra ändå. Nu tuggar jag betel. Jag lärde mig det i Söderhavet, får arekanötter från en god vän i Singapore och odlar själv peppar i mitt växthus. Kom hit!»

*

Nu då jag skriver detta har jag på mig min franske väns Alaskarock och sitter under skrivandet och längtar att en gång få sitta på en hundsläde och tillämpa de lärdomar jag fick en gång av Knud Rasmussen då det gällde att sköta en hundpiska. Jag fann snart teorien — att träffa en femöring på tio meters avstånd — men praktiken har jag icke förvärvat.

En ersättning är just nu denna romantiska rock, ett fattigt hölje om min kropp som har en själ som har svårt att hålla sig kvar, vill ut! Men nu måste jag börja med en ny historia. God natt!

HÖGSOMMARGLÄDJE.

Matts Efraim stod vid stugknuten framför ett bord, och på det stod en dunk estniskt och tio literflaskor. Solen sken så vackert och allt doftade så ljuvt, ty det hade nyss kommit en regnskur — ett riktigt solregn, och det är lyckoregn! Dropparna lyste som diamanter och sprutade in alla sju färgerna i människornas ögon. Matts Efraim sken också som en solvarg och från hans näsa hängde en droppe som speglade hela landskapet som en grosshandlarkula. Han såg riktigt förmögen ut och nöjd och glad, som om han ägt alla riken i världen och deras härligheter. Och ändå var det bara för att han hade en dunk och färskt regnvatten — solregnvatten. Man kan inte blanda till vackrare brännvin än med solregnvatten. Det blir så klart som änglarnas glädjetårar.

— Välkommen, Engström, så innerligen hjärtligt välkommen! ropade han då jag kom över ängen. — Nu ska vi vara glada och kask ska vi ha. Gumman ska få koka så starkt kaffe, så röken skall stå som en grön midsommarbjörk ur skorstenen. För nu är polisbåten slut, Munter eller vad han heter, den där som gör trettioåtta knop. Kors vet han inte det? Jojomänsan — men han har inte varit i våra krokar på länge. Då känner han inte till våran smuggelbåt heller?Kan tro det! Han gör bara trettiotvå knop, men han är trappbyggd i botten och stannar på

prick. Det är en båt det, ska Engström tro. Polisbåten var tyngre, den, och kunde inte stanna så fort. Och när de jagade oss sist, så lekte vi med honom några timmar och det måtte ha frestat på honom, för han sprang läck och började sjunka. Det kostade allt på honom att behöva begära hjälp av oss, men vi är ju människor och det kan man inte säga om tullarna. Vi tog'en på släp och bogserade in honom till Koösund, annars hade han gått till botten med man och allt. Jaha, nu är Munter slut — för dåliga bord, för klent och nätt allting. Nehej, det skall vara ordentliga doningar som kan tåla påfrestning av va faen som helst, både fart och sjö!

Men titta så vackert brännvin! Kom ihåg det, Engström, när han blandar nästa gång, tag regnvatten, och helst åskregnvatten. Det passar ju till dunder, det! Och ljusa flaskor, som det är en glädje att titta igenom, en sån glädje så en riktigt får tårarna i ögona. Jag är fem och åtti år, men aldrig trodde jag att jag skulle få vara med och rädda en polisbåt. Jag blev femti år yngre i en handvändning. Och sker det en gång till så får käringen köpa in mej i ett hem för ofödda barn. Johanna! Johanna! Kom ut! Engström är kommen och sätt nu på kaffe utav riktiga böner. Släng ut sumpen så samlar sej daggmasken — det blir bra för ålreven.

Johanna kom ut och hälsade. Hon torkade sig i ögonen med förklädet.

— Ursäkta jag gråter, Engström, men dä bara glädjetårar. Ja tänk vad en får uppleva så gammalsom en är. Jag satt just och skrev till barna i Amerika om'et. Tänk sån glädje för dom där ute som har förbud. Ja, jag säjer då det! Nu skulle en kunna skiljas från det jordiska när som helst utan saknad. Men här står jag och pratar! Nu går jag in och lägger till tie böner mer på koppen. Dä annraannra, dä starkaste får I sköta själv!

PAN.

I vintras såg jag Pan en kväll i Lilljansskogen. Han såg ruggig ut och hostade, där han satt under en gran och slog bort snöklackorna som fastnat under klövarna, ty det var töväder. Raggen såg våt ut och full av barr och stickor. Ögonen runno och han snöt sig ideligen i fingrarna.

Men i dag såg jag honom i min egen skog. Han stod i ett moln av mygg mitt i solskenet och lyssnade till radiomusiken från en elegant motorbåt som låg under det branta berget och blänkte av mässing och fernissa. Nu hade han ingen snuva. Hans hud hade färg som en gammal fiol och den kolsvarta raggen kring länder och ben glänste. Ögonen lyste som körsbär i det solbrända ansiktet och hans tänder voro det vitaste i landskapet, vitare än måsarna som kretsade över honom.

Visserligen står det »förbjudet» på mina grindar, men Pan är alltid välkommen. Jag beundrade hans musklers vackra spel under skinnet, de små hornens svarta spetsar, de blänkande klövarna, öronens snabba rörelse, den oljiga glansen över huden och krullhåret.

Plötsligt brakade det i skogen och ett stånkande närmade sig. Jag vände mig om. Tre feta grosshandlartyper med K. S. S. S. i mössorna strävade

mödosamt uppför berget åtföljda av en gast, som bar en matkorg. Även Pan vände sig om och ögonblicket därpå smattrade hans klövar i förskrämd flykt på hällarna. Han var borta.

Jag knöt näven åt inkräktarna och en mörkröd våg av vrede med kam av eld fräste genom min själ.

— Lymlar! skrek jag. Ni skrämde Pan! Försvinn ur min skog!

— Pan? sade en av fridstörarna, Pan! Vad är det för en jycke?

— Ni skrämde Pan! snyftade jag.

— Den där är ju skvatt galen! sade de till varandra. Jaså ursäkta, det är redaktörn! Förlåt att vi gör intrång trots förbudet, men det är väl inte så allvarligt menat. Vi trodde för resten att redaktörn inte var hemma. Och inte var det vår mening att skrämma någon — — —

Men bortdöende hördes ännu smattret av Pans klövar på bergen i söder, snabbt som trummandet av en avlägsen

hackspett.

PÅ EN SKÄRGÅRDSBÅT.

Det är som om både himmel och hav skulle brinna. Skärgårdsbåten är full av folk som svettas och trängs för att söka skuggan, som icke finns. Jag går in i matsalen för att äta middag. Alla bord äro upptagna med en och annan stänkplats ledig. Jag vet att stockholmarna titta illa på en främling, som ber att få slå sig ned på en ledig plats vid ett bord, men jag vågar försöket och får ett kyligt »var så god» till svar. Nå, jag begär inte kärlek och värme i rösten, bara platsen.

Mina bordsgrannar äro tydligen alla bekanta med varandra och diskutera väder och fiske. En av dem har segelsällskapets uniform och är mycket fet, alldeles säkert en välmående borgare, kanske snickerifabrikör, ty ögonen se ut som kvisthål i det röda ansiktet. Han äter energiskt och tar ibland fram en plunta. Han bjuder de andra och dessa bjuda igen, tala om Bratt och smuggling en stund, medan supen känns i munnarna, återgå till fisket, drunkningarna, eldsvådorna och värmeböljan. Alla ha tagit jättegäddor och demonstera de särskilda fallen, ända tills en hugger till med en fruktansvärd lögn. — »Nä hörru Andersson, dä ska va mått på lögner också!»

De bli allt högljuddare och vin kommer in till efterrätten. Snickerifabrikören bjuder. Man börjar tala omvin, tills tid blir att gå in i röksalongen för att dricka kaffe. Jag följer med och får plats i ett hörn. Mina bordskamrater äro tydligen gynnade gäster, ty de ha sitt bord färdigt med koppar och konjaksglas, Pluntor komma fram, kaffet drickes, och vatten eftertelefoneras. Nya pluntor hämtas upp ur resväskor eller fickdjup och groggarna tillagas. Man transpirerar, stånkar och dricker, överröstar varandra — »det är då fan att man icke kan få en syl i vädret, så länge Andersson håller låda!»

Snickerifabrikören är röd i ansiktet som babords lanterna och han klunkar allt oftare. Hettan ökar och röken kan snart skäras med kniv. Jag våndas i mitt hörn, men här är åtminstone skugga. Ute på däck är omöjligt att vistas. Någon i sällskapet berättar om en skeppare på en Medelhavsbåt. Han var världens fetaste skeppare och led dödsskuggans kval i värmen. Slutligen hittade han på att låta timmermannen göra ett runt hål i locket på isboxen. Sen kröp kaptenen ned och stack ut huvudet genom hålet och lät en man stå och servera grogg. Annars hade han fått slag.

Plötsligt somnar snickerifabrikören. Han lutar hakan mot skjortbröstet och snarkar med ett kvidande biljud.

— Si där, nu är Andersson färdig! Måtte han inte dö bara! Nej, väck'en inte, låt'en vara i fred! Ja men han skall väl hinna nyktra till innan han kommer till sin brygga! Rör'en inte, säger jag! Vaffan, man skall väl vara kamrat!

Andersson sover djupt och de andra försätta groggningen. Svetten dryper från Anderssons panna i långarännilar, som försvinna under västen. En i sällskapet tar en isbit ur hinken och stoppar den baktill innanför kragen på Andersson. Han märker ingenting, bara en liten rysning skakar hans kropp för en sekund.

Men plötsligt nyser han till våldsamt och i nästa ögonblick ligger hans präktiga lösgom på golvet mellan hans fötter. Ett våldsamt skratt skakar röksalongen. Ingen känner medlidande. Man ser bara det löjliga i situationen. Men jag kan inte se något löjligt. Jag tycker synd om Andersson och om lösgommen som ligger där nere som ett fantastiskt klackjärn. Men strängt taget har jag inte med saken att göra. Jag känner, att jag skulle bli föremål för allmänt missnöje om jag blandade mig i det här. Och glädjeämnena äro gunås så få här i världen. Nu fröjdas alla i hela rökhytten. De få ett minne för livet. Andersson snarkar på oberörd av yttervärlden.

Men rätt som det är vaknar han och börjar söka med tungan i munnen. Han trevar i fickorna och ser lömskt på sina medpassagerare. Hans min är obeskrivlig men plötsligt upptäcker han klackjärnet. Ingen låtsas se något eller visa medvetenhet om hans lilla malör. Beslutsamt tar han fram sin näsduk, snyter sig trumpetande, lutar sig ned och hämtar upp sin skatt bland cigarraska och tändstickor, skjuter den som han tror obemärkt bakom näsduken in på sin plats, ler fånigt och säger: — Ja, skål gubbar! Jag tror nästan att jag lurade av ett slag.

Åter skallar hans vänners skratt genom rökhytten och jag går ut, ty jag ser att jag nalkas hembryggan.

KLOCKAN.

Det är svårt för konstnärer i dessa tider, då ingen köper konst och svårt var det även för artisten Svenson, som av värdesaker utom en massa tavlor endast hade en gammal guldklocka, vilken otaliga gånger vandrat till stampen och lika många gånger inbringat ägaren biffstekar och grogg. Det var en verkligt fin klocka med ett verk som urmakarna förvånade sig över — så fint var det. Det gick bättre än en kronometer.

Men Svenson hade en ateljékatt för att hålla råttorna på avstånd. Dessa voro nämligen nog fräcka att vilja bli delaktiga av den torrskaffning som stundom fanns i matskåpet. Katten var ung och lekfull. Klockan hängde på väggen på en spik över Svensons huvudgärd, icke i bygeln utan i kedjans krok. Katten upptäckte att han med tassen kunde få klockan att svänga fram och åter som en pendel och detta förhållande blev honom en stor glädjekälla. När Svenson trött efter kvällens utsvävningar låg kvar i snarkofagen långt inpå förmiddagarna, begagnade sig katten av hans förnedringstillstånd och lekte med klockan, gav den slag på slag med tassen, bet i den, försökte hänga sig i den och ramlade ibland rakt i ansiktet på husbonden, som låg där och snarkade medvidöppen mun okunnig om den fara, i vilken klockan svävade.

Vaknade Svenson någon gång av bullret på väggen, hoppade katten ögonblickligen ned på golvet dunkelt inseende att han begått en handling, som icke var husbonden behaglig.

Men en morgon blev katten vid dåligt humör, när klockan träffade honom på nosen. Han började betrakta henne som en fiende och slog till den allt ursinnigare. I fullt raseri klämde han slutligen till så att hon hoppade av spiken, gjorde en vacker båge i luften och hamnade på kaminens stenplatta. Där gick glaset sönder, den vackra boetten fick en ful buckla och verket stannade.

Vid slamret vaknade Svenson, katten tog ett jättehopp från huvudgärden och gömde sig bakom dukarna i tavelhörnet. Svenson ville se efter hur långt dagen framskridit, men klockan var borta. Svenson blev vaknare än förut, slängde benen över sängkanten och stirrade på spiken, där klockan hängt. Han erinrade sig icke riktigt, hur han tillbragt föregående afton och började söka i sitt minne. Han sökte även i väst, byxor och rock, men utan resultat.

Plötsligt upptäckte han klockan och blev hemsk till mods. Han lade den till örat, men den var stum. Han försökte dra upp den, men nyckeln gick runt utan motstånd från någon fjäder.

Svenson klädde på sig och gick till urmakaren. Denne satte lupen för ögat och undersökte klockan. Han förklarade att den var absolut irreparabel. Möjligen skulle någon gammal urmakare i Genève — om någon sådan från klockans ungdom ännu levde —vilket var mycket otroligt, kunna sätta den i gång. En sådan fjäder fanns icke att uppbringa i Europa — och medan urmakaren petade i verket, sprang fjädern ut, fin som spindelväv och flera meter lång.

— Där ser herrn själv! sade urmakaren. Hur har herrn burit sig åt med den fina klockan? Den har varit ett konstverk, en dyrbarhet, ska jag säja herrn. Nu är verket inte värt en tolvskilling.

Förkrossad gick Svenson till en kamrat och viggade frukostkrischan.

Men han bär klockan fortfarande. Han använder den att knacka på vaktmästare med, när han sitter på Östermalmskällaren.

FÖRFÖLJELSE.

Logen 3015 Lindeberget i Ed har bannlyst mig på grund av min sista bok. Jag är varg i veum och vet snart inte var jag skall finna en fristad.

Logen antog en resolution, som ögonblickligen slukats av Svenska Morgonbladet. Logen kan icke utan harm se det skandalösa sätt på vilket jag glorifierar spritsmugglingen på grund av en vild romantisk njutningslystnad. Ja,

kära 4711 (— förlåt mig — sådant doftar ni nog inte) kära 3015, men ni vet nog inte hur verkligt spännande detta hantverk är! Ständigt nya sensationer, ny skönhet, nya glädjeämnen! Och ni glömmer den inkomst jag under den goda tiden hade genom att våga livet i storm och hög sjö! Den glada tillfredsställelsen, att ha lyckats lura tullen, vår arvfiende här i skärgården! För att inte tala om den oförställda glädje de godtemplare visade, åt vilka jag efter en lyckad kupp generöst slängde några dunkar. De välsigna mig och jag tror på välsignelsens kraft.

Jag undrar verkligen hur många medlemmar av logen Lindeberget som skulle vägra att under hand köpa några liter av dem jag har nedgrävda på min gård i Grisslehamn. Ingen, gissar jag. Ty den mänskliga naturen är sig lika i alla loger från n:o 1 till3016 och högre nummer. I dricken icke endast det fördärvliga kaffet, som alstrar ett av de förfärligaste gifter som existera — coffeinet. I doppen även och betänken icke att vetebullarna i edra kroppar till stor del övergå i alkohol. Sockret i edra sockerdricks-flaskor har samma verkan. I gån omkring, en skam för eder orden, berusade varje dag utan att märka det, ty fylleristens tillstånd har blivit en förslöande vana.

Usch!!! Även jag kan känna indignation, vilket I kanske icke viljen tro. Och min är ädlare än er, ty jag är luttrad genom erfarenhet. Jag har sett så förskräckligt mycket elände åstadkommet av kaffe och bullar, att min penna nekar sin tjänst, då jag vill beskriva det.

Men icke endast kaffe och bullar — för att icke tala om småbröd — komma innanför godtemplares läppar. Den mest berusade person jag sett, en skam för mänskligheten, var marskalk, eller portvakt, eller överste templare i den loge jag själv som student i Uppsala tillhörde. Jag hade någon funktion inom logen, jag minns nu icke vilken, men jag hade ett fint ordensband och bokstäver här och där. Han kunde icke uppträda om han icke förut druckit cirka fem liter ren sprit. En gång hade han fått bara fyra och slocknade, blev ett kolly, och måste *bäras* hem. Jag blev vald att intaga hans plats vid ordensbordet, men min nya befattning kväljde mig. Jag reste mig plötsligt upp och anmälde mitt utträde ur orden. Sedan dess har jag lyckligtvis kunnat verka för nykterheten på många sätt, bland annat genom mina böcker och genom ett nästan pinsamt just uppträdande.Ånej, goda 3015 Lindeberget, jag har nog lite aning om vad godtemplare gå för. Det hände mig något häromdagen. Jag var på en liten smuggelexpedition nedåt skärgården och på mig väg till det överenskomna stället, där jag skulle ta in lasten, lät jag min hundra hästars Dodge stanna vid en stätta innanför vilken ett femtiotal blomstrande feta kor betade, ty min vana trogen ville jag ha min vanliga ranson nymjölkad mjölk. Finns något härrrligare? Nej! Medan jag lät chauffören tjuvmjölka, kommo några bekanta skärgårdspojkar, hedersprickar, som jag kände, fast de voro godtemplare. De stannade och pratade med mig. De berättade att de hade supit i fyra dagar utan att sova. Man såg det på dem för resten.

— Men hur kan ni? Hur *vill* ni? Vet ni inte att ni går under på det här sättet? Och för resten — mår ni inte förskräckligt illa?

— Nää, Engström, vi mår hyvens!

— Detta är oförklarligt. Om jag skulle ha levt ert liv, vore jag redan död. Dricker ni lika mycket i logerna som förut?

— Jaa då!

— Men förstår ni då inte att det är orätt att supa, då man tillhör en godtemplarloge?

— Ja men det är det enda sättet att få nåt. Då blir en inte misstänkt.

— Ja, men känner ni verkligen inget obehag, någon otrevnad, någon ohälsa efter att ha druckit i fyra dar, dygn alltså, utan att sova?

— Nåja, dä enda felet vi känner, ä att vi ä liksom lite ömfotade, för vi har inte haft skorna av oss på hela tiden.

*

P. S. Om logen 3015 Lindeberget vill uttrycka sin indignation, bör den vända sig mot mina förläggare, som samvetslöst utgivit min bok, mot kritiken, som varit vänlig och mot Gud som låtit mig födas i Småland. Jag antar

att logen 3015 Lindebergets lånade exemplar av min bok nu är sönderläst, flottigt och snuskigt samt stinkande av estnisk vara.

GUBBEN WEMAN.

Häromnatten drömde jag, att jag var ute på Gillinge och jagade sjöfågel. Jag såg allt så tydligt, fast det är närmare tjugu år sedan jag var där sist. Jag drömde om en situation från en tidig aprilmorgon då vi skulle i båtarna. Gubben Weman, båtbyggarn, om vilken jag har skrivit en gång, skulle också med, men han hade tagit för många morgonkaskar och vi tyckte att han borde stanna hemma.

Calle Cederström sade: — Gå och lägg sig, farbror! Farbror super för mycket. För farbror måste väl medge att farbror super?

— Nää, din jäkla underkärvare, sade Weman, inte *direkt*, men ja *blir* full — dä erkänner ja. Ajöss mä er då, era lufthuggare, men I kan inte reda opp'et utan mej. För blir dä storm där ute ve Skötarön, såska en ha mer än löss i huvet för å klara sej — å I har väl inte stort mer!

Nu är gubben Weman död sedan många år, och däråt är ingenting att göra. Men rätt egendomligt var att jag två dar efter min dröm fick brev från en god vän just om Weman och brevet åtföljdes av gubbens porträtt och en historia om honom.

Han var över åttio år gammal, då jag lärde känna honom. Han var en ärlig själ och ingen frimickel och skåpsupare. Och humör hade han också. Min vän berättar att han en gång under storstrejksåret 1909 seglade ute i havsbandet, kom till Gillinge och gick i land för att hälsa på familjen Weman. Gubben stod som vanligt och jobbade med en båt. Det märktes genast på hälsningen att han var arg — och himlaarg. På frågan hur det stod till, svarade han: — Hur fan ska dä kunna stå te annat än illa, när en inte kan få en droppe starkt?

Det var nämligen spritförbud under storstrejken.

Han ställde sig rak och fortsatte:

— Vore jag kung här i landet, skulle ja kommendera ut mina soldater å skjuta ner packet, som inte vill arbeta. Å sen skulle en väl få frihet å leva som en vill och behöver för sin ryggmatist!

Sådant folk fanns det förr i världen. Nu ha vi snart bara skåpsupare och smugglare i skärgården.

*

Men nu börjar jag längta dit ut på fullt allvar. Jag längtar att måla och höra suset i min egen skog. Och att som förr i världen gå ut i kajaken och pröva den grova havssjön runtomkring Storbrottet.

SVENSK HISTORIA.

En svensk dykarbåt låg i Konstantinopel och två av besättningen hade fått landpermission. Gott om pengar hade de och det bar i väg till diverse näringsställen med önskad effekt. Men en av karlarna hette Jansson och var från Roslagen, varför han blev vild och galen, så snart han fick sprit i sig. På en liten krog fick han ett anfall av verksamhetslusta — det var för resten i Galata, den sämre stadsdelen och krogen hette *Brasserie Liberty* — välbekant för alla sjömän som härjat i de krokarna.

Han drog plötsligt sin revolver och började skjuta litet varstans i tak och väggar. Detta dugde naturligtvis inte och så småningom fingo de båda gossarna bråttom att avlägsna sig. Ute på gatan stötte de på en droska, lyfte ner kusken och började köra så mycket hästen orkade springa. Men icke förty upphunnos de av några poliskonstaplar och fördes till ett vaktkontor.

Inte ett ord turkiska kunde de och lika okunnig var polisen i rospiggska, varför förhöret blev tämligen värdelöst

som sådant. Dessutom voro de mer än lovligt bråkiga och deras styrka ville då och då ta sig uttryck mot de små turkarna, som ansträngde sig att komma underfund med bärsärkarnas nationalitet.

Så småningom blev det sista klart för Jansson, som drog en blyerts ur fickan, sprang fram till väggen och skrev med stora typer:

C 12

pekade på inskriptionen och sade: ***Bender! Bom—bom!***

Poliskommissarien stirrade på honom en halv sekund, sade *all right!* och pekade på dörren.

De voro fria.

Jansson har själv berättat historien.

MÅLARE PETTERSON.

Vi hade varit på auktion på Rödlöga, pråmskeppar Våstlund, Vågberg från Östernäset och jag. Där hade gått ordentligt till både med det ena och det andra, och vad fägningen beträffar hade det varit schangtilt som vanligt med stora kaskar och mat ovanpå. Några goda nät hade vi köpt för så gott som ingenting, och jag hade kommit över en mistlur, en sådan där gammal låda med vev, som hörs halva milen. Tok-Pelle, målarn, hade också varit där med sin gamla segelbåt, som har två namn. På styrbords bog står det *Nubben* och på babords *Smekan*. Han hade många år ägt den tillsammans med en f. d. Stockholmssjåare, som var lika tokig som han själv och som hamnat långt ute i skärgården och levde på att hjälpa till med litet av varje på öarna, när han inte hantlangade åt Pelle. De hade roligt ihop, gubbarna, och voro välkomna överallt, ty de hade gott humör med sig, sång och musik, men nu var Tok-Pelle ensam, ty sjåaren hade gått över bord en natt på Gräsköfjärden, när de voro på hemväg från slåtter på Ängskär. Han hade väl fått i sig för mycket svagdricka, kan man

förstå, eller kärnmjölk med renat i, också en dryck för törstiga skördemän.

Tok-Pelle följde oss ner till bryggan där min kutter låg. Han sjöng, ty han var glad:

»O, jag är glad och jag sjunger med fröjd, jag sjunger med rosor på kind!»

Hans skäggiga och lurviga huvud såg ut som en enrisbuske och sången kom ur ett snusigt svart hål med ett par gula betar i under en näsa till färg och skapnad som en rödpotatis.

— Ni får väder på er, bönder, ropade han, när vi hissat på, det känner jag i giktbenet! Jag kommer efter så småningom. Vi träffas på Rådmansö.

— Jaja, kanske Tok-Pelle inte är så tokig, sade Västlund och kisade norr över. Det står nog väder

över Kudoxa och Vidinge, men inte tar vi in rev förrän det behövs.

Vi gingo för platt akterlig ut mellan kobbarna och styrde rakt nordväst.

Tok-Pelle hade haft rätt. Norr om Hundskär fingo vi ligga och slå för stiltje i minst en timme, men rätt som det var steg det upp ett konstigt moln över Norrpaddaskärgårn och plötsligt fingo vi nordlig, som kom rätt så hård och byig, varför vi togo in ett par rev, och detta skedde i grevens tid, ty nu hade vi stormen över oss så våldsamt, att vi måste falla under Skarnkubben och gå upp vid Söderöra, i vars hamn vi kommo in våta som tuppar efter ett par ordentliga översköljningar från styrbords låring. Där slängde vi kroken alldeles under bybryggorna och lågo som i en liten ask.

Så småningom bedarrade stormen, men det var kväll och ingen måne, varför vi beslöto övernatta och beredde oss att laga vår enkla kvällsvard. Konfonium och öl hade vi tillräckligt av under durken, så vi sutto inte i sjön.

Västlund och jag hade just fått kapellet över storn och bommen i saxen och klivit ned i kajutan, där Vågberg sysslade med fläsket och potatisen, då vi kände en stöt mot akterhacket; en man kröp upp bredvid levangen, gjorde fast och uppenbarade sig drypande våt i kajutdörren. Det var Tok-Pelle. Vi gapade, vi trodde inte våra ögon.

— Jag seglade en timme efter er och såg från berget att ni låg och guppade i stiltje, men inne vid Rödlöga stod han stadigt sydost och jag tänkte, att jag skulle behöva blåsa av mig kaskarna, så jag hissade på. Men ett sånt väder vill jag inte vara med omen gång till. Och aldrig trodde jag att *Nubben och Smekan* skulle vara så styv i sjön. Att ni inte såg mej, men det var väl för skumt! Inte en torr tråd har jag på kroppen, men Engström har välan lite reservlump åt en fattig målarjäkel, annars får det torka på kroppen. Jag låg här akter om kuttern och öste båten läns, för han var nästan full med vatten, när jag kom i lä, och så började det lukta så gott fläsk och potatis, så jag tänkte som så: Jag kan inte bli mer än slängd över bord! Jag hade förstås två kakor bröd och en ostbit i oljerocken, men det har blivit gröt av alltsammans.

— Välkommen, Petterson! Vår Herre är de dårars förmyndare. I skansen ligger ett par byxor och en gammal överrock och jag tror också, att där skall finnas ett par gamla sälskinnspjäxor, om de inte är söndermöglade.

Tok-Pelle lufsade för över och dök ned i

skansluckan. Vi hörde honom stöka där nere och ett tu tre började han sjunga. Saken var klar, han hade hittat doningarna och ackompanjerade toaletten med den gamla visan:

Jag gick mig ut en aftonstund på Kalmars stolta kaj, jag hade inga pengar och magen skrek ajaj, jag tyckte det var skräp, inte har jag nån kredit, jag reser opp till Norrland, det blir bättre för mig.

Så gick jag mig då in till gamla gumman Falk. Där satte jag mig neder i en herres gestalt, befallte fram en flaska rom och tömde den i bund och in kom kapten Fager, gav mig hyra med en gång.

Och hör du, min gosse, säg har du lust att gå på stora kusten Afrika för gula och för blå? Du får våga liv och blod, men skall aldrig lida nöd så länge vi ha brännevin och bröd i överflöd!

— Det är humör på Tok-Pelle, sade Västlund, och en bra målare är han, men han har sina perioder när han bara super. Och kommer han till någon stad så står det inte länge på, förrän han sitter i polisen och sjunger så det skallrar i finkan, men ingen kan bli arg på honom. Vanligtvis släpper di honom när han sovit ett par timmar.

Men nu hade Vågberg dukat fram kvällsvarden med kryddströmming till smörgåsen. Det rök ur potatiskastrullen och fläsket osade lockande och ljuvligt. Kaffet stod på primusköket.

— I kväll får Engström historier, det kan han varalugn för. För i dag är Tok-Pelle oljad och kan hålla på ett dygn om det kniper. Kaskarna har blåst av honom och får han bara inte för mycket, så är han den trevligaste karn i hela skärgårn. Men här är han för resten. Välkommen i vår loge, som godtemplaren säjer!

— Tack ombord, säjer man då. Fy tusan vad jag var våt. Men där hängde en fårskinnsväst också i skansen. Den tog jag i stället för skjorta. Engström har väl inga lopper i'n?

— Ånej, inga som är farliga för Petterson. Är Petterson rädd för lopper?

— Ja, för bondlopper. Jag har målat hos bönder ibland långt oppe i Roslagen och de har lopper som är så jäkliga, så när en vill ta dom, så sätter de sej på bakbena och tar spjärntag och visar tänder.

— Jaha, varsågoa, nu är maten färdig, sade Vågberg.

— Hugg in först, Petterson, vi äro hemma här, persvaderade jag.

— Nej men si brännvin! Jag har seglat en hel svensk bondmil med döden för ögona, sen jag såg brännvin sist, så nog har jag förtjänat en geting. Jaha, Engström, nu är det längesedan vi åt ett mål tillsammans. Kommer han ihåg

när jag målade det här bordet, som vi äter vid, och skåpena och hyllorna och den där kaggen, som var surrad på skänken? Det är väl tjugu år sen minst. Men då kände vi varandra knappt, och nu börjar vi bli gamla alla fyra i kajutan. Men färgen håller vi, åtminstone vi bägge som är målare, pratade Pelle med munnen full av mat. Vågberg är väl yngst av oss, kan jag tro?

— Ånej, jag är femtiofyra år.— Skål då, pojkvalp! Men vad är det med ögona på dej, Vågberg, de är ju röda som på en mört?

— Ja, de har blivit liksom dåliga just i sommar. Jag tål inte blåsten.

— Det ska vi bota. Jag har reseft. Men vi ska äta först.

— Jo, det skall Engström tro, att Petterson är rentav en jäkel att doktorera — mest som en professor, förklarade Västlund.

— Jojomänsan, far min var klok gubbe och farfar

min var klok gubbe, och ändå kallar de mej för Tok-Pelle. Men det är väl för att jag inte är sur som en läsarpräst utan har humör — och det skålar vi på — det ligger i släkten, både det kloka och det livade, för den delen! Tre bröder är vi, och alla är fulla av tokstolleri. De två är sjöfolk, men var de finns och om de lever vet jag inte. Själv var jag bara med på två resor och det var långseglingar, och på den första förliste jag i Atlanten — — —

— Å fanken, har Petterson varit sjöman — det har han aldrig talat om förut! ropade vi alla.

— Ä, han ljuger bara, sade Västlund. Inte har den där varit på sjön!

— Den där för dej! Du har väl aldrig varit ur det här handfatet, som heter Östersjön, din jädrans pråmoxe! Men vänta ett tag, så ska jag visa papper på’t!

Och Petterson drog ur fickan på min gamla överrock ett slags plånbok, tjock som en liten bibel och försedd med vaxduksomslag i många varv. En grov skinnrem sammanhöll det hela och han bet i knuten, som blivit svårlöst och gordisk av vätan.

— Den här, sade han mellan betten med de två tänderna, lämnar-jag-aldrig-ifrån-mej.

Så småningom blev knuten löst och han vecklade fram dyrgripen, som var en gammal bok, och innanför dess pärmar lågo åtskilliga dokumenta.

— Här har du prästbetyget, bondskeppare, så du sir att jag är ordentligt född, och här har du beviset, din dumma bondhyvel!

Han räckte ett solkigt papper till Västlund och vi läste gemensamt:

»Foreviseren heraf Johan August Petterson har faret med undertegnede Fører af Barkskibet ’Bella af Christiania’ i 2 to Maaneder siden den 29 October, da jeg bjerget ham fra Brig ’Dankbarkeit’, som var Vrag i Atlanterhavet, det i bemerker i den Tid han har været ombord i mit førende Sib ’Bella’, har han opført sig som en meget ordentlig og bra Gut hvorfor jeg vil give ham det beste Vidnesbyrd ogRecomantion samt at Gud vil bevare ham naar han atter skal ploje de vilde Bølger, ønskes af mig og tegner mig hans venskabligste

L. Christophersen, Fører af Bark Bella.»

— Va sa du nu, bonne? Kanske du har ett sådant betyg!

— Fläsket och potäterna blir kalla, sade Vågberg, ät, folk!

— Kalla mej hit och kalla mej dit, han ska välan veta att jag inte var någon vanlig ångbåtskalle mellan Skeppsbron och Nationalmuseum.

— Ät nu maten, mens han är varm, sade Västlund, och skäll efteråt! Inte kunde jag tro, att du var en sådan matador, Pelle.

Petterson lade för sig en jätteportion och fortsatte:

— Jag kom som kajutvakt med en brigg från Stockholm till Hamburg, och där rymde jag med en kamrat, som hade en god vän på tysken, och vi kom med båda två, för tysken blev för kort på folk. Men vi kom ut för en hälsikes storm i södra Kanalen och höll på att sjunka just då Bella fick tag i oss i sista ögonblicket. Bara två man utom jag var kvar på vraket. Då hade vi drivit för ostlig storm i över en vecka, så vi var långt ute på Atlanten, och den sjön är ingen vanlig såskopp, era bassar! Men jag hade fått rematisten när jag låg och doppade i sjön så länge, så jag dugde inte till sjöman. Jag fick följa med till Pensacola och sen blev jag hemskickad med en svensk bark och kom i målarlära i Stockholm. Ena dan kort, andra dan lång, det är livets gång. Menjag var ju bara sexton år och här vilade inga ledsamheter. Hit med en sup till och på med öl efteråt! Tack, Engström! Men eftersom boken är framme, så kan vi ta och si efter någon ögonsalva för Vågman, stackarn! Ögona rinner på'n, om det nu är utåv brännvin eller blåst. Slå opp ögonsalva i registret, Engström och läs högt och tydligt!

Jag tog boken. Det var *Magia Naturalis*, tredje upplagan, tryckt hos Nils M. Lindh i Örebro år 1804. På insidan av första pärmen stod:

»Gab Sand Ström, er Mit namn Mig Til heder och Ingen Skam. Detter Mig i Dopet GiWitt och i liff Säns Bok in SkriWitt Sand Ham. Den 24 De Semberg år 1821 Siö tuls Wakt mestaren Gab Sand Ström kiöpt vid Nor Telie marknad För 32 Skiling banco.»

— Sandström var min morfar. Det var en styv karl, fast han var tullvaktmästare. Men läs nu om ögon-salvan. Den står i registret och den har botat tusentals personer, män, kvinnor och barn.

Jag läste: *Ögonsalfwa*.

»Huggorms-fett, som fås, då man skär ormen midt i tu, och hänger honom för värman med glas under, blandas med finpreparerad Tutia til en Salfwa, som strykes så wäl på som järmväl litet inuti röda och fläckiga ögon. Tillika bör ådren öpnas, Spansk Fluga sättas i nacken och afförande medel en gång i weckanintagas. Item: tag Aborrister, lägg i en flaska wäl tiltäpt och ställ det i solen. Smörj ögonen därmed. Har hulpit den som warit så när blind.»

Jag frågade: — Vad är Tutia?

— Det finns på abeteket, men det behövs inte. Det andra reseftet med bara aborrister är billigare. Försök med aborrister, Vågberg!

— Det tror jag med, för det är åtminstone oskadligt. Men det där med huggormsfett och Tutia och spansk fluga, det förefaller mig tämligen tokigt, tillät jag mig invända.

Petterson tog ifrån mig boken, lade den på bordet och slog på den med knytnäven så att glasen hoppade.

— Den här boken har far min och morfar min använt och förtjänat så mycket pengar på, att Engström skulle gå hem och lägga sej för gott, om han finge reda på't. Men jag hör, att tala med Engström, det är som att lägga fram bibeln för en oxe.

— Nu kokar kaffet, sade Vågberg.

— Hit me't, ropade Petterson. Aprapå om kaffe, såg ni Jan Erik Blomkvist på auktion? Han hade fått sig ett par rediga kaskar tidigt på morron, så han gick ner och satte sig till rors i Västernäsarns skuta, som låg både för ankar och dragg, och där somnade han. Västernäsarn blev rädd att han skulle smörja ner henne och gick och tog Jan Erik på armarna och bar honom i land och slängde honom i gräset. Då vaknade han och vi frågade: — Var har du varit, Jan Erik? — Å, jag har bara varit ute och seglat ett slag!

Då var jag nyktrare, eller hur, Engström? Men det var om mina bröder jag skulle berätta en paschasa! Jo, de hade inte träffats på fjorton år och möttes händelsevis i Visby. Var det inte märkvärdigt, när de kom dit med olika fartyg. Pengar hade de förtjänt som gräs bägge två. Karl Fredrik hade fyratusen riksdaler och Sven Petter tretusen

riksdaler och de hade tänkt stanna hemma, för de var trötta på sjön. Och man kan tänka sig att det blev festligt, när de råkades och började berätta sina äventyr. Karl Fredrik hade varit gift en halv månad med en änka, som hade en krog i Palermo. Sen rymde han för hon söp och klöstes. Och Sven Petter hade varit gift i San Francisco ett halvt år med en schana, som hade sjömanshotell och där blev också skilsmässa och rymning. Så nog kände de båda till livet! Och nu skulle de festa litet, innan de reste hem till Norrtälje för att hälsa på gubben och gumman, för de levde på den tiden — ge mej si, det är väl fyrtiofem år sen. Kan Engström tänka sej! På tre veckor var pengarnaslut så när som på tvåhundra kronor, som de skickade hem till morsgumman i rekommenderat brev, och så gav de sig ut på sjön igen och sen har ingen hört något ifrån dem. Det är friska sjömanstag, det svor jag på!

— Dom kände jag inte, sade Västlund, men Pettersons far kommer jag ihåg. Han bodde i Norrtälje strax utanför stan och var en jäkel att vara styv i doktorering — särskilt slog han åder som den värste barberare, och det kan väl Petterson också?

— Jojomänsan, men det får inte talas om, för det är förbjudet. Stöpt har jag gjort också och det rätt mycket, om jag ska skryta. I fråga om stöpning fick jag lära mig en massa knep i Grisslehamn av gamla båtsman Koppar, för han var också skicklig, kanske den styvaste stöpare i Sverges land. Han kunde stöpa både över huvet och genom skjortan och byxerna och västhålena alltefter sjukdomarna förstås. Men i fråga om att slå åder, där blev han bet. Far min hade ett särskilt sätt att slå åder, som inte var dumt. Han lät paschänten hålla om en käpp med utsträckt arm, och så klämde han till med snäpparen i armvecket och lät blodet spruta tills paschäntens hand började darra, för då var det på tiden att sluta. Sen lag han ett ullgarnsnystan i armvecket och lindade fast’et med trasor. Men gubben Janson på Svartlöga, han höll på att få för åderlåtning, han! Han lät slå åder två gånger om året, inte hos far min, förstås, för det var ju för lång väg, men hos en gubbe på Blidö, som hade lärt till doktor hos morfar min. En gång ville handen inte darra.

— Dä va mej en jäkel, sa gubben. Hand *ska* darra!Förr är det inte värt att sluta. Och till slut, långt om länge, började handen verkligen darra, men då darrade hela gubben Janson. På kvällen när han skulle segla hem, fick han storm på sig, tog ner seglena och började ro. Och ro fick han så att ullgarnsnystanet och trasan gick bort och ådern började bloga. Och den blogade och blogade så ekan blev halv med blod. Då var det inte mycket med gubben Janson, när han äntligen kom hem. I två månader fick han ligga och dricka varm nymjölkad mjölk med brännvin i, innan han fick tillbaks varmen i kroppen och färgen i synamentet. Han hade det ju bra, för den delen, men det blev aldrig samma fräs på gubben som förut — det var gott kaffe, Vågberg, du får hälla i en skvätt till — åja var inte snål med fatkaffet, det är Engström som bjuder. Ja, gubben Janson, han var seglivad han! Men den seglivadaste gubbe jag har mött i mina dar, det var väl gubben Israel i Byholma. Det var en vinter för många år sen, ge mej si, det var välan för en tretti år sen, som isen låg blank hela Singöfjärden ända upp till Östhammar, och gubben fick på sig skridskorna en söndagsmiddag och åkte till kapten Karlgren på Raggarön, som han hade affärder med, men egentligen var det väl för att få en toddy, för Karlgren hade alltid hemma, hur dåligt det var för resten. Det blev både en och två och tre toddar och några till, för Karlgren var inte snål, men Israel drack utåv bara snålhet, fast han hade god råd, men han fick ingenting ha hemma för fruntimmerna, si! Fasen skulle vara gift på de vilkorena — — —

— Ursäkta, har Petterson aldrig varit gift?— Bryt inte åv berättelsen, pråmskeppare! Nej, det har jag inte, hellre leder jag en gris i koppel! Ånej — men det där begriper ni nog själva alla tre, som är gifta karar — men jag har varit gift professoriskt, och tokig kan jag nog vara än — värst är det i lövsprickningen, men så tokig har jag inte varit så jag har dragit i väg till prästen med något fruntimmer. Men nu är det fråga om gubben Israel i Byholma. Han spände på sej skridskorna igen vid sjutiden på kvällen och var jämt i hammaren, när han gav sej på hemvägen, och hur det var åkte han fel och kom för full fart in i vassen innanför Käringön och dråsade ikull och slog skallen i och dånade ocli låg där i sexton graders köld fastfrusen till klockan nio på morron. Då hittade di honom. Han gick och dillade på isen, för han hade vaknat och var väl lite vimmelkantig och sa att han frös. Men väl var att han hade rocken igenknäppt, sa han, för annars hade han väl rentav blivit förkyld, sa han. Men han var van vid is, för han hade varit med och fört posten över till Åland i många år.

— Ska vi inte lägga oss nu, Engström? frågade Västlund och gäspade.

— Är kaffet slut, efter det är så bråttom? stack Tok-Pelle emellan.

— Är det slut, så sätter nog Vågberg på nytt, om jag känner honom rätt. Vi har ju fått bara en kask och Petterson har väl knappt fått värmen i kroppen än, sade jag.

— Det hörs att Engström känner till skärgårn! triumferade Pelle. Sätt på kaffe, Vågberg, och håll dej vaken, Västlund! Det är inte ofta du är isällskap med tokiga målare! För vi ska välan hålla ihop i profeschonen, Engström. Ja, aprapå seglivenhet, så har jag själv varit rätt så seglivad. Jag hade varit och målat på Köpmansholmen och bott hos gamla gubben Östergren, och rätt som det var så dog gubben en vacker dag utan att säga till om'et förut och käringen ville att jag skulle följa med till Blidö kyrka och bära liket, för liket och jag var liksom släkt till släkten. Jag hade ju inga svarta kläder, men jag fick låna i sista ögonblicket utåv honom Utterbom, som var boddräng hos handlarn. Utterbom låg sjuk förstås, annars skulle han inte lånat ut några kläder, men jag fick låna dom utåv handlarns piga, för jag har alltid haft god hand med fruntimmer. Det var i februari och bortåt tjugu grader kallt, och det bar inte bättre till än att jag gick ner mig på ett ställe där det var strömt, för isen var ny — — —

— Hör nu, Pelle, var Utterbom släkt med färgare Utterbom i Norrtälje? frågade Vågberg medan han sysslade med spritköksgasen.

— Bryt inte åv, Vågberg, när jag talar! Nej, det var han inte för han *hette* Utterbom. Ånej, färgarn hade samma namn som jag och det är Petterson, det är gammal adel, den gamlaste i Sverge. Men denne här Petterson låg en dag vid sin brygga och sköljde tyg och fick se en utter i ån och sprang in efter bössan och sköt och bommade förstås, sen fick han inte heta annat än Utterbom så länge han levde. Neej, de var inte släkt ett dugg. Men kom nu inte med några dumma frågor — det blir som en annan berättelse på det viset. Jo, jag gick ner mig och låg välen hel kvart och slog sönder knogarna i isen innan jag kunde ta mig opp, men jag hann i sista stund till kyrkan och satt där i mina våta kläder under hela gudstjänsta, och hade jag inte *sprungit* hem efter begravningen, så hade det nog blivit något fel på mej. Men dom seglivadaste utåv alla skapade varelser, det är ugglorna, Engström! När som jag var med och rustade stugan åt Vestergren på Rådmansö — och han var ändå nygift och det var bråttom med inflyttningen och bara kammarn var färdig, för i köket var det bara trossbottnar, och jag bodde i kammarn och hade börjat måla där så smått — så kom jag ut i köket en morron och skulle sätta på kaffe och då satt där en ugglejäkel i spisen. Jag in i kammarn förstås och hämtade hammarn och gav henne en tre fyra rediga slag i skallen och kastade ut'a på sopbacken. Och tre minuter efteråt, så flog hon. Var dä inte en seglivad rackare, Engström? Men jag tror rentav att Västlund sitter och snarkar alldeles som i en kyrka! Är det likt något, det? Kaffet är strax färdigt, så att du kan få dej en oppstramare. Ja, si bönder är och förblir bönder! För rexten, när jag tänker efter rätt så är kanske bönder seglivadare än ugglorna. Jag kände en bonde nere i Roslags-Kulla som hade sålt en gårdbit ocih fått riktigt bra betalt, men så kom kristiden och han begrep, att om han hade väntat, så hade han fått mer. Då fick han sån där bondånger och sköt sig, men det var ett dåligt skott, för han hade varit för snål på krutet. Sen gick han ner i smedjan och försökte slå ihjäl sig med en hammare, men det gick inte. Så hängde han sej, men snaran gick åv och då spranghan i sjön och dränkte sej, och det lyckades då äntligen, för han var godtemplare, stackarn, annars hade han nog levt än. Nu är kaffet färdigt, Västlund! *Kaffet är färdigt och hör sen, dövnicke!* Han sover som om han vore skjuten, Engström! Annars brukar det hjälpa, om en bränner en fläsksvål över ett stearinljus och håller under näsan på bönder, som sover. Det blir en sån ovan och svår lukt, si! *Västlund, Västlund, din käring är här!* Si det hjälpte!

Västlund log fånigt i sömnen, gäspade och gnuggade sig i ögonen. Så blev han med ens tvärvaken.

— Vem är här, sa ni?

— Det var inte meningen att skrämma livet ur dej,

Västlund, men jag sa att din käring var här. Du blev i alla fall så skrämd, då du vaknade. Kaffet är kokt igen. Inte

duger det att sova på sjön när vi inte är indelade i vakter!

— Jag tog mig visst en lur? frågade Västlund.

— Jaha! och aprapå lur så tar vi fram Engströms nya mistlur, om du lurar av en gång till. Tack, Vågberg, snåla inte på fatkaffet. Häll i åt Västlund, så han blir vaken. Jaha, aprapå bonn, som snålade på krutet, så var nog Israel i Byholma den snålaste bonde jag har stött på. Hanses doter hade en växt i magen, och doktorn hade sagt att om hon inte kom in på lasarettet i Östhammar genast, så blev det döden. Tror ni att gubben Israel hade råd att ta fram hästarna ur stallet och skjutsa henne till stan? Ånej, han slipade skridskorna åt henne och gick efter sin pikstav och sa att hon skulle åka skridskor dit, för det var glanskis hela vägen. Och hade inte grannarna kommit till och skällt ut gubben, så hade hon fått ge sig i väg på det sättet. Men en gång — skål Engström, skål och tack! — så höll han på att stryka

med själv för snålhetens skull, och det var när han skulle gräva brunn. Jag hade gått med slagruta åt'en och visat på en källåder, men när han hade grävt två famnar djupt, stötte han på berg. Spräng, bonde! sa jag, för där *ska* finnas vatten. Och han seglade in till Östhammar efter dynamit, så lite som möjligt förstås, och en bit stubintråd, som knappt var längre än nosen på'n. Och när han väl hade laddat och tänt på och skulle uppför stegen, så slog den i bakväggen, men då må ni tro, att gubben fick bråttom, och besvärligt var det ju förstås att få stegen rätt igen, när han stod på baksidan och själv tyngde ner'en. Och han hade nätt och jämnt klarat sig opp över kanten, när det small och bitarna av stegen gick till väders. Då var det bra nära att det hade blivit begravnings-gille i gården. Men jädrar har inte Västlund somnat igen, och jag tror att till och med Vågberg sitter och nickar.

— Ja, jag tror vi knyter oss ett slag, Petterson, sade jag. Vi måste segla tidigt i morgon ocji det ser ut att bli vackert väder. Dra fram dynan och lägg sej på durken bredvid Vågberg — för Vågberg vill väl också koja nu?

— Åja, gärna det. Och diskar gör vi i morgon.

Vågberg ställde in diskarna i matskåpet och slog ihop bordet.

— Så där ja, Petterson, nu viker vi oss!

Västlund hade halvt i sömnen intagit horisontal ställning på sin soffa och jag lade mig i ordning på min. Petterson och Vågberg följde exemplet på durken.

— Ja, aprapå begravningsgille, fortsatte Petterson, så hände det en gång när morfar min var pojke, atten gubbe blev levande begraven, och det är nog inte så trevligt för den som kommer ut för'et.

— Släck lampan, Petterson! gäspade jag. Det skulle Petterson ha gjort innan Petterson kojade.

Petterson reste sig upp och släckte.

— Förlåt, Vågberg, om jag trampar dej på kran! men här blev svart som i ett par säckar. Maka dej lite, Vågberg! Så där ja! Jo, att bli levande begraven lär vara värre än värst! Den gubben jag talar om — det var visst oppe i Häverö för rexten — och det var nån farsot, så folk dog som flugor — —

— Ligg inte och prata om sånt där, när en ska sova! sade Vågberg.

— Är du spökrädd? frågade Petterson. Jo, dagen efter hanses begravning, så begravde de hanses käring alldeles breve — för si farsoten var så beskaffad att de måste begrava de döda på fläcken genast så snart de hade blivit lik. Och när de grävt så djupt att de kommit i jämnhöjd med gubbens kista, så hörde dödgrävarna att det knackade inifrån den. De blev så vettskrämda, så de blev alldeles ifrån sej och kastade sej opp ur graven och sprang till kyrkoherden, som bodde alldeles intill, men han sa, att de nog hört fel. men de svor på att det var sant.

— Det som är begravet, skall vara begravet! sade kyrkoherden och befallde dem att återgå till sitt arbete. Men de var alldeles säkra på sin sak, och när de såg att prästen var omöjlig, så sprang de till gubbens släktingar och berättade vad de hört. Men de blev bara rädda och sa: Han är ju gammal, så låt'en vara! Det är just trevliga släktingar, som resonerar på det viset, men när en blir gammal så gerde fanken i en. Därför är det bäst att inte ha nåra släktingar. Nå, dödgrävarna lomade tillbaka till graven och tänkte att nu är han väl död, stackarn. Och inte

ett dugg hörde de förrän de kom ned i graven och började gräva igen. Då började knackningarna på nytt, men mycket svagare än förra gången. Och när dödgrävarna klättrat upp ur graven, gick dom ut på landsvägen några timmar och promenerade. När de sen kom tillbaka var det tyst. Inte ett ljud! Gubbstackarn hade väl tyckt att det inte var lönt att knacka mera, när ingen brydde sig om'et. Han vände sej väl på andra sidan och domnade åv. Men nog var det tokiga människor, som inte grävde fram kistan och såg efter hur gubben hade det. Aprapå tokiga människor så är väl fruntimmer de tokigaste. Som för exempel den gången jag stod och tittade på disponent Kumlins kutter just när han lag till vid ångbåtsbryggan i Furusund och han hade fina damer ombord och en åv dom hade fått tandvärk och måste oppi land och hade käften omlindad flera varv med en vit silkeschal, och då fick jag se att vid masten alldeles under nagelbänken låg det fyra löständer, som satt fast i en stor guldplåt.

— Kom ombord, Petterson, och tag den här frökens kappsäck och bär den till hotellet! sa disponenten.

— Ursäkta först, sa jag och gick bort och tog upp lösgommen, men det är nån som har tappat den här mackapären, sa jag. Men tror ni nån enda anmälde sig och sa att hon rådde om en?

— Det är väl inte disponentens? frågade jag.

— Nej, sa han.— Och ingen åv gastarnas?

— Nehej, sa dom och flinade.

— Och ingen av damernas? frågade jag. Men de tittade på varandra och sa ingenting.

— Då tar jag'en med opp till sociéten och anmäler'en som opphittat gods, sa jag.

— Gör det, Petterson! sa disponenten, och jag såg att han hade svårt att hålla sig för grin. Och så bar jag opp kappsäcken. Men oppi sociéten låg den hos kassörskan hela sommaren och ingen kom och provade in'en. Och på hösten hämtade jag'en och sålde'n i stan för femti kronor. Det var rent hittade pengar och dom söp jag opp och kom på finkan och det var inte mitt fel utan fruntimrets, som hade tappat gommen. Sover Engström?

Jag svarade med en naturtrogen snarkning. De andra voro redan i Nirvana.

— Ja, dä va allri värt! sa han som predika för hönsa! mumlade Petterson med en djup suck och tystnade.

JOHAN SÖDERMAN.

Min gamle vän Johan Söderman från Rådmansö är död. Han kunde kosta på sig det, ty han var nittiotre år. Jag sörjer honom som en kamrat och förnäm svensk. Många gånger har jag skrivit om honom och mycket har han givit mig att skriva om. Han var en man av stor begåvning och en hederlighet, godhet, humor och djup filosofi, som torde söka sin like i landet. Jag har seglat i hans fisksump, kallad *John*, i alla väder och har beundrat hans sätt att*sköta sig själv*. Det är detta vi i skärgården måste lära oss, då vi ansvara för andras och egna liv. Jag har sett honom ensam lägga nät och ta upp dem. Han var en seg man, och kunde använda åror, tänder och båt i den vildaste storm. Jag har ätit körsbär och äpplen på hans gård *Lugnet*. Han gav mig den finaste upplaga av Bellman, som jag har. Han gillade bara Bellman och Wadman som skalder. Han var Zorns vän. Han kallade Zorn »Världsmålarn».

Han var den siste fiskarn och skärkarlen av Guds nåde i vår skärgård. Han gick åttiofemårig upp i masten på *John* och klarade vimpeln, då fallet skäggat sig. Han simmade som två abborrar. Han dök efter min dragg som fastnat i bottnen mellan ett par stenar. Och när vi en gång tillsammans kapsejsade med min jolle och måste simma med vadmalskläder och tunga skor mitt i natten var det han som klarade mitt liv genom att ögonblickligen visa vägen åt land, som var svår att se i mörkret.

Men störst var han som människa.

Farväl, Johan Söderman, gamle gode kamrat, min käre vän, som begrep mina svagheter och satte värde på det av styrka jag äger!

EN DÖDSRUNA.

Nyss dog långt ute i skärgården en gammal vän till mig, ett stort original. Han var inte vidare gammal efter vår räkning — bara några och åttio år. Han såg ut som en gammal enbuske med en och annan tångruska i — det var snuset som rann ner i hans gråa skägg. Han svor förskräckligt och utgav sig själv som en farlig man, som inte var så noga med ett människoliv då och då.

Men hans hjärta var av guld. Han skulle inte ha kunnat skada något levande liv och på sin lilla ö kände han och var god vän med allt som levde. Framför allt älskade han djuren från de största till de minsta. Jag tror inte att han kunnat ta livet av en broms eller ens en hästfluga. Och djuren kände honom också. Småfåglar kunde komma och sätta sig på hans håriga näve, när han ville det. Han hittade till fåglarnas reden och honorna lämnade icke bona, då han gick för att hälsa på dem och se efter om de fått ha ägg och ungar i fred. Skrakhonorna väste icke, då han strök dem över ryggen, där de lågo på ägg.

Det var bara av blyghet, som han påstod sig själv vara en förfärlig karl, som det var klokt att ha respekt för.Vi seglade en gång hem efter att ha lagt ut strömmingsskötarna. Vi grälade om något som jag glömt, en bagatell — och plötsligt låtsade han, att han ville se mitt hjärteblod. Månen steg stor och grann ur havet och gubben sade: — Albert, du sir månen, men solen sir du aldrig mer!

Och han sade det med en förfärlig stämma, som om han i nästa ögonblick skulle ha sänt mig till sjöbotten. Vilken annan som helst skulle ha blivit allvarligt rädd.

Jaha — nu är den gamle vännen död. Han var mycket fattig men nöjd och glad och hans humor var av förnämligaste art. Det sades av dem som sågo honom, där han låg död i kistan, att den gamle fule gubben var skön i döden. Med ett leende över det gamla enbuskansiktet, som endast goda, glada och lyckliga människor påstås få i de sista ögonblicken. Det goda samvetets leende. *Tre gånggrifter*

VÅR I VÄSTERGÖTLAND.

Jag ser ut över ett landskap, som äger senvinterns och försommarens diskreta, med varandra besläktade och förnämt närliggande färger, något gråbrungult med plötsliga och brutala inslag av smaragdgrönt — det sista är odlingarna, som skola ge västgöterna bröd. Men vi ha icke fått någon vinter i år, intet av detta vilt kalla som är ljuvt att inandas, som drar ihop näsborrarna och kyler ögonlocken. Icke heller något av den snö som lägger sig på ögonbrynen när vi gå mot vinden och som gör våra skägg till drivor. Intet av den kyla som stundom gör att vi känna oss som friska och modiga män, där vi sträva fram mot något mål, mogna att möta fiender.

Längesen är det jag gick i dessa ängder. Jag var ung student, i min värld funnos inga sorger, min mössa var vit och dess kokard blågul, jag var informator för två pojkar och vårt mål var Kinnekulle.Vi hade sjuttiofem kronor att leva på och vi sjöngo på vägarna. Trakten genljöd av våra sånger. Vi träffade en underbar luffare, som var tjuv och spelade fiol. Vi gingo rytmiskt med honom några dagar, ända tills vi upptäckte att han var tjuv. Då bleknade vi inför livets allvar och fasa och fortsatte vår väg på egen hand.

Jag hade då ingen aning om att jag gick i en av vårt lands äldsta kulturbygder.

Långt innan egypterna byggde pyramider åt sina konungar, långt mer än 3,000 år före Kristi födelse, var denna trakt bebyggd av människor som älskade och gjorde konst. Kunniga smeder hamrade underbara redskap och smycken. Jorden odlades och offereldar stego mot skyn glödande och rykande av fett och tro och rädsla. Vi ha icke kommit mycket längre nu — åtminstone icke i konst. Och vi begripa ungefär lika litet av tillvaron som dessa våra förfäder. Jag tror till och med att de kunde reda sig bättre i livet än vi nu och voro händigare, mera praktiska, listigare. De voro mindre vidskepliga än vi, klokare bönder och förnämare hantverkare än vi. Och de begrepo ungefär lika litet om radions verkliga innebörd som vi.

Luften är full av röster. Allt är mystik. Galdrar från främmande världar trumma på våra trumhinnor.

Men nu är det ju frågan om Västergötlands vår.

Vårblomman här är Pulmonaria, lungörten, som brinner med violetta lågor i det grågröna gräset, som ännu icke fått regnets välsignelse. Säg mig någon ört som fått så mycket färg i sitt ansikte och sin blick. Violett är Guds mening med denna mystiska blomma.

Men det violetta flammar till ibland och blir purpur, rosa, rött, orange, och det gröna i växten lyser upp till gult eller sjunker till Caput Mortuum, järnoxid eller vad ni vill. En bukett av Pulmonaria är en symfoni — jag hör en melodi, jag vill luta mig mot denna spektrala orgie, känna den mot mina ögonlock och tro på något skönt.

Men plötsligt blixtrar i gräset en Gagea, en Anemon viskar ljuvt om blå sentimentalitet, en Tussilago skriker gult mot himlen, och det första solregnet hälles ur mörktskockade moln ner över den törstiga jorden. Det är solregn, en vacker handling av makterna, kanske något av det skönaste som finns och som vi få utan all förskyllan eller värdighet. Molnen välva sig som åskmoln, men utan buller och brak, och mellan dem skymtar den oändliga rymden i lysande blått — *bleu celeste* säger jag som fuskare i målning — och lovar att snart, snart, o, små människobarn, skall himlavalvet sopas rent av goda och vänliga vindar och låta oss ana oändligheten. Och för att vi lättare skola förstå detta obegripliga begrepp, ska vi låta ett vitt ensamt moln segla över oss — å så högt och vackert och mjukt, att vi skulle vilja lägga oss på dess dunkuddar och fara till sagans land och sluta ögonen och drömma drömmar som annars höra vaggor till.

Homeros besjöng det hundraportade Thebe, dess makt och ära och dess tjugutusen stridsvagnar. Vi hade nog skalder också här i Falbygden, som på vestrogotisk tunga samtidigt besjöngo sina storbönders liv och bragder. För fyrtio århundraden sedanfiskade våra förfäder i Hornborgasjön och gjorde affärer med folk, som kom seglande uppför de väldiga floderna. Våra falbönder gingo icke av för hackor på den tiden. De voro rika och välklädda och glänste av guld på helgdagarna. Deras vapen voro ädelt och rikt ornerade, deras husgeråd var praktiskt, och deras kvinnor voro klädda enligt den tidens *dernier cri*. Ty kvinnan är strängt taget den enda varelse, som fullkomligt målmedvetet och knivrätt går genom liv och århundraden, alltid följande med sin tid. Vi män äro rena barnungar mot henne, löjliga figurer, som endast äro skapade för grovarbete.

När Kambyses förstörde Thebe och grusade dess tempel, var Falbygdens kultur minst lika hög som nu.

Jag har konstaterat detta faktum på allra sista tiden, under det jag studerade vårens framfart. När jag på vägen mellan Mösseberg och Skara med vördnad och under djup rörelse avtecknade en av de många gånggrifterna — jag försökte till och med få in tre gånggrifter på samma teckning, vilket lyckades — sjöngo två lärkor högt över mitt huvud och välsignade mitt arbete. De sjöngo om vår och liv över gravarna, där förfäderna sova sin långa sömn. Jag skulle ha velat uttala någon mystisk formel för att åtminstone få höra en knackning nerifrån, ett litet meddelande, men nej! Där stod jag ensam med våren, en skissbok och två lärkor, som under sången höjde sig så högt att deras toner ljödo som porl av en bäck under is, avlägset och främmande.

Jag är väl för gammal — för skeptisk — tänkte jag. Jag begriper inte våren. Hösten är min årstid,månaderna av guld och koppar och hektiskt rosafärgad död. Men en liten fågelunge längst inne i mitt hjärta satt ändå och stammade, melodiskt härmande de två lärkorna, som så småningom försvunno i rymden och togo med sig sin vårdikt. *Den underjordiska gången*

Jag kom till Gudhems nunnekloster — ruinerna efter det. Och min chaufför upplyste, att från Gudhems nunnekloster gick i forna tider en underjordisk gång under Hornborgasjön till Varnhems munkkloster. Jag fick till och med upplysning om var denna underjordiska gång började. Full av glädje krälade jag ur automobilen och släpade mig på mina reumatiska ben

fram till ingången samt tecknade av den. Här ovanför är den — en vacker teckning — icke sant?

Och jag tänkte: Det var väl mest under vårarna den spelade någon allvarlig roll!

Vår över Västergötland!